

Instytut Wymiaru Sprawiedliwości

**Poziom wypalenia zawodowego i jego przyczyny
w grupie zawodowej kuratorów sądowych
Raport z badań**

dr Bartłomiej Skowroński

Analizy wymiaru sprawiedliwości

Warszawa 2025

Spis treści

Streszczenie	5
Wprowadzenie. Kontekst teoretyczny badań	7
1. Metodologia badań własnych	11
2. Ocena obciążenia, wymagań i zasobów związanych z pracą	25
2.1. Ocena poziomu psychospołecznych warunków pracy	25
2.2. Poczucie zagrożenia wśród kuratorów	29
2.3. Obciążenia związane z wykonywanymi sprawami i zadaniami	36
2.4. Poczucie obciążenia psychicznego kuratorów poszczególnymi kategoriami spraw i zadań	44
2.5. Źródła stresu zawodowego wśród kuratorów	60
2.6. Przeszkody w kontaktach z podopiecznymi w miejscach ich pobytu według kuratorów	95
2.7. Ekspozycja kuratorów na sytuacje oraz czynniki szkodliwe i niebezpieczne podczas wykonywania pracy	103
2.8. Tendencje do porzucenia zawodu	104
2.9. Ocena pozostałych warunków pracy	107
3. Poziom wypalenia zawodowego kuratorów sądowych	117
4. Uwarunkowania wypalenia zawodowego kuratorów sądowych	121
4.1. Wypalenie zawodowe a zmienne socjodemograficzne	121
4.2. Wypalenie zawodowe a staż pracy	123
4.3. Wypalenie zawodowe a obciążenie sprawami	124
4.4. Wypalenie zawodowe a miejsce wykonywania pracy	125
4.5. Wypalenie zawodowe a psychospołeczne warunki w środowisku pracy	125
4.6. Wypalenie zawodowe a poczucie zagrożenia	129
4.7. Wypalenie zawodowe a obciążenie psychiczne związane z wykonywaniem określonych kategorii spraw i zadań	131
4.8. Wypalenie zawodowe a źródła stresu	133
4.9. Wypalenie zawodowe a przeszkody w kontaktach z podopiecznymi w ich miejscach pobytu	139
4.10. Wypalenie zawodowe a ekspozycja na czynniki szkodliwe i niebezpieczne w pracy	140
4.11. Wypalenie zawodowe a inne czynniki związane z pracą	164
Wnioski końcowe	171
Bibliografia	175

Streszczenie

Prezentowany raport zawiera wyniki badań na temat poziomu wypalenia zawodowego i jego uwarunkowań w grupie zawodowej kuratorów sądowych. W badaniach korzystano z narzędzi:

- do oceny poziomu wypalenia zawodowego – z polskiej adaptacji BAT-PL (*Burnout Assessment Tool*) mierzącego dymensje wypalenia, zgrupowane w dwie kategorie, jakimi są objawy podstawowe, czyli wyczerpanie, zdystansowanie psychiczne, pogorszenie funkcjonowania poznawczego oraz pogorszenie funkcjonowania emocjonalnego, i objawy wtórne, takie jak objawy psychologiczne i objawy psychosomatyczne;
- do oceny psychospołecznych warunków występujących w środowisku pracy – Kopenhaskiego Kwestionariusza Psychospołecznych Warunków Pracy COPSOQ II, który mierzy warunki pracy;
- kwestionariusza ankiety mierzącego specyficzne zagrożenia i źródła stresu.

W badaniach wzięli udział kuratorzy sądowi ze wszystkich okręgów sądowych w Polsce (N = 1180). Grupa stanowi przeszło 1/5 całej populacji kuratorów sądowych w Polsce. Wyniki badań ujawniły umiarkowany poziom wypalenia zawodowego wśród kuratorów, a także szereg istotnych korelatów wypalenia zawodowego.

Wprowadzenie. Kontekst teoretyczny badań

Zawodowa kuratorska służba sądowa w Polsce liczy obecnie blisko 5200 kuratorów sądowych, którzy wykonują orzeczenia w sprawach karnych oraz rodzinnych i nieletnich. Wielość zadań, jak i liczba czynności realizowanych przez polskich kuratorów sądowych jest ogromna, co niewątpliwie nie pozostaje bez znaczenia dla kondycji psychicznej osób tworzących Kuratorską Służbę Sądową w Polsce (Skowroński, 2016; Wirkus et al., 2021; Żołnierczyk-Zreda et al., 2021). Ta wielość zadań, realizowana przez kuratorów sądowych, stanowiąca bezsprzecznie poważne obciążenie, może generować także zjawiska niepożądane, które mają ścisły związek z efektywnością ich pracy. Do zjawisk tych można zaliczyć w pierwszym rzędzie wypalenie zawodowe.

Kuratela sądowa to ważna instytucja kontroli społecznej. To kuratorzy w pierwszym rzędzie, oczywiście obok innych służb, przyczyniają się do zapewnienia bezpieczeństwa nam wszystkim poprzez wykonywanie orzeczeń sądów, zarówno w pionie karnym, jak i rodzinnym oraz nieletnich.

Ogrom obowiązków wykonywanych przez kuratorów, ich efektywność i skuteczność w działaniu oraz niezwykle ważny kontekst wykonywanych zadań, którym jest kwestia bezpieczeństwa, w skali mikro (poszczególnych jednostek i społeczności lokalnych) i w skali makro (całego społeczeństwa), stanowią wystarczające uzasadnienie dla podejmowania cyklicznych badań, mających określić poziom wypalenia zawodowego kadry kuratorskiej i jego uwarunkowań. Oczywiście celem jest dostarczenie wiedzy na temat tego, jak skutecznie projektować działania i strategie przeciwdziałające występowaniu tego zjawiska.

Dodatkowym celem takich badań, tak samo jak i opisywanej w tym raporcie analizy, jest stały monitoring sytuacji kurateli sądowej w Polsce i jej kadr, w tym szczególnie obciążenia pracą kuratorów zawodowych, czasochłonności wykonywanych przez nich zadań i dotykających ich zagrożeń.

Model wymagań i zasobów pracy

Jednym z najbardziej obiecujących współcześnie modeli, które są związane z problematyką wypalenia zawodowego, jest model wymagań i zasobów (*The job demands-resources model*

of burnout, JD-R). Jak twierdzi Baka, „Identyfikacja negatywnych czynników występujących w środowisku pracy, rozpoznanie mechanizmów ich działania oraz zapobieganie ich powstawaniu rzadko prowadzi do poprawy funkcjonowania pracowników oraz ich wysokiej jakości życia” (Baka, 2018, s. 481). Na kształtowanie pozytywnych postaw wobec pracy wpływają przede wszystkim posiadane zasoby, a nie zapobieganie działaniu czynników, które są szkodliwe (Baka, 2018).

Model ten zakłada, że każdy zawód ma swoje własne specyficzne czynniki ryzyka związane ze stresem związanym z pracą (Demerouti et al., 2000). Te czynniki ryzyka są lokowane w warunkach pracy, które zgodnie z modelem JD-R można podzielić na dwie szerokie kategorie: 1) wymagania dotyczące pracy i 2) zasoby w pracy (Demerouti et al., 2001). Obie kategorie są różnicowo powiązane z określonymi wynikami (Demerouti et al., 2001). Wymagania pracy są inicjatorami procesu osłabienia zdrowia, a zasoby pracy są inicjatorami procesu motywacyjnego (Demerouti, Bakker, 2011). Wyniki badań i analiz ujawniły, że wymagania dotyczące pracy są przede wszystkim związane z wypaleniem zawodowym, podczas gdy brak zasobów pracy jest związany przede wszystkim z wycofaniem się (Demerouti et al., 2001). Założenia modelu potwierdziły się nie tylko w przypadku badań uwzględniających samoocenę, ale także w przypadku danych obiektywnych, model JD-R może przewidywać doświadczenie wypalenia zawodowego i zaangażowania w pracę (Demerouti et al., 2001). Wymaganiami dotyczącymi pracy są „fizyczne, psychologiczne, społeczne lub organizacyjne aspekty pracy, które wymagają stałego wysiłku fizycznego i/lub psychologicznego (poznawczego i emocjonalnego) lub umiejętności i w związku z tym wiążą się z pewnymi kosztami fizjologicznymi i/lub psychologicznymi” (Demerouti, Bakker, 2011, s. 976). Jak zauważają Demerouti i Bakker, wymagania dotyczące pracy mogą obejmować np.: wysokie ciśnienie pracy, niekorzystne środowisko fizyczne czy choćby nieregularne godziny pracy. Zdaniem tychże autorów mimo że wymagania co do pracy nie muszą być negatywne w każdym przypadku, mogą stać się czynnikami stresu w pracy, o ile pociągają za sobą duży wysiłek, po którym pracownik nie jest w stanie odpowiednio się zregenerować (Demerouti, Bakker, 2011). Zasoby w pracy z kolei odnoszą się do tych fizycznych, psychologicznych, społecznych lub organizacyjnych aspektów pracy, które: 1) są funkcjonalne w osiągnięciu celów zawodowych, 2) zmniejszają wymagania zawodowe i związane z nimi koszty fizjologiczne i psychologiczne, 3) stymulują rozwój osobisty, uczenie się i rozwój (Demerouti, Bakker, 2011, s. 976). Najnowsze wyniki badań przeprowadzone w grupie kuratorów sądowych empirycznie potwierdziły model JD-R (Gładfelter, Haggis, 2024). Model wymagań i zasobów pracy został przyjęty jako podstawa teoretyczna prezentowanych badań.

Wypalenie kuratorów sądowych: stan dotychczasowych badań

Ostatnie badania dotyczące wypalenia zawodowego w grupie kuratorów sądowych i jego uwarunkowań, zostały przeprowadzone w Polsce w 2021 roku przez Centralny Instytut Ochrony Pracy – Państwowy Instytut Badawczy (Żołnierczyk-Zreda et al., 2021). Wyniki badań ujawniły wysoki poziom wypalenia zawodowego kuratorów, a także wysoki poziom zmiennych mierzących warunki pracy, takich jak: wymagania ilościowe, tempo pracy, wymagania poznawcze, wymagania emocjonalne, wymagania ukrywania emocji, konflikt „praca-życie osobiste”, konflikt „życie osobiste-praca”. Jak konkludują wyniki badań ich autorzy, „ujawniono najwyższe poziomy określonych cech pracy w porównaniu do poziomów obserwowanych w innych grupach zawodów polegających na kontakcie z drugim człowiekiem” (Żołnierczyk-Zreda et al., 2021, s. 65). Ponadto badania ujawniły również wysoki poziom zmiennych mierzących problemy ze zdrowiem psychicznym, tj.: problemy ze snem, napięcie psychiczne, stres somatyczny, stres poznawczy oraz depresję.

Analizy wyników badań ujawniły, że wymienione cechy pracy silnie i negatywnie korelują z symptomami stresu zawodowego, są zatem zagrożeniami dla zdrowia psychicznego i samopoczucia kuratorów sądowych. W omawianych badaniach ujawniono, że przeciętny poziom takich zmiennych, jak: poczucie wpływu w pracy, znaczenie pracy, przewidywalność-kierownik, nagrody-kierownik, satysfakcja z pracy oraz wsparcie od współpracowników. Z kolei wyniki badań potwierdziły niski poziom następujących zmiennych mierzących warunki pracy: możliwość rozwoju, przewidywalność-kurator, przewidywalność-prezes, nagrody-kurator, nagrody-prezes, jakość przywództwa-kierownik, jakość przywództwa-kurator, jakość przywództwa-prezes, wsparcie od kierownika, wsparcie od kuratora oraz wsparcie od prezesa (Żołnierczyk-Zreda et al., 2021). Kuratorzy, którzy wzięli udział w badaniach, najniżej spośród innych grup zawodowych ocenili przewidywalność swojej pracy, do której przyczynia się brak informacji potrzebnych do dobrego wykonywania swojej pracy, niewystarczające informowanie o ważnych decyzjach odnośnie do przyszłości. W badaniach Wirkusa i współpracowników (Wirkus et al., 2021) ujawniono, że radzenie sobie ze stresem za pomocą stylu skoncentrowanego na emocjach sprzyja wypaleniu zawodowemu kuratorów sądowych. Wyniki badań Skowrońskiego (Skowroński, 2016) ujawniły, że zjawisko wypalenia zawodowego dotyczyło blisko połowy kuratorów, którzy wzięli udział w badaniach, co obrazował najważniejszy, globalny wskaźnik wypalenia zawodowego, jak również poszczególne jego wymiary. Potwierdziła się również współzależność stresu i wypalenia zawodowego.

Na podstawie badań stwierdzono, że różnice między kobietami a mężczyznami w zakresie poszczególnych wskaźników wypalenia, jak i globalnego wskaźnika wypalenia okazały się statystycznie nieistotne, poziom wypalenia zawodowego kobiet i mężczyzn był na podobnym poziomie. Rodzaj wykonywanych orzeczeń (karne vs rodzinne i nieletnich) nie

różnicował populacji kuratorów, podobnie jak miejsce zamieszkania. Natomiast różnice takie wystąpiły między grupami wyróżnionymi ze względu na kryterium stanu cywilnego i dotyczyły następujących wskaźników wypalenia zawodowego: obniżenia kontroli emocjonalnej, utraty podmiotowego zaangażowania, zawężenia kontaktów interpersonalnych, zmęczenia fizycznego oraz globalnego wskaźnika wypalenia. Zaobserwowano tendencję, iż osoby samotne i rozwiedzione ujawniały istotnie częściej przejawy wypalenia zawodowego niż kuratorzy z innych grup wyróżnionych z uwzględnieniem kryterium stanu cywilnego (Skowroński, 2016).

1. Metodologia badań własnych

Cel badań

Celem ogólnym projektu jest zbadanie poziomu wypalenia zawodowego i jego przyczyn w grupie zawodowej kuratorów sądowych.

Problemy badawcze

P1 Jaki jest poziom wypalenia zawodowego w grupie sądowych kuratorów zawodowych?

P2 Jakie są uwarunkowania wypalenia zawodowego sądowych kuratorów zawodowych?

Hipotezy badawcze

H1 Poziom wypalenia zawodowego w grupie sądowych kuratorów zawodowych jest wysoki.

Wyniki badań Żołnierczyk-Zredy i współpracowników ujawniły, że poziom wypalenia zawodowego w grupie sądowych kuratorów zawodowych jest wysoki (Żołnierczyk-Zreda et al., 2021). Zbliżone wyniki uzyskał Skowroński (Skowroński, 2016).

H2 Uwarunkowania wypalenia zawodowego tkwią przede wszystkim w wymaganiach związanych z pracą.

Zgodnie z założeniami modelu JD-R (Demerouti et al., 2001) wymagania związane z pracą stanowią uwarunkowanie wypalenia zawodowego, co skutkuje problemami zdrowotnymi. Wyniki badań potwierdzają te zależności, także w grupie kuratorów (Gladfelter, Haggis, 2024).

Narzędzia badawcze

Do oceny poziomu wypalenia zawodowego wykorzystano polską adaptację narzędzia BAT-PL (*Burnout Assessment Tool*), mierzącego zmienne zgrupowane w dwie kategorie: objawy

podstawowe: wyczerpanie, zdystansowanie psychiczne, pogorszenie funkcjonowania poznawczego oraz pogorszenie funkcjonowania emocjonalnego i objawy wtórne, takie jak: objawy psychologiczne i objawy psychosomatyczne. Badania dotyczące polskiej adaptacji narzędzia ujawniły zadowalające wskaźniki zarówno rzetelności, jak i trafności narzędzia (Basińska et al., 2023).

Do oceny psychospołecznych warunków występujących w środowisku pracy wykorzystano Kopenhaski Kwestionariusz Psychospołecznych Warunków Pracy COPSOQ II, który mierzy następujące zmienne: zdrowie ogólne, przekonania o własnej skuteczności, problemy ze snem, wypalenie, stres psychologiczny, depresję, stres somatyczny, stres poznawczy, konflikt praca-rodzina, konflikt rodzina-praca, wymagania ilościowe, wymagania poznawcze, poczucie wpływu w pracy, różnorodność pracy, tempo pracy, wymagania emocjonalne, wymagania ukrywania emocji, przywiązanie do miejsca pracy, wsparcie od współpracowników, klimat społeczny między współpracownikami, satysfakcję z pracy, możliwości rozwoju, znaczenie pracy, poczucie przewidywalności, nagrody, jasność roli, konflikt roli, niepewność pracy, zaufanie między pracownikami, zaufanie do kierownictwa, sprawiedliwość i szacunek, równość społeczną, wsparcie od przełożonych oraz jakość przywództwa. Kopenhaski Kwestionariusz Psychospołecznych Warunków Pracy został zaadaptowany do warunków polskich. Autor polskiej adaptacji COPSOQ II Łukasz Baka zauważa: „Kwestionariusz uwzględnia nie tylko potencjalne źródła stresu w pracy, ale także zasoby człowieka (np. wsparcie społeczne), jego cechy osobowościowe (np. przekonania o własnej skuteczności), jak również zdrowie psychiczne (np. depresję) i dobrostan w pracy (np. satysfakcję z pracy)” (Baka, 2019, s. 14). Należy zaznaczyć, że COPSOQ II charakteryzuje się zadowalającymi wskaźnikami zarówno rzetelności, jak i trafności (Baka, 2019).

Do oceny zaangażowania w pracę wykorzystano skalę: brak zaangażowania, będącą częścią Oldenburskiego Kwestionariusza Wypalenia Zawodowego (*The Oldenburg Burnout Inventory*, OLBI), który został zaadaptowany do warunków polskich przez Bakę i Basińską i charakteryzuje się zadowalającymi właściwościami psychometrycznymi (Baka, Basińska, 2016).

Intencje porzucenia pracy będą mierzone, podobnie jak w badaniach Lee i współpracowników (Lee et al., 2009) oraz Gladfelter i Haggis (Gladfelter, Haggis, 2024), za pomocą trzech itemów. Pierwsze dwa, tj. „Jak tylko znajdę lepszą pracę, zrezygnuję z obecnej pracy” oraz „Często myślę o porzuceniu pracy” zostały zaopatrzone w skalę Likerta (od „zdecydowanie się nie zgadzam” (1) do „zdecydowanie się zgadzam” (5). Trzecie pytanie „Jak bardzo prawdopodobne jest, że rzucisz pracę w ciągu najbliższego roku?” zawierało kafeterię odpowiedzi od „zupełnie nieprawdopodobne” (1) do „bardzo prawdopodobne” (5).

Do oceny zmiennych socjodemograficznych oraz specyficznych dla zawodu kuratora wymagań pracy został wykorzystany kwestionariusz ankiety zawierający pytania dotyczące następujących zakresów:

- płeć,
- rok urodzenia,
- staż w zawodzie kuratora,
- stan cywilny,
- wykształcenie,
- rodzaj wykonywanej profesji,
- stopień służbowy,
- stanowisko służbowe,
- rodzaj okręgu,
- obciążenie wszystkimi sprawami,
- liczba mieszkańców miasta, w którym siedzibę ma Sąd Rejonowy, w którym pracuje kurator,
- charakterystyka terenu służbowego,
- nasilenie problemów społecznych,
- poczucie bezpieczeństwa,
- postrzeganie zagrożeń jako niebezpieczeństwa,
- ocena kategorii spraw pod kątem obciążenia psychicznego (oddzielnie dla kuratora karnego i kuratora rodzinnego),
- źródła i nasilenie stresu,
- ogólna ocena poziomu ochrony bezpieczeństwa i higieny pracy kuratorów,
- ocena adekwatności szkoleń BHP do wykonywanych zadań i ryzyka zawodowego,
- ocena dostosowania badań lekarskich do zagrożeń związanych z wykonywanymi zadaniami,
- liczba specjalistycznych szkoleń dotyczących bezpieczeństwa pracy kuratorów sądowych, w których uczestniczył dany kurator,
- środki ochrony osobistej zapewnione przez pracodawcę do wykorzystania w trakcie wykonywania obowiązków służbowych,
- liczba przeprowadzanych wywiadów z art. 14 k.k.w. i art. 214 k.p.k.,
- ocena czasu niezbędnego do przeprowadzenia wywiadu z art. 14 k.k.w. i art. 214 k.p.k.,
- oszacowanie miesięcznego czasu pracy na wykonywanie czynności przez kuratora karnego,
- liczba przeprowadzanych wywiadów środowiskowych w postępowaniu wykonawczym i wywiadów w postępowaniu wyjaśniającym lub rozpoznawczym,
- ocena czasu niezbędnego do przeprowadzenia wywiadu w postępowaniu wykonawczym i wywiadu w postępowaniu wyjaśniającym lub rozpoznawczym,
- oszacowanie miesięcznego czasu pracy na wykonywanie czynności przez kuratora rodzinnego,
- wyposażenie ZKSS,
- ocena satysfakcji z uzyskiwanych zarobków,
- dystans (w kilometrach) od siedziby sądu do najdalej mieszkającego dozorowanego,

- dodatkowe zatrudnienie,
- przeszkody w kontaktach z dozorowanymi,
- ocena sytuacji oraz czynników szkodliwych i niebezpiecznych, z którymi zetknął się kurator.

Procedura badań

Badania zostały przeprowadzone w formie online, we współpracy z Krajową Radą Kuratorów (KRK), z wykorzystaniem danych zawierających adresy mailowe wszystkich kuratorów okręgowych w Polsce, którzy następnie przekazali wszystkim podległym kuratorom, za pośrednictwem kierowników Zespołów Kuratorskiej Służby Sądowej (ZKSS), prośbę o udział w badaniach wraz z linkiem odsyłającym do narzędzi badawczych, aby je wypełnić. Badania przeprowadzono w dniach od 1.09.2025 roku do 7.10.2025 roku. Komunikat KRK do kuratorów okręgowych z prośbą o przekazanie ankiety do kuratorów w podległych okręgach, był przesłany dwukrotnie: przed rozpoczęciem badań, tj. 1.09.2025 roku, a także 21.09.2025 roku. Komunikat zawierał informację, iż badanie zostało zlecone przez Ministerstwo Sprawiedliwości i ma na celu m.in. diagnozę obciążenia pracą kuratorów, a jego wyniki mogą mieć istotny wpływ na nowelizację rozporządzenia dotyczącego standardów obciążenia pracą kuratora zawodowego.

Dodatkowy cel tego badania, czyli analiza obciążenia pracą kuratorów zawodowych i czasochłonności wykonywanych przez nich zadań, wyeksponowano w niniejszym raporcie w rozdziale drugim szczegółowo opisującym obciążenie, wymagania i zasoby związane z tą pracą.

Badana grupa

W badaniach wzięło udział 1228 kuratorów, jednak z uwagi na liczne braki danych, dotyczące zwłaszcza odpowiedzi będących częścią zastosowanych w badaniach wystandaryzowanych skal (BAT-PL, COPSOQ II i innych), do analizy zakwalifikowano 1180 osób.

W zdecydowanej większości kuratorzy, którzy wzięli udział w badaniach, pracują w zespołach kuratorskich, w których wykonywane są orzeczenia, zgodnie z ich specjalizacją (kurator karny lub rodzinny). W Polsce funkcjonują jednak zespoły, wykonujące orzeczenia zarówno w sprawach karnych, jak i w sprawach rodzinnych oraz nieletnich. Wyniki badań ujawniły, że 87,6% kuratorów karnych (538 osób) pracuje w zespołach wykonujących orzeczenia w sprawach karnych, zaś 42 kuratorów karnych (6,8%) pracuje w zespołach wykonujących orzeczenia w sprawach karnych oraz rodzinnych i nieletnich. Podobne proporcje dotyczą grupy kuratorów rodzinnych. Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1. Zespoły kuratorskiej służby sądowej (ZKSS) stanowiące miejsca pracy kuratorów karnych i kuratorów rodzinnych

Pion	ZKSS	N	%
Kuratorzy wykonujący orzeczenia w sprawach karnych	wykonujący orzeczenia w sprawach karnych	538	87,6%
	wykonujący orzeczenia w sprawach karnych oraz rodzinnych i nieletnich	42	6,8%
	ogółem	580	94,5%
	braki danych	34	5,5%
Kuratorzy wykonujący orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich	wykonujący orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich	508	89,8%
	wykonujący orzeczenia w sprawach karnych oraz rodzinnych i nieletnich	58	10,2%
	ogółem	566	100%

Jak wynika z danych zawartych w tabeli 2, w badaniach wzięło udział 848 kobiet oraz 264 mężczyzn, natomiast 68 osób, stanowiących 5,8% całej grupy, nie udzieliło odpowiedzi na pytanie o płeć. Średnia wieku kobiet i mężczyzn, którzy wzięli udział w badaniu, wyniosła w obu przypadkach blisko 49 lat, przeciętne odchylenie od średniej w przypadku obu grup to około 7 lat. Najstarszy mężczyzna wśród kuratorów jest w wieku 68 lat, najstarsza kuratorka to kobieta, która ukończyła 79 lat.

Tabela 2. Wiek badanych osób z uwzględnieniem podziału na płeć

	Kobiety	Mężczyźni	Pozostała grupa
M	48,88	48,75	47,67
Me	49	48,50	47,00
SD	7,70	7,04	7,06
Min.	27	28	31
Maks.	79	68	63
N	ważne	823	260
	braki danych	25	4

W grupie kuratorów wykonujących orzeczenia w sprawach karnych przeciętny staż pracy wyniósł blisko 20 lat, natomiast w grupie kuratorów wykonujących orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich wyniósł 16 i pół roku. W pierwszej z grup najdłuższy staż pracy to aż 54 lata, natomiast w grupie kuratorów rodzinnych najdłuższy staż pracy ma kurator pracujący od 43 lat (tabela 3).

Tabela 3. Staż pracy w zawodzie kuratora (zawodowego) bez uwzględnienia okresu aplikacji kuratorskiej (w latach)

Kuratorzy wykonujący orzeczenia w sprawach karnych	N	ważne	603
		braki danych	11
	M		19,74
	Me		20,00
	SD		8,529
	Min.		0
	Maks.		54
Kuratorzy wykonujący orzeczenia w sprawach nieletnich	N	ważne	565
		braki danych	1
	M		16,48
	Me		17,00
	SD		10,718
	Min.		0
	Maks.		43

Z danych zawartych w tabeli 4 wynika, że wśród kuratorek blisko 70% badanych stanowią kobiety zamężne (591 osób), 13,3% grupy (113 osób) to rozwódki, 80 kobiet określiło swój stan cywilny jako panna (9,4%), zaś 18 kobiet to wdowy (2,1%). Nieco inaczej wygląda stan cywilny w grupie kuratorów mężczyzn. W tej podgrupie aż 81,1% (214 osób) stanowią kuratorzy, którzy określili swój stan cywilny jako żonaty, 21 osób (8%) to kawalerowie, 18 kuratorów (6,8%) zadeklarowało, że są osobami rozwiedzionymi, a tylko 1 kurator wskazał, że jest wdowcem (0,4%).

Tabela 4. Stan cywilny badanej grupy z uwzględnieniem podziału na płeć (kobieta/mężczyzna) oraz osób, które nie udzieliły odpowiedzi na pytanie o płeć

Płeć		N	%
Kobieta	panna	80	9,4%
	zamężna	591	69,7%
	rozwiedziona	113	13,3%
	wdowa	18	2,1%
	braki danych	46	5,4%
Mężczyzna	kawaler	21	8,0%
	żonaty	214	81,1%
	rozwiedziony	18	6,8%
	wdowiec	1	0,4%
	braki danych	10	3,8%
Pozostała podgrupa	panna/kawaler	8	11,8%
	zamężna/żonaty	40	58,8%
	rozwiedziona/rozwiedziony	8	11,8%
	braki danych	12	17,6%

W grupie kobiet wykonujących zawód kuratora w większości przypadków badane osoby nie mają na utrzymaniu dzieci do lat 18 (51,4%), 204 osoby (24,1%) zadeklarowały, iż utrzymują jedno dziecko, a 167 kobiet (19,7%) utrzymuje dwoje dzieci. W grupie mężczyzn jej najliczniejszą część (40,5%) stanowią kuratorzy, którzy nie mają na utrzymaniu dzieci do lat 18, jedno dziecko ma na utrzymaniu 72 kuratorów (27,3%), zaś dwoje dzieci 69 kuratorów (26,1%). Najprawdopodobniej fakt, iż najliczniej reprezentowana jest grupa kuratorów, którzy nie mają już dzieci na utrzymaniu, co dotyczy zarówno kuratorek, jak i kuratorów, być może związany jest z wiekiem – jak już wcześniej wspomniano, średnia wieku kuratorów mężczyzn i kobiet to 48 lat. Być może więc są to kuratorzy, których dzieci opuściły już dom rodzinny. Więcej szczegółowych danych w tym zakresie zawiera tabela 5.

Tabela 5. Liczba dzieci do lat 18 na utrzymaniu z uwzględnieniem podziału na płeć

Płeć	Liczba dzieci	N	%
Kobieta	0	436	51,4%
	1	204	24,1%
	2	167	19,7%
	3	14	1,7%
	4	3	0,4%
	6	1	0,1%
	braki danych	23	2,7%
Mężczyzna	0	107	40,5%
	1	72	27,3%
	2	69	26,1%
	3	11	4,2%
	4	1	0,4%
	braki danych	4	1,5%
Pozostała podgrupa	0	31	45,6%
	1	14	20,6%
	2	14	20,6%
	3	2	2,9%
	braki danych	7	10,3%

W grupie kuratorów wykonujących zarówno orzeczenia w sprawach karnych, jak i orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich najliczniejszą podgrupę stanowią kuratorzy legitymujący się wykształceniem wyższym pedagogicznym; jest to odpowiednio 380 osób (61,9%) i 400 osób (70,7%). Drugą pod względem liczebności podgrupą są kuratorzy będący prawnikami, jest to 104 kuratorów dla dorosłych (16,9%) oraz 74 kuratorów rodzinnych (13,1%). Kolejną grupą są socjologowie – wśród kuratorów wykonujących orzeczenia w sprawach karnych są to 44 osoby (7,2%), zaś wśród kuratorów wykonujących orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich jest to grupa 37 kuratorów (6,5%). Kuratorzy

z wykształceniem wyższym psychologicznym stanowią 4,4% kuratorów wykonujących orzeczenia w sprawach karnych (27 osób) oraz 2,8% kuratorów wykonujących orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich (16 osób).

Tabela 6. Wykształcenie badanych osób

Pion		N	%
Kuratorzy wykonujący orzeczenia w sprawach karnych	średnie	2	0,3%
	wyższe pedagogiczne	380	61,9%
	wyższe psychologiczne	27	4,4%
	wyższe socjologiczne	44	7,2%
	wyższe prawne	104	16,9%
	inne	44	7,2%
	braki danych	13	2,1%
Kuratorzy wykonujący orzeczenia w sprawach nieletnich	wyższe pedagogiczne	400	70,7%
	wyższe psychologiczne	16	2,8%
	wyższe socjologiczne	37	6,5%
	wyższe prawne	74	13,1%
	inne	35	6,2%
	braki danych	4	0,7%

Wśród odpowiedzi zadeklarowanych przez kuratorów karnych jako tzw. inne pojawiły się następujące odpowiedzi: administracyjne, ekonomiczne, ekonomiczne oraz studia podyplomowe o kierunku resocjalizacja, ekonomiczne uzupełnione studiami podyplomowymi, filologiczne, filologiczne plus resocjalizacja, historyk, humanistyczne, mgr politologii w zakresie profilaktyki społecznej i resocjalizacji ze specjalnością wychowawczą, muzyczne, nauczyciel, nauki polityczne, ogrodnictwo, pedagogiczne, pedagogiczne i prawne, podyplomowe kar-no-wykonawcze, podyplomowe pedagogiczne, resocjalizacja, resocjalizacja i profilaktyka społeczna, teologiczne, wyższe pedagogiczne i wyższe niepedagogiczne, wyższe politolog, wyższe: prawnicze i psychologiczne, zarządzanie. Z kolei wśród odpowiedzi, które zostały wskazane przez kuratorów rodzinnych jako inne wykształcenie, znalazły się: administracja, administracja publiczna, socjologia, nauki polityczne i społeczne, praca socjalna, historia i kryminologia, ekonomia, magisterskie z przygotowaniem pedagogicznym, mgr resocjalizacji, dr socjologii, nauczyciel, pedagogiczne, pedagogiczne plus dwa kierunki studiów podyplomowych, podyplomowe resocjalizacja, politologia, poradnictwo psychologiczno-pedagogiczne, profilaktyka społeczna i resocjalizacja, socjologiczne i prawne, socjoterapia, studia podyplomowe: doradca rodziny, terapia pedagogiczna, mediacje, profilaktyka uzależnień, studium terapii uzależnień, techniczne, wyższe artystyczne, wyższe pedagogiczne oraz zarządzanie i marketing.

W obu grupach kuratorów, tj. wśród kuratorów wykonujących orzeczenia karne, jak i orzeczenia sądu rodzinnego, najliczniejszą grupę stanowią kuratorzy z nadanym stopniem służbowym kuratora specjalisty – odpowiednio 522 osoby (85%) i 399 osób (70,5%), a najmniej liczną kuratorzy posiadający stopień dyplomowanego kuratora specjalisty – odpowiednio: 4 kuratorów (0,7%) i 5 kuratorów (0,9%). Tak mała liczba kuratorów legitymujących się stopniem dyplomowanego kuratora specjalisty ma najprawdopodobniej związek z tym, że ten stopień służbowy został wprowadzony do ustawy o kuratorach sądowych stosunkowo niedawno, choć zapewne nie jest to jedyna przyczyna.

Tabela 7. Stopnie służbowe badanych kuratorów

Pion		N	%
Kuratorzy wykonujący orzeczenia w sprawach karnych	kurator zawodowy	36	5,9%
	starszy kurator zawodowy	38	6,2%
	kurator specjalista	522	85,0%
	dyplomowany kurator specjalista	4	0,7%
	braki danych	14	2,3%
Kuratorzy wykonujący orzeczenia w sprawach nieletnich	kurator zawodowy	85	15,0%
	starszy kurator zawodowy	71	12,5%
	kurator specjalista	399	70,5%
	dyplomowany kurator specjalista	5	0,9%
	braki danych	6	1,1%

Uczestnikami badań byli głównie kuratorzy liniowi, wśród których 496 wykonuje na co dzień orzeczenia w sprawach karnych, zaś 454 kuratorów wykonuje orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich. Ponadto w badaniach wzięli udział kierownicy ZKSS, którzy stanowili grupę 14,8% kuratorów wykonujących w sprawach karnych (91 osób) i 15,7% kuratorów wykonujących orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich (89 osób).

Kuratorzy pełnią jeszcze inne zadania. W grupie kuratorów wykonujących orzeczenia w sprawach karnych jeden z kuratorów wskazał, iż jest osobą delegowaną do pracy w Sądzie Okręgowym, jedna osoba wskazała, że jest kuratorem okręgowym i także jedna z osób wskazała, że jest zastępcą kierownika. Natomiast w grupie kuratorów wykonujących orzeczenia w sprawach karnych cztery osoby wskazały, iż pełnią funkcję zastępcy kierownika oraz jedna z osób wskazała, że jest osobą delegowaną do pracy w Sądzie Okręgowym.

Najwięcej kuratorów, którzy wzięli udział w badaniach, reprezentuje okręgi sądów okręgowych w: Krakowie, Katowicach, Lublinie, Olsztynie, Opolu, Poznaniu, Sosnowcu, Szczecinie i Toruniu. Szczegółowe dane zawiera tabela 8.

Tabela 8. Okręgi sądowe, w których pracują kuratorzy sądowi biorący udział w badaniach

	Kuratorzy wykonujący orzeczenia w sprawach karnych		Kuratorzy wykonujący orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich	
	N	%	N	%
Sąd Okręgowy w Białymstoku	12	2,0%	8	1,4%
Sąd Okręgowy w Bielsku-Białej	0	0	3	0,5%
Sąd Okręgowy w Bydgoszczy	3	0,5%	11	1,9%
Sąd Okręgowy w Częstochowie	4	0,7%	2	0,4%
Sąd Okręgowy w Elblągu	16	2,6%	22	3,9%
Sąd Okręgowy w Gdańsku	2	0,3%	1	0,2%
Sąd Okręgowy w Gliwicach	10	1,6%	7	1,2%
Sąd Okręgowy w Gorzowie Wielkopolskim	4	0,7%	2	0,4%
Sąd Okręgowy w Jeleniej Górze	12	2,0%	4	0,7%
Sąd Okręgowy w Kaliszu	10	1,6%	12	2,1%
Sąd Okręgowy w Katowicach	32	5,2%	19	3,4%
Sąd Okręgowy w Kielcach	9	1,5%	9	1,6%
Sąd Okręgowy w Koninie	4	0,7%	12	2,1%
Sąd Okręgowy w Koszalinie	5	0,8%	9	1,6%
Sąd Okręgowy w Krakowie	62	10,1%	57	10,1%
Sąd Okręgowy w Krośnie	7	1,1%	6	1,1%
Sąd Okręgowy w Legnicy	18	2,9%	18	3,2%
Sąd Okręgowy w Lublinie	20	3,3%	25	4,4%
Sąd Okręgowy w Łomży	5	0,8%	4	0,7%
Sąd Okręgowy w Łodzi	16	2,6%	11	1,9%
Sąd Okręgowy w Nowym Sączu	14	2,3%	12	2,1%
Sąd Okręgowy w Olsztynie	23	3,7%	18	3,2%
Sąd Okręgowy w Opolu	34	5,5%	25	4,4%
Sąd Okręgowy w Ostrołęce	5	0,8%	3	0,5%
Sąd Okręgowy w Piotrkowie Trybunalskim	14	2,3%	18	3,2%
Sąd Okręgowy w Płocku	9	1,5%	14	2,5%
Sąd Okręgowy w Poznaniu	27	4,4%	29	5,1%
Sąd Okręgowy w Przemyślu	8	1,3%	7	1,2%
Sąd Okręgowy w Radomiu	9	1,5%	8	1,4%
Sąd Okręgowy w Rybniku	7	1,1%	5	0,9%
Sąd Okręgowy w Rzeszowie	2	0,3%	3	0,5%
Sąd Okręgowy w Siedlcach	7	1,1%	17	3,0%
Sąd Okręgowy w Sieradzu	6	1,0%	8	1,4%
Sąd Okręgowy w Słupsku	8	1,3%	7	1,2%
Sąd Okręgowy w Sosnowcu	26	4,2%	11	1,9%
Sąd Okręgowy w Suwałkach	7	1,1%	5	0,9%
Sąd Okręgowy w Szczecinie	40	6,5%	27	4,8%

Sąd Okręgowy w Świdnicy	5	0,8%	15	2,7%
Sąd Okręgowy w Tarnobrzegu	7	1,1%	3	0,5%
Sąd Okręgowy w Tarnowie	1	0,2%	1	0,2%
Sąd Okręgowy w Toruniu	20	3,3%	16	2,8%
Sąd Okręgowy w Warszawie	6	1,0%	7	1,2%
Sąd Okręgowy Warszawa-Praga	11	1,8%	7	1,2%
Sąd Okręgowy we Włocławku	6	1,0%	6	1,1%
Sąd Okręgowy we Wrocławiu	10	1,6%	15	2,7%
Sąd Okręgowy w Zamościu	9	1,5%	7	1,2%
Sąd Okręgowy w Zielonej Górze	15	2,4%	13	2,3%
Braki danych	27	4,4%	17	3,0%

Kuratorzy dla dorosłych oraz kuratorzy rodzinni, którzy wzięli udział w badaniach, pracują w sądach znajdujących się w miastach o różnej wielkości. Jednakże w przypadku obu grup kuratorów najliczniejszą grupę stanowią kuratorzy pracujący w sądach znajdujących się w miastach o liczebności między 10 000 a 50 000 mieszkańców. Kuratorzy z sądów, które leżą w miastach o liczebności powyżej 500 000 mieszkańców, stanowią niewielką grupę – odpowiednio: 8,8% i 7,2% badanych grup kuratorów dla dorosłych i kuratorów rodzinnych.

Tabela 9. Liczba mieszkańców miast, w którym siedzibę mają sądy rejonowe, w których pracują kuratorzy

Pion		N	%
Kuratorzy wykonujący orzeczenia w sprawach karnych	powyżej 500 tys.	54	8,8%
	powyżej 100 tys. do 500 tys.	122	19,9%
	powyżej 50 tys. do 100 tys.	119	19,4%
	powyżej 10 tys. do 50 tys.	263	42,8%
	do 10 tys.	25	4,1%
	braki danych	31	5,0%
Kuratorzy wykonujący orzeczenia w sprawach nieletnich	powyżej 500 tys.	41	7,2%
	powyżej 100 tys. do 500 tys.	95	16,8%
	powyżej 50 tys. do 100 tys.	142	25,1%
	powyżej 10 tys. do 50 tys.	243	42,9%
	do 10 tys.	28	4,9%
	braki danych	17	3,0%

Analiza wyników badań wykazała, że najwięcej kuratorów pracuje w terenie, który można określić jako częściowo miejski, częściowo wiejski. Wniosek taki dotyczy, w podobnym stopniu, zarówno kuratorów wykonujących orzeczenia w sprawach karnych, jak i w sprawach rodzinnych i nieletnich – jest to odpowiednio 73,3% (450 osób) oraz 75,8% kuratorów (429 osób).

Tabela 10. Określenie terenu służbowego

Pion		N	%
Kuratorzy wykonujący orzeczenia w sprawach karnych	typowo miejski	107	17,4%
	częściowo miejski, częściowo wiejski	450	73,3%
	typowo wiejski	36	5,9%
	braki danych	21	3,4%
Kuratorzy wykonujący orzeczenia w sprawach nieletnich	typowo miejski	86	15,2%
	częściowo miejski, częściowo wiejski	429	75,8%
	typowo wiejski	48	8,5%
	braki danych	3	0,5%

Kolejne pytanie, które zostało zadane kuratorom sądowym, dotyczyło nasilenia problemów społecznych na ich terenie służbowym. Najczęstszą odpowiedzią wskazywaną przez kuratorów było nasilenie problemów społecznych na terenie służbowym, które kuratorzy oceniają jako raczej wysokie. Tę odpowiedź wskazało 44,3% kuratorów dla dorosłych (272 osoby) i 51,1% kuratorów rodzinnych (289 osób). Ponadto 94 kuratorów dla dorosłych (15,3%) i 115 kuratorów rodzinnych (20,3%) wskazało nasilenie problemów społecznych na ich terenie służbowym jako bardzo wysokie, co stanowi niemałą grupę.

Tabela 11. Nasilenie problemów społecznych na terenie służbowym

Pion		N	%
Kuratorzy wykonujący orzeczenia w sprawach karnych	bardzo wysokie	94	15,3%
	raczej wysokie	272	44,3%
	przeciętne	233	37,9%
	raczej niskie	1	0,2%
	braki danych	14	2,3%
Kuratorzy wykonujący orzeczenia w sprawach nieletnich	bardzo wysokie	115	20,3%
	raczej wysokie	289	51,1%
	przeciętne	160	28,3%
	raczej niskie	1	0,2%
	braki danych	1	0,2%

Kuratorzy zostali również poproszeni o oszacowanie najdłuższego dystansu (w kilometrach) od siedziby sądu do najdalej mieszkającego dozorowanego, którym się zajmują. Najdłuższy dystans wyniósł aż 100 km, najkrótszy zaś nie przekroczył 1 km. Średni najdłuższy dystans wyniósł 31,21 km, a przeciętne odchylenie od średniej (SD) wyniosło 15,57 km.

Z badań wynika, że stosunkowo niewielka część kuratorów podejmuje dodatkowe zatrudnienie (12,1%), a jeżeli już kuratorzy podejmują dodatkową pracę, wówczas są zatrudniani

w oparciu o umowę zlecenie lub umowę o dzieło (6,77%), a jedynie 2,79% kuratorów podejmuje pracę w oparciu o umowę o pracę.

Tabela 12. Formy dodatkowego zatrudnienia

Formy dodatkowego zatrudnienia	N	%
Nie mam żadnego dodatkowego zatrudnienia	1023	86,69
Pracuję dorywczo	13	1,1
Pracuję w oparciu o umowę zlecenie lub umowę o dzieło	80	6,77
Pracuję w oparciu o umowę o pracę	33	2,79
Prowadzę własną działalność gospodarczą	17	1,44
Braki danych	14	1,18
Ogółem:	1180	100

Podsumowanie

Dobór próby wykorzystany w prezentowanych badaniach można nazwać arbitralnym (Babie, 2003), gdyż pomimo skierowania prośby o wypełnienie ankiety do wszystkich kuratorów zawodowych w Polsce, to od ich decyzji zależał udział lub brak udziału w badaniu. Co za tym idzie wyników prezentowanych badań nie można w sposób ścisły uznać za reprezentatywne. Z drugiej strony warto zaznaczyć, że badana grupa stanowi ponad 1/5 populacji wszystkich kuratorów w Polsce, zatem wyniki badań są niewątpliwie bardzo zbliżone do reprezentatywnych i mogą stanowić dobry opis rzeczywistej sytuacji tej grupy zawodowej. Tym bardziej że nie zaobserwowano żadnego systematycznego skrzywienia próby, które mogłoby sugerować nielosowy rozkład odmów udziału w badaniu.

2. Ocena obciążenia, wymagań i zasobów związanych z pracą

Wyniki badań ujawniły, że najliczniejszą grupą spośród kuratorów wykonujących orzeczenia w sprawach karnych są kuratorzy mający w referacie od 121 do 180 spraw, co stanowi 38,9% całej grupy. Blisko 23% kuratorów karnych (139 osób) prowadzi od 101 do 120 spraw, zaś 27,4% ma w swoim referacie nie więcej niż 100 spraw.

Nieco inaczej przedstawia się obciążenie w grupie kuratorów rodzinnych, bowiem referat aż 74,7% z nich (423 osób) nie przekracza 100 spraw. Z kolei 70 kuratorów (12,4%) prowadzi od 101 do 120 spraw. Oczywiście wynik ten nie oznacza, że kuratorzy dla dorosłych, w porównaniu z kuratorami rodzinnymi, mają zwiększone obciążenie sprawami, z uwagi na fakt, że kuratorzy w obu pionach wykonują różne zadania, prowadzą różne kategorie spraw.

Tabela 13. Obciążenie wszystkimi sprawami w referacie

Rodzaj kuratora		N	%
Kuratorzy wykonujący orzeczenia w sprawach karnych	do 100 spraw	168	27,4%
	od 101-120 spraw	139	22,6%
	121-180 spraw	239	38,9%
	powyżej 180 spraw	42	6,8%
	braki danych	26	4,2%
Kuratorzy wykonujący orzeczenia w sprawach nieletnich	do 100 spraw	423	74,7%
	od 101-120 spraw	70	12,4%
	121-180 spraw	36	6,4%
	powyżej 180 spraw	17	3,0%
	braki danych	20	3,5%

2.1. Ocena poziomu psychospołecznych warunków pracy

Warunki pracy kuratorów zostały zmierzone poprzez Kopenhaski Kwestionariusz Psychospołecznych Warunków Pracy COPSQ II. W tabeli przedstawiono statystyki opisowe poszczególnych podskal COPSQ II.

Tabela 14. Statystyki opisowe podskal Kopenhaskiego Kwestionariusza Psychospołecznych Warunków Pracy COPSOQ II dla badanej grupy kuratorów (N = 1180)

	M	SD	Min.	Maks.
Zdrowie ogólne	41,52	23,23	0	100
Przekonanie o własnej skuteczności	57,56	18,94	0	100
Problemy ze snem	48,15	25,42	0	100
Wypalenie	52,37	20,71	0	100
Stres psychologiczny	53,37	20,79	0	100
Depresja	39,13	20,30	0	100
Stres somatyczny	35,25	21,45	0	100
Stres poznawczy	36,90	21,02	0	100
Konflikt praca–rodzina	58,80	26,85	0	100
Konflikt rodzina–praca	11,52	21,86	0	100
Wymagania ilościowe	55,43	18,75	0	100
Wymagania poznawcze	77,43	13,52	25	100
Poczucie wpływu w pracy	41,0	16,69	0	100
Różnorodność pracy	62,19	20,24	0	100
Tempo pracy	68,21	19,0	8,33	100
Wymagania emocjonalne	79,06	14,50	18,75	100
Wymagania ukrywania emocji	69,02	20,15	0	100
Przywiązanie do miejsca pracy	49,63	20,47	0	100
Wsparcie od współpracowników	59,87	22,20	0	100
Klimat społeczny między współpracownikami	70,96	22,57	0	100
Satysfakcja z pracy	63,69	15,66	0	100
Możliwości rozwoju	68,82	15,62	12,5	100
Znaczenie pracy	67,24	19,86	0	100
Poczucie przewidywalności	49,72	21,21	0	100
Nagrody	61,58	24,28	0	100
Jasność roli	73,70	17,99	0	100
Konflikt roli	42,80	19,63	0	100
Niepewność pracy	27,93	22,06	0	100
Zaufanie między pracownikami	64,02	21,81	0	100
Zaufanie do kierownictwa	66,21	20,27	0	100
Sprawiedliwość i szacunek	55,67	22,61	0	100
Równość społeczna	69,80	19,44	0	100
Wsparcie od przełożonych	65,40	25,98	0	100
Jakość przywództwa	59,30	25,68	0	100

Kolejnym krokiem w analizie wyników badań było porównanie średnich wyników uzyskanych przez kuratorów sądowych z normami generalnymi zamieszczonymi w podręczniku Kopenhaskiego Kwestionariusza Psychospołecznych Warunków Pracy COPSOQ II (Baka, 2019). We wspomnianym podręczniku autor polskiej adaptacji skali zamieścił cztery przedziały do

każdej podskali: 1) wynik niski, 2) wynik przeciętny poniżej mediany, 3) wynik przeciętny powyżej mediany oraz 4) wynik wysoki. Warto nadmienić, że normy opracowano na podstawie danych pochodzących z badań trzech grup zawodowych, tj.: 1) pracowników ośrodków resocjalizacji dla młodzieży (m.in.: schronisk młodzieżowych, zakładów poprawczych, MOW-ów), 2) pracowników domów pomocy społecznej dla przewlekle psychicznie chorych, niepełnosprawnych intelektualnie dzieci i młodzieży lub dorosłych, 3) pracowników medycznych oddziałów psychiatrycznych i leczenia uzależnień.

Tabela 15. Porównanie średnich wyników uzyskanych przez kuratorów sądowych z normami generalnymi (Baka, 2019)

	M	Porównanie z normami generalnymi
Zdrowie ogólne	41,52	niski
Przekonanie o własnej skuteczności	57,56	przeciętny poniżej mediany
Problemy ze snem	48,15	wysoki
Wypalenie	52,37	wysoki
Stres psychologiczny	53,37	wysoki
Depresja	39,13	wysoki
Stres somatyczny	35,25	wysoki
Stres poznawczy	36,90	przeciętny powyżej mediany
Konflikt praca–rodzina	58,80	wysoki
Konflikt rodzina–praca	11,52	wysoki
Wymagania ilościowe	55,43	wysoki
Wymagania poznawcze	77,43	przeciętny powyżej mediany
Poczucie wpływu w pracy	41,0	przeciętny poniżej mediany
Różnorodność pracy	62,19	przeciętny poniżej mediany
Tempo pracy	68,21	wysoki
Wymagania emocjonalne	79,06	przeciętny powyżej mediany
Wymagania ukrywania emocji	69,02	wysoki
Przywiązanie do miejsca pracy	49,63	niski
Wsparcie od współpracowników	59,87	przeciętny powyżej mediany
Klimat społeczny między współpracownikami	70,96	przeciętny powyżej mediany
Satysfakcja z pracy	63,69	przeciętny poniżej mediany
Możliwości rozwoju	68,82	przeciętny poniżej mediany
Znaczenie pracy	67,24	niski
Poczucie przewidywalności	49,72	niski
Nagrody	61,58	przeciętny poniżej mediany
Jasność roli	73,70	przeciętny poniżej mediany
Konflikt roli	42,80	przeciętny poniżej mediany
Niepewność pracy	27,93	przeciętny powyżej mediany
Zaufanie między pracownikami	64,02	przeciętny powyżej mediany
Zaufanie do kierownictwa	66,21	przeciętny powyżej mediany

Sprawiedliwość i szacunek	55,67	przeciętny poniżej mediany
Równość społeczna	69,80	przeciętny poniżej mediany
Wsparcie od przełożonych	65,40	niski
Jakość przywództwa	59,30	przeciętny poniżej mediany

Okazało się, że subiektywnie oceniany stan ogólnego zdrowia w ocenie kuratorów jest niski, na co wskazuje średnia w skali Zdrowie ogólne, co wydaje się niepokojącym wynikiem. Wynik ten koresponduje z wysokim wynikiem, który ujawnił się w następujących podskalach: Problemy ze snem, Wypalenie, Stres psychologiczny, Depresja, Stres somatyczny, Wymagania ukrywania emocji i Tempo pracy. Kuratorzy zatem często doświadczają problemów związanych z zasypianiem, przedwczesnym wybudzaniem się w nocy; doświadczają braku sił, zmęczenia oraz fizycznego i emocjonalnego wyczerpania; napięcia, nerwowości, problemów z odpoczynkiem; negatywnych stanów emocjonalnych, takich jak: smutek, wyrzuty sumienia, brak pewności siebie czy utraty zainteresowania codziennymi sprawami, a także często doświadczają bólu brzucha, bólu głowy, palpacji serca oraz bólu mięśni. Ponadto kuratorzy ujawnili, iż pracują w miejscach pracy, w których są zmuszeni do ukrywania swoich prawdziwych odczuć, traktowania innych ludzi jednakowo, bycia uprzejmym bez względu na to, jak inni ludzie zachowują się wobec nich. I wreszcie kuratorzy są zmuszeni do wykonywania swoich obowiązków zawodowych często pod presją czasu.

Niskie wyniki kuratorzy uzyskali w podskalach: Przywiązanie do miejsca pracy, a także Znaczenie pracy, Poczucie przewidywalności i Wsparcie od przełożonych. Kuratorzy zatem istotnie mniej identyfikują się z własnym miejscem pracy, pojawiają się u nich negatywne myśli o swoim miejscu pracy, a także skłonności do jego porzucenia. Ponadto kuratorzy mają zaniżone przekonanie na temat ważności i sensowności wykonywanej przez siebie pracy. Osoby badane nie mają również poczucia, iż otrzymują pełny zakres informacji o ważnych decyzjach, zmianach i planach w miejscu pracy, z należyтым wyprzedzeniem. I wreszcie kuratorzy ujawnili niski poziom wsparcia ze strony swoich przełożonych, w zakresie niezbędnym do rozwiązywania problemów w pracy.

Skala przekonania o własnej skuteczności mierzy przekonania pracownika, że niezależnie od okoliczności potrafi sobie radzić z trudnymi problemami, nieoczekiwanymi sytuacjami oraz że jest zdolny realizować własne plany i zamierzenia (Baka, 2019). Wynik uzyskany przez kuratorów okazał się przeciętny, poniżej mediany. Kuratorzy również mają przeciętną (ale poniżej mediany) satysfakcję z pracy, a także obniżone poczucie (również przeciętne, ale poniżej mediany) możliwości rozwoju. Ponadto kuratorzy mają podobne poczucie dotyczące wpływu w pracy (np. podejmowania decyzji, sposobu wykonywania pracy, ilości przydzielanej pracy, przydzielanych współpracowników) oraz dotyczące kwestii różnorodności pracy (zróżnicowania wykonywanych zadań). Mimo że jest to poziom poniżej mediany, to nadal jest on na poziomie przeciętnym. Kuratorzy w stopniu przeciętnym mają poczucie, że ich praca jest szanowana, doceniana, a przez to odpowiednio wynagradzana przez pracodawcę.

Podobnie jest w zakresie jasności roli (zrozumiałości przez pracownika wymagań i stawianych celów) oraz konfliktu ról (przekonanie pracownika, że niektóre obowiązki służbowe wykonywane są niepotrzebnie). Kuratorzy także w podobny sposób oceniają kwestię dotyczącą przekonania, że w ich miejscu pracy wszyscy są równo traktowani, a także poczucia sprawiedliwości, które dotyczy podziału obowiązków, sposobu rozwiązywania konfliktów w miejscu pracy i ocen ze strony przełożonego. Kuratorzy raczej przeciętnie oceniają jakość przywództwa rozumianego jako poczucie, że przełożeni potrafią planować pracę swoich pracowników, rozwiązywać konflikty między nimi oraz dbają o ich zadowolenie z pracy.

Wyniki na poziomie przeciętnym, jednak powyżej mediany, ujawniły się w następujących podskalach: Stres poznawczy (np. problemy z pamięcią, koncentracją, podejmowaniem decyzji); Wymagania poznawcze (np. konieczność zapamiętywania wielu informacji lub podejmowania trudnych decyzji); Wymagania emocjonalne (konieczność odnoszenia się do osobistych problemów innych ludzi i osobistego angażowania się w nie) oraz w podskalach: Wsparcie od współpracowników; Klimat społeczny między współpracownikami; Niepewność pracy (np. obawy związane z utratą zajmowanego stanowiska); Zaufanie między pracownikami oraz Zaufanie do kierownictwa.

2.2. Poczucie zagrożenia wśród kuratorów

Poczucie zagrożenia zmierzono przy zastosowaniu serii pytań zawartych w kwestionariuszu ankiety. Pierwsze z pytań dotyczyło generalnego poczucia bezpieczeństwa w trakcie pracy. Kolejne pytania zawierały zaś prośbę o ocenę, na ile poszczególne kategorie potencjalnych niebezpieczeństw związanych z wykonywaniem zawodu kuratora dany kurator postrzega jako zagrożenie dla swojej osoby w codziennej pracy (np. niebezpieczeństwo utraty życia na skutek ataku fizycznego na kuratora ze strony podopiecznych lub osób z jego środowiska).

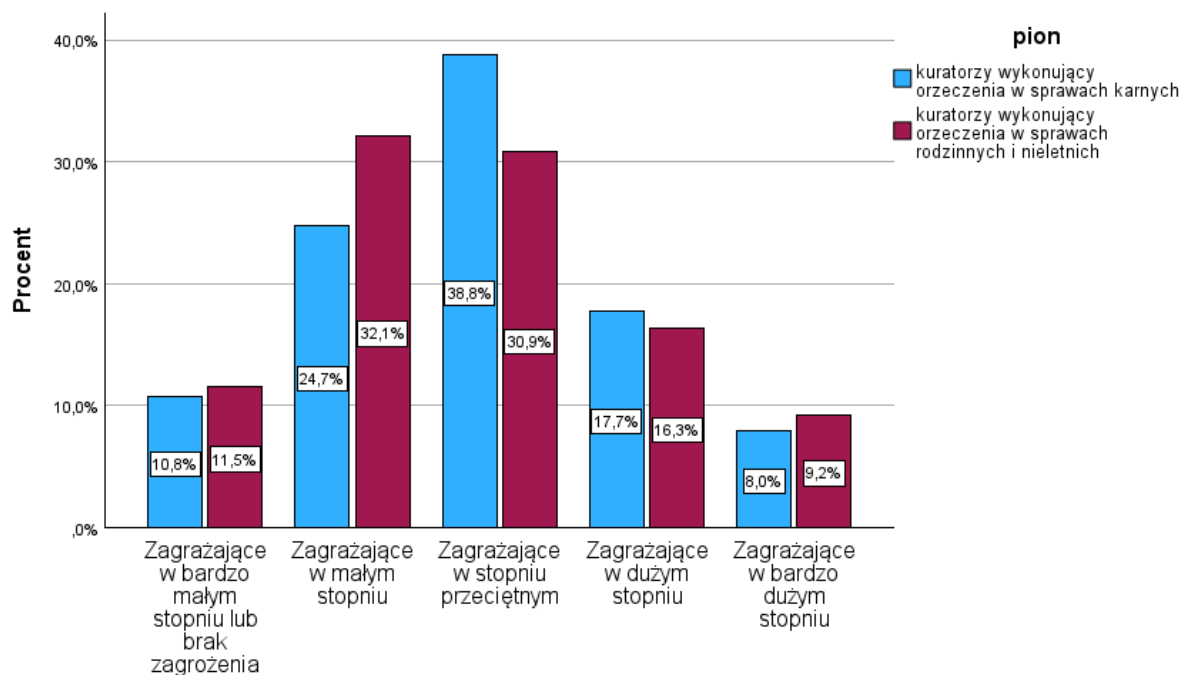
Kuratorzy dla dorosłych na pytanie: „Czy czuje się Pani/Pan bezpiecznie podczas wykonywania swoich obowiązków służbowych w terenie?”, wskazali jako najczęstszą odpowiedź „raczej tak” – taką odpowiedź zadeklarowało 38,1% kuratorów z tej grupy (234 osób), odpowiedź „trudno powiedzieć” wybrało 32,1% respondentów (197 osób), odpowiedź „raczej nie” wskazało 119 kuratorów (19,4%), a „zdecydowanie nie” 44 osoby (7,2%). Kuratorzy rodzinni, odnosząc się do tego samego pytania, wskazali jako najczęstszą odpowiedź „raczej tak”, tę odpowiedź wybrało 231 osób (40,8%), odpowiedź „trudno powiedzieć” wybrało 186 kuratorów (32,9%), „raczej nie” wskazało 99 kuratorów dla dorosłych (17,5%), a opcję „zdecydowanie nie” 36 osób (6,4%).

Tabela 16. Poczucie bezpieczeństwa kuratorów podczas wykonywania swoich obowiązków służbowych „w terenie”

Pion		N	%
Kuratorzy wykonujący orzeczenia w sprawach karnych	zdecydowanie tak	9	1,5%
	raczej tak	234	38,1%
	trudno powiedzieć	197	32,1%
	raczej nie	119	19,4%
	zdecydowanie nie	44	7,2%
	braki danych	11	1,8%
Kuratorzy wykonujący orzeczenia w sprawach nieletnich	zdecydowanie tak	13	2,3%
	raczej tak	231	40,8%
	trudno powiedzieć	186	32,9%
	raczej nie	99	17,5%
	zdecydowanie nie	36	6,4%
	braki danych	1	0,2%

Kolejnym pytaniem zadany kuratorom, którzy wzięli udział w badaniach, było: „W jakim stopniu wymienione kategorie potencjalnych niebezpieczeństw związanych z wykonywaniem zawodu kuratora postrzega Pan/Pani jako zagrożenie dla swojej osoby w codziennej pracy?”. Wyniki dotyczące poszczególnych kategorii niebezpieczeństw i zagrożeń zostały przedstawione na wykresach z uwzględnieniem podziału na kuratorów wykonujących orzeczenia w sprawach karnych i rodzinnych.

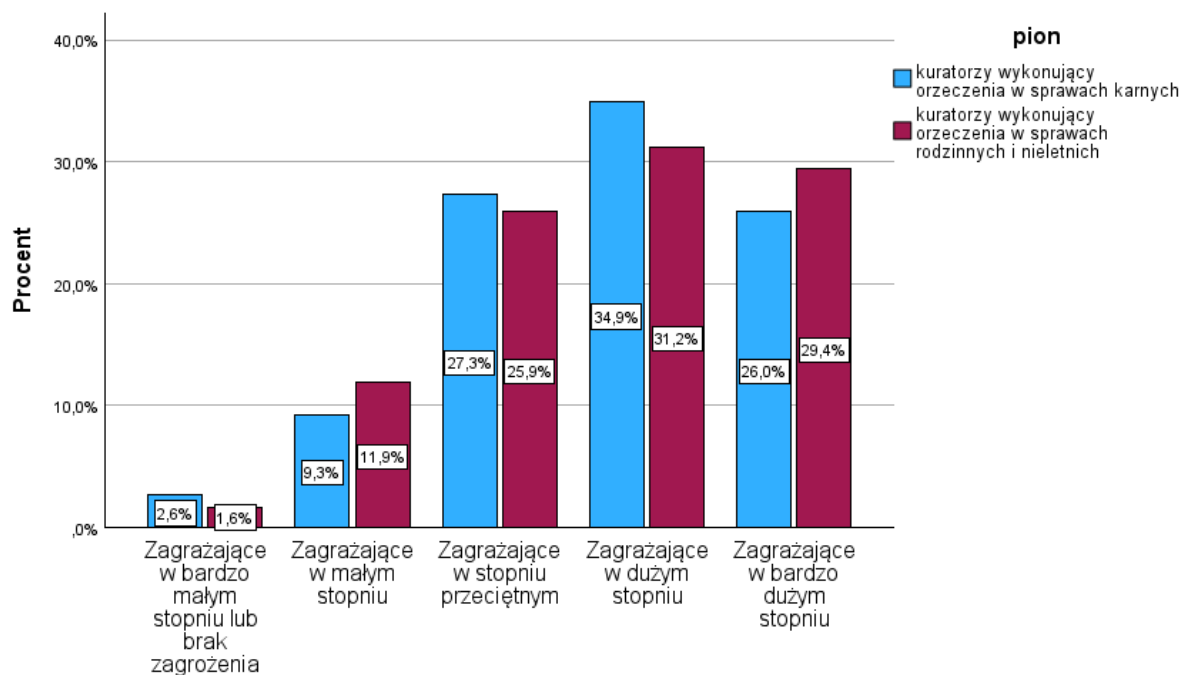
Pierwsza z kategorii potencjalnych niebezpieczeństw związanych z wykonywaniem zawodu kuratora dotyczy niebezpieczeństwa utraty życia na skutek ataku fizycznego na kuratora ze strony podopiecznych lub osób z jego środowiska.

Wykres 1. Niebezpieczeństwo utraty życia (na skutek ataku fizycznego na kuratora ze strony podopiecznych lub osób z jego środowiska)

Okazało się, że pierwsza z kategorii, tj. niebezpieczeństwo utraty życia na skutek ataku fizycznego na kuratora ze strony podopiecznych lub osób z jego środowiska, jest oceniana jako zagrażająca w bardzo dużym stopniu jedynie przez 8% badanych kuratorów dla dorosłych i 9,2% kuratorów rodzinnych, a jako zagrażające w dużym stopniu przez 17,7% kuratorów dla dorosłych i 16,3% kuratorów rodzinnych (wykres 1). Zastosowanie testu U Manna-Whitneya potwierdziło, że różnice między obiema grupami kuratorów sądowych pod względem postrzegania tej kategorii potencjalnego niebezpieczeństwa jako zagrożenia okazały się statystycznie nieistotne ($p > 0,05$). Kuratorzy reprezentujący oba piony podobnie oceniają tę kategorię niebezpieczeństwa w kontekście zagrożenia. Wydaje się ponadto, iż ten rodzaj niebezpieczeństwa w percepcji kuratorów stanowi zagrożenie o umiarkowanym stopniu.

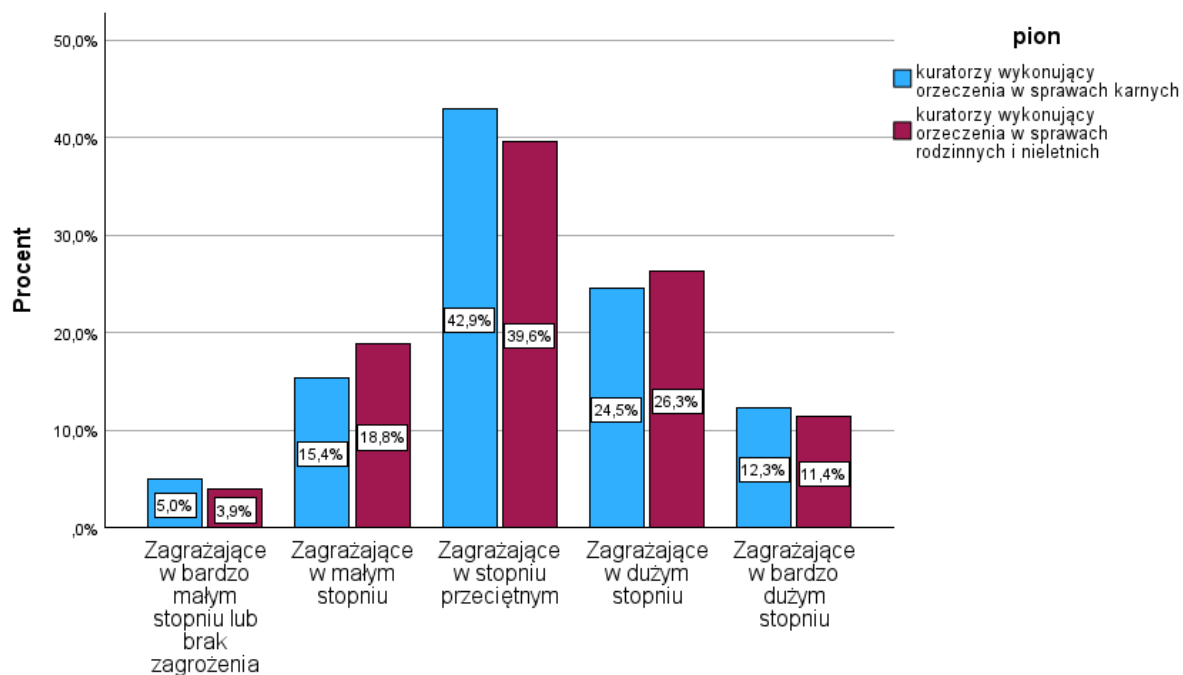
Analiza statystyczna ujawniła nieco inne wyniki w zakresie kolejnej kategorii, którą jest niebezpieczeństwo utraty lub rozstroju zdrowia (na skutek choroby zakaźnej skazanych, członków ich rodzin lub osób z sąsiedztwa: HIV, gruźlica, schorzenia dermatologiczne, HCV, sezonowe choroby wirusowe itp.). Wyniki zostały przedstawione na wykresie 2.

Wykres 2. Niebezpieczeństwo utraty lub rozstroju zdrowia (na skutek choroby zakaźnej skazanych, członków ich rodzin lub osób z sąsiedztwa: HIV, gruźlica, schorzenia dermatologiczne, HCV, sezonowe choroby wirusowe itp.)

Zdecydowanie większa część kuratorów, niż w przypadku poprzedniej kategorii, postrzega ten rodzaj niebezpieczeństwa jako zagrażające w bardzo dużym stopniu. To 26% kuratorów wykonujących orzeczenia w sprawach karnych oraz 29,4% kuratorów wykonujących orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich. Niebezpieczeństwo utraty lub rozstroju zdrowia na skutek różnych chorób, także zakaźnych, ocenia jako zagrażające w dużym stopniu aż 34,9% kuratorów karnych i 31,2% kuratorów rodzinnych. Po zsumowaniu obu kategorii odpowiedzi okazuje się, że znacznie ponad 60% kuratorów dla dorosłych i kuratorów rodzinnych postrzega tę kategorię jako zagrożenie w swojej pracy. Zastosowanie testu U Manna-Whitneya dowiodło, że różnice między grupami okazały się nieistotne statystycznie ($p > 0,05$), co oznacza, że obie grupy nie tylko postrzegają tę kategorię niebezpieczeństwa jako duże zagrożenie, ale również obie grupy oceniają to niebezpieczeństwo podobnie.

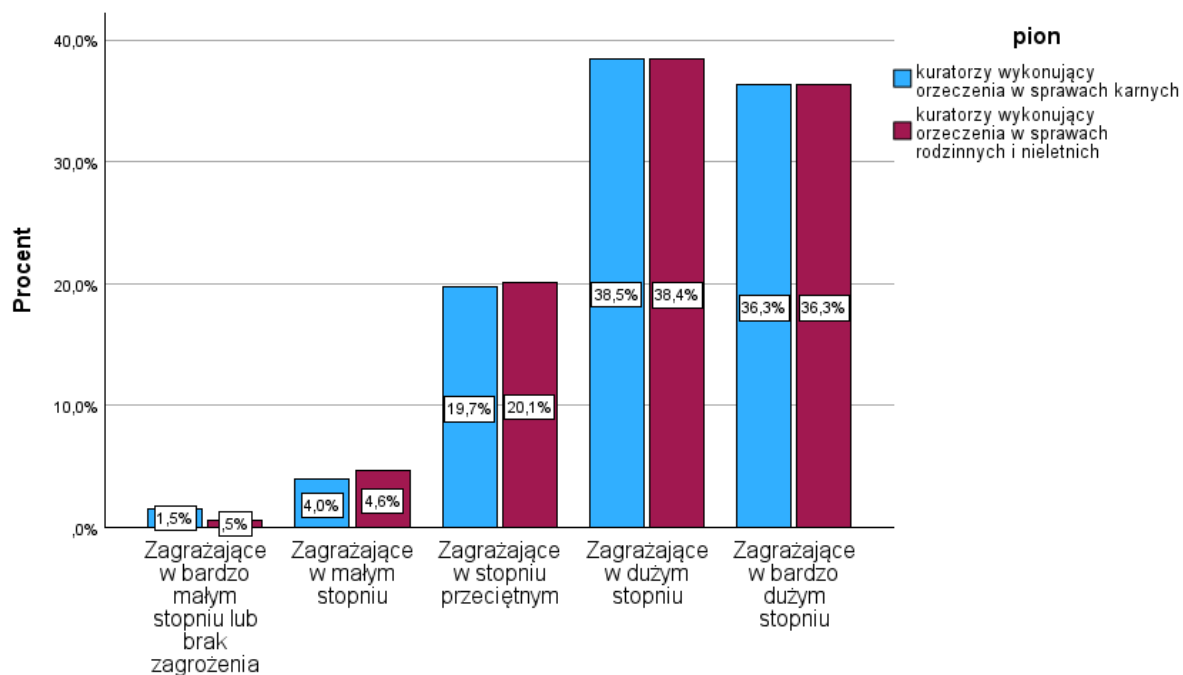
Niebezpieczeństwo doznania uszczerbku na zdrowiu lub czynności narządów ciała na skutek wypadku na posesji to kolejna oceniana kategoria w kontekście poczucia zagrożenia wśród kuratorów.

Wykres 3. Niebezpieczeństwo doznania uszczerbku na zdrowiu lub czynności narządów ciała na skutek wypadku na posesji

Wyniki badań ujawniły, że ta kategoria niebezpieczeństwa jest oceniana przez kuratorów jako zagrożenie w stopniu umiarkowanym. Zarówno w grupie kuratorów dla dorosłych, jak i kuratorów rodzinnych odpowiedź „zagrożające w stopniu przeciętnym” była wybierana najczęściej – odpowiednio 42,9% i 39,6%. Niebezpieczeństwo doznania uszczerbku na zdrowiu lub czynności narządów ciała na skutek wypadku na posesji jako zagrażające w bardzo dużym stopniu uznaje 12,3% kuratorów dla dorosłych i 11,4% kuratorów rodzinnych. Różnice między grupami kuratorów sądowych (obydwoma pionami) okazały się statystycznie nieistotne ($p > 0,05$).

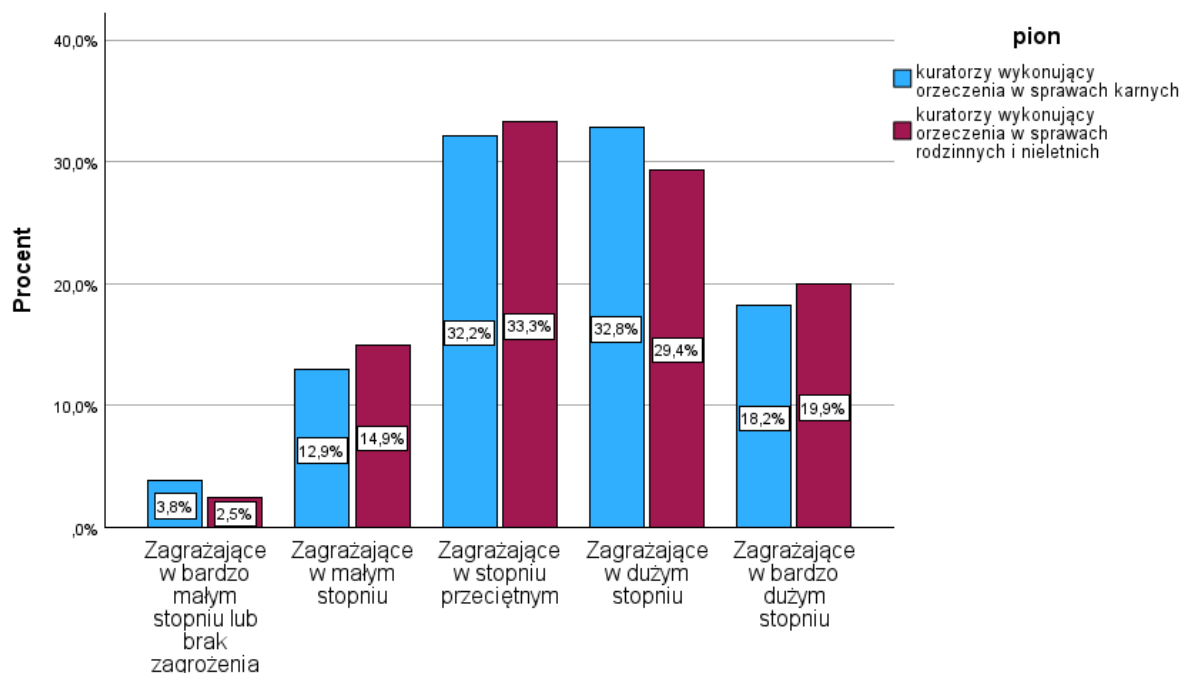
Niebezpieczeństwo doznania uszczerbku na zdrowiu lub czynności narządów ciała na skutek ataku zwierząt domowych jest postrzegane przez kuratorów obu pionów jako zagrażające w dużym stopniu bądź w bardzo dużym stopniu.

Wykres 4. Niebezpieczeństwo doznania uszczerbku na zdrowiu lub czynności narządów ciała na skutek ataku zwierząt domowych, np. psów

Warto zauważyć, że blisko 75% kuratorów obu grup postrzega tę kategorię zagrożenia jako istotne zagrożenie (zagrożające w dużym bądź bardzo dużym stopniu). Należy zaznaczyć, że różnice między grupami okazały się statystycznie nieistotne ($p > 0,05$).

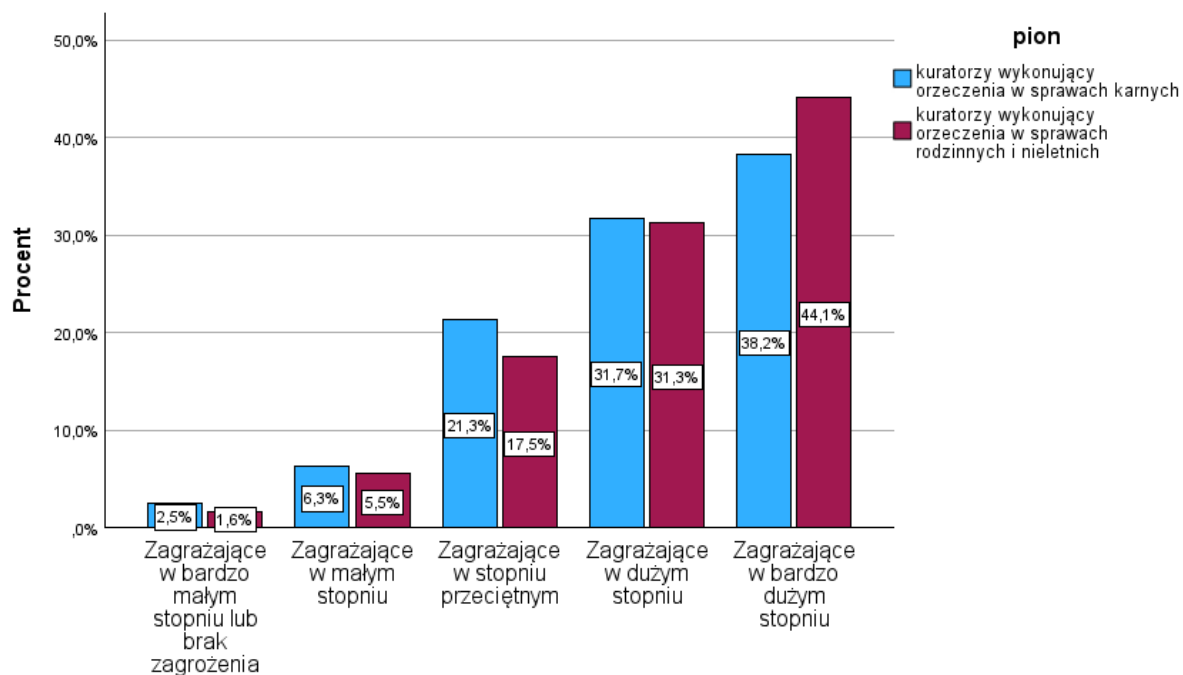
Analiza statystyczna pozwoliła ujawnić, że niebezpieczeństwo dla zdrowia psychicznego związane z zastraszaniem lub nękanieniem ze strony podopiecznych lub osób z ich środowiska życia jest postrzegane jako duże zagrożenie dla kuratorów reprezentujących oba piony. Tę kategorię jako zagrożenie w stopniu bardzo dużym postrzega 18,2% kuratorów dla dorosłych i 19,9% kuratorów rodzinnych. Z kolei jako zagrożenie w dużym stopniu postrzega ją 32,8% kuratorów dla dorosłych i 29,4% kuratorów rodzinnych, i wreszcie jako zagrażające w stopniu przeciętnym 32,2% kuratorów z pionu karnego i 33,3% kuratorów pionu rodzinnego.

Wykres 5. Niebezpieczeństwo dla zdrowia psychicznego związane z zastraszaniem lub nękaniami ze strony podopiecznych lub osób z ich środowiska życia

Zastosowanie testu U Manna-Whitneya pozwoliło stwierdzić, że różnice między obiema grupami kuratorów okazały się nieistotne statystycznie ($p > 0,05$), co uprawnia do wyciągnięcia wniosku, iż grupy te podobnie oceniają tę kategorię potencjalnego niebezpieczeństwa w kontekście zagrożenia w swojej pracy.

Niebezpieczeństwo doznania uszczerbku na zdrowiu psychicznym związanym z pracą w ciągłym stresie to kolejna kategoria potencjalnego niebezpieczeństwa poddana analizie. Wyniki badań potwierdzają, że spośród wszystkich kategorii potencjalnych niebezpieczeństw, które zostały wzięte pod uwagę w niniejszym projekcie badawczym, to właśnie ta kategoria jest postrzegana przez kuratorów sądowych **jako najbardziej zagrażająca**. Odpowiedź „w bardzo dużym stopniu” wskazało 38,2% kuratorów dla dorosłych i aż 44,1% kuratorów rodzinnych. Z kolei jako zagrażające w dużym stopniu postrzega tę kategorię potencjalnego niebezpieczeństwa 31,7% kuratorów wykonujących orzeczenia w sprawach karnych i 31,3% kuratorów wykonujących orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich. Warto zauważyć, że jedynie dla niewielkiej grupy kuratorów niebezpieczeństwo doznania uszczerbku na zdrowiu psychicznym związanym z pracą w ciągłym stresie nie stanowi zagrożenia lub jest zagrożeniem w niewielkim stopniu.

Wykres 6. Niebezpieczeństwo doznania uszczerbku na zdrowiu psychicznym związanym z pracą w ciągłym stresie

Okazało się również, że kuratorzy wykonujący orzeczenia w sprawach nieletnich ($M_{rang} = 605,84$) mają istotnie bardziej nasilone poczucie niebezpieczeństwa doznania uszczerbku na zdrowiu psychicznym związanym z pracą w ciągłym stresie niż kuratorzy wykonujący orzeczenia w sprawach karnych ($M_{rang} = 561,85$), różnice między grupami okazały się statystycznie istotne ($U = 156607$; $p < 0,05$).

2.3. Obciążenia związane z wykonywanymi sprawami i zadaniami

W trakcie badania obciążenia związane z wykonywanymi sprawami i zadaniami uwzględniono przeciętną liczbę wywiadów przeprowadzanych w miesiącu przez kuratorów dla dorosłych i kuratorów rodzinnych (z podziałem na poszczególne rodzaje wywiadów), przeciętny czas przypadający na przeprowadzenie wywiadu w ocenie kuratora oraz procentowy wymiar miesięcznego czasu pracy danej kategorii spraw z uwzględnieniem podziału na poszczególne piony.

Kuratorzy dla dorosłych

Kuratorzy wykonujący orzeczenia w sprawach karnych zasadniczo wykonują dwa rodzaje wywiadów środowiskowych: w postępowaniu przygotowawczym – na podstawie art. 214 Kodeksu postępowania karnego (k.p.k.) oraz w postępowaniu wykonawczym – na podstawie art. 14 Kodeksu karnego wykonawczego (k.k.w.). W tabeli zostały zawarte wyniki badań na temat liczby przeprowadzonych przez kuratorów dla dorosłych wywiadów w trybie art. 214 k.p.k. w ciągu miesiąca.

Tabela 17. Liczba przeprowadzonych w miesiącu wywiadów w trybie art. 214 k.p.k.

Liczba wywiadów	N	%	M	SD	Min.	Maks.
0	77	12,5%	1,67	2,11	0	20
1	280	45,6%				
2	88	14,3%				
3	22	3,6%				
4	15	2,4%				
5	15	2,4%				
6	9	1,5%				
7	1	0,2%				
8	3	0,5%				
10	7	1,1%				
16	1	0,2%				
20	2	0,3%				
Braki danych	94	15,3%				
SUMA:	614	100%				

Wyniki badań potwierdziły, że kuratorzy reprezentujący pion karny wykonują przeciętnie 1,67 wywiadu (214 k.p.k.) na miesiąc, choć zdarza się, że kuratorzy w ogóle nie wykonują tego typu wywiadów, a rekordzista wykonuje około 20 wywiadów miesięcznie. Ponadto wyniki badań pozwoliły wyciągnąć wniosek, iż przeciętny czas na wykonanie wywiadu w trybie art. 214 k.p.k. wynosi 193,64 minut, SD = 118,59, min. = 25 minut, maks. = 960 minut. Na uwagę zasługuje fakt, że aż 200 kuratorów nie udzieliło odpowiedzi na to pytanie, a udzieliło jej 414 kuratorów wykonujących orzeczenia w sprawach karnych.

Inaczej prezentują się wyniki badań na temat liczby przeprowadzonych wywiadów w trybie art. 14 k.k.w. Przeciętnie kuratorzy wykonują blisko 7,5 wywiadu na miesiąc, kurator wykonujący najmniej wywiadów wykonuje ich 1 na miesiąc, kurator wykonujący najwięcej wywiadów wykonuje ich 20 na miesiąc (podobnie jak w przypadku wywiadów z art. 214 k.p.k.).

Tabela 18. Liczba przeprowadzonych wywiadów w trybie 14 k.k.w.

Liczba wywiadów	N	%	M	SD	Min.	Maks.
0	0	0	7,44	3,6	1	20
1	7	1,1%				
2	24	3,9%				
3	27	4,4%				
4	37	6,0%				
5	77	12,5%				
6	65	10,6%				
7	58	9,4%				
8	53	8,6%				
9	24	3,9%				
10	91	14,8%				
11	7	1,1%				
12	16	2,6%				
13	5	0,8%				
14	1	0,2%				
15	18	2,9%				
17	3	0,5%				
18	2	0,3%				
20	9	1,5%				
Braki danych	90	14,7%				
SUMA:	614	100%				

Z kolei przeciętny czas na wykonanie wywiadu w trybie art. 14 k.k.w. wyniósł 161,42 minut, SD = 100,38, min. = 20 minut, maks. = 960 minut. W tym wypadku 197 kuratorów nie udzieliło odpowiedzi na to pytanie, natomiast udzieliło jej 417 kuratorów wykonujących orzeczenia w sprawach karnych.

Kuratorzy zostali poproszeni o podanie w procentach miesięcznego czasu pracy (w przybliżeniu), jaki zajmuje im wykonywanie określonych czynności, w ramach danej kategorii spraw. Szczegółowe dane zostały przedstawione w tabeli 19.

Tabela 19. Czasochłonność określonych kategorii spraw i zadań wykonywanych w miesiącu według kuratorów dla dorosłych

Rodzaj czynności	M	
Wykonywanie osobistych dozorów	33,97	% miesięcznego czasu pracy
Wywiady środowiskowe (art. 214 k.p.k. i art. 14 k.k.w. oraz wywiady kontrolne)	22,21	
Organizacja pracy kuratorów społecznych i nadzór nad nią (w tym: rozmowy z kuratorami, sprawdzanie sprawozdań z dozorów itp.)	8,46	
Czynności administracyjne (np. obliczanie ryczałtów dla kuratorów społecznych)	10,90	
Udział w posiedzeniach sądu	4,29	
Inne czynności, jakie?	20,21	

Kuratorzy sądowi w zróżnicowany sposób oceniali czasochłonność wykonywanych zadań składających się na miesięczny czas pracy. Okazało się, że najwięcej czasu pracy kuratorów dla dorosłych zajmuje sprawowanie dozorów kuratorskich (33,97% miesięcznego czasu pracy), następnie wykonywanie wywiadów środowiskowych (22,21% miesięcznego czasu pracy), a w dalszej części innych spraw (20,21% miesięcznego czasu pracy), wśród których osoby badane wymieniły:

- czynności kierownika zespołu,
- czynności sekretarskie (w przypadku braku pełnej obsługi),
- czynności w związku z kontrolą okresu próby,
- czynności w sprawach zawieszonych,
- czynności biurowe (przeglądanie, analiza i realizacja poczty przychodzącej z różnych instytucji, sądów, prokuratury, policji, skazanych/ukaranych, pokrzywdzonych, kopertowanie),
- prowadzenie dokumentacji, tj. kart czynności, sprawozdań, notatek urzędowych),
- wykonywanie czynności związanych z organizowaniem i kontrolowaniem wykonywania kar ograniczenia wolności,
- sprawowanie kontroli w SDE,
- sprawowanie nadzorów na podstawie art. 181a Kodeksu karnego (k.k.),
- sporządzenie wniosków,
- kontakty z instytucjami (policja, OPS i inne),
- udzielanie pomocy postpenitencjarnej,
- kontrola placówek, w których wykonywana jest kara ograniczenia wolności i praca społecznie użyteczna,
- odpisywanie na skargi,
- udział w grupach roboczych,

- wykonywanie czynności w związku z art. 164 k.k.w.,
- badania alkomatem, narkotestem,
- składanie wniosków do sądu rodzinnego w związku z zaniedbaniami opiekuńczymi,
- współpraca z Ośrodkiem Interwencji Kryzysowej.

Czynności administracyjne zajmują około 11% miesięcznego czasu pracy, organizacja pracy kuratorów społecznych i nadzór nad nią to blisko 8,5% miesięcznego czasu pracy, a udział w posiedzeniach sądu to około 4,3% miesięcznego czasu pracy.

Kuratorzy rodzinni

Wyniki badań ujawniły, że kuratorzy rodzinni przeciętnie wykonują w postępowaniu wykonawczym 6 wywiadów w miesiącu, czternaścioro kuratorów zadeklarowało, że nie wykonuje żadnych wywiadów tego typu w miesiącu, dwoje zaś kuratorów wskazało, że wykonuje aż 25 wywiadów w miesiącu. Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli 20.

Tabela 20. Liczba wykonanych wywiadów w postępowaniu wykonawczym

Liczba wywiadów	N	%	M	SD	Min.	Maks.
0	14	2,5%	6,01	4,83	0	25
1	46	8,1%				
2	54	9,5%				
3	67	11,8%				
4	30	5,3%				
5	110	19,4%				
6	15	2,7%				
7	9	1,6%				
8	21	3,7%				
9	1	0,2%				
10	52	9,2%				
11	4	0,7%				
12	9	1,6%				
13	4	0,7%				
14	3	0,5%				
15	23	4,1%				
16	2	0,4%				
17	1	0,2%				
18	4	0,7%				
19	1	0,2%				
20	13	2,3%				
25	2	0,4%				
Braki danych	81	14,3%				
SUMA:	566	100%				

Średni czas na wykonanie wywiadu w postępowaniu wykonawczym wyniósł 105,4 minut, SD = 93,06, min. = 0 minut, maks. = 600 minut. Warto zauważyć, że 69 kuratorów nie udzieliło odpowiedzi na to pytanie, natomiast udzieliło odpowiedzi łącznie 497 kuratorów rodzinnych.

Liczba wykonanych wywiadów w postępowaniu wyjaśniającym lub rozpoznawczym jest ponad dwukrotnie wyższa niż w postępowaniu wykonawczym i wyniosła 14,5 wywiadu miesięcznie. Troje kuratorów wskazało, że wykonuje tylko 1 tego rodzaju wywiad w miesiącu, jeden z kuratorów wskazał, że wykonuje aż 38 wywiadów w miesiącu.

Tabela 21. Liczba wykonanych wywiadów w postępowaniu wyjaśniającym lub rozpoznawczym

Liczba wywiadów	N	%	M	SD	Min.	Maks.
1	3	0,5%	14,48	6,40	1	38
2	4	0,7%				
3	4	0,7%				
4	6	1,1%				
5	16	2,8%				
6	13	2,3%				
7	14	2,5%				
8	29	5,1%				
9	8	1,4%				
10	71	12,5%				
11	15	2,7%				
12	26	4,6%				
13	25	4,4%				
14	14	2,5%				
15	79	14,0%				
16	12	2,1%				
17	20	3,5%				
18	9	1,6%				
19	1	0,2%				
20	76	13,4%				
21	1	0,2%				
22	4	0,7%				
23	8	1,4%				
24	3	0,5%				
25	24	4,2%				
26	2	0,4%				
27	1	0,2%				
28	1	0,2%				
30	10	1,8%				
32	1	0,2%				
33	1	0,2%				
34	1	0,2%				
35	1	0,2%				
36	1	0,2%				
38	1	0,2%				
Braki danych	61	10,8%				
SUMA:	566	100%				

Ponadto wyniki badań ujawniły, że średni czas na wykonanie wywiadu w postępowaniu wyjaśniającym lub rozpoznawczym wynosi 162,31 minut, SD = 135,48, min. = 1 minuta, maks. = 840 minut. Warto zaznaczyć, że 61 kuratorów nie udzieliło odpowiedzi na to pytanie.

Kuratorzy rodzinni dokonali oceny czasochłonności poszczególnych zadań wykonywanych w pracy. Wyniki badań ujawniły, że zdecydowanie najwięcej czasu pracy kuratorów rodzinnych zajmuje wykonywanie wywiadów w postępowaniu wyjaśniającym lub rozpoznawczym (34,68%), następnie wykonywanie nadzorów w sprawach opiekuńczych (23,14%), a w dalszej części wykonywanie wywiadów środowiskowych w postępowaniu wykonawczym (9,66%).

Tabela 22. Czasochłonność określonych kategorii zadań wykonywanych w miesiącu według kuratorów rodzinnych

Rodzaj czynności	M	
Wykonywanie nadzorów w sprawach nieletnich	9,83	% miesięcznego czasu pracy
Wykonywanie nadzorów w sprawach opiekuńczych	23,14	
Wykonywanie nadzorów w sprawach osób zobowiązanych do leczenia odwykowego	4,17	
Przymusowe odebranie małoletniego	1,97	
Udział kuratora w kontaktach orzeczonych przez sąd	4,36	
Wykonywanie wywiadów środowiskowych w postępowaniu wykonawczym	9,66	
Wykonywanie wywiadów w postępowaniu wyjaśniającym lub rozpoznawczym	34,68	
Kontrola zobowiązań nałożonych przez sąd na nieletnich	2,71	
Kontrola zobowiązań nałożonych przez sąd na rodziców	1,90	
Zastępstwo za innego kuratora nieobecnego w pracy	4,82	
Inne	2,77	

Kuratorzy wśród innych zadań, które wykonują, wymienili takie zadania, jak:

- analiza spraw prowadzonych przez kuratorów społecznych,
- dyżury,
- odbieranie telefonów,
- posiedzenia wykonawcze,
- posiedzenia zespołu interdyscyplinarnego,
- szkolenia,
- wypełnianie ankiet,
- posiedzenia grupy roboczej,
- czytanie wiadomości i zapoznawanie się ze zmianami legislacyjnymi,
- rozmowy z osobami spoza referatu, które przychodzą „z ulicy”,
- spotkania w szkole,
- spotkania w GOPS-ie,
- spotkania w MOPS-ie,

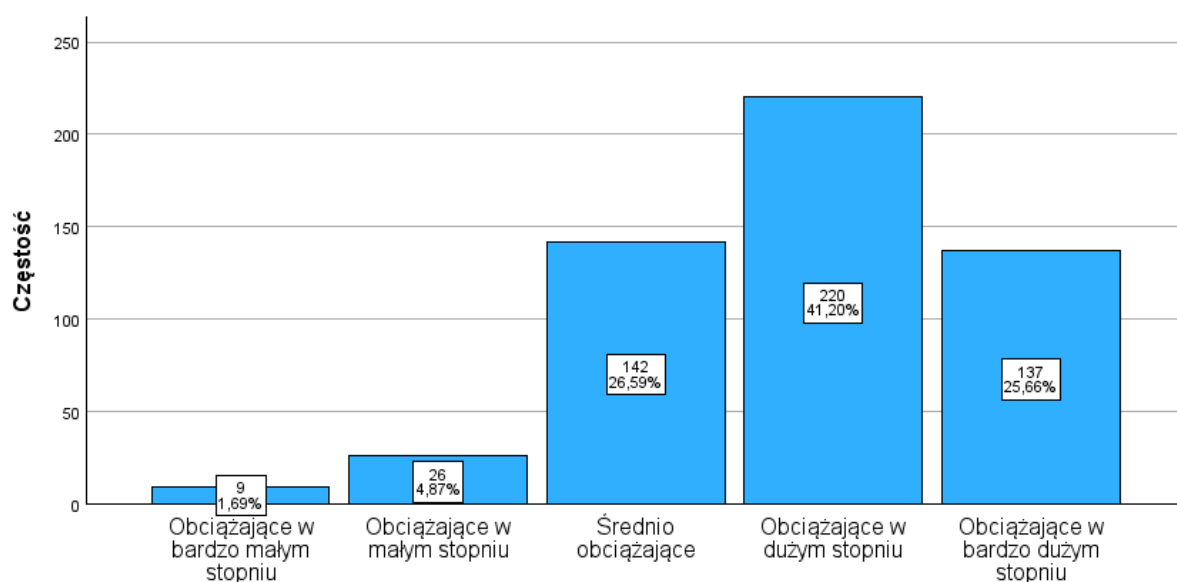
- spotkania z policją,
- spotkania z prokuraturą,
- prelekcje w szkołach,
- spotkania i posiedzenia w PCPR,
- posiedzenia w domach dziecka,
- praca biurowa,
- odpowiedzi na pisma,
- opracowywanie danych statystycznych itp.,
- praca z młodzieżą w ośrodku kuratorskim,
- samodoskonalenie,
- szkolenia kuratorów społecznych,
- przyjmowanie interesantów podczas dyżurów.

2.4. Poczucie obciążenia psychicznego kuratorów poszczególnymi kategoriami spraw i zadań

Kuratorzy dla dorosłych wykonują nieco inne zadania niż kuratorzy rodzeni, co wynika z przepisów prawa zawartych w różnych aktach prawnych (ustawy, rozporządzenia). W prezentowanym projekcie zbadano, w jakim stopniu poszczególne kategorie spraw stanowią obciążenie psychiczne dla kuratorów sądowych, tj. powodują negatywne emocje, stres, napięcie lub zmęczenie psychiczne. W przypadku kuratorów dla dorosłych wzięto pod uwagę następujące kategorie spraw: wykonywanie dozorów, nadzorowanie kar ograniczenia wolności, nadzorowanie wykonania obowiązków, nadzorowanie SDE, wykonywanie wywiadów środowiskowych w postępowaniu wykonawczym w trybie art. 14 k.k.w., wykonywanie wywiadów środowiskowych w trybie art. 214 k.p.k. oraz udział w posiedzeniach sądu. Natomiast w przypadku kuratorów rodzinnych wzięto takie kategorie spraw, jak: wykonywanie nadzorów w sprawach nieletnich, wykonywanie nadzorów w sprawach opiekuńczych, wykonywanie nadzorów w sprawach osób zobowiązanych do leczenia odwykowego, przymusowe odebranie małoletniego, udział kuratora w kontaktach orzeczonych przez sąd, wykonywanie wywiadów środowiskowych w postępowaniu wykonawczym, wykonywanie wywiadów w postępowaniu wyjaśniającym lub rozpoznawczym, kontrola zobowiązań nałożonych przez sąd na nieletnich oraz kontrola zobowiązań nałożonych przez sąd na rodziców.

Kuratorzy dla dorosłych

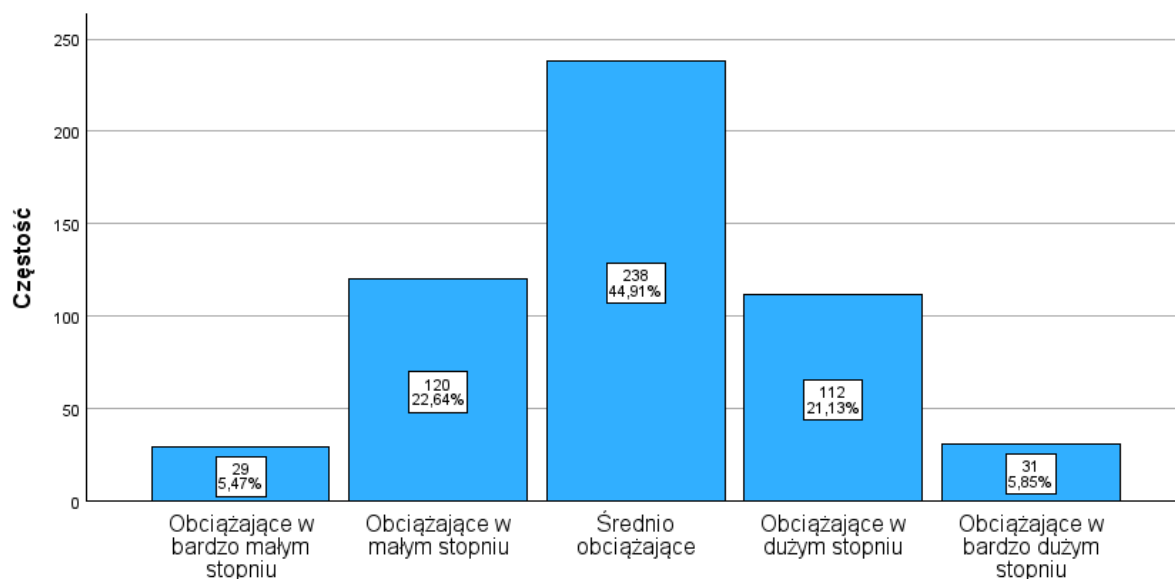
Wyniki badań pozwalają stwierdzić, że sprawowanie dozoru w dość dużym stopniu stanowi dla kuratorów obciążenie psychiczne, tj. powoduje negatywne emocje, stres, napięcie lub zmęczenie psychiczne. Szczegółowy rozkład wyników został zaprezentowany na wykresie 7.

Wykres 7. Wykonywanie dozorów jako czynnik obciążenia psychicznego, tj. powodujący negatywne emocje, stres, napięcie lub zmęczenie psychiczne według kuratorów sądowych

Okazuje się, że aż 41,2% kuratorów dla dorosłych postrzega wykonywanie obowiązków służbowych w związku ze sprawowaniem dozoru kuratorskiego jako obciążające w dużym stopniu, a 25,6% kuratorów jako obciążające w bardzo dużym stopniu. Z kolei jako średnio obciążające postrzega sprawowanie dozoru 26,59% kuratorów wykonujących orzeczenia w sprawach karnych.

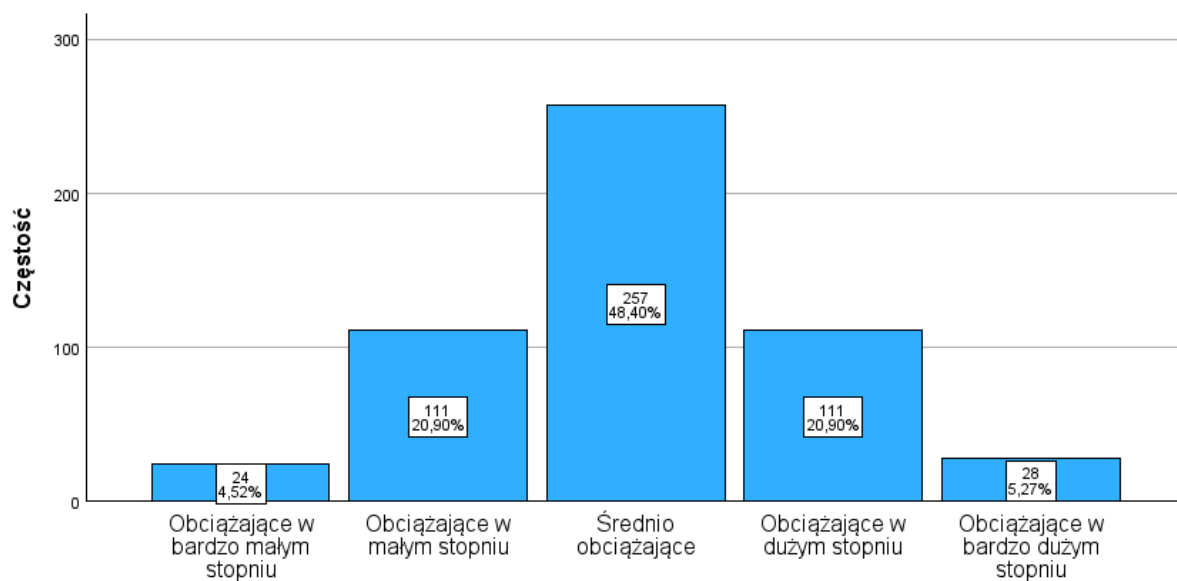
Nadzorowanie wykonania kary ograniczenia wolności, jak się okazało, nie jest postrzegane przez kuratorów z tego pionu jako obciążające w taki sposób, jak sprawowanie dozoru kuratorskiego (wykres 8). Dla 21,13% ten rodzaj obowiązku służbowego jest obciążający w dużym stopniu, ale już dla 44,91% kuratorów stanowi to obciążenie w stopniu przeciętnym. Ponadto niewielu kuratorów przyznało, że kontrola wykonywania kary ograniczenia wolności stanowi dla nich obciążenie w bardzo dużym stopniu (5,85%).

Wykres 8. Nadzór nad wykonaniem kary ograniczenia wolności jako czynnik obciążenia psychicznego, tj. powodujący negatywne emocje, stres, napięcie lub zmęczenie psychiczne według kuratorów sądowych

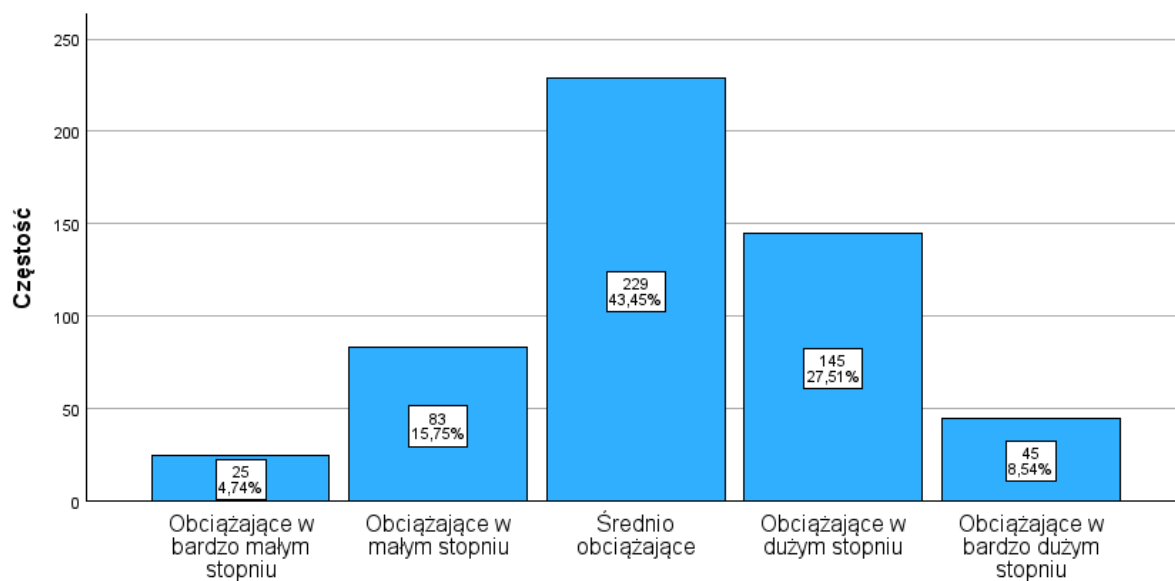
Analizując cały rozkład wyników dotyczących nadzoru nad wykonaniem kary ograniczenia wolności jako czynnika obciążenia psychicznego kuratorów, można wyciągnąć wniosek, iż niemalże tyle samo jest kuratorów, dla których ten rodzaj spraw stanowi spore wyzwanie (5,85%), co kuratorów, dla których obowiązki służbowe z tym związane nie stanowią obciążenia (5,47%).

Podobnie jest z nadzorowaniem przez kuratorów wykonania obowiązków orzeczonych przez sąd wobec skazanych, znajdujących się w okresie próby, bez orzeczonego dozoru kuratorskiego. Szczegóły zostały zawarte w wykresie 9. Jak pokazują wyniki badań, kuratorzy oceniają kontrolę obowiązków jako średnio obciążającą (48,4%), co najprawdopodobniej ma związek z mniejszą częstotliwością (w porównaniu ze sprawowaniem dozoru kuratorskiego) kontroli obowiązków, która w tym przypadku jest dokonywana raz na sześć miesięcy.

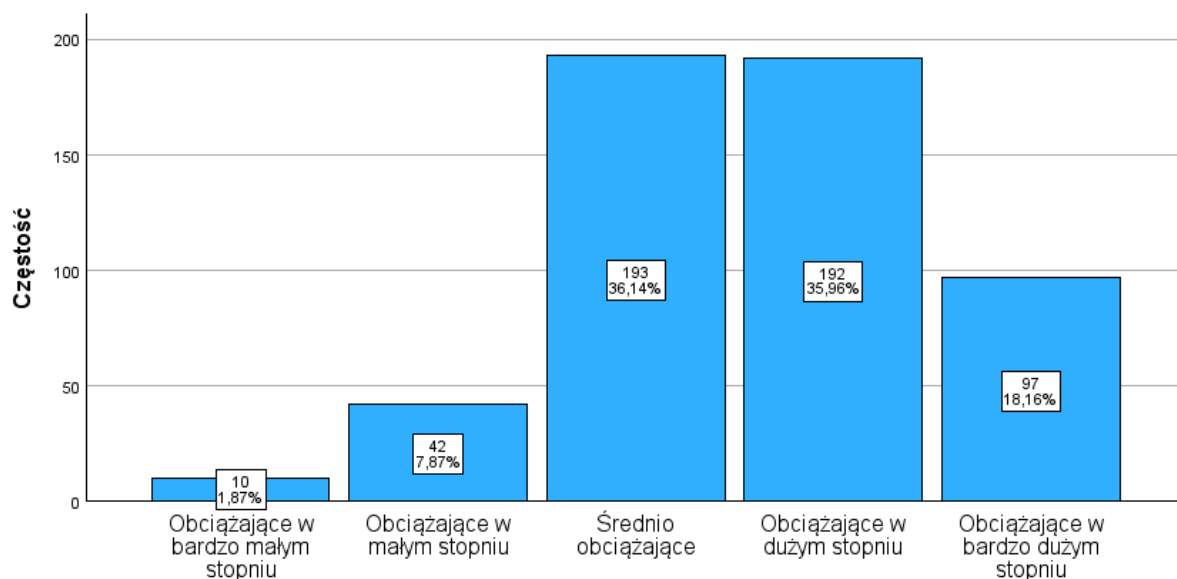
Wykres 9. Nadzorowanie wykonania obowiązków jako czynnik obciążenia psychicznego, tj. powodujący negatywne emocje, stres, napięcie lub zmęczenie psychiczne według kuratorów sądowych

Nadzorowanie Systemu Dozoru Elektronicznego (SDE), jak się okazuje, stanowi dla kuratorów obciążenie psychiczne, ale raczej o umiarkowanym stopniu, bowiem aż 43,45% osób wskazało, że ten rodzaj spraw jest dla nich średnio obciążający (wykres 10). Warto jednak zauważyć, że blisko 27,51% kuratorów zadeklarowało, że nadzorowanie Systemu Dozoru Elektronicznego jest dla nich obciążające w dużym stopniu.

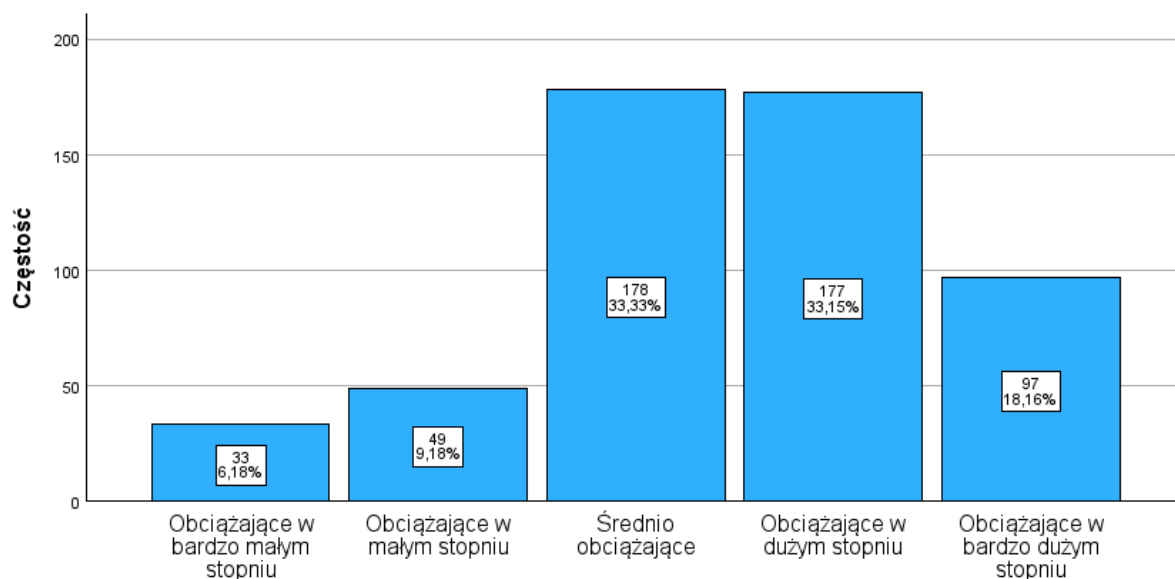
Wykres 10. Nadzorowanie SDE, jako czynnik obciążenia psychicznego, tj. powodujący negatywne emocje, stres, napięcie lub zmęczenie psychiczne według kuratorów sądowych

Na kolejnych dwóch wykresach (wykres 11 i 12) przedstawiono rozkłady wyników co do opinii kuratorów dotyczących wykonywania wywiadów środowiskowych, tak w postępowaniu wykonawczym w trybie art. 14 k.k.w., jak i w postępowaniu przygotowawczym w trybie art. 214 k.p.k. jako czynników obciążenia psychicznego.

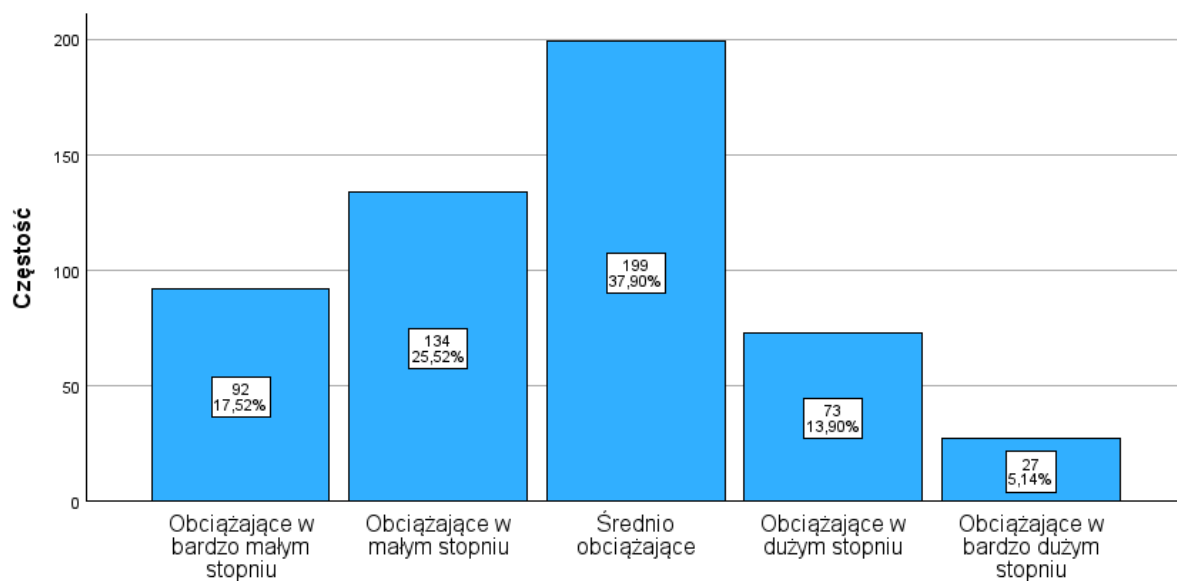
Wykres 11. Wykonywanie wywiadów środowiskowych w postępowaniu wykonawczym w trybie art. 14 k.k.w. jako czynnik obciążenia psychicznego, tj. powodujący negatywne emocje, stres, napięcie lub zmęczenie psychiczne według kuratorów sądowych

Okazało się, że w kontekście obciążenia psychicznego nie ma większego znaczenia, jakiego rodzaju wywiady środowiskowe są wykonywane przez kuratorów sądowych, bowiem zarówno w przypadku wywiadów w postępowaniu wykonawczym (art. 14 k.k.w.), jak i w postępowaniu przygotowawczym (art. 214 k.p.k.) kuratorzy podobnie oceniają nasilenie obciążenia psychicznego spowodowane wykonywaniem tego rodzaju spraw. Dla 36,14% kuratorów wykonanie wywiadów z art. 14 k.k.w. jest średnio obciążające. Z kolei 33,33% tych samych kuratorów również jako średnio obciążające ocenia przeprowadzanie wywiadów w trybie art. 214 k.p.k. Jako obciążające w dużym stopniu ocenia wykonanie wywiadów w trybie art. 14 k.k.w. aż 35,96% kuratorów, a 33,15% kuratorów w podobny sposób ocenia przeprowadzanie wywiadów w trybie art. 214 k.p.k.

Wykres 12. Wykonywania wywiadów w trybie art. 214 k.p.k. jako czynnik obciążenia psychicznego, tj. powodujący negatywne emocje, stres, napięcie lub zmęczenie psychiczne według kuratorów sądowych

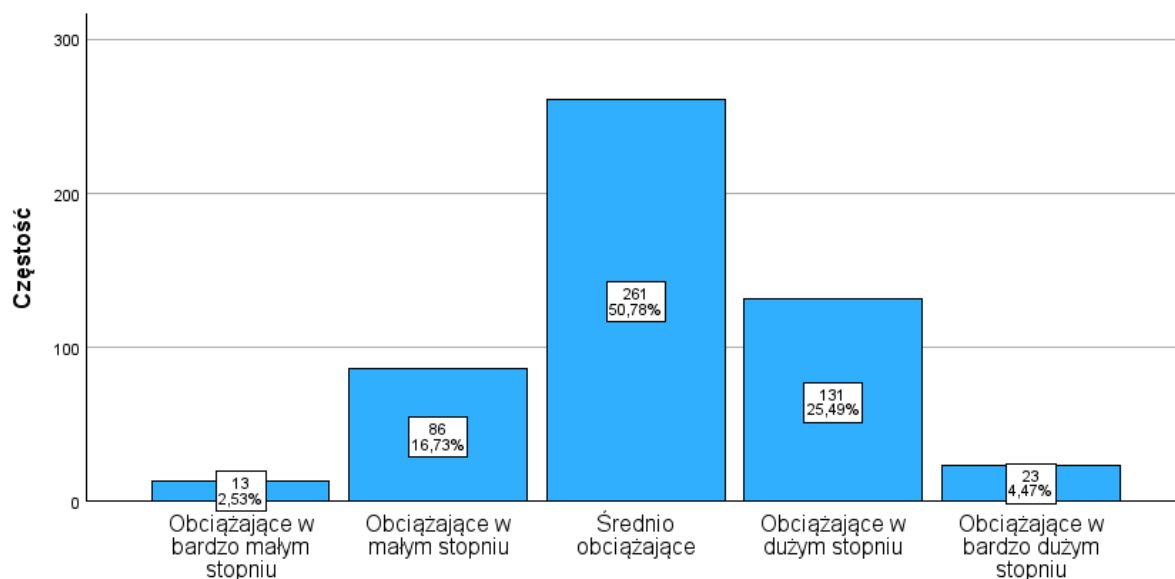
Ostatni czynnik dotyczy uczestnictwa kuratorów w posiedzeniach sądu. Nie stanowi on dla kuratorów wykonujących orzeczenia w sprawach karnych dużego obciążenia. Jako średnio obciążające psychicznie oceniło ten czynnik 37,9% grupy, jako obciążający w małym stopniu wskazało ten czynnik 25,52% kuratorów, zaś 17,52% badanych zadeklarowało, że udział w posiedzeniach sądu jest obciążający w bardzo małym stopniu. Warto zauważyć, że jedynie 5,14% kuratorów postrzega ten czynnik jako obciążający psychicznie w bardzo dużym stopniu, zaś 13,9% respondentów uważa, że udział w posiedzeniach sądu jest czynnikiem obciążenia psychicznego w dużym stopniu.

Wykres 13. Udział w posiedzeniach sądu jako czynnik obciążenia psychicznego, tj. powodujący negatywne emocje, stres, napięcie lub zmęczenie psychiczne w percepcji kuratorów sądowych

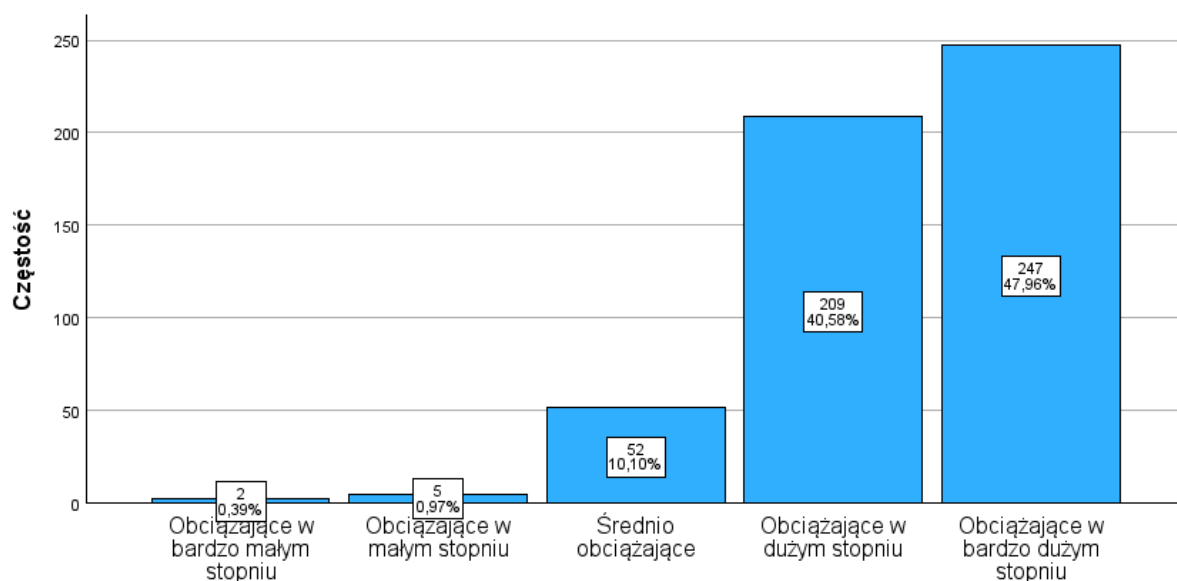
Kuratorzy rodzinni

Wykonywanie nadzorów w sprawach nieletnich dla blisko 50% kuratorów rodzinnych jest czynnikiem średnio obciążającym psychicznie, dla 25,5% kuratorów to czynnik obciążający w dużym stopniu, zaś dla 4,47% kuratorów w bardzo dużym stopniu. Jako czynnik obciążający w małym stopniu ocenia wykonywanie nadzorów w sprawach nieletnich grupa 16,7% kuratorów wykonujących orzeczenia w sprawach rodzinnych i opiekuńczych, a dla 2,53% badanych czynnik ten obciąża psychicznie w bardzo małym stopniu.

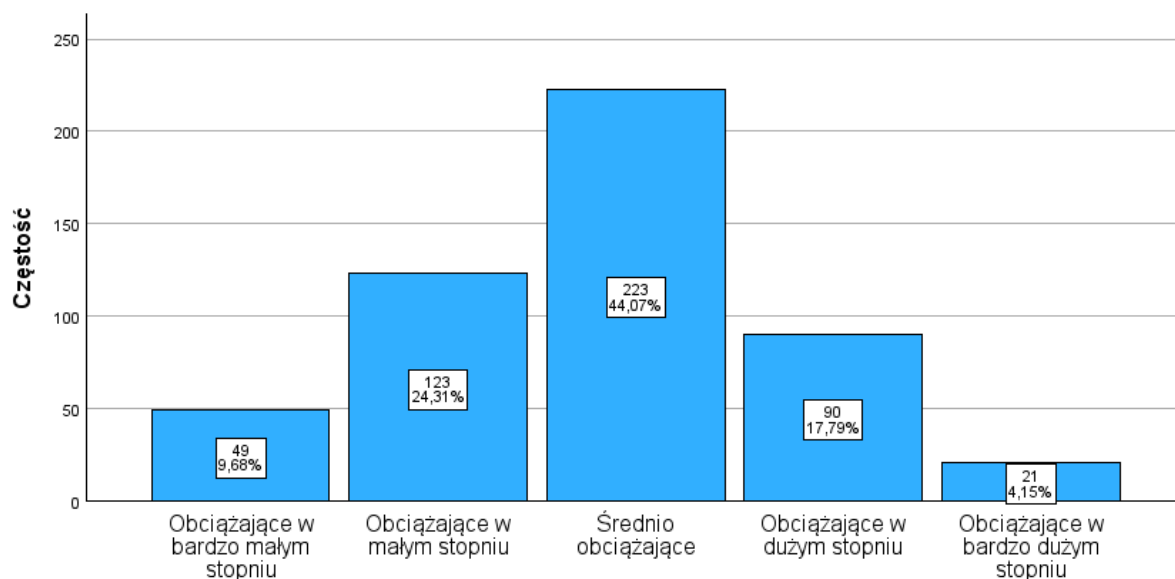
Wykres 14. Wykonywanie nadzorów w sprawach nieletnich jako czynnik obciążenia psychicznego, tj. powodujący negatywne emocje, stres, napięcie lub zmęczenie psychiczne według kuratorów sądowych

Zdecydowanie bardziej obciążające psychicznie dla kuratorów rodzinnych jest wykonywanie nadzorów w sprawach opiekuńczych. Wyniki badań potwierdziły, że największą grupę spośród kuratorów rodzinnych stanowią kuratorzy, którzy oceniają tenże czynnik jako obciążający psychicznie w bardzo dużym stopniu, stanowią oni 47,95% kuratorów. Dla 40,58% kuratorów jest to obciążające psychicznie w dużym stopniu, dla 10,10% jest to średnio obciążający rodzaj wykonywanych spraw, zaś jedynie dla 0,39% kuratorów wykonywanie nadzorów w sprawach opiekuńczych jest obciążające w bardzo małym stopniu.

Wykres 15. Wykonywanie nadzorów w sprawach opiekuńczych jako czynnik obciążenia psychicznego, tj. powodujący negatywne emocje, stres, napięcie lub zmęczenie psychiczne według kuratorów sądowych

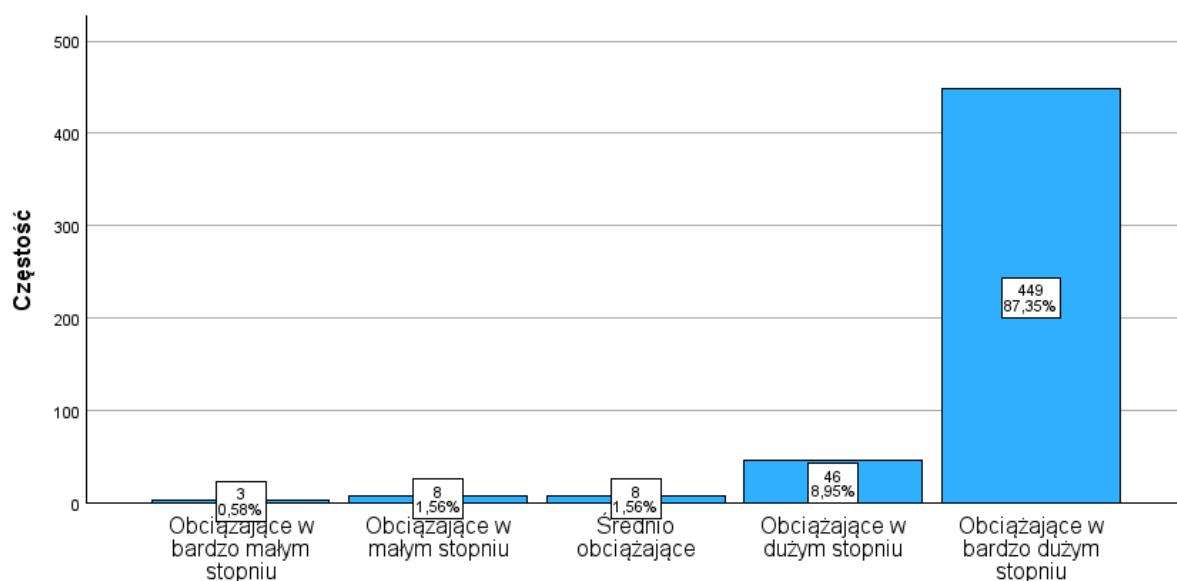
Wyniki badań potwierdziły, że wykonywanie nadzorów w sprawach osób zobowiązanych do leczenia odwykowego nie stanowi bardzo dużego wyzwania dla kuratorów rodzinnych.

Wykres 16. Wykonywanie nadzorów w sprawach osób zobowiązanych do leczenia odwykowego jako czynnik obciążenia psychicznego, tj. powodujący negatywne emocje, stres, napięcie lub zmęczenie psychiczne według kuratorów sądowych

Dla grupy 44,07% kuratorów wykonujących orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich jest to rodzaj wykonywanego obowiązku służbowego, który średnio obciąża psychikę, 17,79% kuratorów uznało, że jest to obowiązek służbowy obciążający w dużym stopniu, a jedynie dla 4,15% wykonywanie nadzorów w sprawach osób zobowiązanych do leczenia odwykowego jest obciążające w bardzo dużym stopniu. Zdecydowanie więcej kuratorów ocenia ten rodzaj spraw jako kategorię obowiązków obciążających psychikę w małym stopniu (24,31%) niż w dużym stopniu.

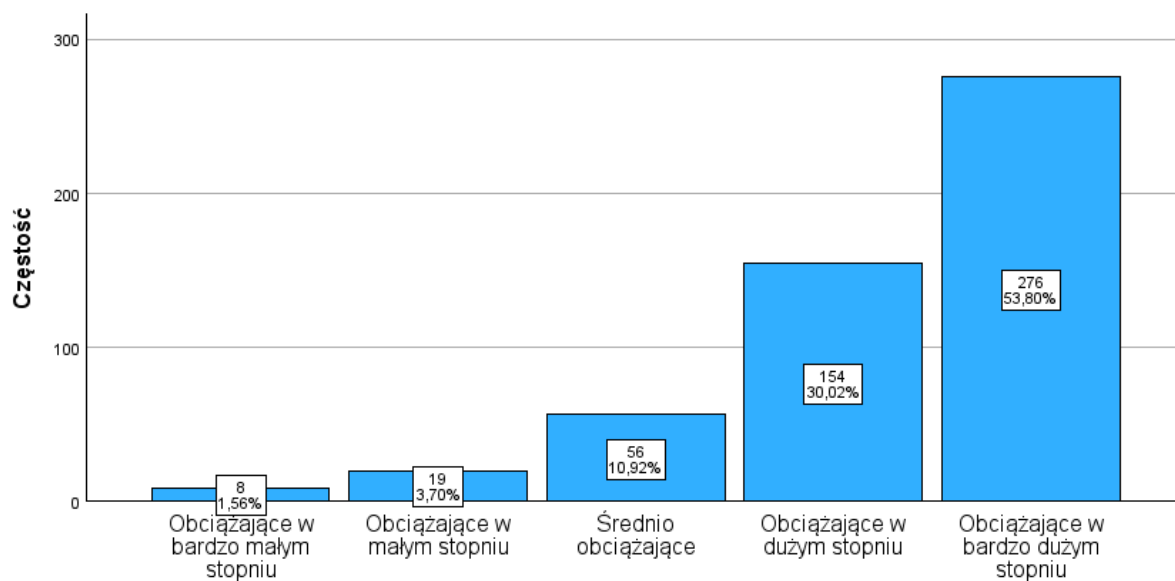
Kolejny rodzaj wykonywanych spraw, tj. przymusowe odebranie małoletniego, stanowi dla 87,35% kuratorów rodzinnych bardzo poważny czynnik obciążenia psychicznego powodujący negatywne emocje, stres, napięcie lub zmęczenie psychiczne (wykres 17). Ta grupa uważa ten czynnik jako obciążający w bardzo dużym stopniu.

Wykres 17. Przymusowe odebranie małoletniego jako czynnik obciążenia psychicznego, tj. powodujący negatywne emocje, stres, napięcie lub zmęczenie psychiczne według kuratorów sądowych

Kolejne 8,95% kuratorów zaś postrzega przymusowe odebranie małoletniego jako obciążające w dużym stopniu. Wyniki zatem jednoznacznie wskazują na szczególną trudność tego rodzaju spraw. Z niewielkimi wyjątkami można wyciągnąć wniosek, iż kuratorzy rodzinni bardzo jednoznacznie oceniają trudność podejmowanych czynności, które składają się na wykonanie orzeczenia sądu rodzinnego w postaci przymusowego odebrania małoletniego.

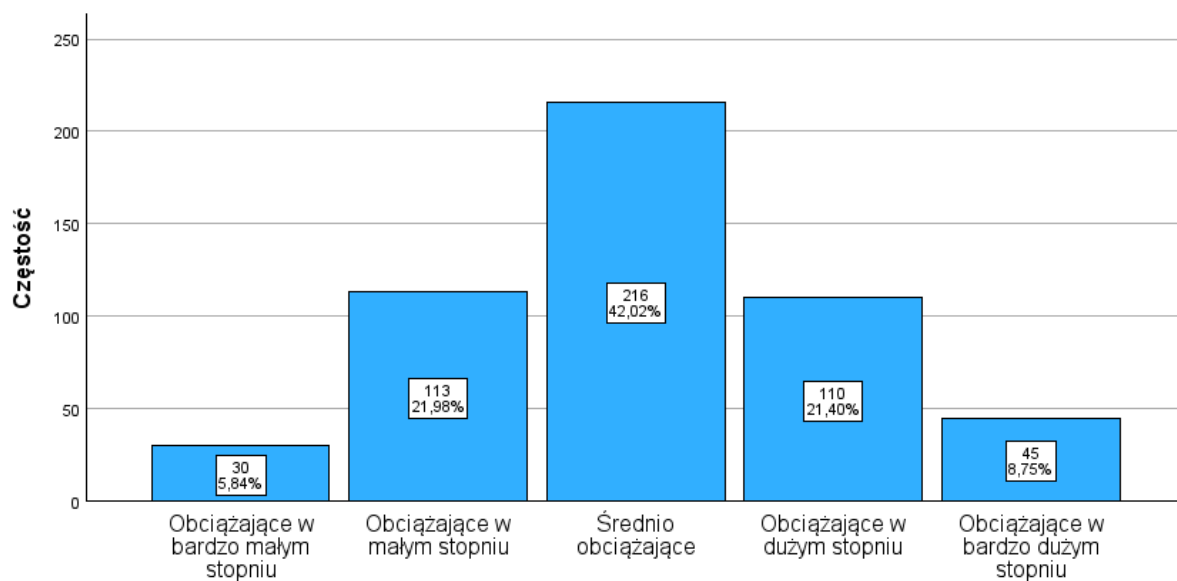
Innym czynnikiem, który jak się wydaje, również stanowi dla kuratorów duże obciążenie psychiczne i jednocześnie duże wyzwanie, jest udział kuratora w kontaktach orzeczonych przez sąd. Szczegóły przedstawiono na wykresie 18. Ponad połowa kuratorów rodzinnych (53,8%) wskazała, że ten rodzaj spraw jest czynnikiem obciążającym psychicznie w bardzo dużym stopniu, zaś dla 30,02% kuratorów jest to obowiązek obciążający w dużym stopniu.

Wykres 18. Udział kuratora w kontaktach orzeczonych przez sąd jako czynnik obciążenia psychicznego, tj. powodujący negatywne emocje, stres, napięcie lub zmęczenie psychiczne według kuratorów sądowych

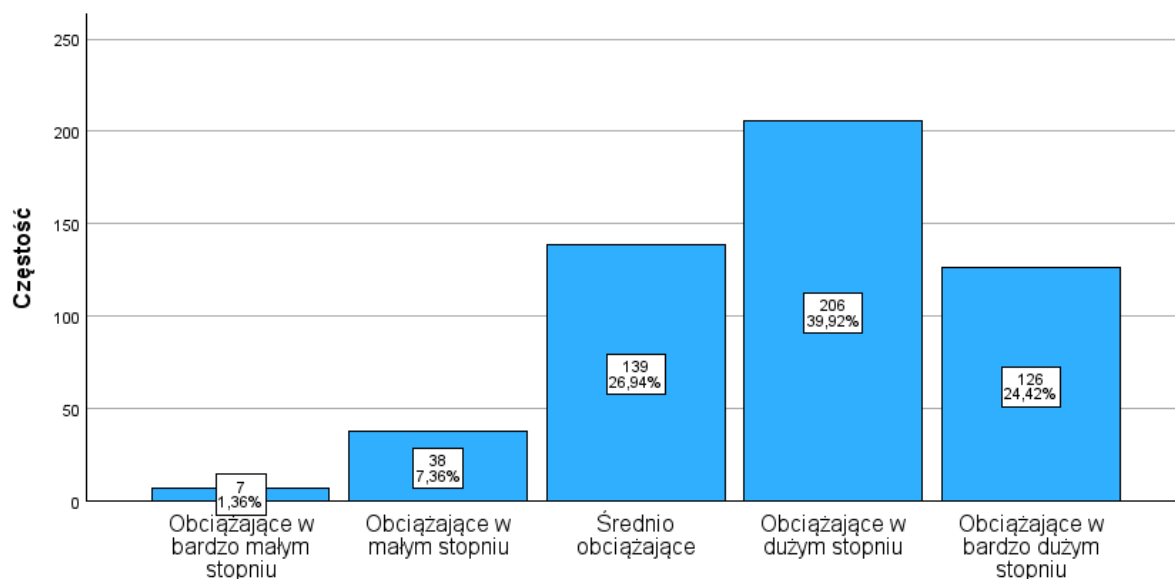
Z kolei jedynie dla 10,92% kuratorów udział kuratora w kontaktach orzeczonych przez sąd jest czynnikiem średnio obciążającym, dla 3,7% kuratorów obciążającym w małym stopniu, a dla 1,56% kuratorów obciążającym w bardzo małym stopniu.

Jak się okazało, wykonywanie wywiadów środowiskowych w postępowaniu wykonawczym jest dla 42,02% kuratorów rodzinnych średnio obciążające, dla 21,4% obciążające w dużym stopniu, a dla 8,75% obciążające w bardzo dużym stopniu (wykres 19).

Wykres 19. Wykonywanie wywiadów środowiskowych w postępowaniu wykonawczym jako czynnik obciążenia psychicznego, tj. powodujący negatywne emocje, stres, napięcie lub zmęczenie psychiczne według kuratorów sądowych

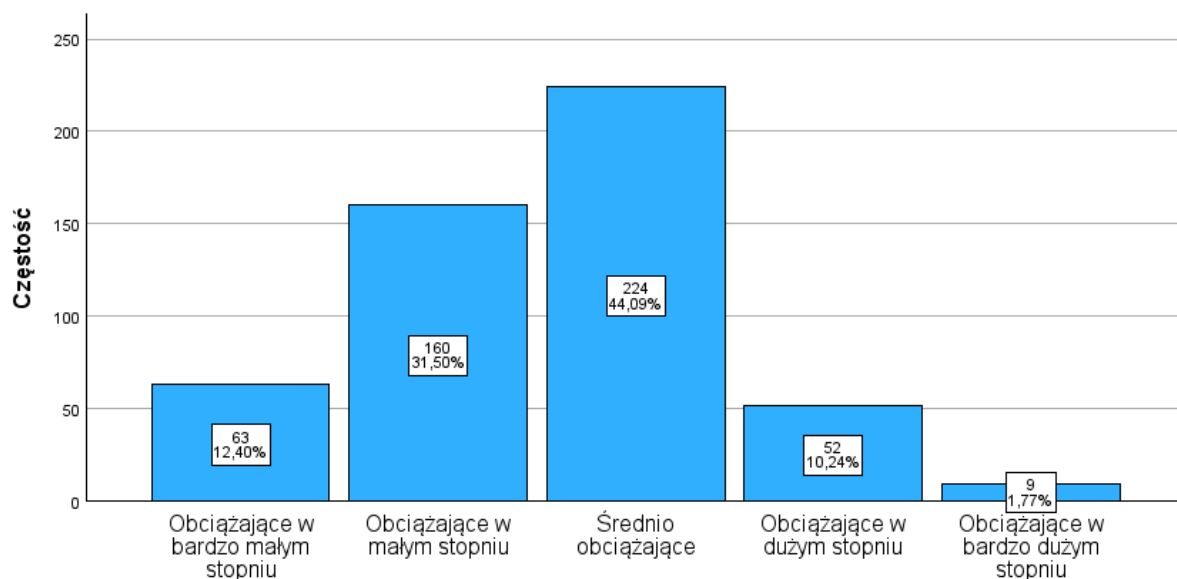
Innym rodzajem wywiadu, który wykonują kuratorzy rodzinni, jest wywiad środowiskowy w postępowaniu wyjaśniającym bądź rozpoznawczym. Jak się wydaje, przeprowadzanie tego wywiadu jest bardziej obciążające niż przeprowadzenie wywiadu w postępowaniu wykonawczym.

Wykres 20. Wykonywanie wywiadów w postępowaniu wyjaśniającym lub rozpoznawczym jako czynnik obciążenia psychicznego, tj. powodujący negatywne emocje, stres, napięcie lub zmęczenie psychiczne według kuratorów sądowych

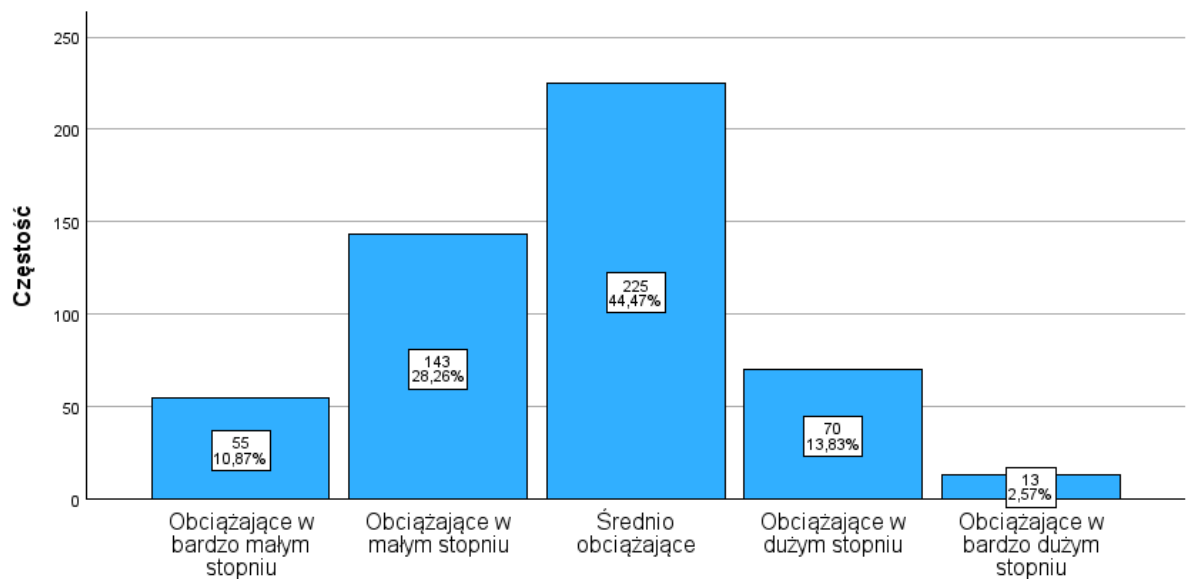
Blisko ¼ badanych respondentów wskazała, że wykonanie tego rodzaju wywiadu jest dla nich obciążające psychicznie w bardzo dużym stopniu, a aż 39,92% kuratorów zadeklarowało, że wykonanie tego wywiadu jest dla nich obciążające psychicznie w dużym stopniu. Odpowiedź „średnio obciążające” wskazała grupa 26,94% kuratorów rodzinnych.

Kontrola zobowiązań nałożonych przez sąd na nieletnich, jak się wydaje, nie stanowi tak dużego wyzwania dla kuratorów rodzinnych, jak w przypadku przeprowadzania wywiadów, zwłaszcza w postępowaniu wyjaśniającym lub rozpoznawczym. Jako średnio obciążające psychicznie wskazała wykonywanie tego rodzaju spraw grupa 44,09% kuratorów. Z kolei dla 31,5% kuratorów biorących udział w badaniach kontrola zobowiązań nałożonych przez sąd na nieletnich jest obciążająca w małym stopniu.

Wykres 21. Kontrola zobowiązań nałożonych przez sąd na nieletnich jako czynnik obciążenia psychicznego, tj. powodujący negatywne emocje, stres, napięcie lub zmęczenie psychiczne według kuratorów sądowych

Podobnie obciążającą psychicznie kuratorów jest, w ich percepcji, kontrola zobowiązań nałożonych przez sąd na rodziców, bowiem również około 44% z nich wskazało, że ten rodzaj spraw jest średnio obciążający, a dla grupy 28,26% respondentów jest to forma aktywności zawodowej, która obciąża psychikę w małym stopniu. Szczegółowe dane na ten temat przedstawia wykres 22.

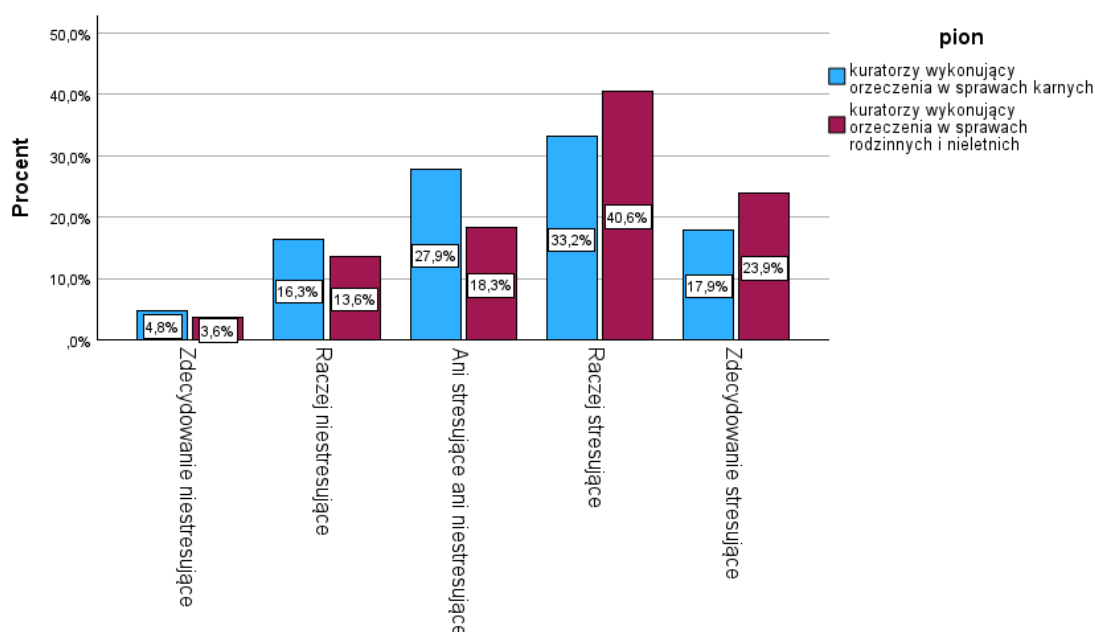

Wykres 22. Kontrola zobowiązań nałożonych przez sąd na rodziców jako czynnik obciążenia psychicznego, tj. powodujący negatywne emocje, stres, napięcie lub zmęczenie psychiczne według kuratorów sądowych

2.5. Źródła stresu zawodowego wśród kuratorów

W prezentowanych badaniach uwzględniono także te zmienne, które mogą stanowić potencjalne źródło stresu zawodowego wśród kuratorów sądowych. Wśród badaczy istnieje powszechnie podzielane stanowisko, że wypalenie zawodowe jest reakcją powstałą na skutek działających w pracy stresorów emocjonalnych i interpersonalnych (Maslach et al., 2001).

Pierwsze ze źródeł stresu – obawa przed przekroczeniem uprawnień, jest postrzegana przez kuratorów reprezentujących oba piony jako raczej stresujący czynnik, o czym świadczy fakt, że odpowiedź tę wskazało 33,2% kuratorów dla dorosłych i 40,6% kuratorów rodzinnych. Jako zdecydowanie stresujące postrzega to źródło 17,9% kuratorów karnych, a także 23,9% kuratorów rodzinnych. Szczegółowe dane zostały przedstawione na wykresie.

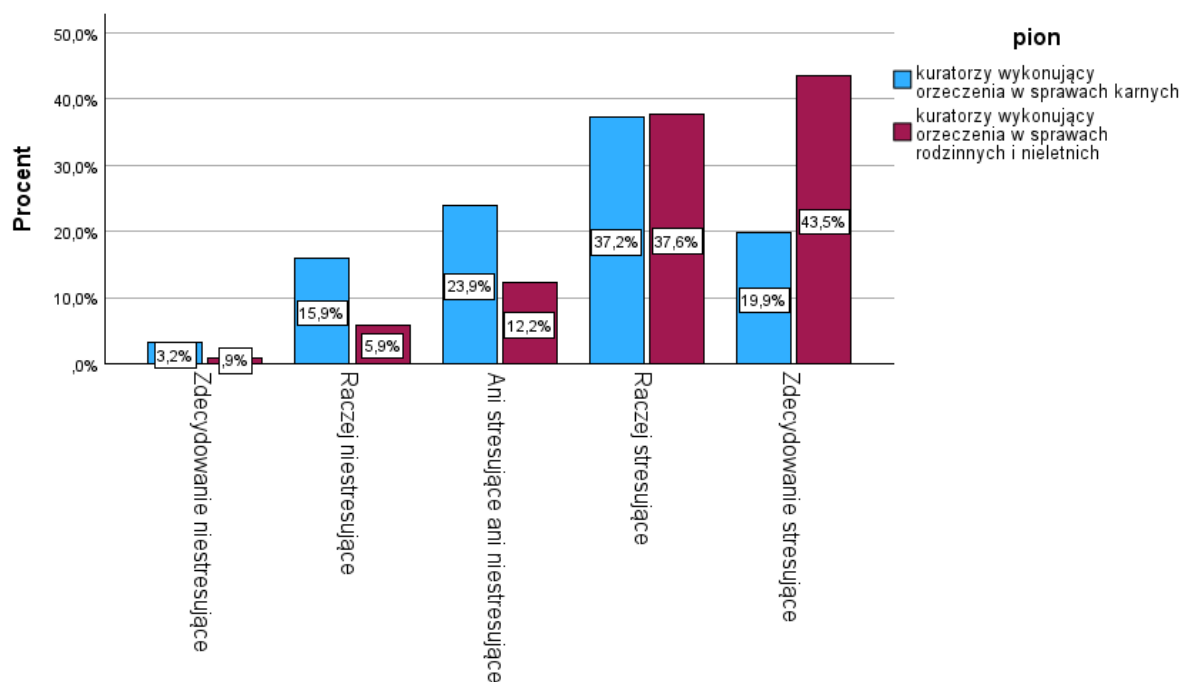

Wykres 23. Obawa przed przekroczeniem uprawnień jako źródło stresu

Warto dodać, że różnice między obiema grupami okazały się statystycznie istotne ($U = 145844$; $p < 0,001$). Kuratorzy rodzyinni ($M_{rang} = 620,16$) istotnie bardziej oceniają jako stresującą obawę przed przekroczeniem uprawnień niż kuratorzy dla dorosłych ($M_{rang} = 543,86$).

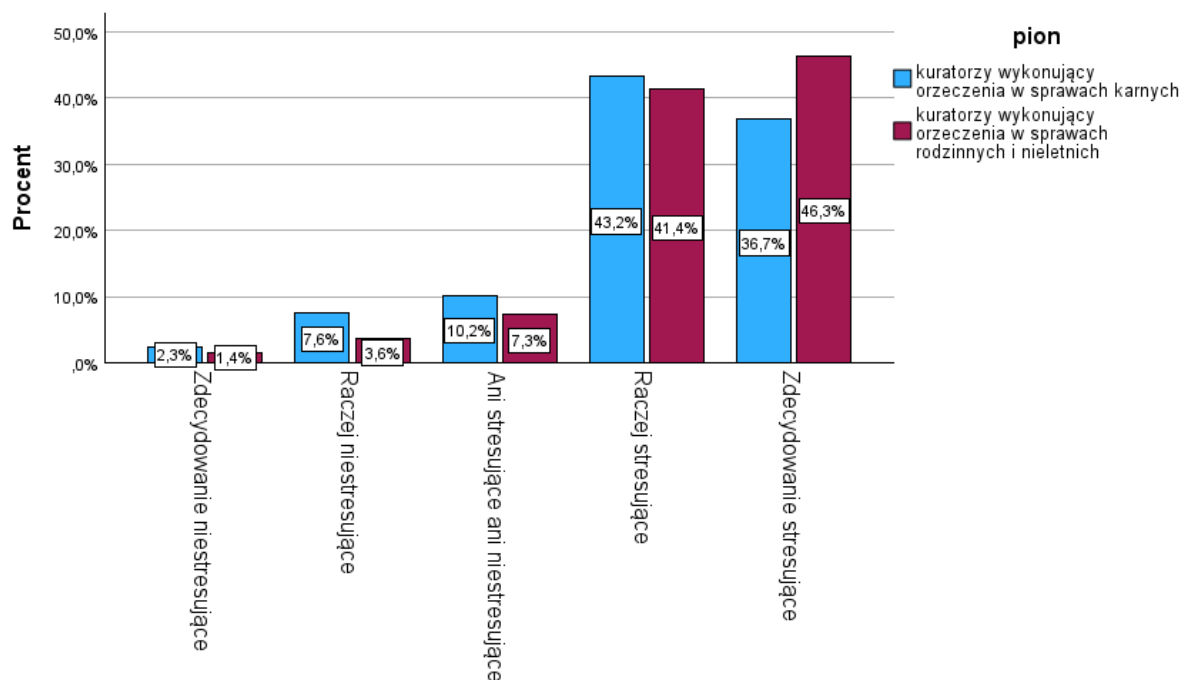
Brak wystarczająco jasnych procedur regulujących wykonywanie obowiązków służbowych jest oceniane jako źródło stresu w sposób szczególny przez kuratorów rodzinnych, których aż 43,5% wskazało odpowiedź „zdecydowanie stresujące”. Szczegółowe dane zawiera wykres 24. Tę odpowiedź zadeklarowało jedynie 19,9% kuratorów dla dorosłych. W zestawieniu z grupą 37,6% kuratorów rodzinnych, którzy wskazali, iż obawa przed przekroczeniem uprawnień stanowi dla nich źródło stresu (odpowiedź „raczej stresujące”), otrzymujemy grupę liczącą ponad 80% badanych kuratorów rodzinnych, którzy jak się wydaje, nie mają poczucia jasnych procedur regulujących wykonywanie obowiązków służbowych.

Analiza statystyczna ujawniła, że kuratorzy rodzyinni ($M_{rang} = 679,53$) istotnie bardziej oceniają jako stresujący brak wystarczająco jasnych procedur regulujących wykonywanie obowiązków służbowych niż kuratorzy dla dorosłych ($M_{rang} = 486,15$), a różnica między obiema grupami okazała się statystycznie istotna ($U = 111501,5$; $p < 0,001$).

Wykres 24. Brak wystarczająco jasnych procedur regulujących wykonywanie obowiązków służbowych jako źródło stresu

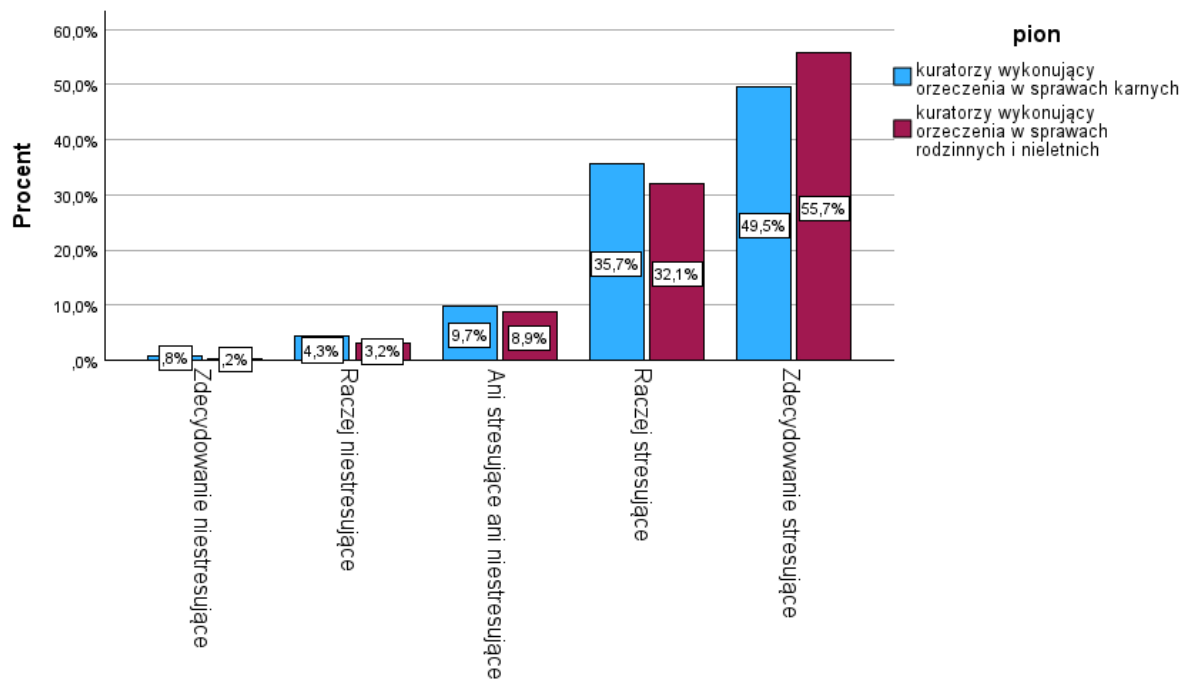
Wyniki badań ujawniły, że kolejnym istotnym źródłem stresu kuratorów reprezentujących oba piony jest obawa przed niedopełnieniem obowiązków (wykres 25). Ponad 82% kuratorów w każdej z obu grup wskazało, że ten czynnik jest raczej stresujący bądź zdecydowanie stresujący w ich pracy.

Wykres 25. Obawa przed niedopełnieniem obowiązków jako źródło stresu

Zastosowanie testu U Manna-Whitneya pozwoliło wykazać, że różnice między grupami kuratorów są statystycznie istotne ($U = 148474$; $p < 0,001$). Kuratorzy wykonujący orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich ($M_{rang} = 623,34$) istotnie bardziej postrzegają obawę przed niedopełnieniem obowiązków jako źródło stresu niż kuratorzy wykonujący orzeczenia w sprawach karnych ($M_{rang} = 548,60$).

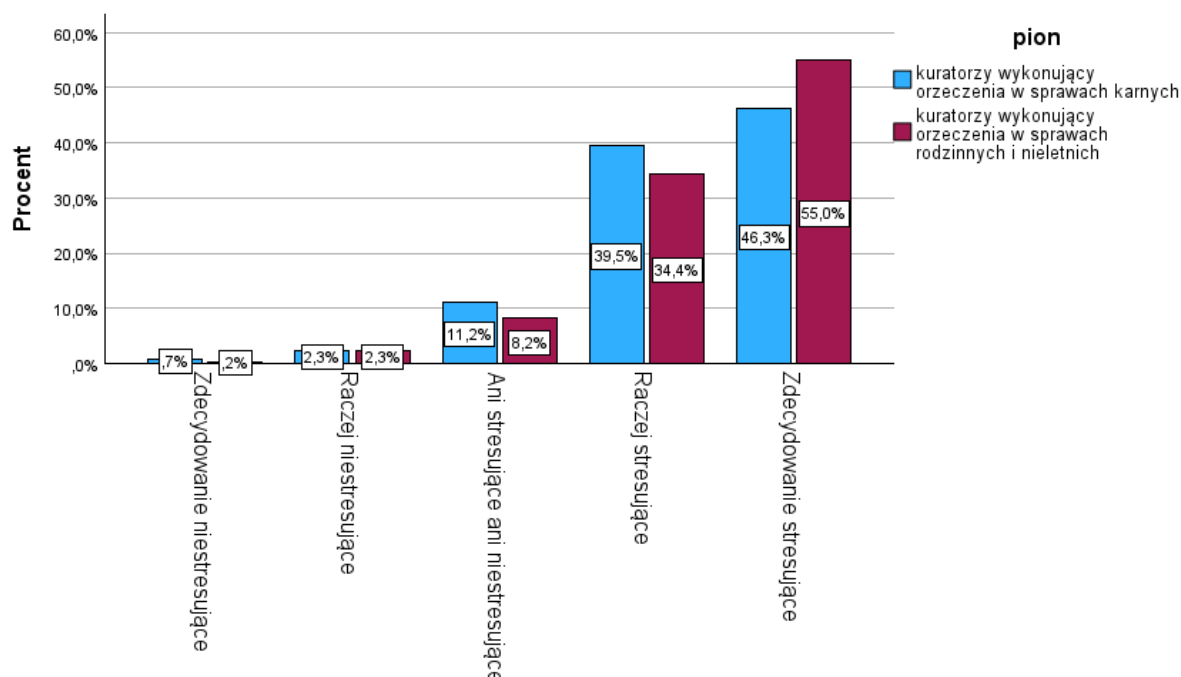
Nadmierne obciążenie pracą urzędniczą i biurową związaną z koniecznością sporządzania dokumentacji to kolejny stresogeny czynnik, który postrzegają kuratorzy z obu pionów, co przedstawia wykres 26.

Wykres 26. Nadmierne obciążenie pracą urzędniczą i biurową (sporządzanie dokumentacji) jako źródło stresu

Jako zdecydowanie stresujące lub raczej stresujące postrzega nadmierne obciążenie pracą urzędniczą blisko 85% kuratorów dla dorosłych i blisko 88% kuratorów rodzinnych. Różnice między grupami okazały się statystycznie istotne ($U = 159999$; $p < 0,05$). Okazało się, że to kuratorzy rodzinni ($M_{rang} = 606,85$) istotnie bardziej postrzegają ten czynnik jako stresujący niż kuratorzy dla dorosłych ($M_{rang} = 567,72$).

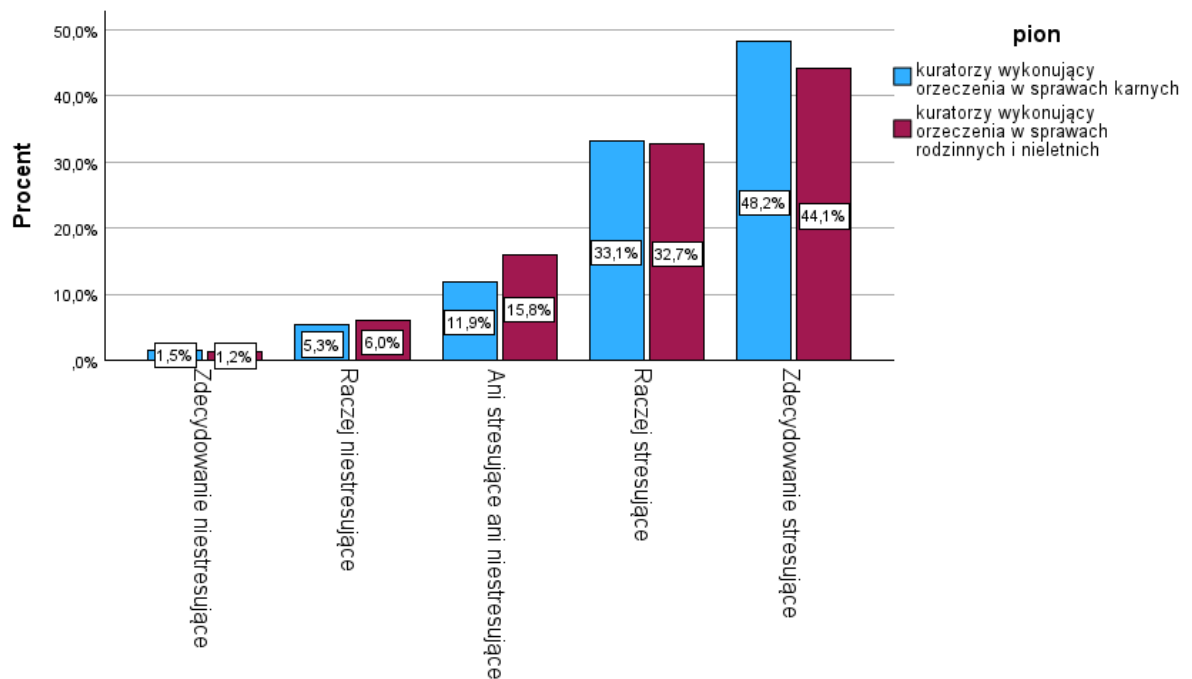
Świadomość braku czasu na indywidualną pracę z człowiekiem jest kolejnym czynnikiem postrzeganym przez kuratorów z obu grup jako stresujący. Blisko 85% kuratorów dla dorosłych postrzega ten czynnik jako raczej stresujący bądź zdecydowanie stresujący, odsetek ten jest jeszcze wyższy wśród kuratorów rodzinnych i wynosi około 89%.

Wykres 27. Świadomość braku czasu na indywidualną pracę z człowiekiem jako źródło stresu

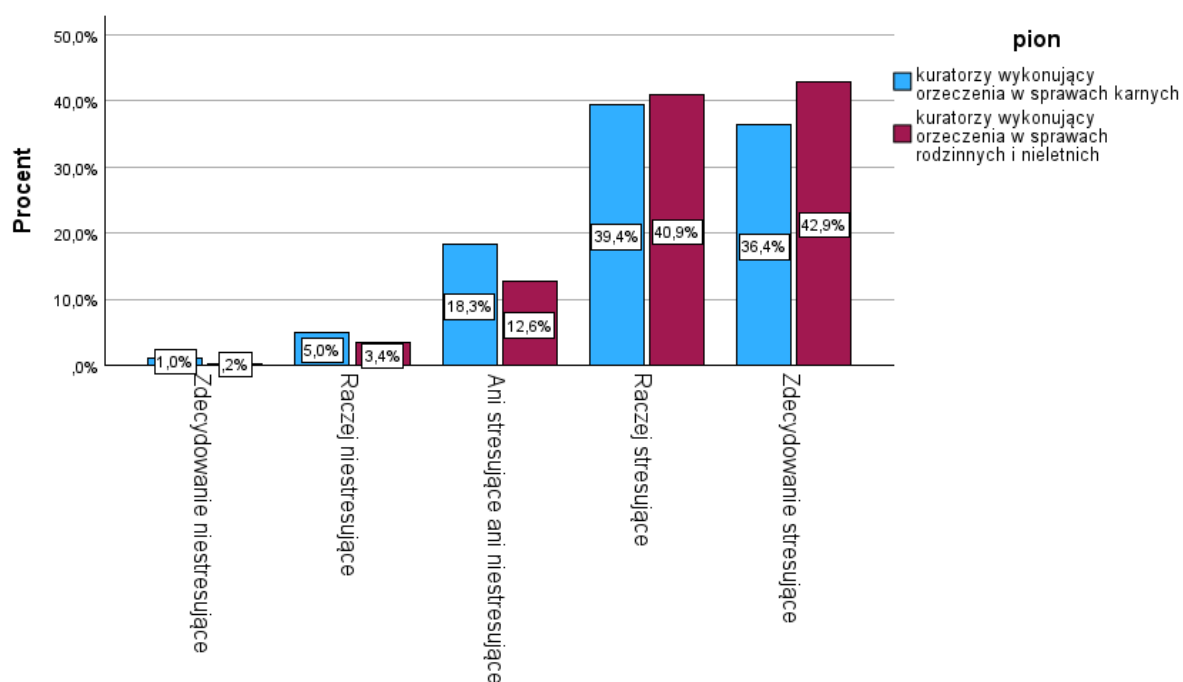
Różnice między grupami okazały się statystycznie istotne ($U = 155232$; $p < 0,01$). Świadomość braku czasu na indywidualną pracę z człowiekiem jako źródło stresu postrzega bardziej grupa kuratorów rodzinnych ($M_{rang} = 614,27$) niż grupa kuratorów dla dorosłych ($M_{rang} = 559,74$).

Nieodłączną cechą pracy kuratora jest praca w terenie. Jest wiele przykładów sądów rejonowych, których właściwość terenowa jest rozległa, a dystans dzielący budynek sądu od najdalszego miejsca przekracza nierzadko 50–60 km lub więcej (przykład: Sąd Rejonowy w Wołominie). Wykonywanie zadań w miejscach odosobnionych, z daleka od innych posesji, stanowi również poważne źródło stresu kuratorów sądowych. Wyniki badań ujawniły (wykres 28), że 48,2% kuratorów dla dorosłych i 44,1% kuratorów rodzinnych ocenia ten czynnik jako zdecydowanie stresujący. Jako raczej stresującą wskazało tę okoliczność 33,1% kuratorów wykonujących orzeczenia w sprawach karnych oraz 32,7% kuratorów wykonujących orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich. Różnice między grupami okazały się statystycznie nieistotne ($p < 0,05$).

Wykres 28. Wykonywanie zadań w miejscach odosobnionych, z daleka od innych posesji jako źródło stresu

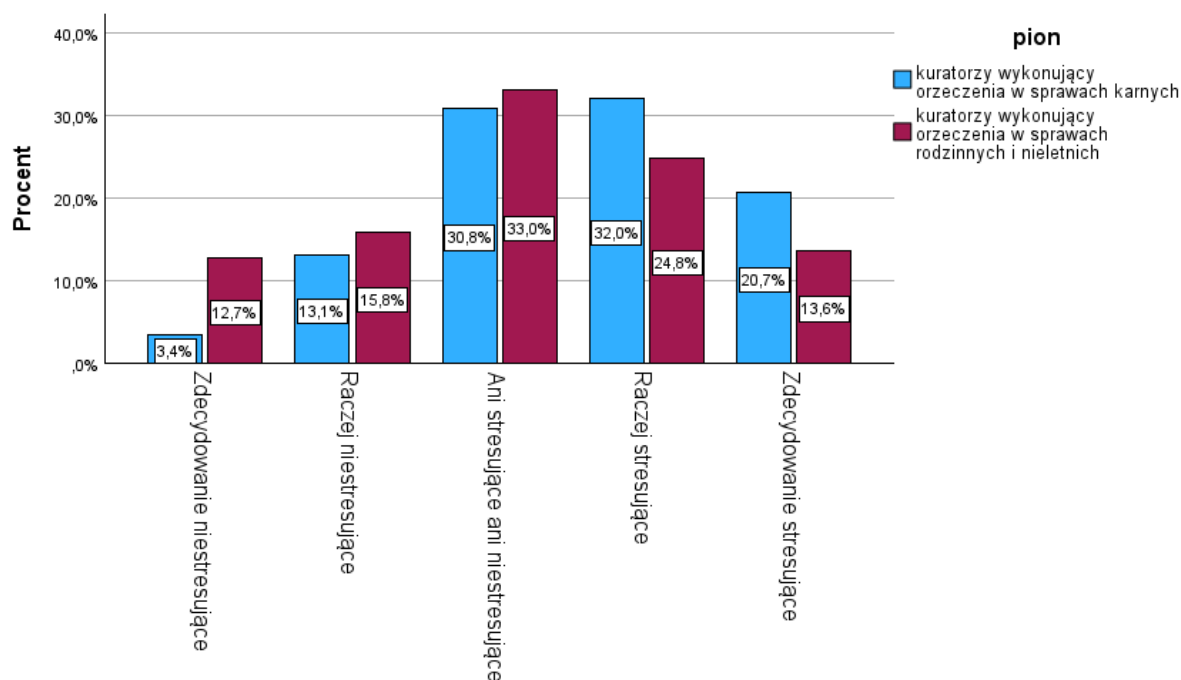
Kolejnym stresogennym czynnikiem okazała się zbyt duża liczba spraw w referacie, co postrzega 75,8% kuratorów dla dorosłych i 83,8% kuratorów rodzinnych. Szczegóły zawiera wykres 29.

Wykres 29. Zbyt duża liczba spraw w referacie jako źródło stresu

Różnice między obiema grupami okazały się statystycznie istotne ($U = 151933,5$; $p < 0,01$). Kuratorzy rodzinni ($M_{rang} = 613,16$) istotnie bardziej oceniają ten czynnik jako stresujący, w porównaniu z kuratorami dla dorosłych ($M_{rang} = 553,88$).

Jednym z obowiązków, które nałożył na kuratorów sądowych ustawodawca, jest obowiązek przeprowadzania, w niektórych przypadkach, badań swoich podopiecznych przy zastosowaniu alkomatu lub narkotestu.

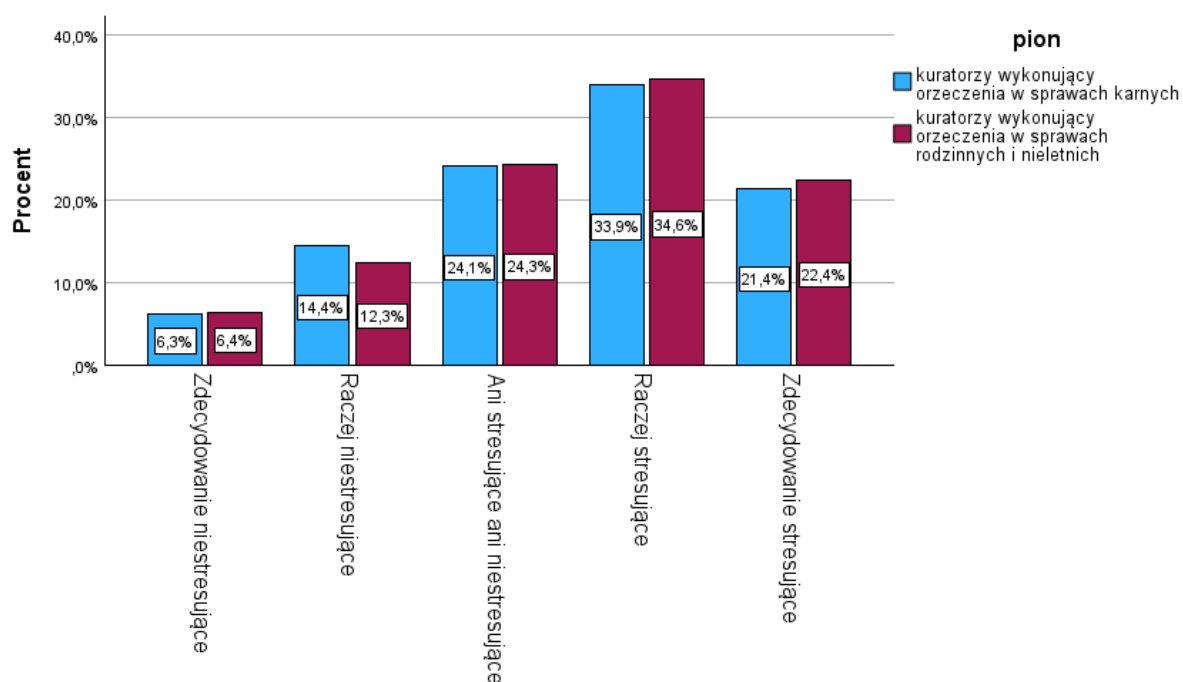

Wykres 30. Obowiązek przeprowadzania badań alkomatem i narkotestem jako źródło stresu

Wyniki analizy statystycznej potwierdziły, że w grupie kuratorów dla dorosłych największą podgrupę stanowią kuratorzy, którzy ocenili konieczność realizacji tegoż obowiązku jako źródło stresu (32%), drugą w kolejności okazała się podgrupa, która uznała tę okoliczność jako ani stresującą, ani niestresującą (30,8%). Z kolei w grupie kuratorów rodzinnych najliczniej reprezentowana jest podgrupa kuratorów, którzy wskazali, iż realizacja tegoż obowiązku nie jest dla nich ani stresująca, ani niestresująca (33%), natomiast odpowiedź „raczej stresujące” wskazało 24,8% kuratorów.

Różnice między grupami okazały się istotne statystycznie ($U = 110678$; $p < 0,001$). To kuratorzy dla dorosłych zdecydowanie bardziej postrzegają ten obowiązek jako stres ($M_{rang} = 574,17$) niż kuratorzy rodinni ($M_{rang} = 471,05$).

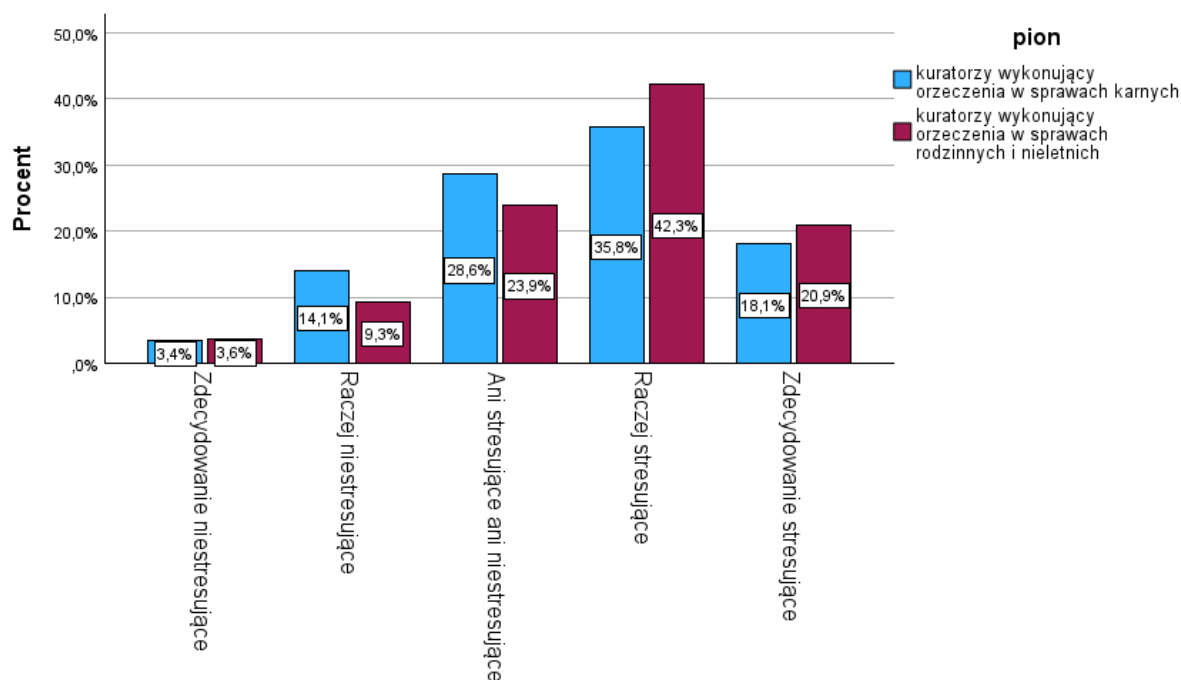
Brak odpowiednich warunków pracy (np. niezbędnego wyposażenia i zabezpieczenia) to kolejny czynnik stanowiący źródło stresu kuratorów. Wyniki badań ujawniły, że kuratorzy sądowi ciągle borykają się z brakiem niezbędnego wyposażenia i zabezpieczenia. Dla 33,9% kuratorów z pionu karnego jest to raczej stresujący czynnik, zaś dla 21,4% kuratorów z tej samej grupy – czynnik zdecydowanie stresujący. Z kolei 34,6% kuratorów rodzinnych wskazało, że czynnik ten jest dla nich raczej stresujący, a 22,4%, iż zdecydowanie stresujący. Różnice między grupami okazały się statystycznie nieistotne ($p > 0,05$).

Wykres 31. Brak odpowiednich warunków pracy (np. niezbędnego wyposażenia i zabezpieczenia) jako źródło stresu

Kolejnym analizowanym potencjalnym źródłem stresu jest brak lub niewystarczające wsparcie ze strony innych instytucji lub służb, takich jak policja, OPS. Z zebranych danych zawartych na wykresie 32 wynika, że duża część kuratorów ocenia brak wsparcia jako źródło stresu: wśród kuratorów dla dorosłych 18,1% osób oceniło ten czynnik jako zdecydowanie stresujący, zaś 35,8% jako raczej stresujący, neutralnie oceniło ten czynnik 28,6% kuratorów, z kolei dla blisko 21% kuratorów rodzinnych brak lub niewystarczające wsparcie ze strony innych instytucji lub służb jest zdecydowanie stresujący, a dla 42,3% kuratorów raczej stresujący.

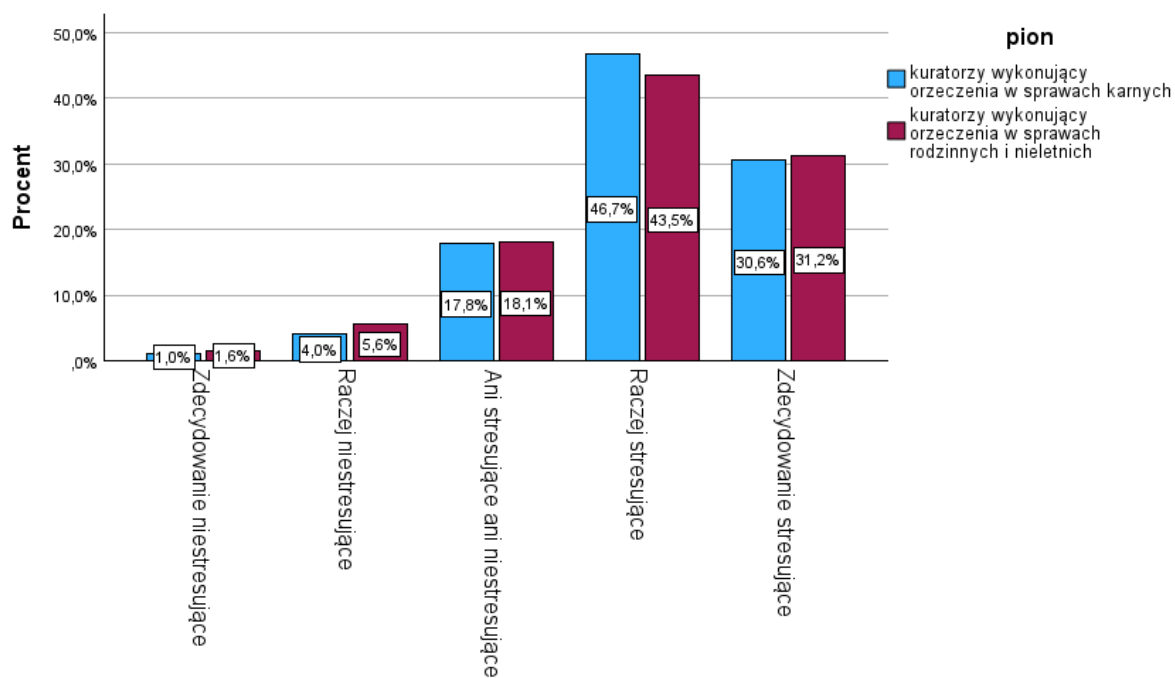
Wyniki badań ujawniły ponadto, iż kuratorzy rodzeni ($M_{rang} = 597,73$), w porównaniu z kuratorami dla dorosłych ($M_{rang} = 544,2$), istotnie bardziej upatrują w braku lub niewystarczającym wsparciu ze strony innych instytucji lub służb źródła stresu, różnice między grupami okazały się statystycznie istotne ($U = 146733,5$; $p < 0,01$).

Wykres 32. Brak lub niewystarczające wsparcie ze strony innych instytucji/służb (np. policja, OPS) jak źródło stresu

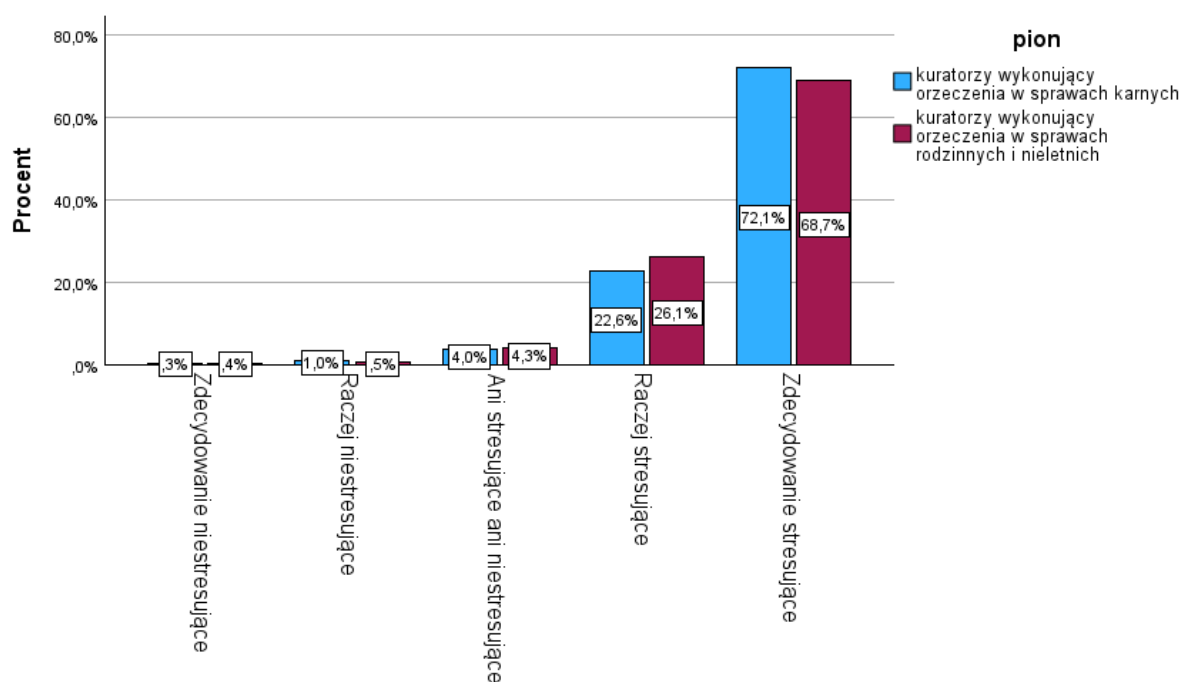
Jednym ze źródeł stresu kuratorów okazała się również ograniczona możliwość niesienia pomocy podopiecznym, będącym w trudnej sytuacji życiowej, ze względu na brak wystarczającej sieci wsparcia. Okazało się, że jako zdecydowanie stresujące uznało ten czynnik 31,2% kuratorów rodzinnych i 30,6% kuratorów dla dorosłych; zaś jako raczej stresujące 46,7% kuratorów z pionu karnego i 43,5% kuratorów z pionu rodzinnego. Szczegółowe dane zaprezentowano na wykresie 33.

Warto dodać, że między kuratorami dla dorosłych ($M_{rang} = 585,10$) a kuratorami rodzinnymi ($M_{rang} = 575,54$) nie ujawniły się statystycznie istotne różnice ($p > 0,05$).

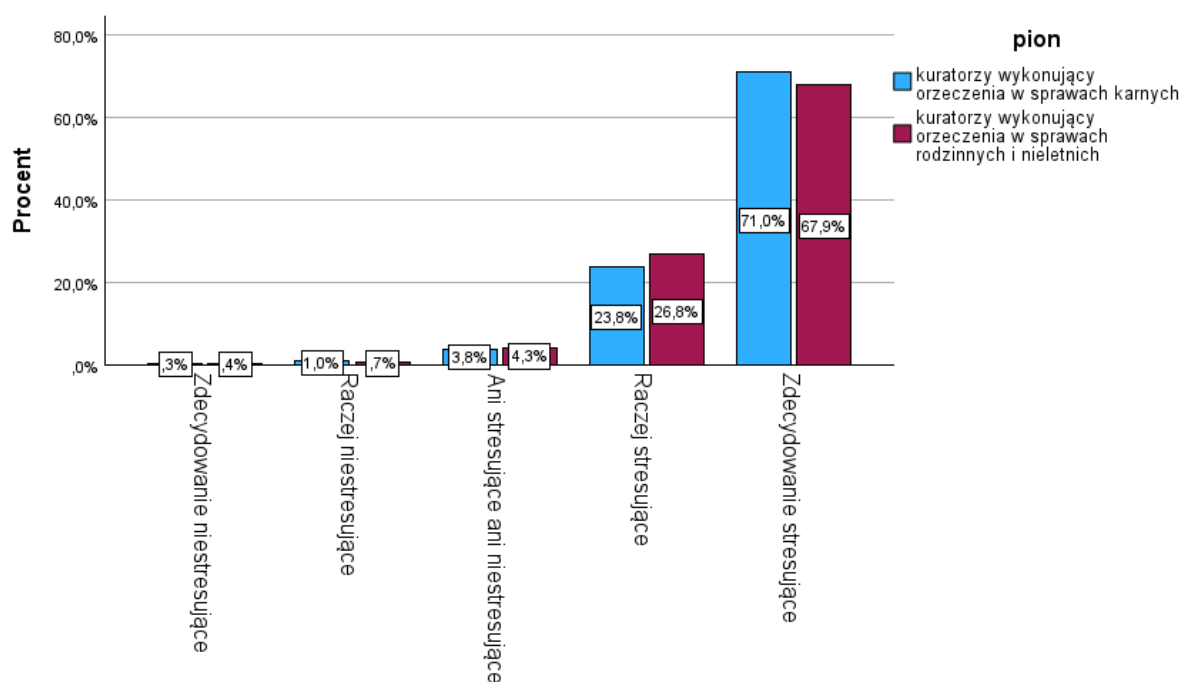
Wykres 33. Ograniczona możliwość niesienia pomocy podopiecznym będącym w trudnej sytuacji życiowej ze względu na brak wystarczającej sieci wsparcia jako źródło stresu

Wyniki badań ujawniły, że kolejny czynnik stanowiący źródło stresu, tj. praca z podopiecznym cierpiącym na chorobę psychiczną, jest dla 72,1% kuratorów dla dorosłych i 68,7% kuratorów rodzinnych zdecydowanie stresujący (wykres 34).

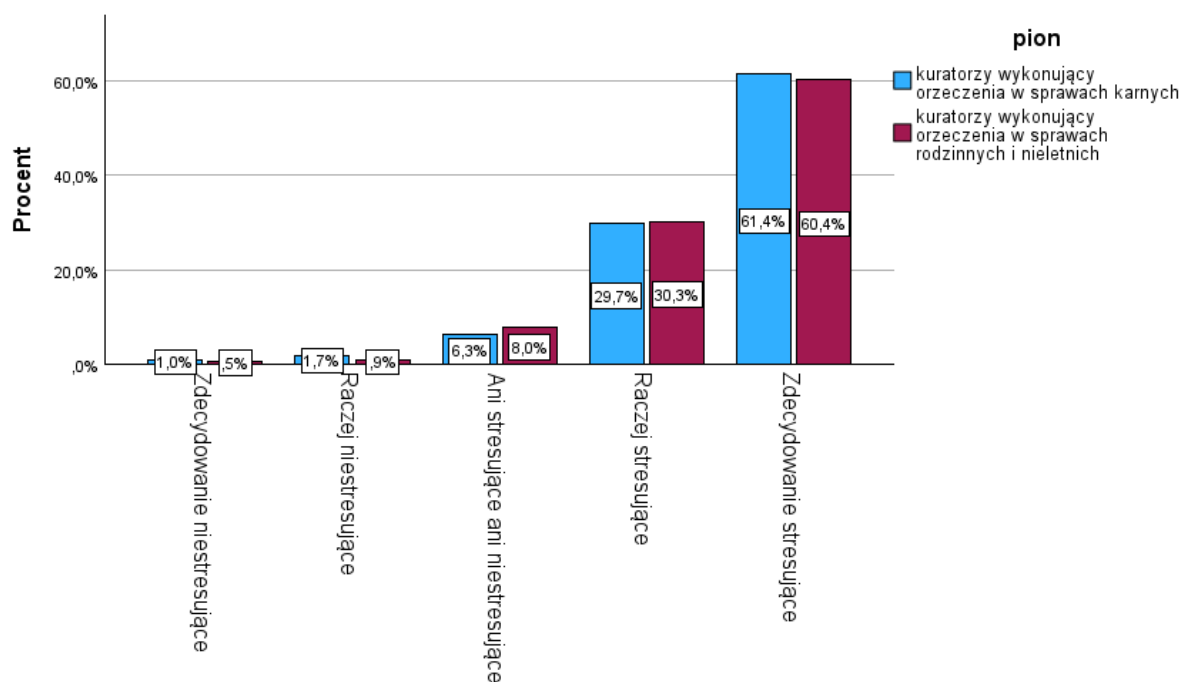
Wykres 34. Praca z podopiecznym cierpiącym na chorobę psychiczną jako źródło stresu

Z kolei za raczej stresujące uznało ten czynnik 22,6% kuratorów wykonujących orzeczenia w sprawach karnych i 26,1% kuratorów wykonujących orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich. Różnice między grupami okazały się statystycznie nieistotne ($p > 0,05$).

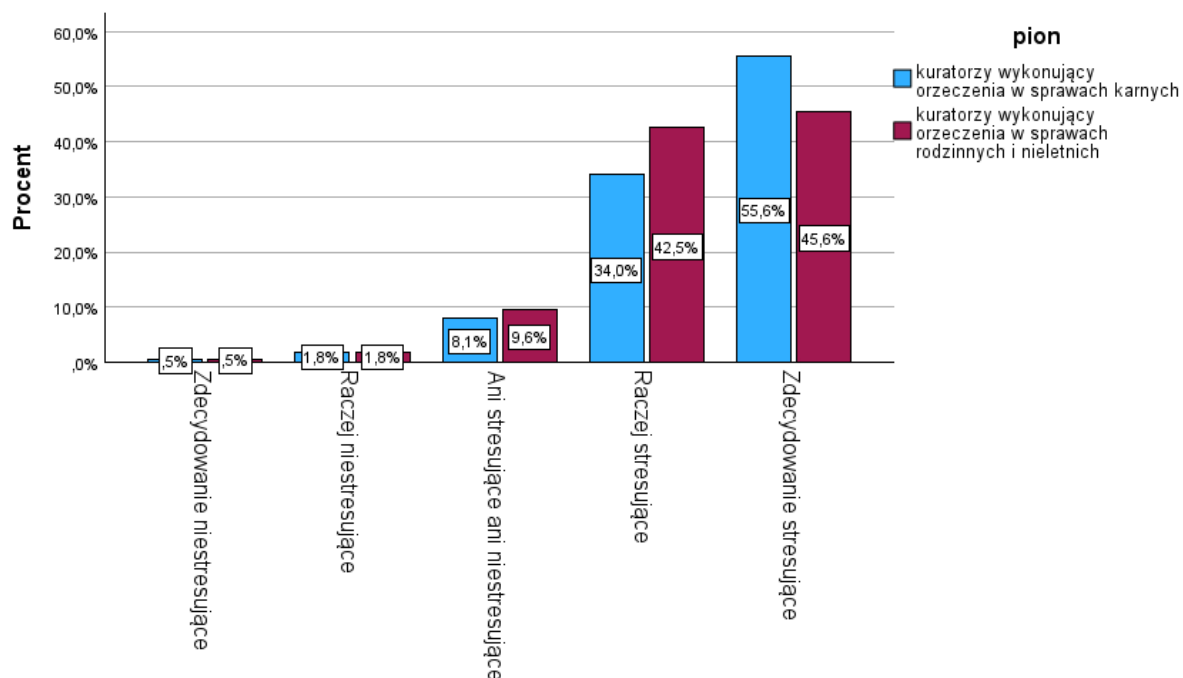
Wykres 35. Praca w środowisku osób ujawniających problemy psychiczne jako źródło stresu

Wyniki badań ujawniły również, że dużą trudność dla kuratorów stanowi praca z osobą z uzależnieniem, gdyż aż 61,4% kuratorów z pionu karnego i 60,4% kuratorów z pionu rodzinnego uznało tę pracę jako zdecydowanie stresującą (wykres 36). Ponadto 29,7% kuratorów z pionu karnego i 30,3% kuratorów z pionu rodzinnego oceniło ten czynnik jako raczej stresujący. Warto zaznaczyć, że również i w tym przypadku różnice między grupami okazały się statystycznie nieistotne ($p > 0,05$).

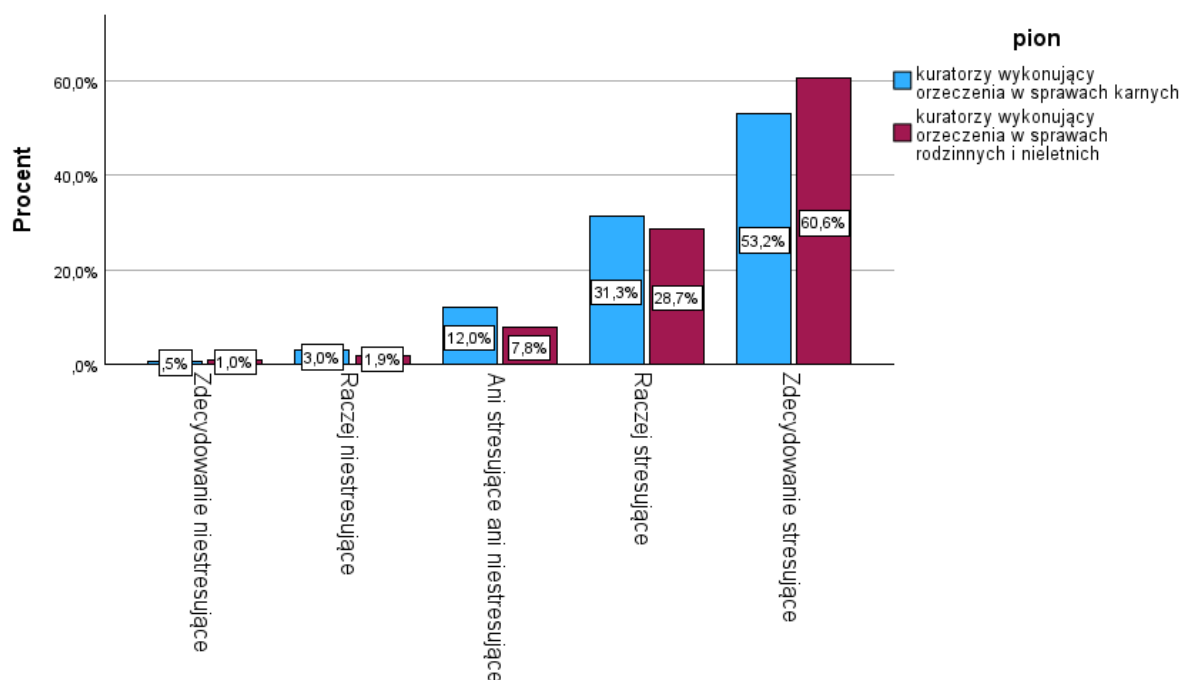
Wykres 36. Praca z osobą z uzależnieniem (narkotyki, dopalacze) jako źródło stresu

Wyniki badań pozwoliły wyciągnąć wniosek, że w ocenie 55,6% kuratorów karnych i 45,6% kuratorów rodzinnych praca z podopiecznym będącym sprawcą przemocy w rodzinie jest istotnym stresorem, o czym świadczy wskazanie odpowiedzi „zdecydowanie stresujące”. Szczegóły przedstawiono na wykresie 37.

Wykres 37. Praca z podopiecznym będącym sprawcą przemocy w rodzinie jako źródło stresu

Z kolei odpowiedź „raczej stresujące” wskazało 34% kuratorów dla dorosłych i 45,6% kuratorów rodzinnych. Wydaje się więc, że praca z podopiecznym będącym sprawcą przemocy w rodzinie jest bardziej stresująca niż praca z osobą z uzależnieniem. Różnice między grupami okazały się statystycznie istotne ($U = 153842,5$; $p < 0,01$). Grupa kuratorów dla dorosłych ($M_{rang} = 611,63$) w istotnie większym stopniu postrzega ten charakter pracy jako poważne źródło stresu w porównaniu z grupą kuratorów rodzinnych ($M_{rang} = 555,24$).

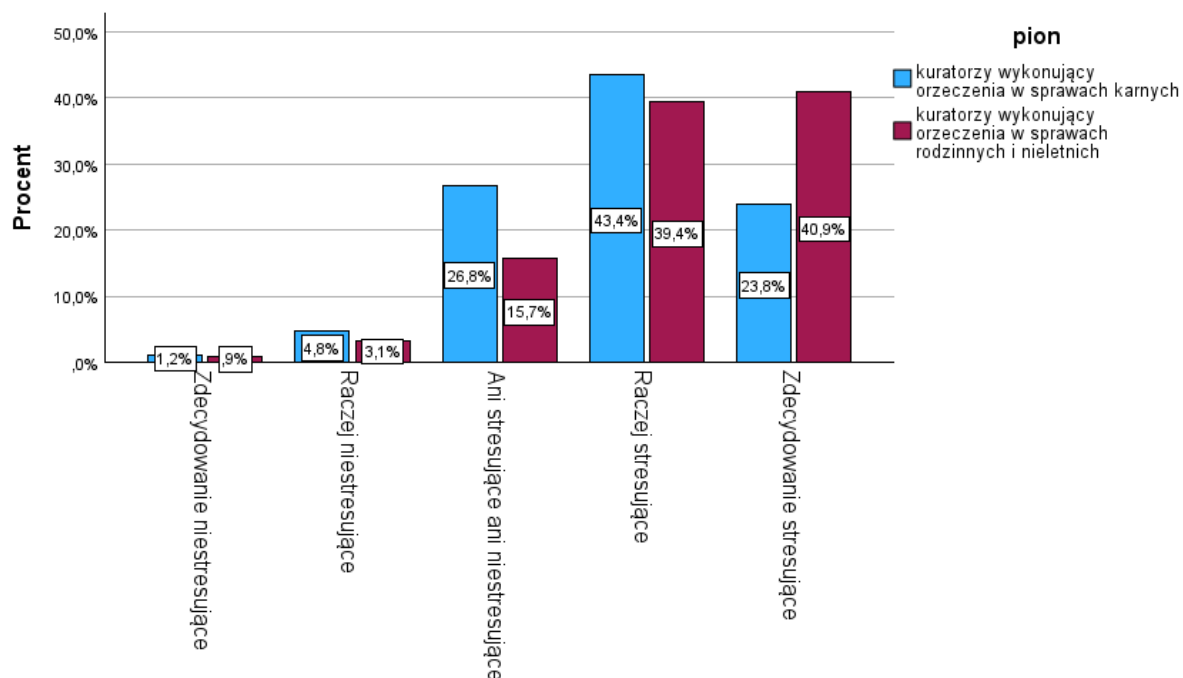

Wykres 38. Praca z podopiecznym skazanym za najpoważniejsze przestępstwa (np. zabójstwo) jako źródło stresu

Podobnie stresująca dla kuratorów wydaje się praca z podopiecznym skazanym za najpoważniejsze przestępstwa (np. zabójstwo). Jako zdecydowanie stresującą pracę tę oceniło aż 60,6% kuratorów rodzinnych oraz 53,2% kuratorów dla dorosłych, zaś jako raczej stresującą 28,7% kuratorów rodzinnych i 31,3% kuratorów dla dorosłych. Na uwagę zasługuje fakt, że 26,8% kuratorów z pionu karnego i 15,7% kuratorów rodzinnych uznaje ten czynnik za w zasadzie neutralny (ani stresujący, ani niestresujący).

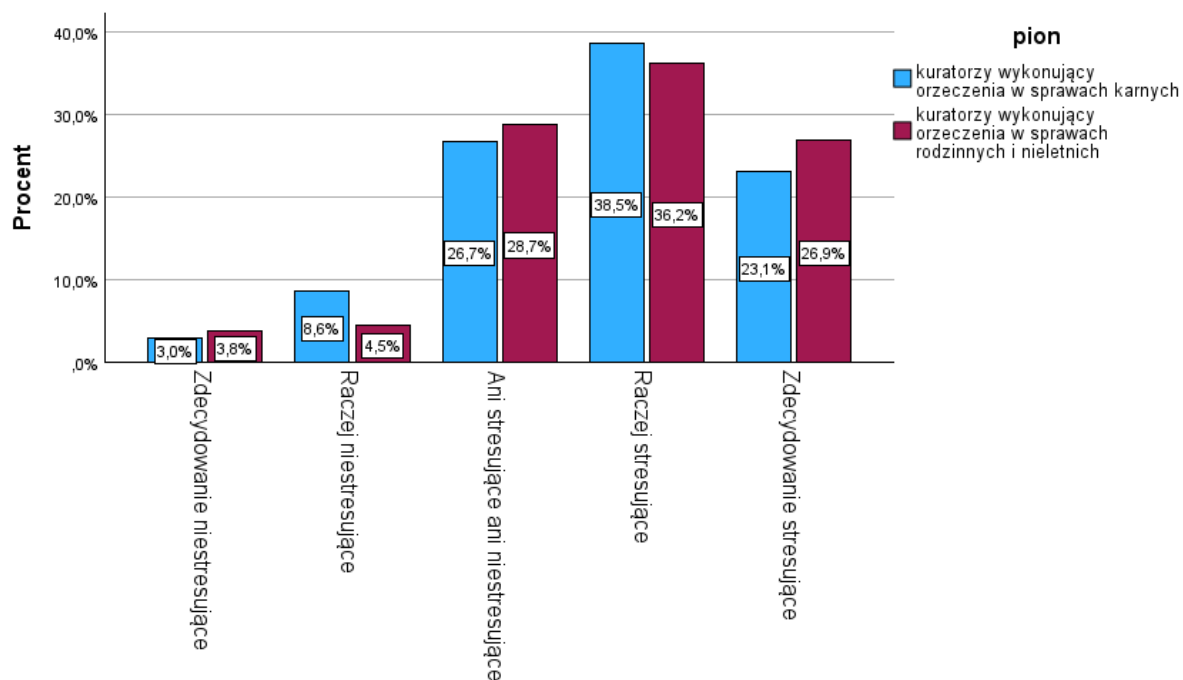
Wyniki analizy statystycznej pozwalają wyciągnąć wniosek, że różnice między grupami pod względem oceny pracy z podopiecznym skazanym za najpoważniejsze przestępstwa jako źródło stresu są statystycznie istotne ($U = 140992,5$; $p < 0,01$). Grupa kuratorów wykonujących orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich ($M_{rang} = 582,23$) istotnie bardziej ocenia jako stresującą ten specyficzny rodzaj pracy niż kuratorzy wykonujący orzeczenia w sprawach karnych ($M_{rang} = 535,27$). Wniosek ten jest nieco zaskakujący, bowiem, jak się wydaje, to kuratorom dla dorosłych częściej przychodzi pracować z tego typu podopiecznymi, choćby w formie sprawowania dozoru nad osobami warunkowo zwolnionymi z zakładów karnych.

Różnice statystycznie istotne ($U = 128078,5$; $p < 0,001$) wystąpiły także w ocenie kuratorów dla dorosłych ($M_{rang} = 515,11$) i kuratorów rodzinnych ($M_{rang} = 635,26$), dotyczącej pracy z podopiecznym, który jest osobą wielokrotnie karaną. Okazało się, że to kuratorzy rodinni istotnie bardziej postrzegają pracę z tym rodzajem podopiecznego jako stresującą niż kuratorzy dla dorosłych (wykres 39).

Wykres 39. Praca z podopiecznym, który jest osobą wielokrotnie karaną jako źródło stresu

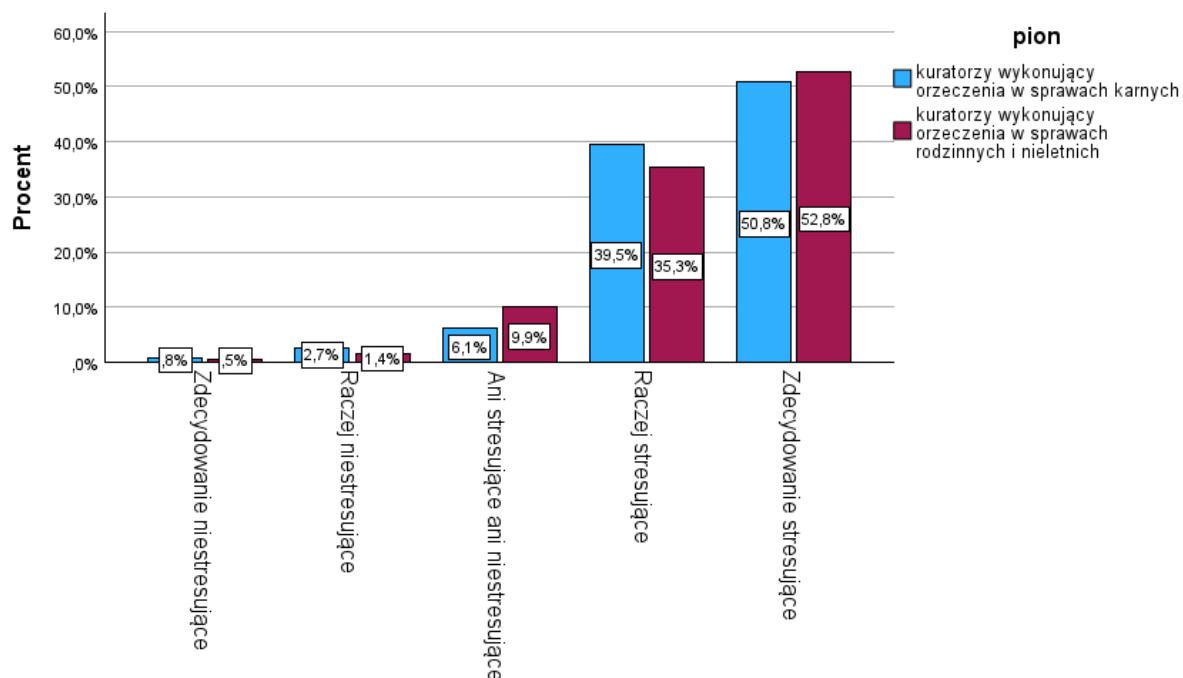
Wyniki badań ujawniły, że kuratorzy odczuwają obawę przed skargą podopiecznego na czynności kuratora, o czym świadczy fakt, że 26,9% kuratorów rodzinnych i 23,1% kuratorów dla dorosłych uznało tę okoliczność jako zdecydowanie stresującą, zaś 38,5% kuratorów dla dorosłych i 36,2% kuratorów rodzinnych za raczej stresującą. Neutralnie ocenia obawę przed skargą podopiecznego na czynności kuratora 26,7% kuratorów z pionu karnego i 28,7% kuratorów z pionu rodzinnego.

Wykres 40. Obawa przed skargą podopiecznego na czynności kuratora jako źródło stresu

Warto dodać, że różnice między obiema grupami kuratorów sądowych, które wzięły udział w badaniu, okazały się nieistotne statystycznie ($p > 0,05$).

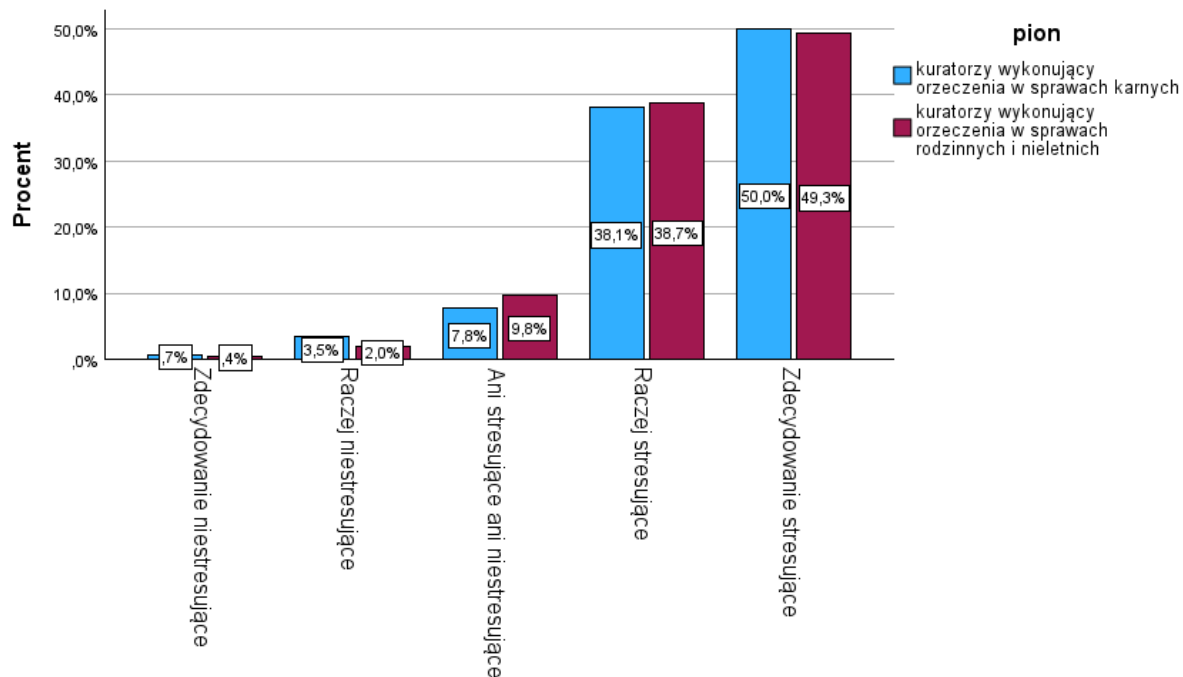
Konieczność wykonywania obowiązków służbowych w niebezpiecznej okolicy to kolejne źródło stresu dla kuratorów sądowych, szczegółowe dane przedstawiono na wykresie 41.

Wykres 41. Konieczność wykonywania obowiązków służbowych w niebezpiecznej okolicy jako źródło stresu

Wyniki badań ujawniły, że konieczność wykonywania obowiązków służbowych w niebezpiecznej okolicy za zdecydowanie stresujące uznało 50,8% kuratorów dla dorosłych i 52,8% kuratorów rodzinnych, zaś za raczej stresujące 39,5% kuratorów wykonujących orzeczenia w sprawach karnych i 35,3% kuratorów wykonujących orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich. Różnice między grupami okazały się nieistotne statystycznie ($p > 0,05$).

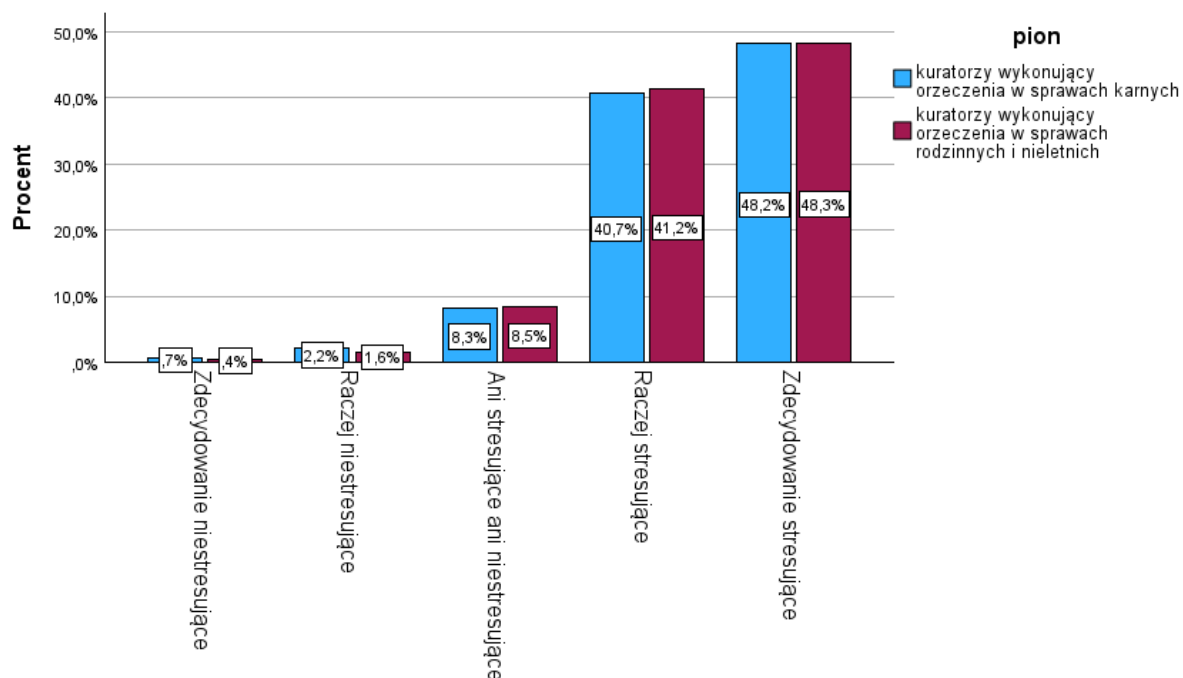
Kolejną zmienną poddaną analizie jest świadomość możliwości bycia zaatakowanym przez zwierzęta domowe. Wyniki badań przedstawiono na wykresie 42.

Wykres 42. Świadomość możliwości bycia zaatakowanym przez zwierzęta domowe jako źródło stresu

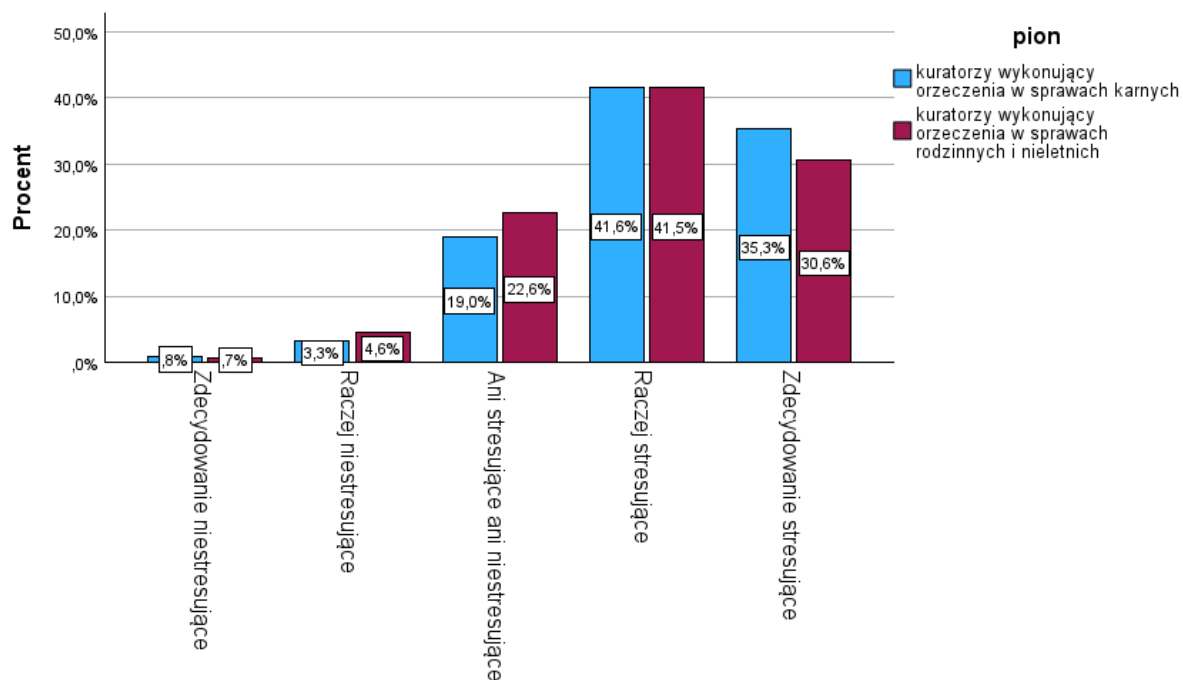
Świadomość możliwości bycia zaatakowanym przez zwierzęta domowe stanowi dla kuratorów poważne źródło stresu. Jako zdecydowanie stresujące uznało taką możliwość 50% kuratorów rodzinnych i 49,3% kuratorów dla dorosłych, zaś za raczej stresujące wskazało tę okoliczność 38,1% kuratorów z pionu karnego i 38,7% kuratorów z pionu rodzinnego. Warto zauważyć, że obie grupy kuratorów podobnie oceniają ten rodzaj źródła stresu, pomiędzy grupami nie wystąpiły różnice, które byłyby statystycznie istotne ($p > 0,05$).

Kuratorzy upatrują w znacznym stopniu źródła stresu w narażeniu na choroby zakaźne, aż 48,2% kuratorów z pionu karnego i 48,3% kuratorów z pionu rodzinnego uważa możliwość ekspozycji na choroby zakaźne jako zdecydowanie stresującą, za raczej stresującą uznaje ją 40,7% kuratorów wykonujących orzeczenia w sprawach karnych i 41,2% kuratorów wykonujących orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich (wykres 43). Różnice między grupami okazały się statystycznie nieistotne.

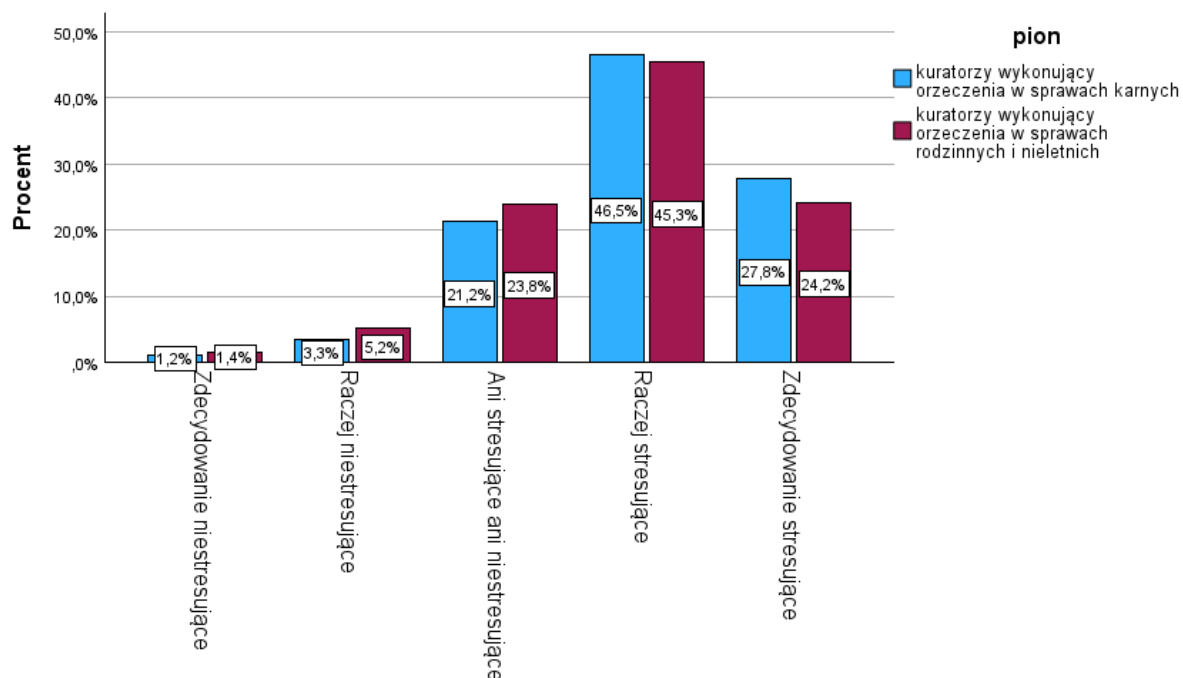
Wykres 43. Narażenie na choroby zakaźne jako źródło stresu

Niski poziom higieny części osób, z którymi kontaktują się kuratorzy, jest również dla kuratorów źródłem stresu. Jako zdecydowanie stresujący postrzega ten czynnik 35,3% kuratorów dla dorosłych i 30,6% kuratorów rodzinnych, a za raczej stresujący 41,6% kuratorów dla dorosłych i 41,5% kuratorów rodzinnych. Szczegółowe informacje przedstawiono na wykresie 44. Różnice między grupami okazały się statystycznie istotne ($U = 158309$; $p < 0,05$). Kuratorzy dla dorosłych ($M_{rang} = 602,40$) istotnie bardziej niż kuratorzy rodzinni ($M_{rang} = 563,19$) oceniają niski poziom higieny części podopiecznych jako źródło stresu związanego z wykonywaniem zawodu.

Wykres 44. Niski poziom higieny części osób, z którymi kontaktują się kuratorzy, jako źródło stresu

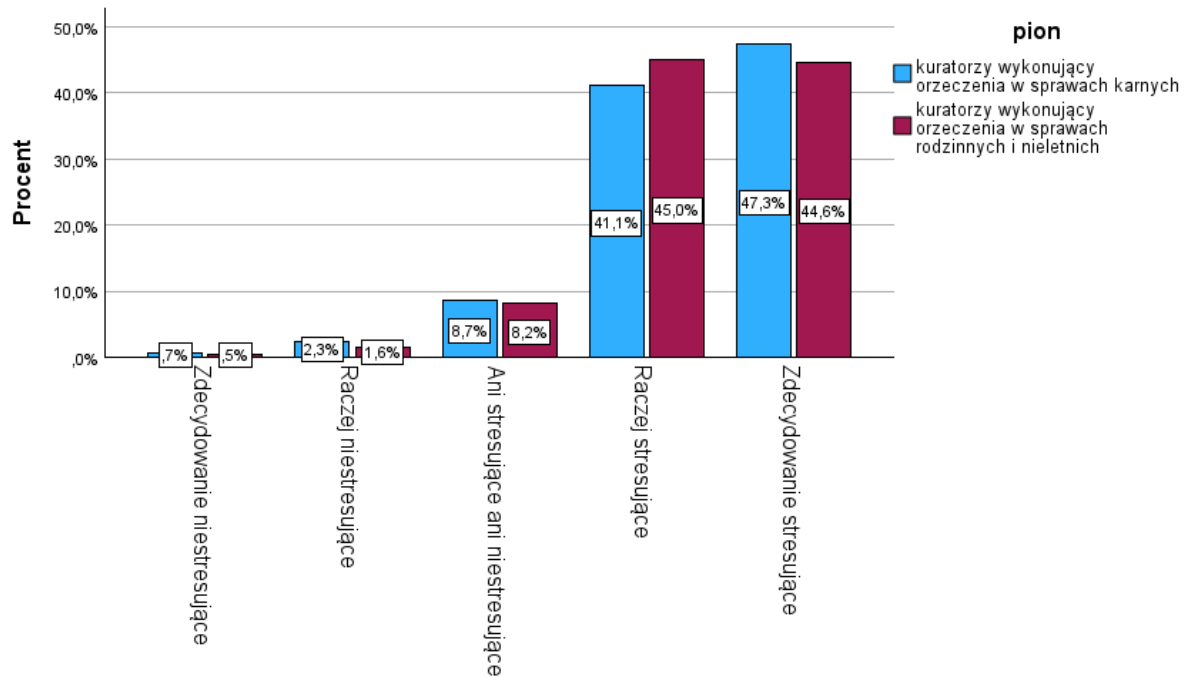
Najczęstszą odpowiedzią wskazaną przez kuratorów na pytanie o obawę przed agresją słowną ze strony podopiecznych jako potencjalne źródło stresu jest odpowiedź „raczej stresujące”, którą wskazało 46,5% kuratorów z pionu karnego i 45,3% kuratorów z pionu rodzinnego (wykres 45).

Wykres 45. Obawa przed agresją słowną ze strony podopiecznych jako źródło stresu

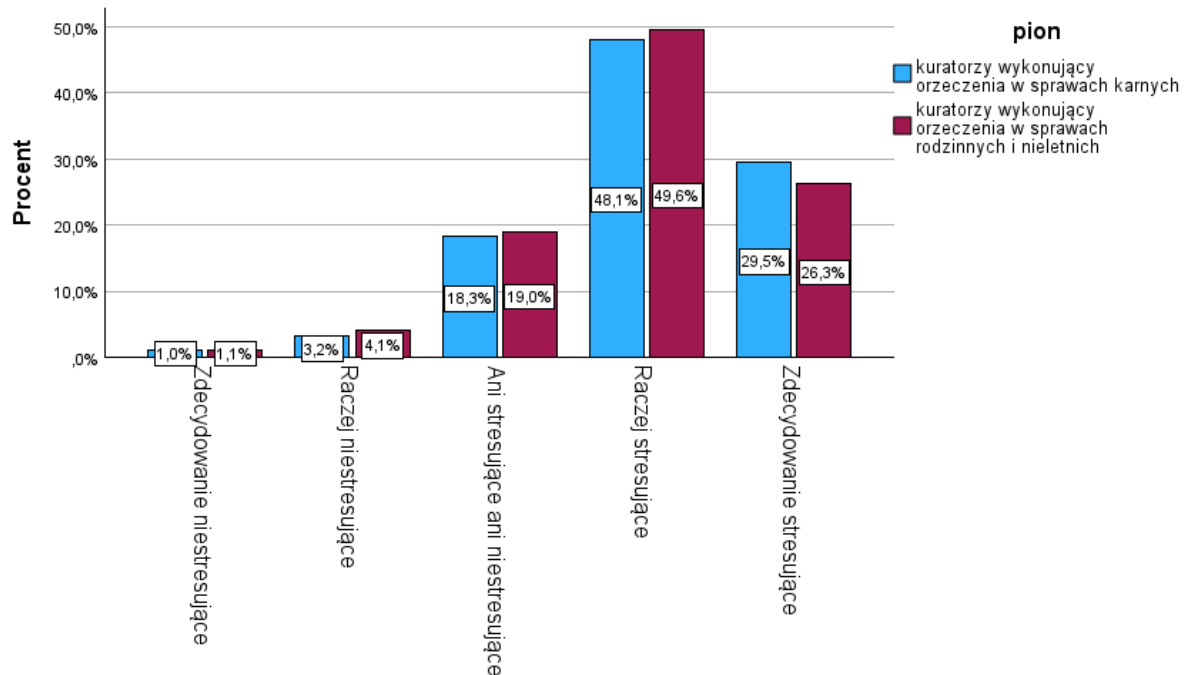
Z kolei odpowiedź „zdecydowanie stresujące” wskazało 27,9% kuratorów wykonujących orzeczenia w sprawach karnych i 24,2% kuratorów wykonujących orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich. Różnice między grupami okazały się statystycznie istotne ($U = 156211,5$; $p < 0,05$). Obawa przed agresją słowną jest bardziej stresująca dla kuratorów dla dorosłych ($M_{rang} = 596,28$) niż dla kuratorów rodzinnych ($M_{rang} = 559,45$).

Dla kuratorów sądowych z obu pionów poważnym źródłem stresu jest obawa przed agresją fizyczną ze strony podopiecznych. Jako zdecydowanie stresującą wskazało tę obawę 47,3% kuratorów dla dorosłych i 44,6% kuratorów rodzinnych, zaś jako raczej stresującą – 41,1% kuratorów wykonujących orzeczenia w sprawach karnych i 45% kuratorów wykonujących orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich. Zatem dla blisko 90% kuratorów w obu grupach obawa przed agresją fizyczną ze strony podopiecznych stanowi istotne źródło stresu. Różnice między obiema grupami okazały się statystycznie nieistotne ($p > 0,05$).

Wykres 46. Obawa przed agresją fizyczną ze strony podopiecznych jako źródło stresu

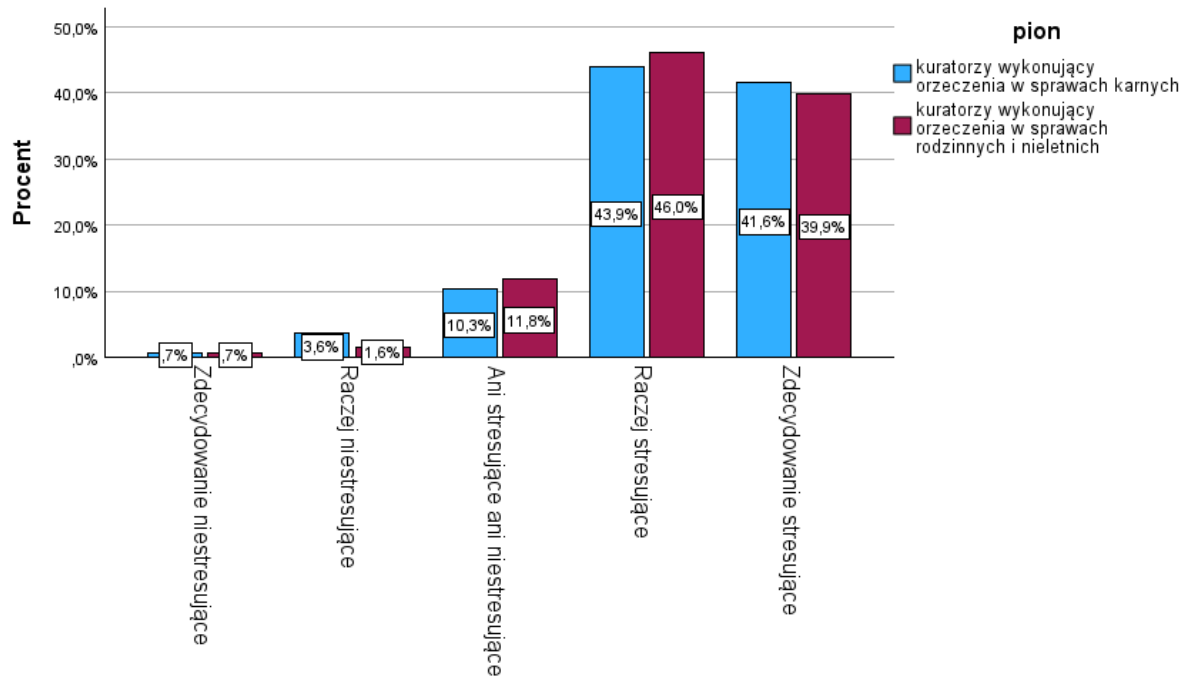
Z kolei najczęstszą odpowiedzią wskazaną przez kuratorów na pytanie o obawę przed agresją słowną ze strony członków rodzin podopiecznych lub osób stanowiących środowisko ich życia jako potencjalne źródło stresu okazała się odpowiedź „raczej stresujące”, którą wskazało 48,1% kuratorów z pionu karnego i 49,6% kuratorów z pionu rodzinnego. Odpowiedź „zdecydowanie stresujące” wskazało 29,5% kuratorów wykonujących orzeczenia w sprawach karnych i 26,3% kuratorów wykonujących orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich.

Wykres 47. Obawa przed agresją słowną ze strony członków rodzin podopiecznych lub osób stanowiących środowisko ich życia jako źródło stresu

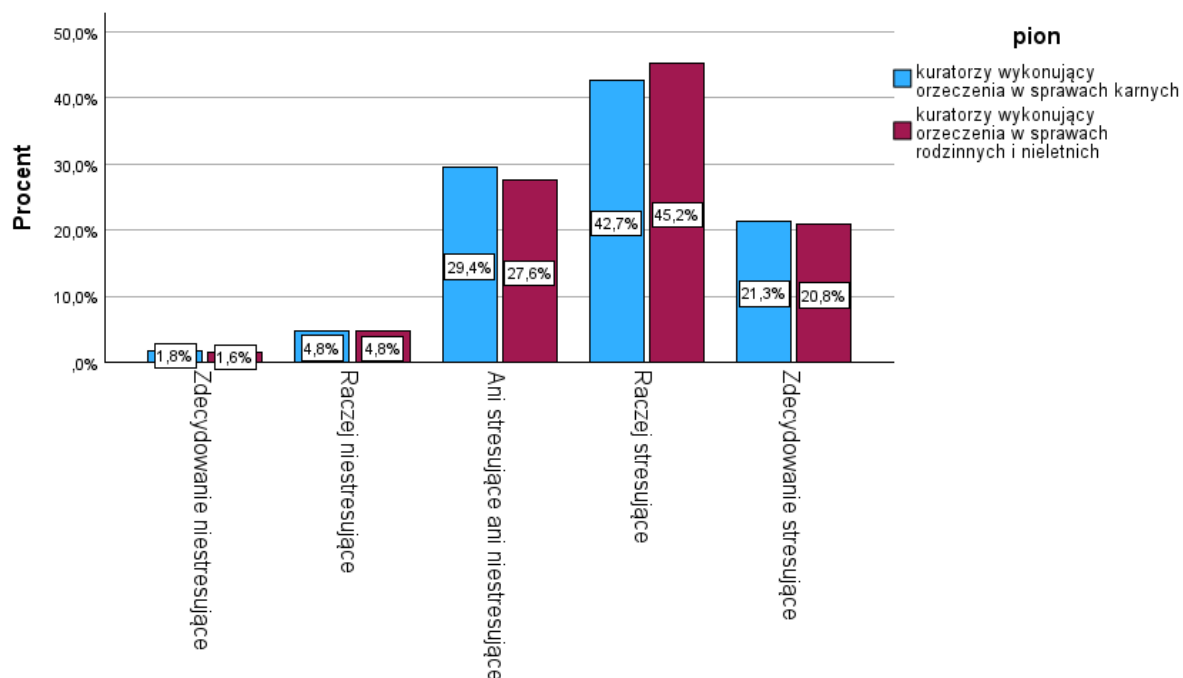
Warto nadmienić, że różnice między grupami okazały się statystycznie nieistotne ($p > 0,05$).

Obawa przed agresją fizyczną ze strony członków rodzin podopiecznych lub osób stanowiących środowisko ich życia to kolejne źródło stresu kuratorskiego. Okazało się, że aż 41,6% kuratorów wykonujących orzeczenia w sprawach karnych oraz 39,9% kuratorów wykonujących orzeczenia w sprawach nieletnich postrzega tę obawę jako zdecydowanie stresującą, zaś 43,9% kuratorów z pionu karnego i 46% kuratorów z pionu rodzinnego i nieletnich wskazuje tę obawę jako raczej stresującą. Zastosowanie testu U Manna-Whitneya pozwoliło stwierdzić, że różnice między obiema grupami kuratorów okazały się statystycznie nieistotne ($p > 0,05$).

Wykres 48. Obawa przed agresją fizyczną ze strony członków rodzin podopiecznych lub osób stanowiących środowisko ich życia jako źródło stresu

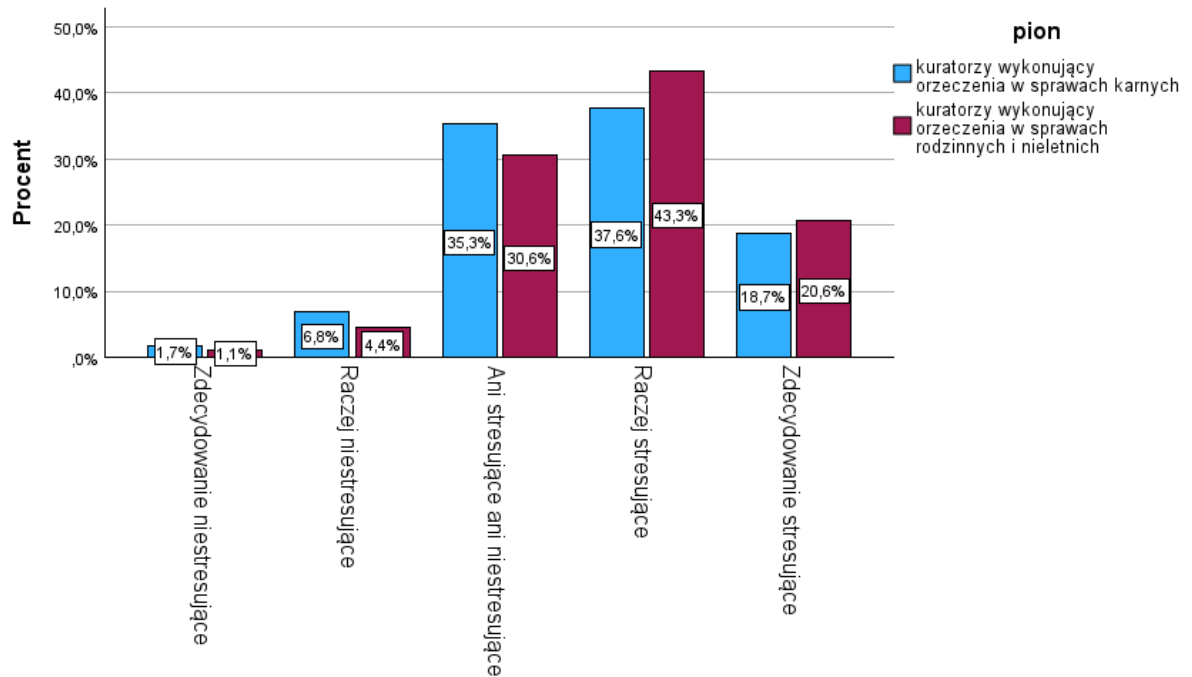
Kolejnym źródłem stresu, na które wskazują kuratorzy, jest brak szacunku ze strony rodzin podopiecznych lub osób stanowiących środowisko życia podopiecznego. Dane zostały zamieszczone na wykresie 49.

Wykres 49. Brak szacunku dla kuratora ze strony rodzin podopiecznych lub osób stanowiących środowisko życia podopiecznego jako źródło stresu

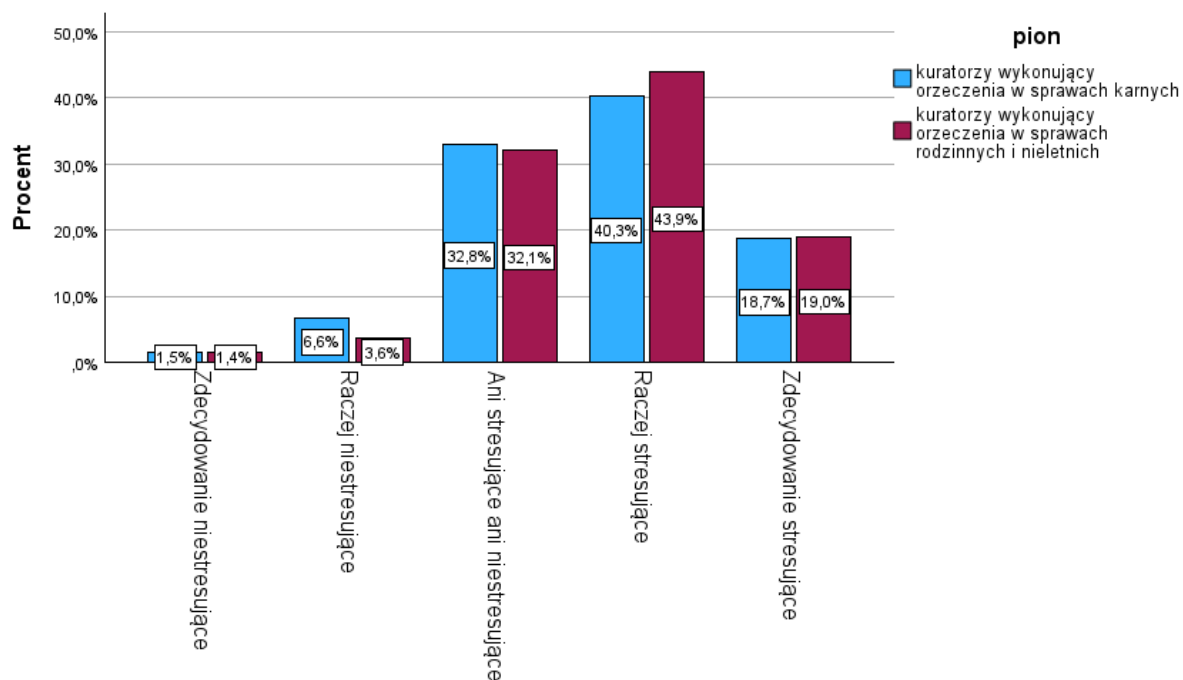
Wyniki badań pozwoliły wyciągnąć wniosek, że 64% kuratorów dla dorosłych i 66% kuratorów rodzinnych, postrzega brak szacunku ze strony podopiecznych lub innych osób jako zdecydowanie stresujące bądź raczej stresujące. Z kolei 29,4% kuratorów dla dorosłych i 27,6% kuratorów rodzinnych oceniło tę obawę neutralnie. Różnice między grupami są statystycznie nieistotne.

Tym, co różnicuje kuratorów karnych od kuratorów rodzinnych, jest również postrzeganie jako źródło stresu braku respektowania przez podopiecznych orzeczeń sądu ($U = 156549,5$; $p < 0,05$). Okazało się, że istotnie bardziej postrzegają jako stresujące brak realizacji orzeczeń sądu kuratorzy rodzinni ($M_{rang} = 607,94$) niż kuratorzy dla dorosłych ($M_{rang} = 561,69$). Dla 43,3% kuratorów rodzinnych i 37,6% kuratorów dla dorosłych brak realizacji orzeczeń sądu przez podopiecznych jest postrzegany jako raczej stresujący, a jako zdecydowanie stresujący ocenia ten czynnik 18,7% kuratorów dla dorosłych i 20,6% kuratorów rodzinnych. Szczegóły zostały zawarte na wykresie 50.

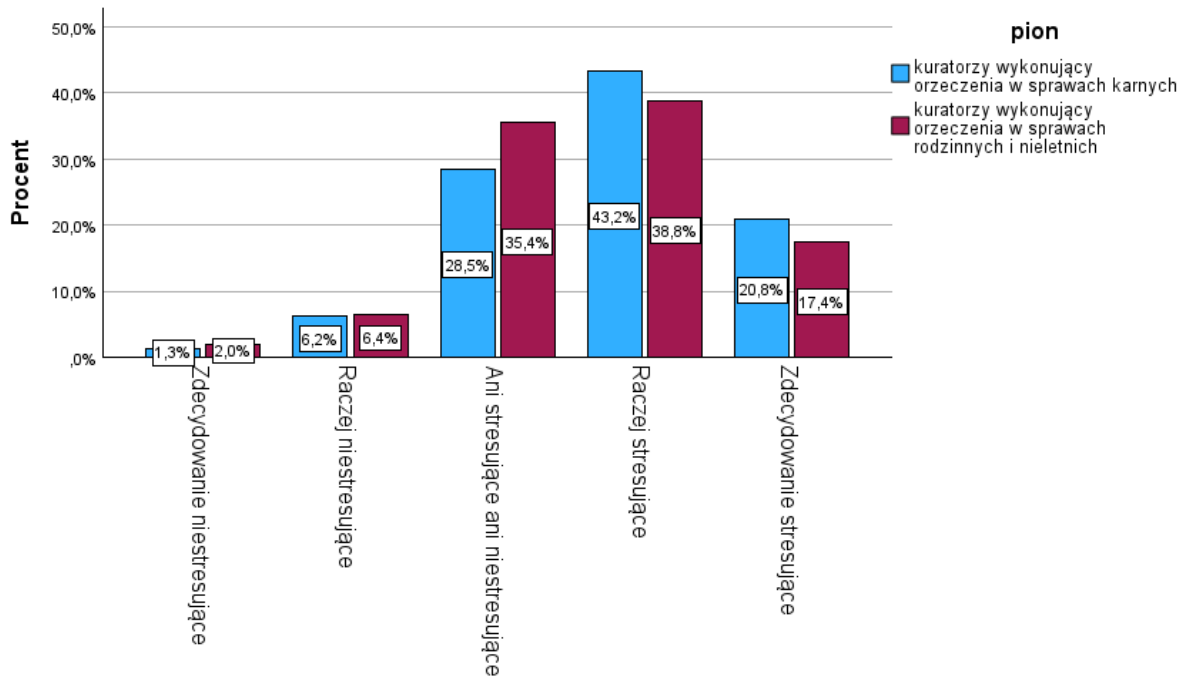
Wykres 50. Brak respektowania przez podopiecznych orzeczeń sądu jako źródło stresu

Wydaje się, że bierność podopiecznych i ich brak chęci do współpracy z kuratorem jest umiarkowanie stresujące dla kuratorów z obu pionów. Jako zdecydowanie stresujące wskazało tę okoliczność 18,7% kuratorów dla dorosłych i 19% kuratorów rodzinnych, zaś jako raczej stresujące 40,3% kuratorów z pionu karnego i 43,9% kuratorów z pionu rodzinnego. Neutralnie oceniło ten czynnik 32,8% kuratorów wykonujących orzeczenia w sprawach karnych i 32,1% kuratorów wykonujących orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich. Różnice między grupami pod tym względem okazały się statystycznie nieistotne ($p > 0,05$).

Wykres 51. Bierność podopiecznych i ich brak chęci współpracy z kuratorem jako źródło stresu

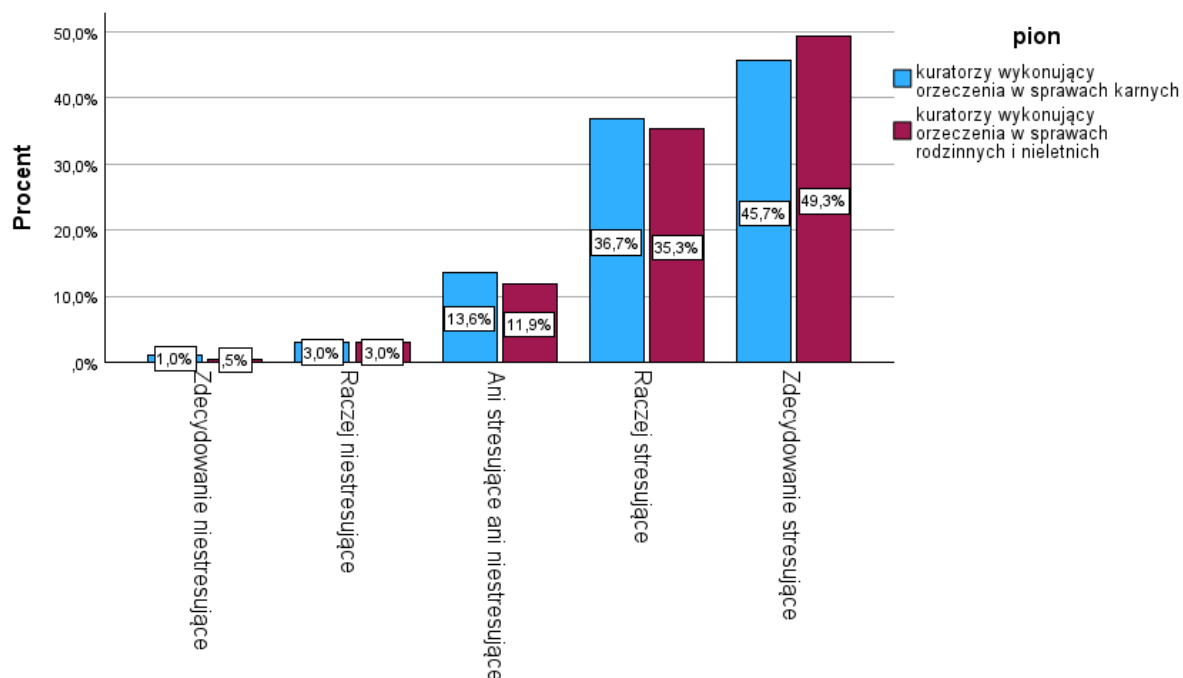
Częste zmiany legislacyjne i konieczność dostosowania się do nowych przepisów w większym stopniu jest postrzegane jako źródło stresu przez kuratorów dla dorosłych ($M_{rang} = 602,92$) niż przez kuratorów rodzinnych ($M_{rang} = 555,4$). Różnice między grupami okazały się istotne statystycznie ($U = 153948$, $p < 0,05$).

Wykres 52. Częste zmiany legislacyjne i konieczność dostosowania się do nowych przepisów jako źródło stresu

Warto zauważyć, że w obu grupach największy odsetek stanowią kuratorzy, którzy wskazali odpowiedź „raczej stresujące”. Było to 43,2% kuratorów z pionu karnego oraz 38,8% kuratorów z pionu rodzinnego. Jako zdecydowanie stresujące częste zmiany legislacyjne wskazało 20,8% kuratorów dla dorosłych i 17,4% kuratorów rodzinnych.

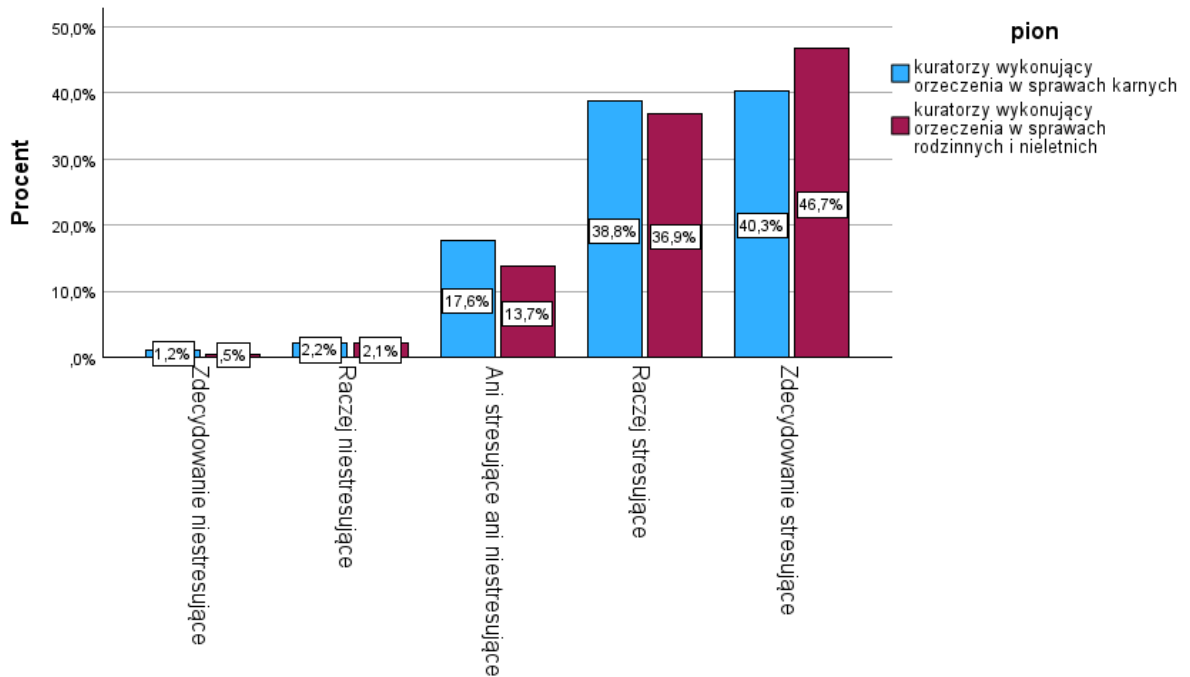
Świadomość ryzyka związanego z istniejącym prawdopodobieństwem pojawienia się „nagonki” medialnej związanej z wykonywaniem obowiązków służbowych zdecydowanie stanowi poważne źródło stresu kuratorów. Okazało się, że aż 49,3% kuratorów rodzinnych i 45,7% kuratorów karnych postrzega obawę o nagonkę medialną jako zdecydowanie stresującą, a 36,7% kuratorów z pionu karnego i 35,3% kuratorów z pionu rodzinnego jako raczej stresującą.

Wykres 53. Świadomość ryzyka związanego z istniejącym prawdopodobieństwem pojawienia się „nagonki” medialnej związanej z wykonywaniem obowiązków służbowych jako źródło stresu

Okazało się również, że świadomość ryzyka związanego z istniejącym prawdopodobieństwem pojawienia się „nagonki” medialnej związanej z wykonywaniem obowiązków służbowych nie różnicuje grup kuratorów (kuratorów dla dorosłych i kuratorów rodzinnych).

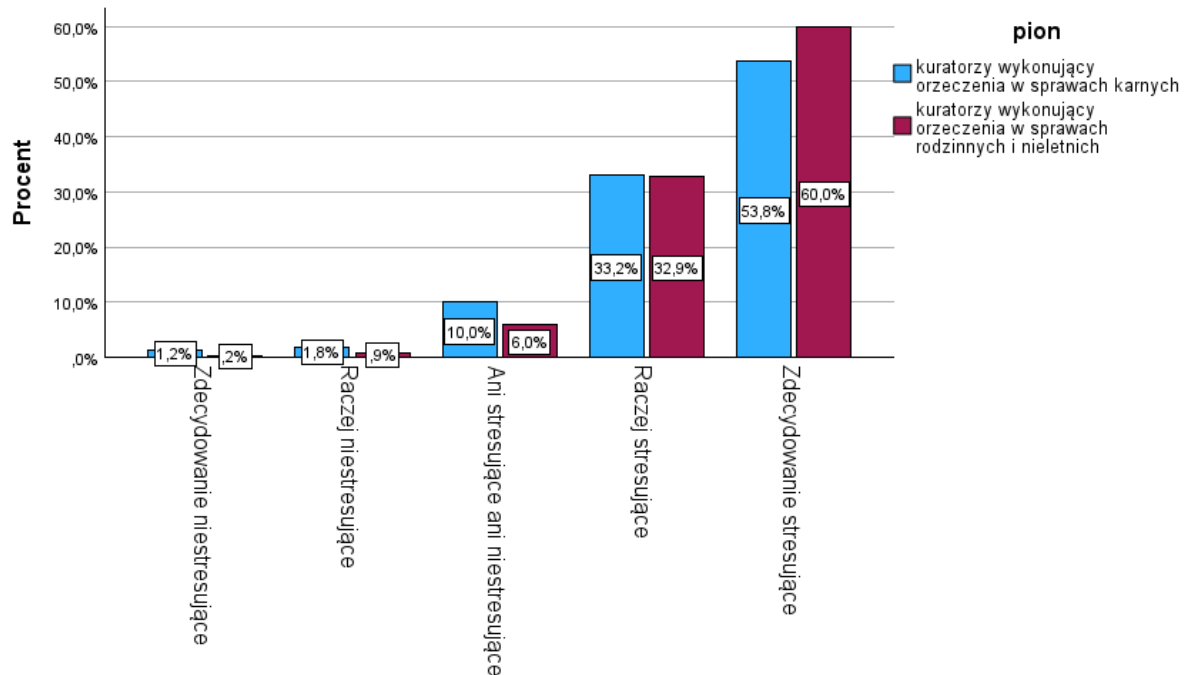
Kuratorzy ponadto odczuwają jako źródło stresu świadomość nieuwzględniania postulatów swojego środowiska, które dotyczą zmian przepisów prawa regulujących obowiązki służbowe. W obu grupach około 80% kuratorów postrzega ten czynnik jako zdecydowanie stresujący lub jako raczej stresujący. Szczegółowe wyniki przedstawiono na wykresie 54.

Wykres 54. Świadomość nieuwzględniania postulatów kuratorów odnośnie do zmian przepisów prawa regulujących obowiązki służbowe jako źródło stresu

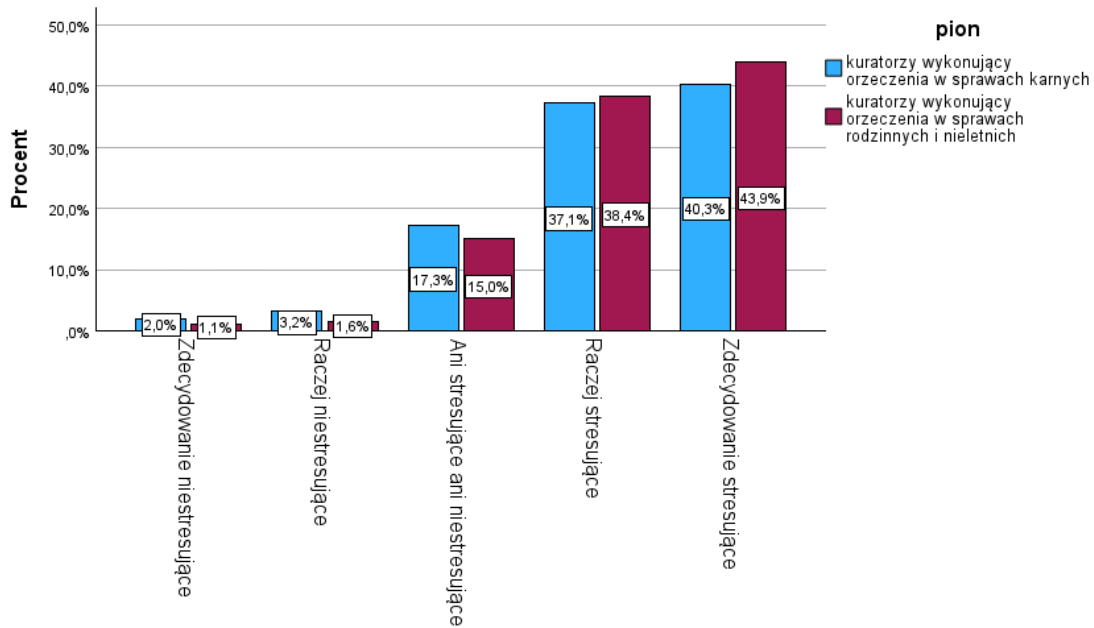
Różnice między grupą kuratorów z pionu karnego ($M_{rang} = 558,25$) a grupą kuratorów z pionu rodzinnego i nieletnich ($M_{rang} = 603,19$) okazały się statystycznie istotne ($U = 154731$; $p < 0,05$). Kuratorzy wykonujący orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich istotnie bardziej postrzegają jako źródło stresu świadomość nieuwzględniania postulatów kuratorów odnośnie do zmian przepisów prawa regulujących obowiązki służbowe.

Świadomość braku wystarczającej ochrony prawnej kuratorów jest postrzegana przez 60% kuratorów rodzinnych i 53,8% kuratorów dla dorosłych jako zdecydowanie stresujące, a 33,2% kuratorów dla dorosłych i 32,9% kuratorów rodzinnych uznaje ją za raczej stresującą. Różnice między grupami są statystycznie istotne ($U = 155635,5$; $p < 0,01$). Można wyciągnąć wniosek, iż świadomość braku wystarczającej ochrony prawnej kuratorów bardziej dotyczy kuratorów rodzinnych i nieletnich ($M_{rang} = 607,54$) niż kuratorów dla dorosłych ($M_{rang} = 559,89$).

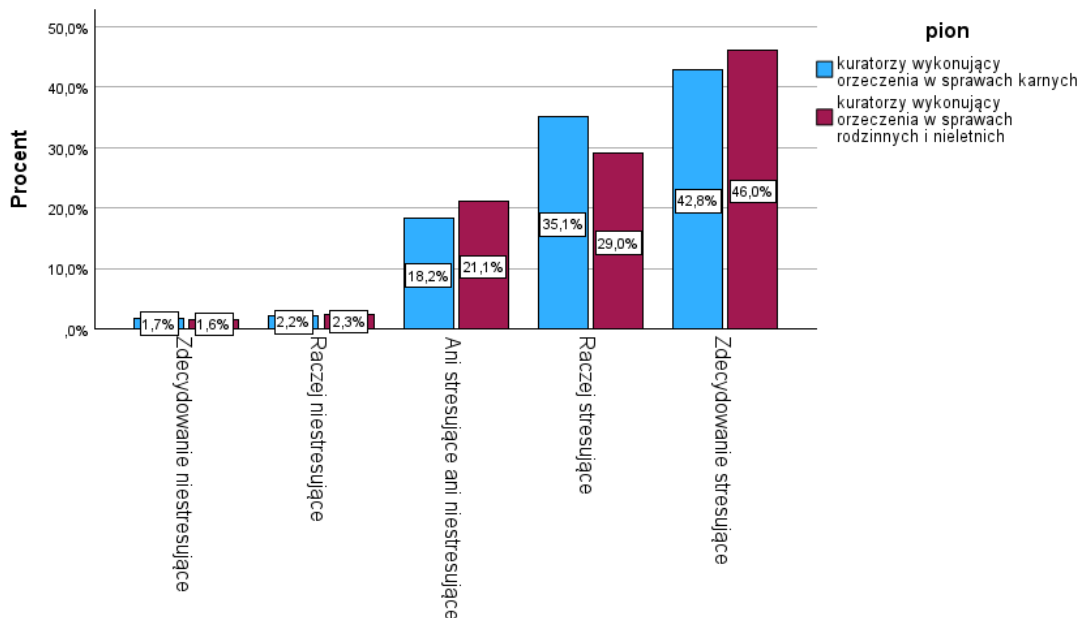
Wykres 55. Świadomość braku wystarczającej ochrony prawnej kuratorów (np. w sytuacji nieuzasadnionych skarg składanych przez podopiecznych i ich rodziny, spraw z powództwa cywilnego z uwagi na oskarżenia o przekroczenie uprawnień lub niedopełnienie obowiązków) jako źródło stresu

Kuratorzy ponadto postrzegają jako stres świadomość braku profesjonalnego psychologicznego wsparcia w sytuacjach traumatycznych i superwizji. Szczegóły obrazuje wykres 56. Świadomość tę jako zdecydowanie stresującą wskazało 43,9% kuratorów wykonujących orzeczenia w sprawach rodzinnych oraz 40,3% kuratorów wykonujących orzeczenia w sprawach karnych, zaś jako raczej stresującą – 37,1% kuratorów dla dorosłych i 38,4% kuratorów rodzinnych. Różnice pomiędzy obiema grupami okazały się statystycznie nieistotne.

Wykres 56. Świadomość braku profesjonalnego psychologicznego wsparcia w sytuacjach traumatycznych i supervizji jako źródło stresu

Ostatnim z potencjalnych czynników stresujących poddanych analizie była świadomość niewystarczającej opieki zdrowotnej dla kuratorów. Szczegółowe wyniki badań przedstawiono na wykresie 57.

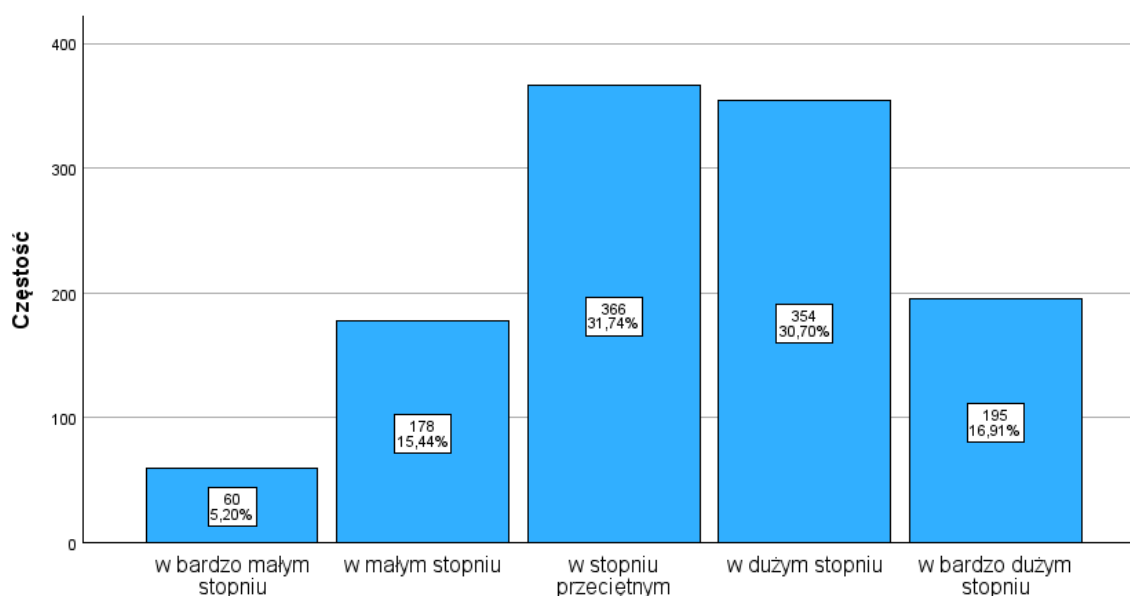
Wykres 57. Świadomość niewystarczającej opieki zdrowotnej dla kuratorów, np. bezpłatnych szczepień na choroby zakaźne, jako źródło stresu

Kuratorzy w znacznej większości dostrzegają niewystarczającą opiekę zdrowotną, która powinna być zapewniona kuratorom, przede wszystkim ze względu na charakter ich pracy, tj. pracę w terenie. Okazało się, że aż 46% kuratorów rodzinnych i 42,8% kuratorów dla dorosłych uznaje tę świadomość jako zdecydowanie stresującą, a 35,1% kuratorów dla dorosłych i 29% kuratorów rodzinnych za raczej stresującą. Różnice między grupami okazały się statystycznie nieistotne ($p > 0,05$).

2.6. Przeszkody w kontaktach z podopiecznymi w miejscach ich pobytu według kuratorów

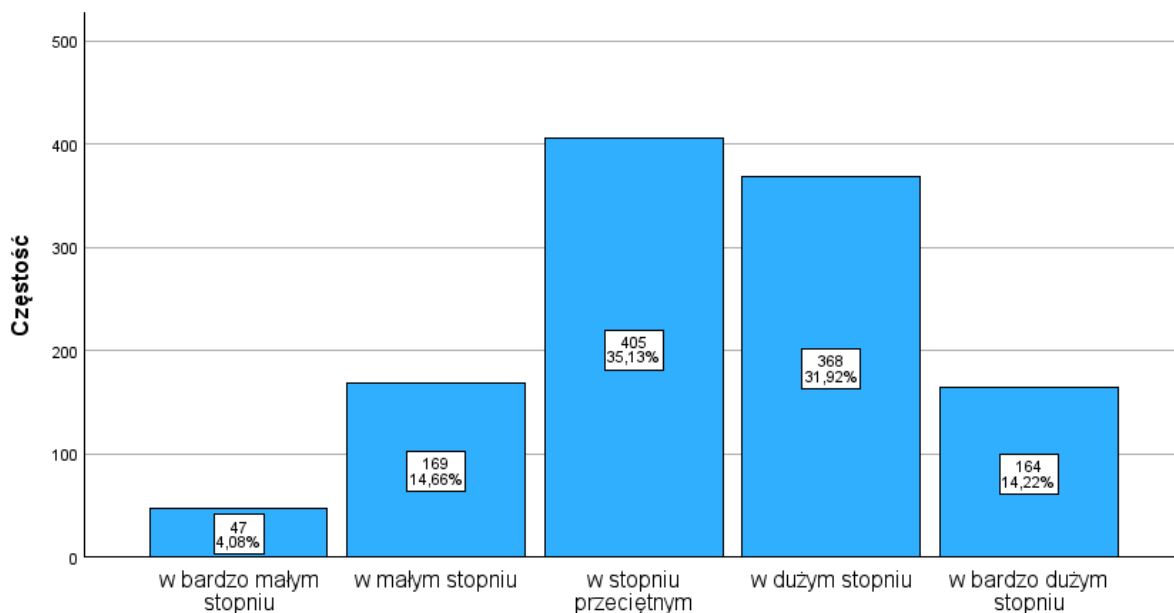
W badaniach uwzględniono szereg potencjalnych przeszkód w kontaktach z podopiecznymi w miejscu ich pobytu: niebezpieczna okolica, brud i nieporządek w domu (mieszkaniu) dozorowanego, agresywne zachowanie dozorowanego, agresywne zachowanie się rodziny/środowiska dozorowanego, trudności z dojazdem do domu (mieszkania) dozorowanego, trudności w nawiązaniu kontaktu z dozorowanym z powodu spożycia przez niego alkoholu lub zażycia środków odurzających, trudności z zastaniem dozorowanego w domu, brak chęci współpracy ze strony dozorowanego lub jego współlokatorów, psy na podwórku lub w domu (mieszkaniu), brak dzwonka przy bramie (drzwiach), zepsuty domofon oraz brak współpracy ze strony sąsiadów.

Pierwsza z przeszkód, tj. niebezpieczna okolica, dla 16,91% kuratorów stanowi trudność w bardzo dużym stopniu, dla 30,7% kuratorów w dużym stopniu, a dla 31,74% w stopniu przeciętnym. Szczegółowe dane zawarto na wykresie 58.

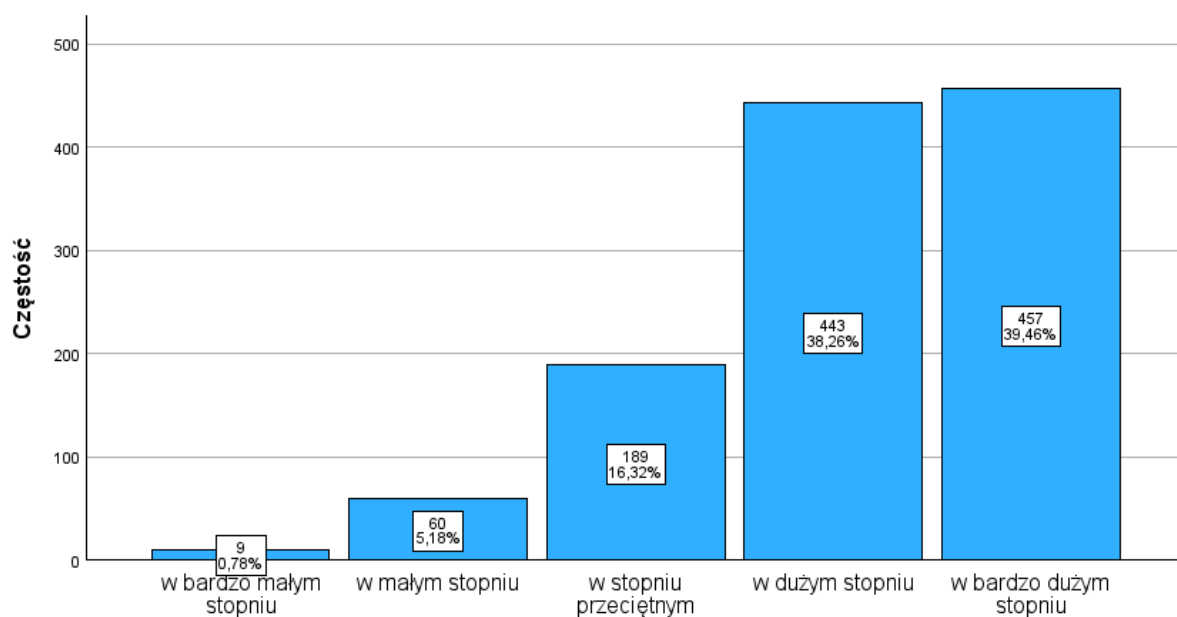
Wykres 58. Niebezpieczna okolica jako przeszkoda w kontaktach z podopiecznym, według kuratorów

Brud i nieporządek w domu (mieszkaniu) dozorowanego stanowi dla znacznej części kuratorów przeszkodę i trudność w wykonywanej pracy. Odpowiedź „w bardzo dużym stopniu” wskazało 14,22% kuratorów, odpowiedź „w dużym stopniu” zadeklarowało 31,92% kuratorów, a „w stopniu przeciętnym” wskazało 35,13% (wykres 59).

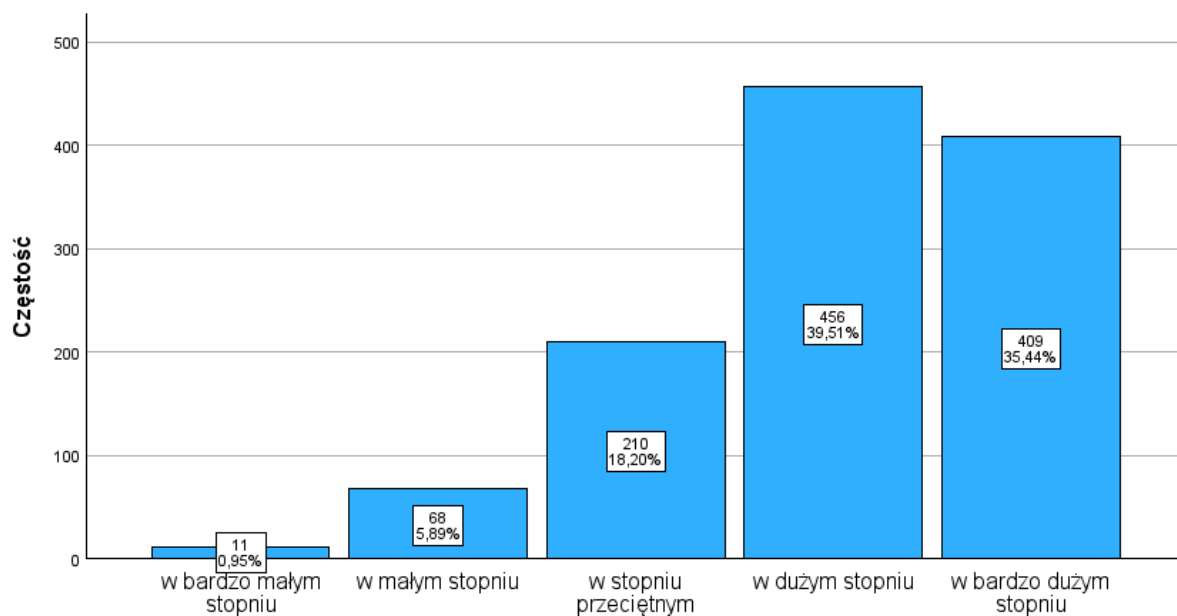
Wykres 59. Brud i nieporządek w domu (mieszkaniu) dozorowanego jako przeszkoda w kontaktach z podopiecznym, według kuratorów

Poważną trudność i przeszkodę stanowi dla kuratorów agresywne zachowanie dozorowanego. Aż 39,46% kuratorów stwierdziło, że w bardzo dużym stopniu, a 38,26% kuratorów – że w dużym stopniu, stanowi to dla nich trudność w pracy zawodowej. Szczegóły zawiera wykres 60.

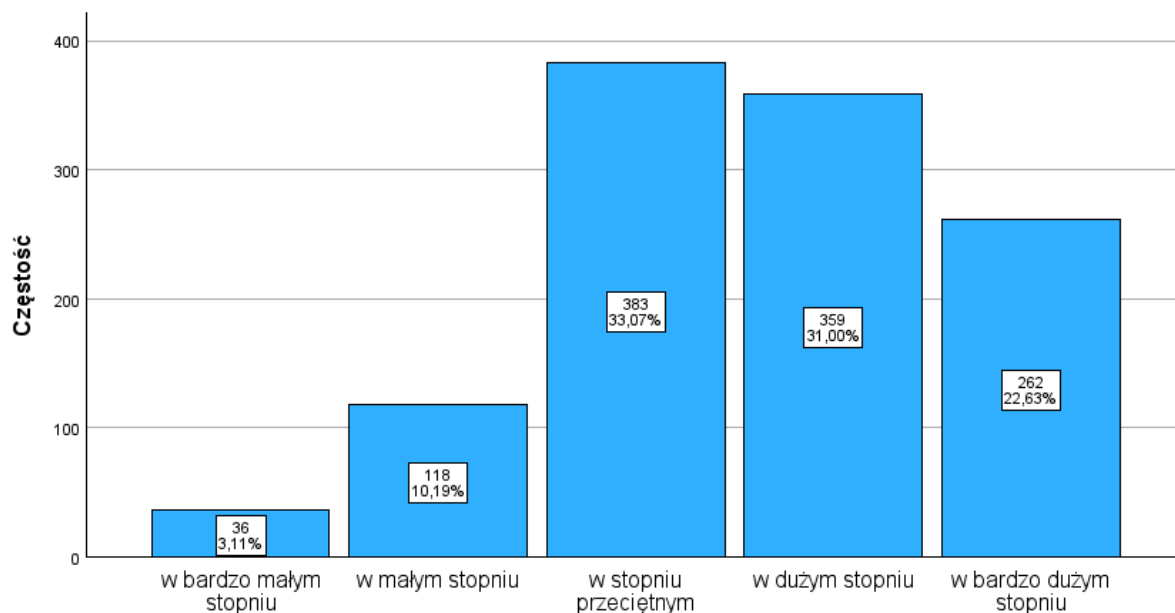
Wykres 60. Agresywne zachowanie dozorowanego jako przeszkoda w kontaktach z podopiecznym, według kuratorów

Podobnie przedstawia się opinia kuratorów o agresywnym zachowaniu się członków rodziny lub osób ze środowiska dozorowanego. Tego typu zachowania osób z otoczenia podopiecznych dla 35,44% kuratorów stanowi przeszkodę w kontaktach z podopiecznym w bardzo dużym stopniu, dla 39,51% kuratorów przeszkodę w dużym stopniu, a dla 18,20% w stopniu przeciętnym.

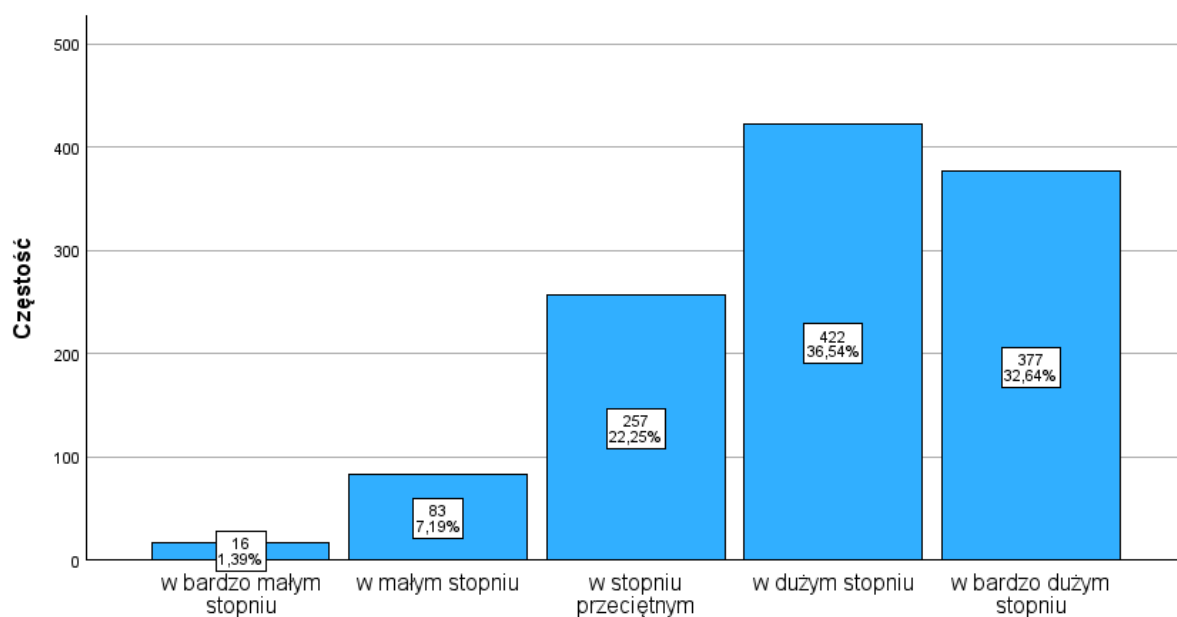
Wykres 61. Agresywne zachowanie się rodziny/środowiska dozorowanego jako przeszkoda w kontaktach z podopiecznym, według kuratorów

Według kuratorów trudności z dojazdem do domu (mieszkania) dozorowanego również stanowią ważną przeszkodę w kontaktach z podopiecznym. Dla 22,63% kuratorów jest to przeszkoda w bardzo dużym stopniu, dla 31% stanowi trudność w dużym stopniu, zaś dla 33,07% badanych – w stopniu przeciętnym.

Wykres 62. Trudności z dojazdem do domu (mieszkania) dozorowanego jako przeszkoda w kontaktach z podopiecznym, według kuratorów

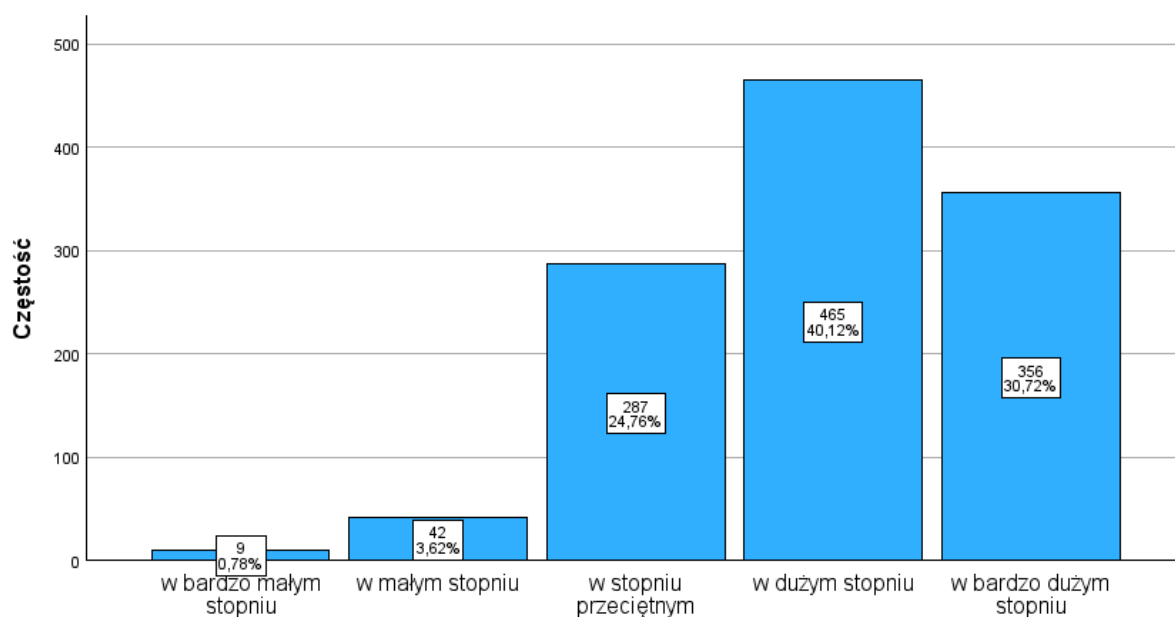
Łącznie ponad 90% kuratorów upatruje przeszkodę w kontaktach z podopiecznym w nietrzeźwości podopiecznego lub stanie pod wpływem środków odurzających, co obrazuje wykres 63.

Wykres 63. Trudności w nawiązaniu kontaktu z dozorowanym z powodu spożycia przez niego alkoholu lub zażycia środków odurzających jako przeszkoda w kontaktach z podopiecznym, według kuratorów

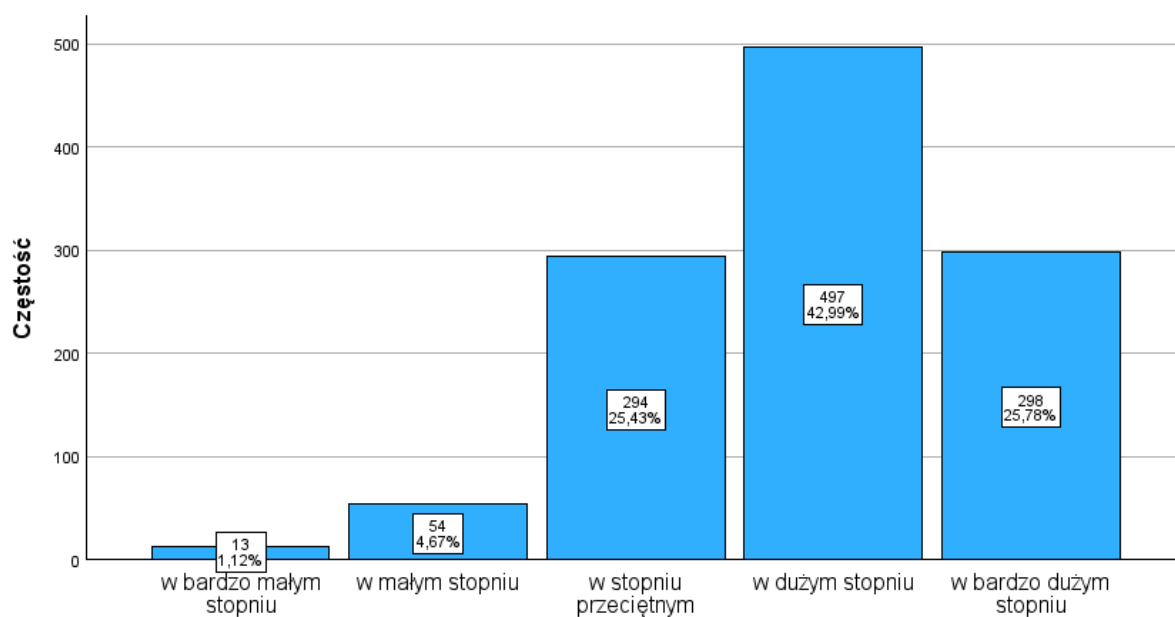
Warto zauważyć, że jedynie dla nieco ponad 8% kuratorów nie stanowi to poważnej przeszkody w kontaktach z podopiecznym.

Naturalnym miejscem pracy kuratora jest miejsce zamieszkania podopiecznych. Dla ponad 95% kuratorów trudności z zastaniem osób dozorowanych w domu stanowią przeszkodę w kontaktach z podopiecznym. Szczegóły zaprezentowano na wykresie 64.

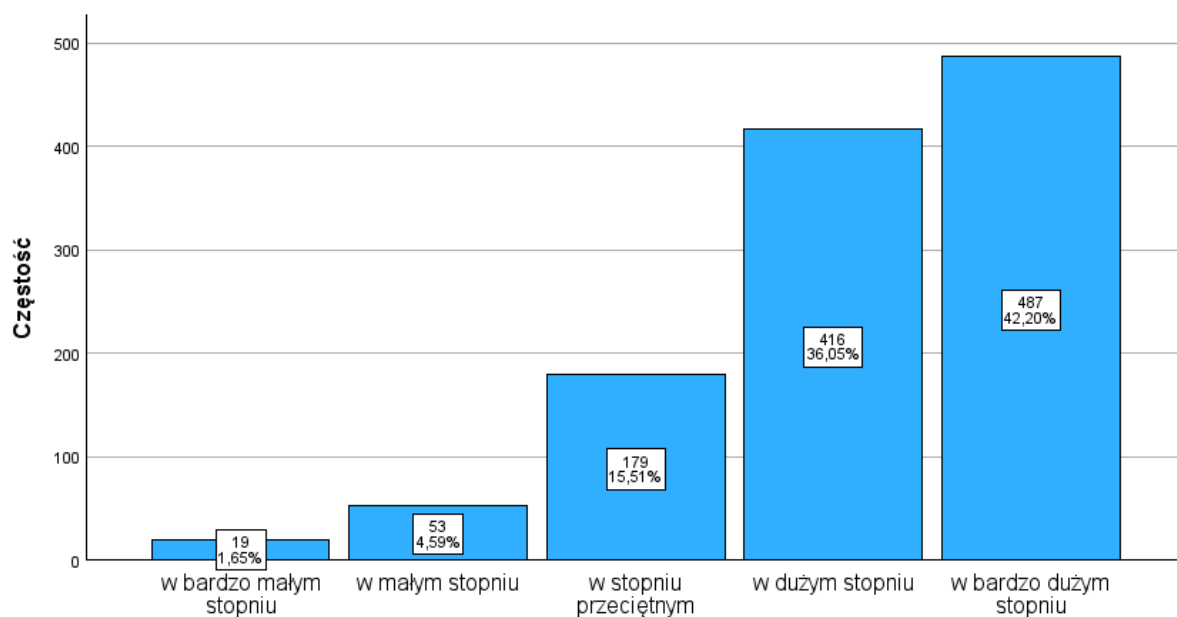
Wykres 64. Trudności z zastaniem dozorowanego w domu jako przeszkoda w kontaktach z podopiecznym, według kuratorów

Brak chęci współpracy ze strony dozorowanego lub jego współlokatorów stanowi dla kuratorów poważną przeszkodę w kontaktach z podopiecznym. Blisko 71% kuratorów oszacowało, iż jest to dla nich trudność w bardzo dużym stopniu bądź w dużym stopniu. Szczegóły zawarto na wykresie 65.

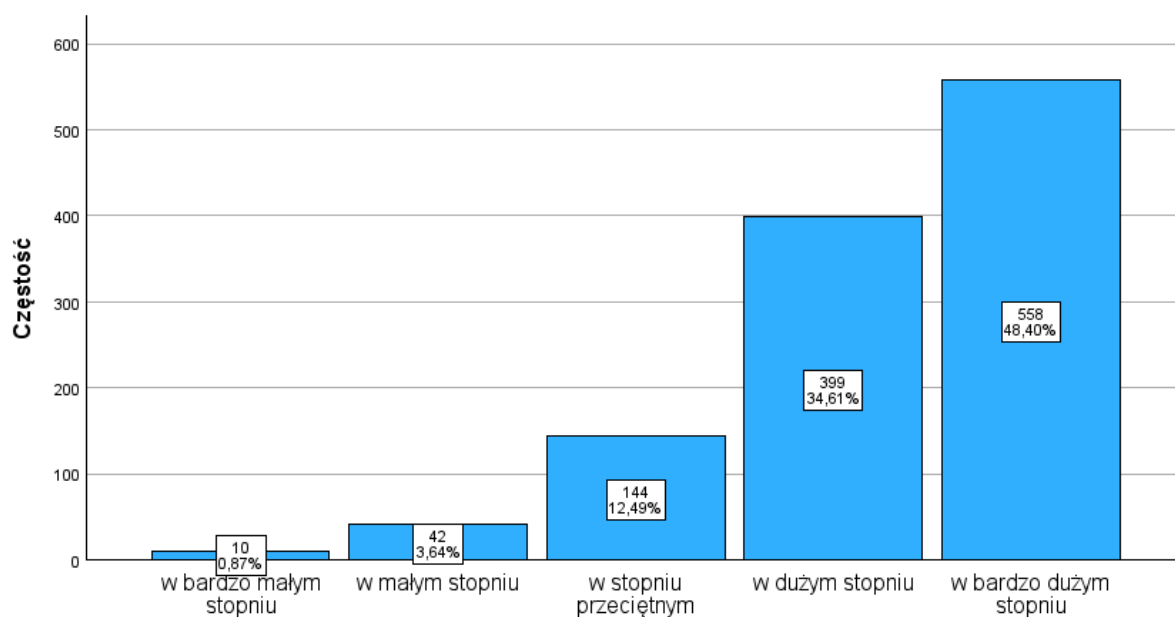
Wykres 65. Brak chęci współpracy ze strony dozorowanego lub jego współlokatorów jako przeszkoda w kontaktach z podopiecznym, według kuratorów

Obecność zwierząt, w szczególności psów, na podwórku lub w domu (mieszkaniu) stanowi kolejną istotną przeszkodę w kontaktach z podopiecznymi, na co zwracają uwagę sami kuratorzy. Najbardziej liczną grupę stanowią tu kuratorzy, którzy wskazali, że ta trudność stanowi dla nich przeszkodę w bardzo dużym stopniu (42,20%). Następną grupą są kuratorzy, którzy wskazali, iż obecność zwierząt jest dla nich w dużym stopniu przeszkodą w kontaktach (36,05%). Odpowiedź „w stopniu przeciętnym” wskazało zaś 15,51% kuratorów.

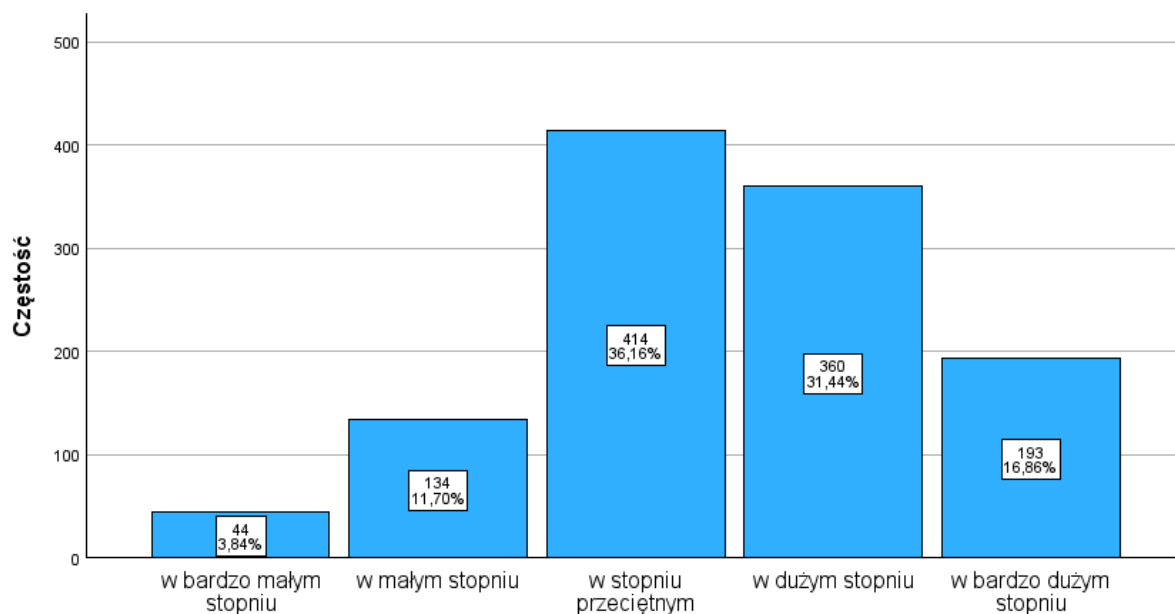
Wykres 66. Psy na podwórku lub w domu (mieszkaniu) jako przeszkoda w kontaktach z podopiecznym, według kuratorów

Ostatnimi przeszkodami w nawiązywaniu kontaktów z podopiecznymi, które zostały uwzględnione w badaniach, są: brak dzwonka przy bramie (drzwiach), zepsuty domofon, a także brak współpracy ze strony sąsiadów. Należy powiedzieć, że dla 95% kuratorów sądowych przeszkoda, która na pierwszy rzut oka mogłaby się wydawać błaha, czyli brak dzwonka przy bramie lub zepsuty domofon, istotnie utrudnia kontakt z podopiecznym. Kuratorzy mają trudności z wejściem do domu z tego powodu.

Wykres 67. Brak dzwonka przy bramie (drzwiach), zepsuty domofon jako przeszkody w kontaktach z podopiecznym, według kuratorów

I wreszcie ostatnia z uwzględnionych przeszkód, którą jest brak współpracy ze strony sąsiadów, stanowi dla blisko 83% kuratorów ważną przeszkodę. Należy powiedzieć, że informacje uzyskane od sąsiadów mogą ułatwić kontakt z podopiecznym przede wszystkim w kwestii ustalenia jego miejsca pobytu.

Wykres 68. Brak współpracy ze strony sąsiadów jako przeszkoda w kontaktach z podopiecznym, według kuratorów

2.7. Ekspozycja kuratorów na sytuacje oraz czynniki szkodliwe i niebezpieczne podczas wykonywania pracy

Wyniki badań pozwalają wyciągnąć wniosek, że kuratorzy reprezentujący oba piony w codziennej pracy są narażeni na bardzo niebezpieczne sytuacje, zarówno ze strony podopiecznego, jak i osób stanowiących jego najbliższe otoczenie. Okazało się, że blisko 60% kuratorów dla dorosłych i blisko 70% kuratorów rodzinnych doświadczyło w swojej pracy ataków słownych, znieważeń słowami obelżywymi czy wyzywania. Podobne wyniki w obu grupach dotyczą poniżania i podważania kompetencji. Ponadto blisko połowa kuratorów dla dorosłych i rodzinnych doświadczyła w kontaktach z podopiecznymi sytuacji urągających obyczajności i/lub lekceważenia (np. przyjmowanie kuratora w niekompletnym ubraniu, obnażanie się przed kuratorem).

Tabela 23. Ekspozycja kuratorów na sytuacje oraz czynniki szkodliwe i niebezpieczne podczas wykonywania pracy (ze strony podopiecznego lub osób z jego środowiska)

	Kuratorzy wykonujący orzeczenia w sprawach karnych				Kuratorzy wykonujący orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich			
	TAK		NIE		TAK		NIE	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Ataki słowne, znieważenie słowami obelżywymi, wyzywanie	366	59,6%	248	40,4%	387	68,4%	179	31,6%
Poniżanie, podważanie kompetencji	330	53,7%	284	46,3%	387	68,4%	179	31,6%
Przesyłanie obraźliwych maili lub SMS-ów, zawierających słowa wulgarne i powszechnie uznane za obelżywe	130	21,2%	484	78,8%	129	22,8%	437	77,2%
Uporczywe nękanie kuratora w formie elektronicznej (drogą mailową lub telefoniczną)	126	20,5%	488	79,5%	151	26,7%	415	73,3%
Oplucie	55	9,0%	559	91,0%	73	12,9%	493	87,1%
Popychanie	61	9,9%	553	90,1%	81	14,3%	485	85,7%
Szarpanie	58	9,4%	556	90,6%	76	13,4%	490	86,6%
Duszenie	49	8,0%	565	92,0%	60	10,6%	506	89,4%
Próby zepchnięcia ze schodów	54	8,8%	560	91,2%	71	12,5%	495	87,5%
Próby wyrzucenia przez okno lub balkon	49	8,0%	565	92,0%	59	10,4%	507	89,6%
Pobicie (kopnięcie, cios pięścią, uderzenie w twarz)	54	8,8%	560	91,2%	62	11,0%	504	89,0%
Rzucanie przedmiotami w kuratora	60	9,8%	554	90,2%	74	13,1%	492	86,9%
Uszkodzenie mienia	71	11,6%	543	88,4%	75	13,3%	491	86,7%
Kradzież mienia	52	8,5%	562	91,5%	61	10,8%	505	89,2%
Groźenie pozbawieniem życia lub pobiciem	88	14,3%	526	85,7%	116	20,5%	450	79,5%
Groźenie pozbawieniem życia lub pobiciem członka rodziny kuratora	68	11,1%	546	88,9%	74	13,1%	492	86,9%

Groźby z użyciem niebezpiecznych narzędzi (np. broni palnej, noża, kija baseballowego)	62	10,1%	552	89,9%	76	13,4%	490	86,6%
Usiłowanie zgwałcenia lub poddania się innej czynności seksualnej	50	8,1%	564	91,9%	59	10,4%	507	89,6%
Przetrzymanywanie, zamknięcie kuratora, uniemożliwienie wyjścia z pomieszczenia	68	11,1%	546	88,9%	80	14,1%	486	85,9%
Pogryzienie przez psa	126	20,5%	488	79,5%	130	23,0%	436	77,0%
Szczucie psem	90	14,7%	524	85,3%	115	20,3%	451	79,7%
Narażenie na sytuacje urągające obyczajności i/lub okazywanie lekceważenia (np. przyjmowanie kuratora w niekompletnym ubraniu, obnażanie się przed kuratorem)	281	45,8%	333	54,2%	267	47,2%	299	52,8%
Usiłowanie spowodowania odstąpienia przez kuratora od czynności służbowych lub zmiany podjętej decyzji	228	37,1%	386	62,9%	259	45,8%	307	54,2%
Hejt w mediach społecznościowych	79	12,9%	535	87,1%	111	19,6%	455	80,4%

Podopieczni usiłowali również spowodować odstąpienie przez kuratora od czynności służbowych lub zmiany podjętej decyzji, co zadeklarowało 37,1% kuratorów dla dorosłych i 45,8% kuratorów rodzinnych. Blisko 1/5 kuratorów z obu pionów, którzy wzięli udział w badaniach, doświadczyła pogryzienia przez psa, ok. 15% kuratorów z pionu karnego i 20% kuratorów rodzinnych doświadczyło szczucia psem. Ponadto 14% kuratorów dla dorosłych i 20% kuratorów rodzinnych było narażonych na groźby pozbawienia życia lub pobicia. Kuratorzy, jak się okazuje, byli również narażeni na hejt (13% kuratorów dla dorosłych i blisko 20% kuratorów rodzinnych), przesyłanie obraźliwych maili lub SMS-ów zawierających słowa wulgarne i powszechnie uznane za obelżywe (21,2% kuratorów dla dorosłych i 22,8% kuratorów rodzinnych), a także uporczywe nękanie kuratora w formie elektronicznej, drogą mailową lub telefoniczną (20,5% kuratorów dla dorosłych i blisko 26,7% kuratorów rodzinnych).

Z danych wynika także, że kuratorzy byli narażeni na takie zachowania ze strony podopiecznych lub osób z ich otoczenia, jak: oplucie, popychanie, szarpanie, duszenie, próby zepchnięcia ze schodów, próby wyrzucenia przez okno lub balkon, pobicie (kopnięcie, cios pięścią, uderzenie w twarz), rzucanie przedmiotami w kuratora, uszkodzenie mienia czy kradzież mienia.

2.8. Tendencje do porzucenia zawodu

Jedną z możliwych konsekwencji wypalenia zawodowego jest porzucenie pracy, które zwykle jest poprzedzone tendencjami do porzucenia zawodu. W związku z tym w kwestionariuszu ankiety zastosowanym w badaniach uwzględniono trzy pytania, które miały zmierzyć obecność tego typu tendencji: 1) „Jak tylko znajdę lepszą pracę, zrezygnuję z obecnej pracy”

(zdecydowanie się nie zgadzam, raczej się nie zgadzam, trudno powiedzieć, raczej się zgadzam, zdecydowanie się zgadzam); 2) „Często myślę o porzuceniu pracy” (zdecydowanie się nie zgadzam, raczej się nie zgadzam, trudno powiedzieć, raczej się zgadzam, zdecydowanie się zgadzam) oraz 3) „Jak bardzo prawdopodobne jest, że rzucisz pracę kuratora w ciągu najbliższego roku?” (zupełnie nieprawdopodobne, raczej nieprawdopodobne, trudno powiedzieć, raczej prawdopodobne, bardzo prawdopodobne).

W tabeli 24 przedstawiono wyniki badań obrazujących ustosunkowanie się kuratorów wobec pierwszego stwierdzenia. Okazało się, że największa część kuratorów dla dorosłych (34,9%) ma ambiwalentny stosunek do rezygnacji i wskazała odpowiedź „trudno powiedzieć”. Tylko niespełna 20% kuratorów odpowiedziało na to pytanie twierdząco, dopuszczając możliwość rezygnacji, w sytuacji znalezienia lepszej pracy (odpowiedzi „raczej się zgadzam”, „zdecydowanie się zgadzam”). Zdecydowanie więcej jest kuratorów, którzy nie zgadzają się lub zdecydowanie nie zgadzają się z podanym stwierdzeniem (42%).

Tabela 24. Rozkład odpowiedzi udzielonych przez kuratorów dla dorosłych i kuratorów rodzinnych na stwierdzenie: „Jak tylko znajdę lepszą pracę, zrezygnuję z obecnej pracy”

			N	%
Kuratorzy wykonujący orzeczenia w sprawach karnych	ważne	zdecydowanie się nie zgadzam	129	21,0
		raczej się nie zgadzam	129	21,0
		trudno powiedzieć	214	34,9
		raczej się zgadzam	67	10,9
		zdecydowanie się zgadzam	49	8,0
		ogółem	588	95,8
	braki danych		26	4,2
ogółem			614	100,0
Kuratorzy wykonujący orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich	ważne	zdecydowanie się nie zgadzam	110	19,4
		raczej się nie zgadzam	126	22,3
		trudno powiedzieć	170	30,0
		raczej się zgadzam	77	13,6
		zdecydowanie się zgadzam	58	10,2
		ogółem	541	95,6
	braki danych		25	4,4
ogółem			566	100,0

Zbliżone wyniki badań uzyskano w grupie kuratorów rodzinnych. Blisko 42% kuratorów tej grupy nie zamierza porzucić swojej pracy, a o jej porzuceniu myśli blisko 24% kuratorów rodzinnych.

O porzuceniu pracy myśli blisko 20% kuratorów dla dorosłych i przeszło 27% kuratorów rodzinnych. Przeciwna tym tendencjom jest przeszło połowa kuratorów dla dorosłych i około 46% kuratorów rodzinnych. Szczegółowe dane zawiera tabela 25.

Tabela 25. Rozkład odpowiedzi, udzielonych przez kuratorów dla dorosłych i kuratorów rodzinnych, na stwierdzenie: „Często myślę o porzuceniu pracy”

			N	%
Kuratorzy wykonujący orzeczenia w sprawach karnych	ważne	zdecydowanie się nie zgadzam	145	23,6
		raczej się nie zgadzam	180	29,3
		trudno powiedzieć	130	21,2
		raczej się zgadzam	100	16,3
		zdecydowanie się zgadzam	33	5,4
		ogółem	588	95,8
	braki danych		26	4,2
	ogółem		614	100,0
Kuratorzy wykonujący orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich	ważne	zdecydowanie się nie zgadzam	119	21,0
		raczej się nie zgadzam	142	25,1
		trudno powiedzieć	131	23,1
		raczej się zgadzam	94	16,6
		zdecydowanie się zgadzam	61	10,8
		ogółem	547	96,6
	braki danych		19	3,4
	ogółem		566	100,0

Kuratorom zadano również pytanie o prawdopodobieństwo porzucenia pracy w ciągu najbliższego roku. Szczegóły udzielonych odpowiedzi zostały zawarte w tabeli 26.

Tabela 26. Rozkład udzielonych przez kuratorów dla dorosłych i kuratorów rodzinnych odpowiedzi na pytanie: „Jak bardzo prawdopodobne jest, że rzucisz pracę kuratora w ciągu najbliższego roku?”

			N	%
Kuratorzy wykonujący orzeczenia w sprawach karnych	ważne	zupełnie nieprawdopodobne	199	32,4
		raczej nieprawdopodobne	233	37,9
		trudno powiedzieć	143	23,3
		raczej prawdopodobne	10	1,6
		bardzo prawdopodobne	9	1,5
		ogółem	594	96,7
	braki danych		20	3,3
	ogółem		614	100,0
Kuratorzy wykonujący orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich	ważne	zupełnie nieprawdopodobne	177	31,3
		raczej nieprawdopodobne	179	31,6
		trudno powiedzieć	156	27,6
		raczej prawdopodobne	22	3,9
		bardzo prawdopodobne	12	2,1
		ogółem	546	96,5
	braki danych		20	3,5
	ogółem		566	100,0

Należy powiedzieć, że przeszło 70% kuratorów dla dorosłych i blisko 63% kuratorów rodzinnych nie przewiduje zmiany pracy w ciągu najbliższego roku. Z drugiej strony jedynie około 3% kuratorów wykonujących orzeczenia w sprawach karnych i 6% kuratorów wykonujących orzeczenia w sprawach rodzinnych przewiduje, że istnieje prawdopodobieństwo zmiany przez nich pracy w ciągu najbliższego roku.

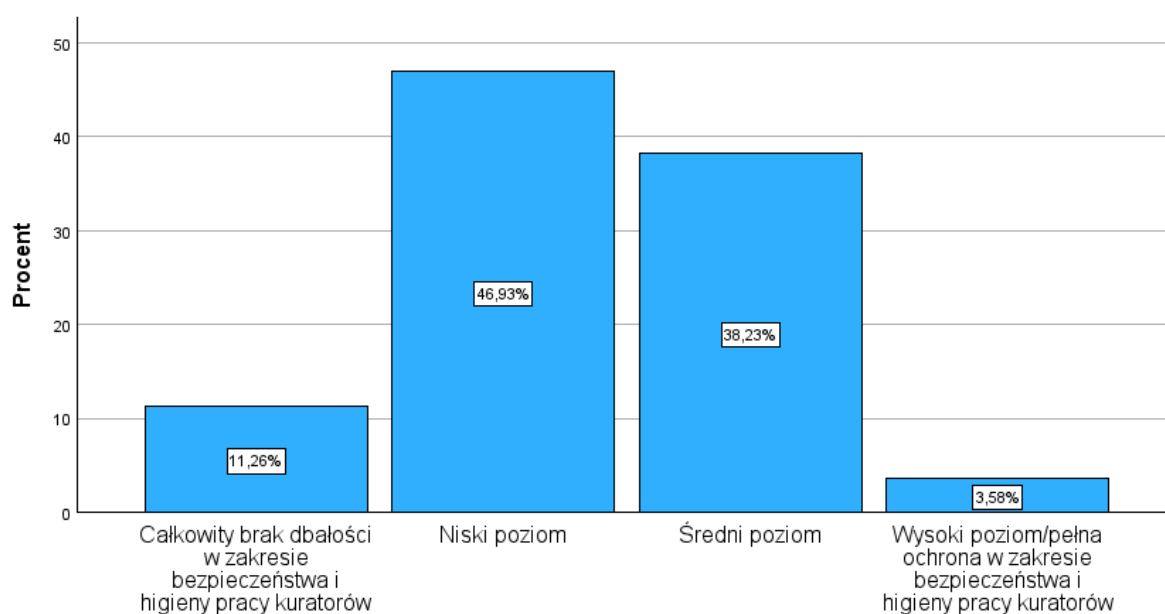
Z przedstawionych danych wynika, że myśl o porzuceniu pracy towarzyszy części kuratorów z obu pionów. Można oczywiście dyskutować, czy np. 1/5 kuratorów, którzy wzięli udział w badaniach, deklarujących, że dopuszcza zmianę pracy w sytuacji znalezienia lepszego zatrudnienia, to dużo czy mało. Na pewno nie jest to wynik, wobec którego można przejść obojętnie.

Z drugiej strony wydaje się, że myślenie kuratorów o zmianie pracy łączy się raczej z dalszą niż bliższą perspektywą czasową, gdyż jedynie około 3% kuratorów dla dorosłych i 6% kuratorów rodzinnych przewiduje, że istnieje prawdopodobieństwo zmiany przez nich pracy w ciągu najbliższego roku, czyli w bliższej perspektywie czasowej.

2.9. Ocena pozostałych warunków pracy

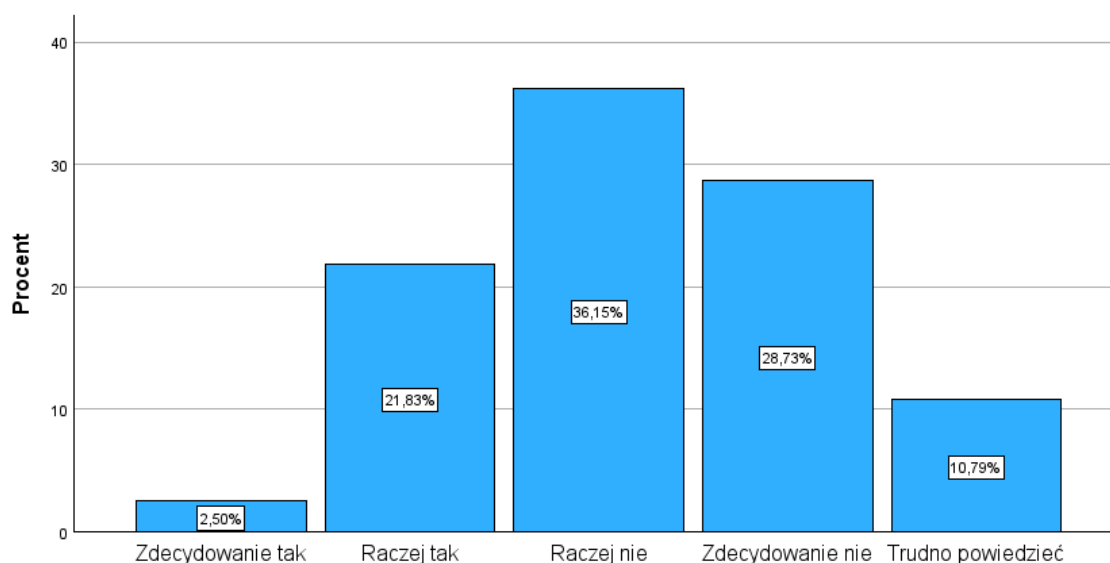
W trakcie przeprowadzania badań kuratorzy zostali również zapytani o to, czy ich obecny pracodawca zapewnia dobre warunki pracy, np. czy organizuje środki ochrony bezpieczeństwa i higieny pracy? Czy zapewnia adekwatne do wykonywanych zadań i oceny ryzyka zawodowego szkolenia BHP? Czy badania lekarskie przeprowadzane w miejscu pracy są dostosowane do zagrożeń związanych z wykonywanymi zadaniami?

Kuratorzy, oceniając poziom ochrony bezpieczeństwa i higieny pracy, w większości przypadków wskazali, że poziom ten jest albo niski (46,93%), albo zauważają całkowity brak dbałości w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy ze strony swojego pracodawcy (11,26%). Z kolei 38,23% kuratorów wskazało, że poziom ochrony bezpieczeństwa i higieny pracy jest średni, a jedynie 3,5% kuratorów uważa, że ma pełną ochronę bezpieczeństwa i higieny pracy.

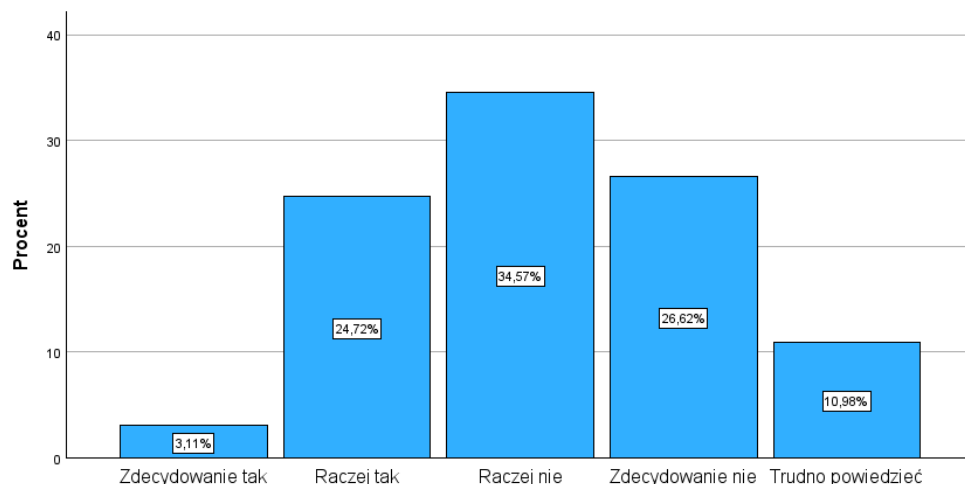
Wykres 69. Ocena poziomu ochrony bezpieczeństwa i higieny pracy kuratorów

Kolejne pytanie dotyczyło problematyki adekwatności do wykonywanych zadań i oceny ryzyka zawodowego, organizowanych szkoleń BHP, tj. czy uwzględniają terenowy charakter pracy kuratora oraz pracę z osobą skazaną. W ocenie jedynie 2,5% kuratorów szkolenia te są adekwatne, 21,83% kuratorów wskazało, że szkolenia te są raczej adekwatne, 36,15% kuratorów zadeklarowało, iż szkolenia te raczej nie są adekwatne, natomiast pozostała grupa wskazała, iż trudno powiedzieć.

Wykres 70. Czy w Pani/Pana ocenie szkolenia BHP przeprowadzane w Pani/Pana miejscu pracy są adekwatne do wykonywanych zadań i oceny ryzyka zawodowego, tj. uwzględniają terenowy charakter pracy kuratora oraz pracę z osobą skazaną?

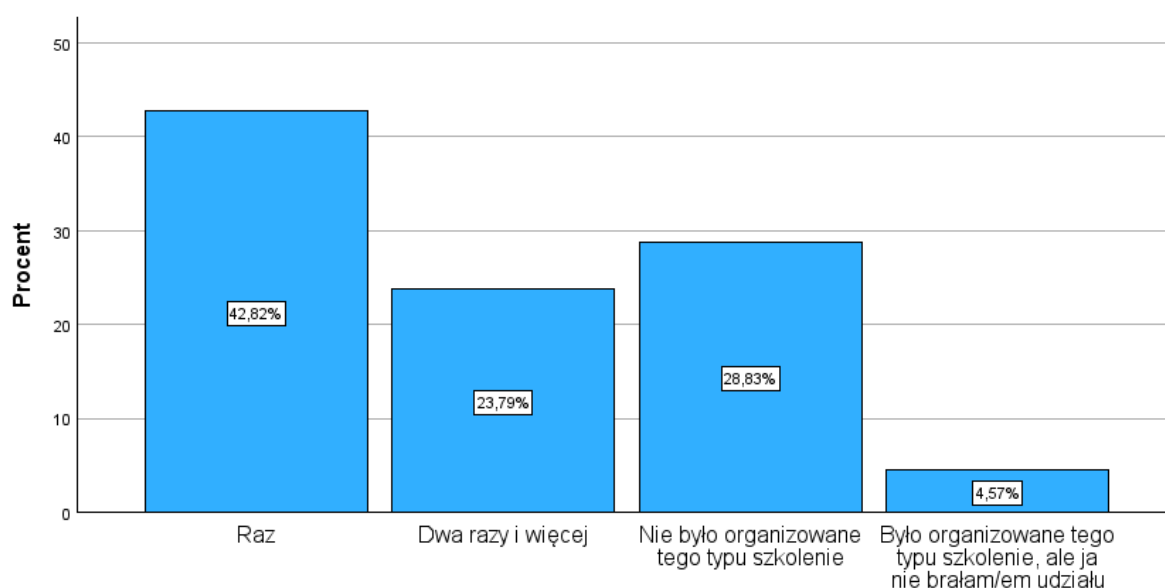
Zapytano kuratorów także o to, czy badania lekarskie przeprowadzane w miejscu pracy są dostosowane do zagrożeń związanych z wykonywanymi zadaniami.

Wykres 71. Czy badania lekarskie przeprowadzane w Pani/Pana miejscu pracy są dostosowane do zagrożeń związanych z wykonywanymi zadaniami?

Największą grupę spośród kuratorów stanowiły osoby, które odpowiedziały, iż raczej nie (34,57%). Kolejną grupę stanowią osoby, które wskazały odpowiedź „zdecydowanie nie” (26,62%), natomiast odpowiedź twierdzącą wskazało 3,11% kuratorów, a odpowiedź „raczej tak” 24,72% kuratorów.

Kuratorzy sądowi zostali również poproszeni o podanie informacji, ile razy w okresie ostatnich 5 lat brali udział w specjalistycznych szkoleniach dotyczących bezpieczeństwa pracy kuratorów sądowych. Okazało się, że 42,82% kuratorów brało udział w takim szkoleniu jednokrotnie, 23,79% kuratorów dwukrotnie bądź więcej, natomiast 28,83% kuratorów stwierdziło, iż tego typu szkolenia nie były organizowane w ciągu 5 ostatnich lat.

Wykres 72. Ile razy w okresie ostatnich 5 lat Pan/Pani brał/a udział w specjalistycznych szkoleniach dotyczących bezpieczeństwa pracy kuratorów sądowych?

Kuratorzy zostali poproszeni o podanie informacji na temat środków ochrony osobistej, które zostały zapewnione przez pracodawcę do wykorzystania w trakcie wykonywania obowiązków służbowych. Odpowiedzi były następujące: gaz łzawiący/paraliżujący, paralizator elektryczny, odstraszacz psów, przenośne urządzenie alarmowe (powiadamiające odpowiednie służby o sytuacji zagrożenia kuratora), przenośne urządzenie lokalizujące kuratora, stacjonarne urządzenie alarmowe, tzw. guzik (powiadamiające ochronę/policję sądową), monitoring wizyjny w siedzibie zespołu kuratorskiej służby sądowej oraz służbowy telefon komórkowy. Szczegółowe dane zostały przedstawione w tabeli 27.

Tabela 27. Środki ochrony osobistej, które zostały zapewnione przez pracodawcę do wykorzystania w trakcie wykonywania obowiązków służbowych według kuratorów sądowych

	TAK N/%	NIE N/%
Gaz łzawiący/paraliżujący	470 (39,8%)	710 (60,2%)
Paralizator elektryczny	24 (2%)	1156 (98%)
Odstraszacz psów	764 (64,7%)	416 (35,3%)
Przenośne urządzenie alarmowe (powiadamiające odpowiednie służby o sytuacji zagrożenia kuratora)	519 (44%)	661 (56%)
Przenośne urządzenie lokalizujące kuratora	225 (19,1%)	955 (80,9%)
Stacjonarne urządzenie alarmowe, tzw. guzik (powiadamiające ochronę / policję sądową)	533 (45,2%)	647 (54,8%)
Monitoring wizyjny w siedzibie zespołu kuratorskiej służby sądowej	177 (15%)	1003 (85%)
Służbowy telefon komórkowy	982 (83,2%)	198 (16,8%)

Kuratorzy wskazali również „inne” środki ochrony osobistej, które zostały zapewnione przez pracodawcę do wykorzystania w trakcie wykonywania obowiązków służbowych. Wśród nich znalazły się: urządzenie „bezpieczny kurator”, alarm osobisty, blokada drzwi wejściowych na korytarz, brelok z alarmem dźwiękowym, broń hukowa, fartuch roboczy, gaz łzawiący, gaz pieprzowy, latarka, latarka taktyczna, spray na kleszcze, latarka z wybijakiem szyb, maseczka ochronna, rękawiczki jednorazowe, płyn do dezynfekcji, maseczki, rękawiczki, środki dezynfekujące, odstraszacz antynapadowy, pancerny długopis, pistolet hukowy, preparat na owady, przenośne urządzenie alarmowe wydające głośny dźwięk, kombinezon, sygnalizator dźwiękowy, środek na wszy/insekty oraz urządzenie dźwiękowe.

Analizując wyniki badań dotyczących zapewnionych przez pracodawcę środków ochrony osobistej do wykorzystania w trakcie wykonywania obowiązków służbowych, należy powiedzieć, że ponad połowa kuratorów sądowych posiada jedynie odstraszacze psów (64,7%) oraz służbowy telefon komórkowy (83,2%). Gaz łzawiący/paraliżujący jest w posiadaniu jedynie blisko 40% kuratorów, zaś przenośne urządzenie alarmowe – 44% kuratorów. Warto zauważyć, że nawet tzw. guzik w siedzibie zespołu powiadamiający ochronę lub policję sądową jest do dyspozycji jedynie 45,2% kuratorów. Większość kuratorów nie może powiadomić policji sądowej lub ochrony w sytuacji potencjalnego ataku ze strony podejrzanego w siedzibie ZKSS. Są to wyniki badań, które wskazują na poważne zaniedbania ze strony pracodawców w obszarze środków ochrony osobistej do wykorzystania w trakcie wykonywania obowiązków służbowych.

W prezentowanym projekcie badawczym zbadano także posiadanie przez kuratorów osobistego (nieograniczonego) dostępu do: wyposażenia, programów, baz danych i systemów informatycznych. Szczegóły zawarto w tabeli 28.

Tabela 28. Posiadanie przez kuratorów osobistego (nieograniczonego) dostępu do: wyposażenia, programów, baz danych i systemów informatycznych

	Pion			
	kuratorzy wykonujący orzeczenia w sprawach karnych		kuratorzy wykonujący orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich	
	N/%		N/%	
	TAK	NIE	TAK	NIE
Telefon	607(98,9%)	7(1,1%)	550(97,2%)	16 (2,8%)
Komputer	608 (99%)	6 (1%)	558 (98,6%)	8 (1,4%)
Ksero	573 (93,3%)	41 (6,7%)	535 (94,5%)	31 (5,5%)
KRK	530 (86,3%)	84 (13,7%)	189 (33,4%)	377 (66,6%)
specjalistyczny program np. KURATOR	547 (89,1%)	67 (10,9%)	491 (86,7%)	75 (13,3%)
NOE-SAD	571 (93%)	43 (7%)	278 (49,1%)	288 (50,9%)
PESEL	514 (83,7%)	100 (16,3%)	214 (37,8%)	352 (62,2%)

Jak się okazało, prawie wszyscy kuratorzy dla dorosłych i kuratorzy rodzinni posiadają dostęp do telefonu, komputera i ksero. Nieco gorzej wygląda sytuacja z dostępem do baz i systemów. Do Krajowego Rejestru Karnego (KRK) ma dostęp 86,3% kuratorów wykonujących orzeczenia w sprawach karnych i tylko 33,4% kuratorów wykonujących orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich. Możliwość pracy z wykorzystaniem specjalistycznego oprogramowania, np. KURATOR, ma 89,1% kuratorów dla dorosłych i 86,7% kuratorów rodzinnych. Dostęp do systemu NOE-SAD ma 93% kuratorów dla dorosłych i jedynie blisko połowa kuratorów rodzinnych (49,1%), a do systemu PESEL – 83,7% kuratorów wykonujących orzeczenia w sprawach karnych i 37,8% kuratorów wykonujących orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich. Wśród innych elementów wyposażenia, programów, baz danych bądź systemów informatycznych kuratorzy wymienili: alkomaty, narkotesty, OrCom, Currenda, SDE, Lex1, Legalis oraz Sędzia 2.

Badania pozwoliły wyciągnąć wniosek, że nie we wszystkich ZKSS funkcjonuje obsługa sekretarska, którą z kolei ma zapewnioną 90,1% ZKSS wykonujących orzeczenia w sprawach karnych, 93,7% ZKSS wykonujących orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich oraz 90% ZKSS wykonujących orzeczenia w sprawach karnych oraz rodzinnych i nieletnich.

Tabela 29. Posiadanie obsługi sekretarskiej przez Zespoły Kuratorskiej Służby Sądowej (ZKSS)*

ZKSS	Czy ZKSS ma obsługę sekretarską?	N	%
Wykonujący orzeczenia w sprawach karnych	tak	485	90,1%
	nie	23	4,3%
	braki danych	30	5,6%
Wykonujący orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich	tak	476	93,7%
	nie	22	4,3%
	braki danych	10	2,0%
Wykonujący orzeczenia w sprawach karnych oraz rodzinnych i nieletnich	tak	90	90,0%
	nie	6	6,0%
	braki danych	4	4,0%

* w tabeli nie uwzględniono pozostałych obserwacji (N = 34), tj. kuratorów, którzy pominęli pytanie o rodzaj ZKSS, w którym pracują

Pracownicy obsługi sekretarskiej ZKSS, jak się okazało, są zatrudniani w oparciu o różne formy zatrudnienia. W ZKSS wykonujących orzeczenia w sprawach karnych 65,2% pracowników sekretariatów jest zatrudnionych na cały etat; w ZKSS wykonujących orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich tę formę zatrudnienia ma 67% pracowników, zaś w ZKSS wykonujących orzeczenia w sprawach karnych oraz rodzinnych i nieletnich 65% pracowników sekretariatów jest zatrudnionych na cały etat. Ponadto osoby wykonujące pracę sekretarską w ZKSS są zatrudnione na ½ etatu: jest to 13,4% pracowników w ZKSS wykonujących orzeczenia w sprawach karnych; 15,4% pracowników w ZKSS wykonujących

orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich oraz 17% pracowników w ZKSS wykonujących orzeczenia w sprawach karnych oraz rodzinnych i nieletnich.

Tabela 30. Formy zatrudnienia pracownika obsługi sekretarskiej*

ZKSS		N	%
Wykonujący orzeczenia w sprawach karnych	cały etat	351	65,2%
	3/4 etatu	30	5,6%
	1/2 etatu	72	13,4%
	inna forma	21	3,9%
	braki danych	64	11,9%
Wykonujący orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich	cały etat	341	67,1%
	3/4 etatu	30	5,9%
	1/2 etatu	78	15,4%
	1/4 etatu	10	2,0%
	inna forma	12	2,4%
	braki danych	37	7,3%
Wykonujący orzeczenia w sprawach karnych oraz rodzinnych i nieletnich	cały etat	65	65,0%
	3/4 etatu	4	4,0%
	1/2 etatu	17	17,0%
	umowa-zlecenie	1	1,0%
	inna forma	3	3,0%
	braki danych	10	10,0%

* w tabeli nie uwzględniono pozostałych obserwacji (N = 34), tj. kuratorów, którzy pominęli pytanie o rodzaj ZKSS, w którym pracują

Wśród innych form zatrudnienia kuratorzy wskazali następujące odpowiedzi: 3/5 etatu, jeden etat sekretarski obsługujący kuratorów dwóch pionów, 0/4 etatu, 0/6 etatu, 0/65 etatu, 0/8 etatu, 1/5 etatu, 2/5 etatu, 3/5 etatu, 7/8 etatu, 9/10 etatu, cały etat, ale pracownik wykonuje czynności w innych wydziałach sądu, jedna osoba pracuje 2 godziny dziennie w ZKSS.

Kuratorzy w zróżnicowany sposób oceniają jakość obsługi sekretarskiej. Blisko 38% kuratorów pracujących w ZKSS, wykonujących orzeczenia w sprawach karnych, utrzymuje, że obsługa sekretarska jest niewystarczająca. Podobną opinię ma 31,5% kuratorów pracujących w ZKSS wykonujących orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich i 37% kuratorów wykonujących orzeczenia w sprawach karnych oraz rodzinnych i nieletnich.

Tabela 31. Jakość obsługi sekretarskiej według kuratorów (Czy obsługa sekretarska jest wystarczająca?)*

ZKSS	Czy obsługa sekretarska jest wystarczająca?	N	%
Wykonujący orzeczenia w sprawach karnych	tak	272	50,6%
	nie	202	37,5%
	braki danych	64	11,9%
Wykonujący orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich	tak	303	59,6%
	nie	160	31,5%
	braki danych	45	8,9%
Wykonujący orzeczenia w sprawach karnych oraz rodzinnych i nieletnich	tak	51	51,0%
	nie	37	37,0%
	braki danych	12	12,0%

* w tabeli nie uwzględniono pozostałych obserwacji (N = 34), tj. kuratorów, którzy pominęli pytanie o rodzaj ZKSS, w którym pracują

Kolejne pytanie dotyczyło subiektywnej oceny kuratorów na temat tego, czy pracownicy stanowiący obsługę sekretarską są kompetentni. Szczegółowe wyniki badań zostały przedstawione w tabeli 32.

Tabela 32. Jakość obsługi sekretarskiej (Czy obsługa sekretarska jest kompetentna?)*

ZKSS		N	%
Wykonujący orzeczenia w sprawach karnych	tak	413	76,8%
	nie	53	9,9%
	braki danych	72	13,4%
Wykonujący orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich	tak	404	79,5%
	nie	38	7,5%
	braki danych	66	13,0%
Wykonujący orzeczenia w sprawach karnych oraz rodzinnych i nieletnich	tak	71	71,0%
	nie	12	12,0%
	braki danych	17	17,0%

* w tabeli nie uwzględniono pozostałych obserwacji (N = 34), tj. kuratorów, którzy pominęli pytanie o rodzaj ZKSS, w którym pracują

Wyniki badań wskazują, że blisko $\frac{3}{4}$ kuratorów ze wszystkich trzech rodzajów ZKSS ocenia pracowników obsługi sekretarskiej jako osoby kompetentne.

Możliwość prowadzenia rozmów w oddzielnym pokoju do prowadzenia nieskrępowanej rozmowy to ważny czynnik nie tylko jakości warunków pracy kuratora, ale także czynnik zapewniający komfort podopiecznym kuratorów i być może czynnik niepozostający bez wpływu na efektywność samego procesu resocjalizacji.

Tabela 33. Możliwość prowadzenia rozmów w oddzielnym pokoju do prowadzenia nieskrępowanej rozmowy, według badanych*

ZKSS		N	%
Wykonujący orzeczenia w sprawach karnych	tak	284	52,8%
	nie	236	43,9%
	braki danych	18	3,3%
Wykonujący orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich	tak	259	51,0%
	nie	231	45,5%
	braki danych	18	3,5%
Wykonujący orzeczenia w sprawach karnych oraz rodzinnych i nieletnich	tak	46	46,0%
	nie	46	46,0%
	braki danych	8	8,0%

* w tabeli nie uwzględniono pozostałych obserwacji (N = 34), tj. kuratorów, którzy pominęli pytanie o rodzaj ZKSS, w którym pracują

Badania wykazały, że w grupie kuratorów nadal blisko połowa z nich nie ma możliwości prowadzenia rozmów w oddzielnym pokoju, w którym można prowadzić nieskrępowaną rozmowę, co zapewniałoby komfort obu stronom: kuratorom i ich podopiecznym.

Kuratorzy reprezentujący oba piony w większości nie są zadowoleni z uzyskiwanych zarobków, o czym świadczy fakt, że w pionie karnym odpowiedzi „zdecydowanie nie” i „raczej nie” (jest zadowolony/a z zarobków) wskazało łącznie 65,1% kuratorów, zaś w pionie rodzinnym – 65,7% kuratorów. Tabela 34 zawiera szczegółowe dane.

Tabela 34. Stopień zadowolenia z wysokości uzyskiwanych zarobków (Czy jest Pani zadowolona / Pan zadowolony ze swoich zarobków uzyskiwanych z pracy w zawodzie kuratora?)

Pion		N	%
Kuratorzy wykonujący orzeczenia w sprawach karnych	zdecydowanie nie	167	27,2%
	raczej nie	233	37,9%
	raczej tak	136	22,1%
	zdecydowanie tak	10	1,6%
	trudno powiedzieć	55	9,0%
	braki danych	13	2,1%
Kuratorzy wykonujący orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich	zdecydowanie nie	159	28,1%
	raczej nie	213	37,6%
	raczej tak	131	23,1%
	zdecydowanie tak	7	1,2%
	trudno powiedzieć	51	9,0%
	braki danych	5	0,9%

Warto nadmienić, że między kuratorami reprezentującymi oba piony pod względem satysfakcji z zarobków nie ma różnic istotnych statystycznie ($p > 0,05$).

3. Poziom wypalenia zawodowego kuratorów sądowych

Zasadniczym celem sformułowanym przed przystąpieniem do realizacji prezentowanego projektu badawczego było zbadanie poziomu wypalenia zawodowego w grupie sądowych kuratorów zawodowych. Posłużono się w tym celu polską adaptacją Metody Oceny Wypalenia Zawodowego (BAT-PL) autorstwa Schaufeliego i współpracowników (*The Burnout Assessment Tool, BAT-PL*) (Basińska et al., 2023), który mierzy cztery objawy podstawowe: wyczerpanie, zdystansowanie psychiczne, pogorszenie funkcjonowania poznawczego, pogorszenie funkcjonowania emocjonalnego oraz dwa objawy wtórne: psychologiczne i objawy psychosomatyczne. Wyniki dla podskal oraz wynik ogólny dla objawów podstawowych i wtórnych oblicza się poprzez zsumowanie odpowiedzi, co następnie jest dzielone przez liczbę stwierdzeń (Basińska et al., 2023).

Szczegółowe dane na temat poziomu wypalenia zawodowego kuratorów zostały przedstawione w tabeli 35.

Tabela 35. Różnice w zakresie objawów wypalenia zawodowego między kuratorami wykonującymi orzeczenia w sprawach karnych (N = 614) a kuratorami wykonującymi orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich (N = 566)

	Kuratorzy wykonujący orzeczenia w sprawach karnych		Kuratorzy wykonujący orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich		t	df	p
	M	SD	M	SD			
Wyczerpanie	3,08	,71	3,22	,74	-3,233	1178	0,001
Zdystansowanie psychiczne	2,31	,77	2,42	,79	-2,365	1178	0,05
Pogorszenie funkcjonowania poznawczego	2,41	,67	2,44	,69	-,626	1178	n.i.
Pogorszenie funkcjonowania emocjonalnego	2,13	,69	2,20	,72	-1,588	1178	n.i.
Objawy psychologiczne	2,98	,84	2,98	,90	-,103	1178	n.i.
Objawy psychosomatyczne	2,58	,80	2,63	,86	-,936	1178	n.i.
Objawy podstawowe	2,56	,61	2,65	,63	-2,493	1178	0,05
Objawy wtórne	2,78	,77	2,80	,83	-,543	1178	n.i.

Średnie arytmetyczne dla poszczególnych podskal oraz wyniki ogólne dla objawów podstawowych i wtórnych zostały zestawione z normami podanymi przez autorów polskiej adaptacji BAT-PL (Basińska et al., 2023).

Okazało się, że w zakresie objawów podstawowych wypalenia zawodowego średnie arytmetyczne kuratorów dla dorosłych ($M = 2,56$) i kuratorów rodzinnych ($M = 2,65$) wskazują na umiarkowany poziom wypalenia zawodowego obu grup, przy czym istotnie wyższy wynik w zakresie objawów podstawowych uzyskała grupa kuratorów rodzinnych ($t_{(1178)} = -2,493$; $p < 0,05$; $d \text{ Cohena} = 0,62$).

Obie grupy kuratorów różnią się między sobą również pod względem poziomu wyczerpania. W tym przypadku średnia uzyskana przez kuratorów dla dorosłych ($M = 3,08$) okazała się istotnie niższa niż średnia uzyskana przez kuratorów rodzinnych ($M = 3,22$). Różnica ta jest statystycznie istotna ($t_{(1178)} = -3,233$; $p < 0,01$; $d \text{ Cohena} = 0,73$).

Kuratorzy wykonujący orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich ($M = 2,42$) uzyskali także statystycznie istotnie wyższy wynik niż kuratorzy dla dorosłych ($M = 2,31$) w zakresie drugiej podskali wchodzącej w skład objawów podstawowych, tj. zdystansowania psychicznego ($t_{(1178)} = -2,365$; $p < 0,05$; $d \text{ Cohena} = 0,78$). Obie grupy natomiast nie różnią się pod względem pozostałych dwóch wymiarów wchodzących w skład objawów podstawowych, tj. pogorszenia funkcjonowania poznawczego i pogorszenia funkcjonowania emocjonalnego. Różnice między grupami pod względem tych zmiennych okazały się statystycznie nieistotne.

Wyniki badań potwierdziły, że poziom objawów wtórnych wypalenia zawodowego, tj. objawów psychologicznych i objawów psychosomatycznych kuratorów sądowych wskazuje na umiarkowany poziom wypalenia zarówno kuratorów dla dorosłych, jak i kuratorów rodzinnych. Średnie arytmetyczne obu grup w zakresie objawów psychologicznych i objawów psychosomatycznych nie różnią się między sobą w sposób istotny statystycznie.

Pierwszym problemem badawczym (P1) sformułowanym w ramach niniejszego projektu badawczego było pytanie: jaki jest poziom wypalenia zawodowego w grupie sądowych kuratorów zawodowych? Zakładano, że poziom wypalenia zawodowego jest wysoki, tak jak miało to miejsce w poprzednich badaniach pod kierunkiem Żołnierczyk-Zredy (Żołnierczyk-Zreda et al., 2021) i Skowrońskiego (Skowroński, 2016). Okazało się jednak, że poziom wypalenia zawodowego kuratorów sądowych jest umiarkowany, co niewątpliwie jest pewnym zaskoczeniem. Warto jednak zaznaczyć, że normy, do których odniesiono wyniki kuratorów, jak zaznaczają autorzy polskiej adaptacji BAT-PL (Basińska et al., 2023), są wstępnymi normami, powstałymi na podstawie badań przeprowadzonych wśród pielęgniarek.

W prezentowanym projekcie badawczym wykorzystano także Kopenhaski Kwestionariusz Psychospołecznych Warunków Pracy COPSQ II, który zasadniczo jest przeznaczony do oceny psychospołecznych warunków występujących w środowisku pracy, ale w obszarze „Zdrowie i dobrostan” mierzy również wypalenie przy pomocy skali, na którą składają się 4 itemy. Średnia wyników uzyskanych przez badaną grupę kuratorów wyniosła

52,37, co zgodnie z normami zawartymi w podręczniku COPSOQ II (Baka, 2019) wskazuje na wysoki poziom wypalenia, jednakże jest ona tylko nieco powyżej progu między przeciętnym a wysokim wypaleniem (wynik wysoki zaczyna się od wartości 51). Co ciekawe, porównując wyniki uzyskane przy zastosowaniu podskali Wypalenie, stanowiącej część narzędzia COPSOQ II, średnia wśród kuratorów uzyskana w prezentowanym badaniu jest o blisko 10 pkt niższa niż średnia uzyskana przez kuratorów w badaniu z 2021 roku, wówczas średnia wyniosła 62,01 (Żołnierczyk-Zreda et al., 2021). Być może zatem nasilenie symptomów wypalenia zawodowego wśród kuratorów przez cztery lata zmniejszyło się. Taki wniosek byłby uprawniony w sytuacji, gdyby dobór próby w obu badaniach, tj. z 2021 roku i obecnego, był losowy. W obu jednak badaniach dobór próby był arbitralny (Babbie, 2003). Badanie z 2021 r. zostało przeprowadzone na próbie 506 kuratorów zawodowych, za których rekrutację (przesyłanie linku ankiety internetowej) odpowiedzialny był Ogólnopolski Związek Zawodowy Kuratorów Sądowych. Próba ta była więc ponad dwukrotnie mniejsza niż w omawianym w tym miejscu badaniu i brakuje informacji, czy zaproszenie do udziału w badaniu zostało przesłane do wszystkich kuratorów. Niemniej, co warto podkreślić, badanie przy zastosowaniu kwestionariusza BAT-PL wskazuje na umiarkowany poziom wypalenia kuratorów sądowych.

Jak pokazują wyniki omawianych tu badań, w większości objawów nie ma różnic między kuratorami wykonującymi orzeczenia w sprawach nieletnich a kuratorami wykonującymi orzeczenia w sprawach karnych w zakresie poszczególnych wskaźników wypalenia zawodowego. Ustalenie to potwierdzają wyniki wcześniejszych badań przeprowadzonych w grupie polskich kuratorów w tym zakresie (Skowroński, 2016).

4. Uwarunkowania wypalenia zawodowego kuratorów sądowych

W części tej zostaną przedstawione zależności między wymiarami wypalenia zawodowego a zmiennymi warunkującymi wypalenie, zarówno tymi, które mają charakter ogólny, tj. takimi, które można również odnieść do innych profesji, jak i specyficznymi, właściwymi dla zawodu kuratora.

W pracy przyjęto następującą interpretację współczynnika korelacji (Ścibor-Rylski, 2007):

0–0,3 – brak korelacji lub bardzo słaba korelacja,

0,3–0,5 – korelacja umiarkowana,

0,5–0,7 – silna korelacja,

0,7–1 – bardzo silna korelacja.

4.1. Wypalenie zawodowe a zmienne socjodemograficzne

W części dotyczącej analizy powiązań zmiennych mierzących objawy wypalenia zawodowego ze zmiennymi socjodemograficznymi uwzględniono: płeć, stan cywilny oraz wykształcenie.

Wypalenie zawodowe a płeć

Okazało się, że pod względem wyniku ogólnego objawów podstawowych wypalenia zawodowego nie ma różnic między kuratorkami a kuratorami, które byłyby statystycznie istotne. Różnica statystycznie istotna ($t_{(1110)} = -2,290$, $p < 0,05$) wystąpiła natomiast w zakresie zdystansowania psychicznego, istotnie wyższy wynik uzyskała grupa mężczyzn ($M = 2,45$) niż grupa kobiet ($M = 2,32$). W przypadku pozostałych trzech objawów, tj. wyczerpania, pogorszenia funkcjonowania poznawczego i pogorszenia funkcjonowania emocjonalnego, różnice międzypłciowe okazały się statystycznie nieistotne.

Różnice natomiast wystąpiły pod względem objawów wtórnych, kobiety ($M = 2,83$) uzyskały istotnie statystycznie wyższy wynik niż mężczyźni ($M = 2,60$) wykonujący zawód kuratora ($t_{(1110)} = 4,154$, $p < 0,01$; d Cohena = 0,79). Szczegółowe dane zawiera tabela 36.

Tabela 36. Różnice między kuratorkami (N = 848) a kuratorami (N = 264) w zakresie objawów wypalenia zawodowego

	Płeć	M	SD	t	df	p
Wyczerpanie	kobieta	3,14	,75	,298	1110	n.i.
	mężczyzna	3,12	,69			
Zdystansowanie psychiczne	kobieta	2,32	,78	-2,290	1110	,022
	mężczyzna	2,45	,81			
Pogorszenie funkcjonowania poznawczego	kobieta	2,42	,69	,052	1110	n.i.
	mężczyzna	2,42	,65			
Pogorszenie funkcjonowania emocjonalnego	kobieta	2,16	,69	,172	1110	n.i.
	mężczyzna	2,15	,75			
Objawy psychologiczne	kobieta	3,00	,88	,165	411,97	0,005
	mężczyzna	2,83	,81			
Objawy psychosomatyczne	kobieta	2,66	,82	5,055	1110	< ,001
	mężczyzna	2,37	,81			
Objawy podstawowe	kobieta	2,59	,63	-,446	1110	n.i.
	mężczyzna	2,61	,62			
Objawy wtórne	kobieta	2,83	,80	4,154	1110	< ,001
	mężczyzna	2,60	,75			

Ponadto kobiety ($M = 3,00$) uzyskały wyższy wynik niż mężczyźni ($M = 2,83$) pod względem objawów psychologicznych, a różnica ta okazała się statystycznie istotna ($t_{(411,97)} = 0,165$; $p < 0,01$; d Cohena = $0,86$). Podobnie jest w przypadku objawów psychosomatycznych, które również różnicują obie grupy ($t_{(1110)} = 5,055$; $p < 0,001$). Istotnie wyższy poziom nasilenia objawów psychosomatycznych ujawniły kobiety ($M = 2,66$) niż mężczyźni ($M = 2,37$).

Wyniki badań zatem nie są jednoznaczne i nie dają jasnej odpowiedzi, która z grup (kobiety vs mężczyźni) jest bardziej wypalona. Taki wniosek jest zgodny ze stanem dotychczasowych badań, bowiem niektóre badania potwierdzają, że wypalenie zawodowe dotyczy bardziej kobiet niż mężczyzn (Malkinson et al., 1997), inne zaś potwierdzają, że to mężczyźni częściej wypalają się zawodowo (Van Horn et al., 1997). Z kolei część badań wskazuje, że kobiety częściej ujawniają emocjonalne wyczerpanie, a mężczyźni depersonalizację (Schaufeli, Enzmann, 1998). Wreszcie część badań wskazuje, że nie ma zasadniczych różnic między kobietami a mężczyznami pod względem wypalenia zawodowego (Simmons et al., 1997; Skowroński, 2016b).

Wypalenie zawodowe a stan cywilny

W celu zbadania powiązań między zmiennymi mierzącymi wypalenie zawodowe a zmiennymi mierzącymi stan cywilny przeprowadzono jednoczynnikową analizę wariancji, dzięki czemu porównano pod względem poszczególnych objawów wypalenia zawodowego grupy wyodrębnione ze względu na stan cywilny (panna/kawaler, zamężna/żonaty, rozwiedziona/rozwiedziony, wdowa/wdowiec). Okazało się, że między grupami nie ma różnic statystycznie istotnych ($p > 0,05$).

Wyniki badań zatem różnią się od dotychczasowych wyników badań przeprowadzonych wśród kuratorów (Skowroński, 2016). W przeprowadzonych wśród kuratorów sądowych w Polsce badaniach, których wyniki opublikowano w 2016 roku, różnice między grupami wyodrębnionymi ze względu na stan cywilny wystąpiły w zakresie następujących wskaźników wypalenia zawodowego: obniżenie kontroli emocjonalnej, utrata podmiotowego zaangażowania, zawężenie kontaktów interpersonalnych, zmęczenie fizyczne oraz globalny wskaźnik wypalenia. Pomimo niejednoznaczności tych wyników zaobserwowano pewną tendencję, iż osoby samotne i rozwiedzione ujawniły istotnie częściej przejawy wypalenia zawodowego niż kuratorzy z innych grup wyróżnionych z uwzględnieniem kryterium stanu cywilnego (Skowroński, 2016).

Wypalenie zawodowe a wykształcenie

Aby zbadać powiązanie wypalenia zawodowego z wykształceniem, zastosowano jednoczynnikową analizę wariancji ANOVA, która ujawniła brak różnic między badanymi grupami wyodrębnionymi przy uwzględnieniu kryterium jakości wykształcenia ($p > 0,05$). Wyniki dotychczasowych badań ujawniły niejednoznaczność roli wykształcenia jako czynnika powiązanego z wypaleniem zawodowym (Tucholska, 2003). Jednakże zwykle badacze rozpatrywali zmienną „wykształcenie” jako cechę stopniowalną (wyższe, średnie, zawodowe itp.). W prezentowanych badaniach jedynie dwie osoby zadeklarowały wykształcenie średnie, pozostali legitymują się, w znakomitej większości, wykształceniem wyższym, przede wszystkim pedagogicznym. Być może w tym należy upatrywać przyczyny braku różnic między kuratorami w zakresie wypalenia zawodowego.

4.2. Wypalenie zawodowe a staż pracy

Aby zbadać powiązanie między poszczególnymi wskaźnikami wypalenia zawodowego a stażem pracy, przeprowadzono analizę korelacji.

Tabela 37. Macierz korelacji (r-Pearsona) między stażem pracy a wskaźnikami wypalenia zawodowego, z uwzględnieniem podziału na piony (karny oraz rodzinny i nieletnich)

	Wyczerpanie	Zdystansowanie psychiczne	Pogorszenie funkcjonowania poznawczego	Pogorszenie funkcjonowania emocjonalnego	Objawy psychologiczne	Objawy psychosomatyczne	Objawy podstawowe	Objawy wtórne
Staż pracy kuratorów dla dorosłych	,078	,083*	,070	,082*	,038	,034	,091*	,039
Staż pracy kuratorów rodzinnych	,089*	,134**	,129**	,145**	,103*	,059	,139**	,087*

* Korelacja istotna na poziomie 0,05 (dwustronnie).

** Korelacja istotna na poziomie 0,01 (dwustronnie).

Wyniki badań wskazują, że związek między stażem pracy a wypaleniem zawodowym wśród kuratorów dla dorosłych jest niewielki, bowiem istotna statystycznie korelacja występuje jedynie w przypadku trzech par korelacji, tj. między stażem pracy a następującymi zmiennymi: objawami podstawowymi ($r = 0,09$; $p < 0,05$), pogorszeniem funkcjonowania emocjonalnego ($r = 0,08$; $p < 0,05$) i zdystansowaniem psychicznym ($r = 0,08$; $p < 0,05$). Zależności te są dodatnie, ale jest to bardzo słaba korelacja, choć statystycznie istotna. Natomiast korelacje nieistotne statystycznie dotyczą pozostałych pięciu korelacji.

W grupie kuratorów rodzinnych, mimo że aż siedem z ośmiu korelacji okazało się dodatnie i statystycznie istotne, są one bardzo słabe i dotyczą stażu i: wyczerpania, zdystansowania psychicznego, pogorszenia funkcjonowania poznawczego, pogorszenia funkcjonowania emocjonalnego, objawów psychologicznych, objawów podstawowych oraz objawów wtórnych.

Reasumując, staż pracy jest słabo powiązany z objawami wypalenia zawodowego badanej grupy. Wydaje się, że jest to zgodne z wynikami dotychczasowych badań (Schaufeli, Enzmann, 1998; Tucholska, 2003), które wskazują, dość jednoznacznie, że wypalenie zawodowe dotyka częściej pracowników młodych niż starszych, czyli tych powyżej 30 lub 40 roku życia. Warto zauważyć, że średnia arytmetyczna badanej grupy to blisko 49 lat.

4.3. Wypalenie zawodowe a obciążenie sprawami

Obciążenie sprawami mierzono w sposób ilościowy, w kafeterii odpowiedzi uwzględniono następujące kategorie odpowiedzi: do 100 spraw w referacie, 101–120 spraw w referacie, 121–180 spraw oraz powyżej 180 spraw w referacie.

Zastosowanie jednoczynnikowej analizy wariancji ANOVA pozwoliło stwierdzić, że nie ma różnic między grupami wyodrębnionymi przy zastosowaniu kryterium obciążenia w zakresie poszczególnych wymiarów wypalenia zawodowego ($p > 0,05$).

4.4. Wypalenie zawodowe a miejsce wykonywania pracy

Miejsce pracy mierzone było przy zastosowaniu pytania: „Ile mieszkańców ma miasto, w którym siedzibę ma Pani/Pana Sąd Rejonowy?”. Kafeteria odpowiedzi uwzględniała następujące kategorie: powyżej 500 tys., powyżej 100 tys. do 500 tys., powyżej 50 tys. do 100 tys., powyżej 10 tys. do 50 tys. oraz do 10 tys. Aby zbadać różnice między grupami wyróżnionymi przy zastosowaniu kryterium liczby mieszkańców miasta, w którym siedzibę ma Sąd Rejonowy, pod względem wypalenia zawodowego, zastosowano jednoczynnikową analizę wariancji ANOVA, która ujawniła brak różnic między badanymi grupami wyodrębnionymi przy uwzględnieniu tegoż kryterium ($p > 0,05$). Potwierdza to wyniki badań Skowrońskiego (Skowroński, 2016), a z drugiej strony nie potwierdza wyników badań Tucholskiej (Tucholska, 2003), które ujawniły pewne powiązanie wypalenia zawodowego z miejscem zamieszkania i pracy wśród nauczycieli.

4.5. Wypalenie zawodowe a psychospołeczne warunki w środowisku pracy

Do oceny psychospołecznych warunków występujących w środowisku pracy wykorzystano Kopenhaski Kwestionariusz Psychospołecznych Warunków Pracy COPSOQ II.

Tabela 38. Zależności (r-Pearsona) między wypaleniem zawodowym a warunkami w środowisku pracy

	Wyczerpanie	Zdystansowanie psychiczne	Pogorszenie funkcjonowania poznawczego	Pogorszenie funkcjonowania emocjonalnego	Objawy psychologiczne	Objawy psychosomatyczne	Objawy podstawowe	Objawy wtórne
Konflikt praca–rodzina	,621**	,424**	,366**	,379**	,525**	,508**	,547**	,550**
Konflikt rodzina–praca	,163**	,205**	,194**	,163**	,142**	,090**	,208**	,124**
Wymagania ilościowe	,515**	,404**	,416**	,324**	,400**	,380**	,497**	,416**

Wymagania poznawcze	,291**	,164**	,140**	,162**	,245**	,265**	,236**	,271**
Poczucie wpływu w pracy	-,306**	-,273**	-,204**	-,198**	-,269**	-,231**	-,295**	-,267**
Różnorodność pracy	-,111**	-,208**	-,104**	-,133**	-,103**	-,068*	-,159**	-,092**
Tempo pracy	,433**	,254**	,220**	,205**	,332**	,341**	,347**	,358**
Wymagania emocjonalne	,434**	,253**	,225**	,298**	,385**	,370**	,371**	,403**
Wymagania ukrywania emocji	,358**	,297**	,215**	,254**	,315**	,301**	,340**	,328**
Przywiązanie do miejsca pracy	-,486**	-,539**	-,319**	-,372**	-,427**	-,380**	-,511**	-,430**
Wsparcie od współpracowników	-,147**	-,149**	-,074*	-,138**	-,140**	-,141**	-,152**	-,150**
Klimat społeczny między współpracownikami	-,156**	-,164**	-,078**	-,164**	-,148**	-,157**	-,166**	-,162**
Satysfakcja z pracy	-,462**	-,443**	-,334**	-,347**	-,386**	-,370**	-,472**	-,403**
Możliwości rozwoju	-,153**	-,275**	-,203**	-,173**	-,154**	-,125**	-,228**	-,149**
Znaczenie pracy	-,319**	-,469**	-,350**	-,331**	-,307**	-,235**	-,421**	-,290**
Poczucie przewidywalności	-,376**	-,356**	-,263**	-,292**	-,295**	-,298**	-,384**	-,316**
Nagrody	-,269**	-,292**	-,171**	-,249**	-,222**	-,253**	-,290**	-,253**
Jasność roli	-,225**	-,288**	-,263**	-,263**	-,205**	-,211**	-,296**	-,222**
Konflikt roli	,294**	,301**	,262**	,275**	,245**	,245**	,331**	,261**
Niepewność pracy	,229**	,254**	,220**	,228**	,235**	,216**	,270**	,240**
Zaufanie między pracownikami	-,154**	-,179**	-,078**	-,181**	-,166**	-,160**	-,174**	-,174**
Zaufanie do kierownictwa	-,221**	-,245**	-,158**	-,262**	-,207**	-,227**	-,258**	-,231**
Sprawiedliwość i szacunek	-,258**	-,251**	-,151**	-,233**	-,227**	-,225**	-,266**	-,241**
Równość społeczna	-,087**	-,116**	-,072*	-,112**	-,085**	-,098**	-,112**	-,098**
Wsparcie od przełożonych	-,179**	-,187**	-,113**	-,181**	-,128**	-,143**	-,195**	-,144**
Jakość przywództwa	-,214**	-,227**	-,142**	-,206**	-,191**	-,191**	-,233**	-,203**

* Korelacja istotna na poziomie 0,05 (dwustronnie).

** Korelacja istotna na poziomie 0,01 (dwustronnie).

Należy powiedzieć, że wszystkie korelacje okazały się statystycznie istotne. Objawy wypalenia zawodowego korelują dodatnio ze zmienną „Konflikt praca-rodzina”. Wraz ze wzrostem wypalenia zawodowego rośnie poczucie pracownika, że wymagania związane z pracą utrudniają lub nawet uniemożliwiają aktywność pozazawodową związaną z życiem prywatnym. Wartości współczynników korelacji wyniosły od $r = 0,366$ (pogorszenie funkcjonowania poznawczego) do $r = 0,621$ (wyczerpanie).

Wyniki badań wskazują, że im wyższy poziom wymagań ilościowych w miejscu pracy, tym wyższy poziom poszczególnych objawów wypalenia zawodowego – wartości współczynników

korelacji wyniosły od $r = 0,324$ (pogorszenie funkcjonowania emocjonalnego) do $r = 0,515$ (wyczerpanie).

Z kolei wyczerpanie jako objaw wypalenia zawodowego koreluje umiarkowanie i ujemnie z poczuciem wpływu w pracy ($r = -0,306$), co oznacza, że im niższy poziom poczucia posiadanego wpływu, który dotyczy podejmowania decyzji, sposobu wykonywania pracy, ilości przydzielanej pracy oraz ludzi, z którymi współpracuje, tym wyższy poziom wyczerpania.

Wyniki badań ujawniły również, że im wyższy poziom wymagań dotyczących tempa pracy, wymagań emocjonalnych i wymagań ukrywania emocji, tym wyższy poziom wypalenia zawodowego w zakresie: wyczerpania, objawów psychologicznych, objawów psychosomatycznych, objawów podstawowych i objawów wtórnych, o czym świadczą umiarkowane współczynniki korelacji. Warto nadmienić, że objawy emocjonalne oznaczają konieczność częstego odnoszenia się do osobistych problemów innych ludzi i osobistego angażowania się w nie. Z kolei wymagania ukrywania emocji oznaczają konieczność ukrywania swoich prawdziwych odczuć i uprzejmego traktowania innych ludzi, bez względu na to, jak inni ludzie zachowują się wobec tej osoby.

Nasileniu objawów wypalenia zawodowego towarzyszy również spadek przywiązania do miejsca pracy, o czym świadczy korelacja z tą zmienną wszystkich objawów wypalenia: wartości współczynników korelacji wyniosły od $r = -0,319$ (pogorszenie funkcjonowania poznawczego), do $r = -0,539$ (zdystansowanie psychiczne).

Wzrostowi wypalenia zawodowego towarzyszy spadek satysfakcji z pracy, na co wskazują ujemne i umiarkowane współczynniki korelacji ze wszystkimi objawami wypalenia.

Wyniki badań ujawniły, że znaczenie pracy maleje w oczach badanych osób wraz ze wzrostem nasilenia objawów wypalenia zawodowego. Wartości współczynników korelacji, z wyjątkiem dwóch zmiennych, są umiarkowane i ujemne.

Wyniki badań dowiodły, że przekonania pracownika o tym, że otrzymuje pełen zakres informacji dotyczących ważnych decyzji, zmian i planów w miejscu pracy, uzyskiwanych z odpowiednim wyprzedzeniem, korelują z objawami wypalenia zawodowego. Wyższemu poziomowi tego typu przekonań towarzyszy niższy poziom wypalenia zawodowego i odwrotnie.

Wypaleniu zawodowemu sprzyja również nasilenie konfliktu ról, rozumianego jako stopień niezgodności wymagań i celów stawianych przez przełożonych, a także poczucie pracownika, że część czynności zawodowych wykonuje niepotrzebnie. Zmienna ta koreluje najsilniej z objawami podstawowymi ($r = 0,331$) oraz ze zdystansowaniem psychicznym ($r = 0,301$).

Najsilniejsze korelacje ujawniły się między poszczególnymi wymiarami wypalenia zawodowego a stresem. Wartości współczynników korelacji r -Pearsona między stresem poznawczym a wymiarami wypalenia zawodowego wahają się od $r = 0,544$ (zdystansowanie psychiczne) do $r = 0,662$ (objawy podstawowe). Jest to korelacja dodatnia, co oznacza, że wraz ze wzrostem nasilenia stresu poznawczego wzrasta nasilenie wypalenia zawodowego kuratorów.

Tabela 39. Zależności (r-Pearsona) między wypaleniem zawodowym a zmiennymi z obszaru: zdrowie i dobrostan

	Wyczerpanie	Zdystansowanie psychiczne	Pogorszenie funkcjonowania poznawczego	Pogorszenie funkcjonowania emocjonalnego	Objawy psychologiczne	Objawy psychosomatyczne	Objawy podstawowe	Objawy wtórne
Zdrowie ogólne	-,452**	-,378**	-,368**	-,374**	-,466**	-,489**	-,465**	-,508**
Przekonanie o własnej skuteczności	-,265**	-,299**	-,356**	-,305**	-,334**	-,264**	-,348**	-,319**
Problemy ze snem	,523**	,424**	,369**	,415**	,678**	,578**	,517**	,671**
Wypalenie	,738**	,568**	,536**	,515**	,675**	,639**	,708**	,700**
Stres psychologiczny	,673**	,527**	,499**	,542**	,695**	,639**	,668**	,711**
Depresja	,574**	,528**	,518**	,556**	,636**	,553**	,636**	,635**
Stres somatyczny	,570**	,466**	,416**	,479**	,609**	,760**	,574**	,728**
Stres poznawczy	,561**	,544**	,627**	,559**	,597**	,566**	,662**	,620**

* Korelacja istotna na poziomie 0,05 (dwustronnie).

** Korelacja istotna na poziomie 0,01 (dwustronnie).

Stres somatyczny koreluje z wymiarami wypalenia zawodowego dodatnio, wartości współczynników korelacji wyniosły od $r = 0,416$ (pogorszenie funkcjonowania poznawczego) do $r = 0,760$ (objawy psychosomatyczne). Stres psychologiczny również koreluje z wypaleniem zawodowym kuratorów. W tym przypadku wartości współczynników r -Pearsona wahają się od $r = 0,499$ (pogorszenie funkcjonowania poznawczego) do $r = 0,711$ (objawy wtórne). Stanowi kolejny dowód na potwierdzenie przyczyn wypalenia zawodowego, które tkwią w przewlekłym stresie (Maslach et al., 1996, 2001).

Kuratorzy sądowi z nasilonymi wskaźnikami wypalenia zawodowego to osoby, które zgłaszają problemy ze zdrowiem, o czym świadczą ujemne współczynniki korelacji między zmienną „Zdrowie ogólne” a wymiarami wypalenia, wahające się od $r = -0,368$ do $r = -0,508$. Oznacza to, że wzrostowi poziomu wypalenia zawodowego towarzyszy spadek subiektywnej oceny własnego zdrowia kuratorów.

Spadkowi nasilenia wypalenia zawodowego kuratorów towarzyszy również wzrost przekonania o własnej skuteczności (wartości współczynników korelacji wyniosły od $r = -0,264$ do $r = -0,356$) i odwrotnie.

Analiza statystyczna pozwoliła ujawnić umiarkowane i silne współczynniki korelacji między wymiarami wypalenia zawodowego a problemami ze snem, na co wskazują wartości współczynników korelacji od $r = 0,369$ (pogorszenie funkcjonowania poznawczego) do $r = 0,678$ (objawy psychologiczne), depresją – co potwierdzają wartości współczynników korelacji od $r = 0,518$ (pogorszenie funkcjonowania poznawczego) do $r = 0,636$ (objawy podstawowe) i wypaleniem (silne bądź bardzo silne korelacje).

4.6. Wypalenie zawodowe a poczucie zagrożenia

W trakcie badań kuratorzy zostali zapytani o to, w jakim stopniu określone kategorie potencjalnych niebezpieczeństw związanych z wykonywaniem zawodu kuratora postrzegają jako zagrożenie dla siebie w codziennej pracy. Dane te skorelowano z poszczególnymi objawami wypalenia zawodowego.

Tabela 40. Zależności (rho Spearmana) między objawami wypalenia zawodowego a kategoriami potencjalnych niebezpieczeństw stanowiących według kuratorów zagrożenie w codziennej pracy

	Niebezpieczeństwo utraty życia (na skutek ataku fizycznego na kuratora ze strony podopiecznych lub osób z jego środowiska)	Niebezpieczeństwo utraty lub rozstroju zdrowia (na skutek choroby zakaźnej skazanych, członków ich rodzin lub osób z sąsiedztwa: HIV, gruźlica, schorzenia dermatologiczne, HCV, sezonowe choroby wirusowe itp.)	Niebezpieczeństwo doznania uszczerbku na zdrowiu lub czynności narządów ciała na skutek wypadku na posesji	Niebezpieczeństwo doznania uszczerbku na zdrowiu lub czynności narządów ciała na skutek ataku zwierząt domowych, np. psów	Niebezpieczeństwo dla zdrowia psychicznego związane z zastraszaniem lub nękaniami ze strony podopiecznych lub osób z ich środowiska życia	Niebezpieczeństwo doznania uszczerbku na zdrowiu psychicznym związanym z pracą w ciągłym stresie
Wyczerpanie	,276**	,354**	,316**	,301**	,373**	,565**
Zdystansowanie psychiczne	,192**	,232**	,234**	,180**	,306**	,410**
Pogorszenie funkcjonowania poznawczego	,127**	,190**	,149**	,130**	,237**	,351**
Pogorszenie funkcjonowania emocjonalnego	,183**	,196**	,248**	,181**	,273**	,377**
Objawy psychologiczne	,251**	,321**	,289**	,245**	,350**	,520**
Objawy psychosomatyczne	,265**	,325**	,317**	,293**	,361**	,516**
Objawy podstawowe	,239**	,300**	,288**	,247**	,358**	,517**
Objawy wtórne	,275**	,344**	,322**	,286**	,379**	,552**

** Korelacja istotna na poziomie 0,01 (dwustronnie).

Analiza statystyczna pozwoliła wyciągnąć wniosek, że niebezpieczeństwo doznania uszczerbku na zdrowiu psychicznym związanym z pracą w ciągłym stresie, postrzegane przez kuratorów jako zagrożenie, koreluje dodatnio ze wszystkimi objawami wypalenia zawodowego. Wartości współczynników korelacji są bądź umiarkowane (ze zmiennymi: zdystansowanie psychiczne, pogorszenie funkcjonowania poznawczego oraz pogorszenie funkcjonowania emocjonalnego) lub wręcz jest to silna korelacja (ze zmiennymi: wyczerpanie, objawy psychologiczne, objawy psychosomatyczne, objawy podstawowe i objawy wtórne). Im wyższy poziom poczucia niebezpieczeństwa doznania uszczerbku na zdrowiu psychicznym związanym z pracą w ciągłym stresie, postrzeganego jako zagrożenie, tym wyższe nasilenie wypalenia zawodowego wśród kuratorów.

Innym rodzajem niebezpieczeństwa postrzeganego przez kuratorów jako zagrożenie jest niebezpieczeństwo dla zdrowia psychicznego, związane z zastraszaniem lub nękaniami ze strony podopiecznych lub osób z ich środowiska życia. Ze zmienną tą korelują wszystkie

objawy wypalenia zawodowego, z wyjątkiem zmiennych: pogorszenie funkcjonowania poznawczego oraz pogorszenie funkcjonowania emocjonalnego.

Z kolei niebezpieczeństwo utraty lub rozstroju zdrowia (na skutek choroby zakaźnej skazanych, członków ich rodzin lub osób z sąsiedztwa: HIV, gruźlica, schorzenia dermatologiczne, HCV, sezonowe choroby wirusowe itp.), postrzegane przez kuratorów jako zagrożenie, koreluje dodatnio i umiarkowanie z następującymi objawami wypalenia zawodowego: wyczerpanie, objawy psychologiczne, objawy psychosomatyczne, objawy podstawowe oraz objawy wtórne. Oznacza to, że wraz ze wzrostem poczucia niebezpieczeństwa w tym zakresie rośnie nasilenie wypalenia zawodowego wśród kuratorów.

Umiarkowane i dodatnie korelacje wystąpiły również między poczuciem zagrożenia związanego z niebezpieczeństwem doznania uszczerbku na zdrowiu lub czynności narządów ciała na skutek wypadku na posesji a następującymi wymiarami wypalenia zawodowego: wyczerpaniem, objawami psychosomatycznymi oraz objawami wtórnymi. Świadczy to o tym, iż wyższemu poczuciu zagrożenia związanego z niebezpieczeństwem doznania uszczerbku na zdrowiu na skutek wypadku w miejscu zamieszkania podopiecznych towarzyszy wyższy poziom nasilenia części objawów wypalenia zawodowego.

I wreszcie niebezpieczeństwu doznania uszczerbku na zdrowiu lub czynności narządów ciała na skutek ataku zwierząt domowych, np. psów, towarzyszy nasilenie wyczerpania. Zależność ta jest dodatnia i umiarkowana.

4.7. Wypalenie zawodowe a obciążenie psychiczne związane z wykonywaniem określonych kategorii spraw i zadań

Zbadano również zależności między poszczególnymi wymiarami wypalenia zawodowego kuratorów a obciążeniem psychicznym związanym z wykonywaniem określonych kategorii spraw – oddzielnie dla kuratorów dla dorosłych i kuratorów rodzinnych.

W grupie kuratorów dla dorosłych umiarkowane i dodatnie współczynniki korelacji wystąpiły między takimi objawami wypalenia zawodowego, jak: wyczerpanie, objawy psychologiczne, objawy psychosomatyczne, objawy podstawowe oraz objawy wtórne, a obciążeniem psychicznym związanym z wykonywaniem dozorów. Z kolei nadzorowanie wykonania kar ograniczenia wolności i obciążenie z tym związane, koreluje także umiarkowanie i dodatnio z wyczerpaniem i zdystansowaniem psychicznym. Analiza statystyczna pozwoliła również wyciągnąć wnioski, że obciążenie psychiczne związane z nadzorowaniem wykonania obowiązków koreluje umiarkowanie i dodatnio z wyczerpaniem, zdystansowaniem psychicznym, objawami psychologicznymi, objawami psychosomatycznymi, objawami podstawowymi i wtórnymi. Okazało się ponadto, że obciążenie psychiczne związane z kolejną kategorią spraw, tj. wykonywaniem wywiadów środowiskowych w postępowaniu wykonawczym w trybie

art. 14 k.k.w., koreluje z wyczerpaniem, objawami psychosomatycznymi, objawami podstawowymi i objawami wtórnymi. Jak pokazują wyniki badań zawarte w tabeli 41, z wypaleniem zawodowym (w szczególności z objawami podstawowymi) koreluje również obciążenie psychiczne związane z nadzorowaniem SDE.

Tabela 41. Zależności (rho Spearmana) między wymiarami wypalenia zawodowego kuratorów dla dorosłych a obciążeniem psychicznym związanym z wykonywaniem określonych kategorii spraw

	Wykonywanie dozorów	Nadzorowanie kar ograniczenia wolności	Nadzorowanie wykonania obowiązków	Nadzorowanie SDE	Wykonywanie wywiadów środowiskowych w postępowaniu wykonawczym w trybie art. 14 k.k.w.	Wykonywanie wywiadów w trybie art. 214 k.p.k.	Udział w posiedzeniach sądu
Wyczerpanie	,320**	,310**	,368**	,296**	,301**	,229**	,174**
Zdystansowanie psychiczne	,262**	,303**	,335**	,261**	,279**	,250**	,230**
Pogorszenie funkcjonowania poznawczego	,181**	,274**	,271**	,236**	,189**	,169**	,225**
Pogorszenie funkcjonowania emocjonalnego	,260**	,260**	,287**	,213**	,256**	,244**	,247**
Objawy psychologiczne	,321**	,254**	,304**	,275**	,254**	,244**	,229**
Objawy psychosomatyczne	,314**	,265**	,324**	,253**	,337**	,281**	,189**
Objawy podstawowe	,308**	,338**	,376**	,300**	,306**	,262**	,248**
Objawy wtórne	,339**	,276**	,334**	,282**	,314**	,279**	,224**

** Korelacja istotna na poziomie 0,01 (dwustronnie).

Przeprowadzono także analizę korelacji między wymiarami wypalenia zawodowego kuratorów rodzinnych a obciążeniem psychicznym związanym z wykonywaniem określonych kategorii spraw specyficznych dla pionu rodzinnego. Okazało się, że wszystkie wymiary wypalenia zawodowego korelują umiarkowanie i dodatnio z obciążeniem psychicznym, związanym z wykonywaniem nadzorów w sprawach opiekuńczych. Z kolei obciążenie psychiczne związane z udziałem kuratora w kontaktach orzeczonych przez sąd koreluje także umiarkowanie i dodatnio, jednak z pięcioma objawami wypalenia, tj. z: wyczerpaniem, zdystansowaniem psychicznym, objawami psychologicznymi, objawami podstawowymi oraz objawami wtórnymi.

Współzależność umiarkowana i dodatnia, ujawniła się także między wyczerpaniem a obciążeniem psychicznym, związanym z wykonywaniem spraw polegających na przymusowym odebraniu małoletniego. Oznacza to, że wraz ze wzrostem obciążenia psychicznego związanego z tą kategorią obowiązków służbowych rośnie nasilenie wyczerpania. Pozostałe ujawnione korelacje są bardzo słabe, choć wszystkie statystycznie istotne.

Tabela 42. Zależności (rho Spearmana) między wymiarami wypalenia zawodowego kuratorów rodzinnych a obciążeniem psychicznym związanym z wykonywaniem określonych kategorii spraw

	Wykonywanie nadzorów w sprawach nieletnich	Wykonywanie nadzorów w sprawach opiekuńczych	Wykonywanie nadzorów w sprawach osób zobowiązanych do leczenia odwykowego	Przymusowe odebranie małoletniego	Udział kuratora w kontaktach orzeczonych przez sąd	Wykonywanie wywiadów środowiskowych w postępowaniu wykonawczym	Wykonywanie wywiadów w postępowaniu wyjaśniającym lub rozpoznawczym	Kontrola zobowiązań nałożonych przez sąd na nieletnich	Kontrola zobowiązań nałożonych przez sąd na rodziców
Wyczerpanie	,276**	,423**	,188**	,312**	,385**	,227**	,288**	,212**	,220**
Zdystansowanie psychiczne	,155**	,300**	,103**	,161**	,313**	,160**	,234**	,164**	,155**
Pogorszenie funkcjonowania poznawczego	,259**	,304**	,167**	,188**	,236**	,117**	,207**	,140**	,135**
Pogorszenie funkcjonowania emocjonalnego	,240**	,313**	,100*	,200**	,259**	,171**	,221**	,183**	,176**
Objawy psychologiczne	,206**	,309**	,167**	,252**	,311**	,130**	,191**	,118**	,119**
Objawy psychosomatyczne	,254**	,306**	,245**	,233**	,289**	,123**	,219**	,171**	,156**
Objawy podstawowe	,275**	,401**	,164**	,264**	,362**	,208**	,284**	,216**	,212**
Objawy wtórne	,239**	,327**	,215**	,258**	,321**	,129**	,215**	,152**	,143**

* Korelacja istotna na poziomie 0,05 (dwustronnie).

** Korelacja istotna na poziomie 0,01 (dwustronnie).

4.8. Wypalenie zawodowe a źródła stresu

Przeprowadzono także analizę korelacji między objawami wypalenia zawodowego a źródłami stresu wskazanymi przez kuratorów obu pionów. Okazało się, że wszystkie korelacje

są statystycznie istotne, jednak większość z nich to korelacje bardzo słabe. Zaobserwowano również korelacje umiarkowane i dodatnie, które przedstawiono w tabeli 43.

Wyczerpanie koreluje z następującymi źródłami stresu: brakiem wystarczająco jasnych procedur regulujących wykonywanie obowiązków służbowych, obawą przed niedopełnieniem obowiązków, nadmiernym obciążeniem pracą urzędniczą i biurową, świadomością braku czasu na indywidualną pracę z człowiekiem, wykonywaniem zadań w miejscach odosobnionych, zbyt dużą liczbą spraw w referacie, brakiem lub niewystarczającym wsparciem ze strony innych instytucji/służb, pracą w środowisku osób ujawniających problemy psychiczne, obawą przed agresją słowną i fizyczną ze strony podopiecznych, obawą przed agresją słowną ze strony członków rodzin podopiecznych lub osób stanowiących środowisko ich życia, obawą przed agresją fizyczną ze strony członków rodzin podopiecznych lub osób stanowiących środowisko ich życia, brakiem szacunku dla kuratora ze strony rodzin podopiecznych lub osób stanowiących środowisko życia podopiecznego, świadomością ryzyka związanego z istniejącym prawdopodobieństwem pojawienia się „nagonki” medialnej związanej z wykonywaniem obowiązków służbowych, świadomością nieuwzględniania postulatów kuratorów odnośnie do zmian przepisów prawa regulujących obowiązki służbowe, świadomością braku wystarczającej ochrony prawnej kuratorów, świadomością braku profesjonalnego psychologicznego wsparcia w sytuacjach traumatycznych i superwizji oraz świadomością niewystarczającej opieki zdrowotnej dla kuratorów.

Tabela 43. Zależności (rho Spearmana) między wymiarami wypalenia zawodowego a źródłami stresu wskazanymi przez kuratorów sądowych obu pionów

	Wyczerpanie	Zdystansowanie psychiczne	Pogorszenie funkcjonowania poznawczego	Pogorszenie funkcjonowania emocjonalnego	Objawy psychologiczne	Objawy psychosomatyczne	Objawy podsta- wowe	Objawy wtórne
Obawa przed przekroczeniem uprawnień	,241**	,198**	,222**	,232**	,261**	,240**	,260**	,266**
Brak wystarczająco jasnych procedur regulujących wykonywanie obowiązków służbowych	,331**	,265**	,242**	,252**	,274**	,273**	,323**	,291**
Obawa przed niedopełnieniem obowiązków	,332**	,283**	,298**	,293**	,344**	,307**	,358**	,346**
Nadmierne obciążenie pracą urzędniczą i biurową (sporządzanie dokumentacji)	,476**	,358**	,305**	,295**	,369**	,362**	,434**	,389**

Świadomość braku czasu na indywidualną pracę z człowiekiem	,406**	,287**	,245**	,240**	,309**	,359**	,358**	,354**
Wykonywanie zadań w miejscach odosobnionych, z daleka od innych posesji	,302**	,189**	,154**	,198**	,268**	,335**	,259**	,320**
Zbyt duża liczba spraw w referacie	,384**	,285**	,235**	,197**	,270**	,259**	,336**	,283**
Obowiązek przeprowadzania badań alkometem i narkotestem	,166**	,169**	,154**	,176**	,140**	,160**	,197**	,160**
Brak odpowiednich warunków pracy (np. niezbędnego wyposażenia i zabezpieczenia)	,252**	,202**	,175**	,181**	,192**	,234**	,242**	,226**
Brak lub niewystarczające wsparcie ze strony innych instytucji/służb (np. policja, OPS)	,310**	,259**	,237**	,262**	,240**	,290**	,318**	,282**
Ograniczona możliwość niesienia pomocy podopiecznym będącym w trudnej sytuacji życiowej ze względu na brak wystarczającej sieci wsparcia	,235**	,157**	,174**	,185**	,201**	,237**	,224**	,234**
Praca z podopiecznym cierpiącym na chorobę psychiczną	,299**	,221**	,175**	,185**	,272**	,301**	,271**	,306**
Praca w środowisku osób ujawniających problemy psychiczne	,301**	,229**	,181**	,197**	,280**	,295**	,279**	,307**
Praca z osobą z uzależnieniem (narkotyki, dopalacze)	,259**	,207**	,153**	,191**	,245**	,280**	,245**	,280**
Praca z podopiecznym będącym sprawcą przemocy w rodzinie	,258**	,202**	,170**	,214**	,243**	,279**	,255**	,279**
Praca z podopiecznym skazanym za najpoważniejsze przestępstwa (np. zabójstwo)	,224**	,167**	,112**	,149**	,196**	,265**	,200**	,246**
Praca z podopiecznym, który jest osobą wielokrotnie karaną	,243**	,190**	,140**	,206**	,187**	,275**	,234**	,245**
Obawa przed skargą podopiecznego na czynności kuratora	,257**	,249**	,226**	,298**	,294**	,276**	,298**	,304**
Konieczność wykonywania obowiązków służbowych w niebezpiecznej okolicy	,248**	,173**	,114**	,170**	,218**	,263**	,221**	,256**
Świadomość możliwości bycia zaatakowanym przez zwierzęta domowe	,227**	,158**	,097**	,168**	,179**	,246**	,199**	,224**
Narażenie na choroby zakaźne	,294**	,194**	,135**	,162**	,253**	,300**	,246**	,296**
Niski poziom higieny części osób, z którymi kontaktują się kuratorzy	,262**	,232**	,131**	,173**	,230**	,284**	,246**	,276**
Obawa przed agresją słowną ze strony podopiecznych	,307**	,259**	,224**	,290**	,279**	,312**	,323**	,315**
Obawa przed agresją fizyczną ze strony podopiecznych	,301**	,225**	,208**	,231**	,273**	,323**	,292**	,318**

Obawa przed agresją słowną ze strony członków rodzin podopiecznych lub osób stanowiących środowisko ich życia	,302**	,246**	,223**	,283**	,278**	,310**	,314**	,314**
Obawa przed agresją fizyczną ze strony członków rodzin podopiecznych lub osób stanowiących środowisko ich życia	,313**	,258**	,224**	,249**	,289**	,344**	,314**	,339**
Brak szacunku dla kuratora ze strony rodzin podopiecznych lub osób stanowiących środowisko życia podopiecznego	,310**	,261**	,215**	,297**	,284**	,299**	,321**	,312**
Brak respektowania przez podopiecznych orzeczeń sądu	,275**	,219**	,204**	,279**	,264**	,273**	,288**	,288**
Bierność podopiecznych i ich brak chęci do współpracy z kuratorem	,282**	,240**	,219**	,297**	,265**	,269**	,304**	,286**
Częste zmiany legislacyjne i konieczność dostosowania się do nowych przepisów	,274**	,262**	,241**	,249**	,256**	,259**	,301**	,275**
Świadomość ryzyka związanego z istniejącym prawdopodobieństwem pojawienia się „nagonki” medialnej związanej z wykonywaniem obowiązków służbowych	,307**	,240**	,221**	,284**	,309**	,311**	,315**	,331**
Świadomość nieuwzględniania postulatów kuratorów odnośnie do zmian przepisów prawa regulujących obowiązki służbowe	,339**	,260**	,178**	,240**	,265**	,295**	,309**	,300**
Świadomość braku wystarczającej ochrony prawnej kuratorów (np. w sytuacji nieuzasadnionych skarg składanych przez podopiecznych i ich rodziny, spraw z powództwa cywilnego z uwagi na oskarżenia o przekroczenie uprawnień lub niedopełnienie obowiązków)	,335**	,249**	,203**	,254**	,286**	,292**	,317**	,308**
Świadomość braku profesjonalnego psychologicznego wsparcia w sytuacjach traumatycznych i superwizji	,333**	,240**	,223**	,246**	,283**	,290**	,316**	,305**
Świadomość niewystarczającej opieki zdrowotnej dla kuratorów, np. bezpłatnych szczepień na choroby zakaźne	,330**	,257**	,184**	,241**	,279**	,306**	,309**	,312**

** Korelacja istotna na poziomie 0,01 (dwustronnie).

Zdystansowanie psychiczne, jak również pogorszenie funkcjonowania poznawczego, koreluje dodatkowo i umiarkowanie jedynie z nadmiernym obciążeniem pracą urzędniczą i biurową.

Objawy psychologiczne korelują z czterema źródłami stresu: obawą przed niedopełnieniem obowiązków, nadmiernym obciążeniem pracą urzędniczą i biurową, świadomością braku czasu na indywidualną pracę z człowiekiem oraz świadomością ryzyka związanego z istniejącym prawdopodobieństwem pojawienia się „nagonki” medialnej.

Objawy psychosomatyczne korelują z: obawą przed niedopełnieniem obowiązków, nadmiernym obciążeniem pracą urzędniczą i biurową, świadomością braku czasu na indywidualną pracę z człowiekiem, wykonywaniem zadań w miejscach odosobnionych, pracą z podopiecznym cierpiącym na chorobę psychiczną, narażeniem na choroby zakaźne, obawą przed agresją słowną ze strony podopiecznych, obawą przed agresją fizyczną ze strony podopiecznych, obawą przed agresją słowną ze strony członków rodzin podopiecznych lub osób stanowiących środowisko ich życia, obawą przed agresją fizyczną ze strony członków rodzin podopiecznych lub osób stanowiących środowisko ich życia oraz świadomością niewystarczającej opieki zdrowotnej dla kuratorów.

Objawy podstawowe jako główny wymiar wypalenia zawodowego kuratorów korelują z: brakiem wystarczająco jasnych procedur regulujących wykonywanie obowiązków służbowych, obawą przed niedopełnieniem obowiązków, nadmiernym obciążeniem pracą urzędniczą i biurową, świadomością braku czasu na indywidualną pracę z człowiekiem, zbyt dużą liczbą spraw w referacie, brakiem lub niewystarczającym wsparciem ze strony innych instytucji/służb, obawą przed agresją słowną ze strony podopiecznych, obawą przed agresją słowną ze strony członków rodzin podopiecznych lub osób stanowiących środowisko ich życia, obawą przed agresją fizyczną ze strony członków rodzin podopiecznych lub osób stanowiących środowisko ich życia, brakiem szacunku dla kuratora ze strony rodzin podopiecznych lub osób stanowiących środowisko życia podopiecznego, biernością podopiecznych i ich brakiem chęci współpracy z kuratorem, częstymi zmianami legislacyjnymi i koniecznością dostosowania się do nowych przepisów, świadomością ryzyka związanego z istniejącym prawdopodobieństwem pojawienia się „nagonki” medialnej, świadomością nieuwzględniania postulatów kuratorów odnośnie do zmian przepisów prawa regulujących obowiązki służbowe, świadomością braku wystarczającej ochrony prawnej kuratorów, świadomością braku profesjonalnego psychologicznego wsparcia w sytuacjach traumatycznych i superwizji oraz ze świadomością niewystarczającej opieki zdrowotnej dla kuratorów.

I wreszcie objawy wtórne korelują z następującymi źródłami stresu: obawą przed niedopełnieniem obowiązków, nadmiernym obciążeniem pracą urzędniczą i biurową, świadomością braku czasu na indywidualną pracę z człowiekiem, wykonywaniem zadań w miejscach odosobnionych, pracą z podopiecznym cierpiącym na chorobę psychiczną, pracą w środowisku osób ujawniających problemy psychiczne, obawą przed skargą podopiecznego na czynności kuratora, obawą przed agresją słowną ze strony podopiecznych, obawą przed agresją fizyczną ze strony podopiecznych, obawą przed agresją słowną ze strony członków rodzin podopiecznych lub osób stanowiących środowisko ich życia, obawą przed agresją fizyczną ze strony członków rodzin podopiecznych lub osób stanowiących środowisko ich życia, brakiem szacunku dla kuratora ze strony rodzin podopiecznych lub osób stanowiących środowisko życia podopiecznego, świadomością ryzyka związanego z istniejącym prawdopodobieństwem pojawienia się „nagonki” medialnej, świadomością nieuwzględniania postulatów kuratorów

odnośnie do zmian przepisów prawa regulujących obowiązki służbowe, świadomością braku wystarczającej ochrony prawnej kuratorów, świadomością braku profesjonalnego psychologicznego wsparcia w sytuacjach traumatycznych i superwizji oraz świadomością niewystarczającej opieki zdrowotnej dla kuratorów.

Zbadano również, jakie są zależności między wypaleniem zawodowym a oceną jakości poziomu ochrony bezpieczeństwa i higieny pracy kuratorów. Wszystkie zależności okazały się istotne statystycznie i ujemne, jednak nie przekroczyły wartości $\rho = 0,3$, która wskazuje na umiarkowaną zależność. Można wyciągnąć wniosek, że zależność wskazująca, iż wraz ze wzrostem nasilenia wypalenia zawodowego maleje ocena jakości ochrony bezpieczeństwa i higieny pracy kuratorów, jest dostrzegalna, ale słaba.

Bardzo słabe wartości współczynników korelacji ujawniły się również między wypaleniem zawodowym a oceną dokonaną przez kuratorów, dotyczącą adekwatności do wykonywanych zadań i oceny ryzyka zawodowego szkoleń BHP, przeprowadzanych w miejscu pracy. Współczynniki korelacji okazały się dodatnie i przyjmowały wartości od $\rho = 0,1$ ($p < 0,01$) dla pogorszenia funkcjonowania emocjonalnego, do $\rho = 0,184$ ($p < 0,01$) dla objawów wtórnych. Są to dodatnie korelacje, jednak bardzo słabe, wskazujące na to, że wraz z nasileniem wypalenia zawodowego wzrasta aprobata kuratorów odnośnie do adekwatności przeprowadzanych szkoleń BHP. Jest to oczywiście zaskakująca korelacja.

Podobnie niskie współzależności wystąpiły między objawami wypalenia zawodowego a oceną satysfakcji z dostosowanych do zagrożeń związanych z wykonywanymi zadaniami badań lekarskich oraz liczbą udziału w specjalistycznych szkoleniach dotyczących bezpieczeństwa pracy kuratorów sądowych (wartości współczynników korelacji okazały się bardzo słabe, dodatnie, jednak nie przekroczyły nawet wartości $0,2$).

Skorelowano także zmienne mierzące wypalenie zawodowe z częstotliwością udziału kuratorów sądowych, w okresie ostatnich 5 lat, w specjalistycznych szkoleniach dotyczących bezpieczeństwa pracy kuratorów sądowych. W przypadku siedmiu par korelacji (z wyjątkiem wyczerpania) korelacje okazały się statystycznie istotne i dodatnie, jednak nie przekroczyły wartości $0,1$.

Wyniki analizy statystycznej potwierdziły brak istotnych zależności między nasileniem wypalenia zawodowego a liczbą wywiadów środowiskowych, wykonywanych zarówno w pionie karnym, jak i rodzinnym.

4.9. Wypalenie zawodowe a przeszkody w kontaktach z podopiecznymi w ich miejscach pobytu

W niniejszej pracy przeanalizowano również zależności między poszczególnymi objawami wypalenia zawodowego a wymaganiami w pracy związanymi z trudnościami w kontaktach z podopiecznymi w ich miejscu pobytu. Szczegółowe dane zostały zawarte w tabeli 44.

Tabela 44. Zależności (rho Spearmana) między objawami wypalenia zawodowego a wymaganiami w pracy związanymi z trudnościami w kontaktach z podopiecznymi w ich miejscu pobytu

	Wyczerpanie	Zdystansowanie psychiczne	Pogorszenie funkcjonowania poznawczego	Pogorszenie funkcjonowania emocjonalnego	Objawy psychologiczne	Objawy psychosomatyczne	Objawy podsta- wowe	Objawy wtórne
Niebezpieczna okolica	,263**	,200**	,152**	,174**	,223**	,271**	,244**	,263**
Brud i nieporządek w domu (mieszkan- niu) dozorowanego	,256**	,244**	,132**	,174**	,247**	,275**	,249**	,278**
Agresywne zachowanie dozorowanego	,259**	,199**	,146**	,166**	,264**	,270**	,234**	,283**
Agresywne zachowanie się rodziny / środowiska dozorowanego	,239**	,175**	,127**	,144**	,244**	,247**	,209**	,261**
Trudności z dojazdem do domu (mieszkania) dozorowanego	,220**	,169**	,103**	,162**	,179**	,233**	,199**	,217**
Trudności w nawiązaniu kontaktu z dozorowanym z powodu spożycia przez niego alkoholu lub zażycia środków odurzających	,200**	,176**	,115**	,157**	,184**	,216**	,195**	,212**
Trudności z zastaniem dozorowa- nego w domu	,262**	,231**	,192**	,218**	,239**	,251**	,267**	,261**
Brak chęci współpracy ze strony dozorowanego lub jego współlokatorów	,241**	,221**	,163**	,201**	,217**	,246**	,244**	,247**
Psy na podwórku lub w domu (mieszkan- niu)	,209**	,151**	,085**	,158**	,186**	,232**	,187**	,222**
Brak dzwonka przy bramie (drzwiach), zepsuty domofon	,192**	,170**	,119**	,156**	,207**	,229**	,193**	,233**
Brak współpracy ze strony sąsiadów	,203**	,200**	,141**	,145**	,171**	,193**	,204**	,196**

** Korelacja istotna na poziomie 0,01 (dwustronnie).

Okazało się, że wszystkie ujawnione zależności są statystycznie istotne i dodatnie, jednak wartości współczynników korelacji świadczą o bardzo słabej korelacji. Nie ujawniła się ani

jedna umiarkowana korelacja. Można zatem wyciągnąć wniosek, że trudności w kontaktach z podopiecznymi w ich miejscu pobytu w niewielkim stopniu warunkują wypalenie zawodowe kuratorów.

4.10. Wypalenie zawodowe a ekspozycja na czynniki szkodliwe i niebezpieczne w pracy

Analiza wyników badań pozwala wyciągnąć wniosek, że kuratorzy, którzy doświadczyli w pracy zawodowej ataków słownych, znieważenia słowami obelżywymi czy też wyzywania, we wszystkich wymiarach wypalenia zawodowego (z wyjątkiem pogorszenia funkcjonowania poznawczego) uzyskali istotnie statystycznie wyższy wynik. Szczegóły analiz przedstawiono w tabeli 45.

Tabela 45. Różnice pod względem objawów wypalenia zawodowego między kuratorami doświadczającymi ataków słownych a kuratorami, którzy nie doświadczyli tego typu zachowań

	Ataki słowne, znieważenie słowami obelżywymi, wyzywanie	N	M _{rang}	U	Z	p
Wyczerpanie	nie	422	522,79	131363,5	-4,938	< ,001
	tak	753	624,55			
	ogółem	1175				
Zdystansowanie psychiczne	nie	422	531,47	135026	-4,287	< ,001
	tak	753	619,68			
	ogółem	1175				
Pogorszenie funkcjonowania poznawczego	nie	422	564,97	149165,5	-1,752	,080
	tak	753	600,91			
	ogółem	1175				
Pogorszenie funkcjonowania emocjonalnego	nie	422	541,82	139395	-3,507	< ,001
	tak	753	613,88			
	ogółem	1175				
Objawy psychologiczne	nie	422	538,23	137878	-3,772	< ,001
	tak	753	615,90			
	ogółem	1175				
Objawy psychosomatyczne	nie	422	522,78	131358,5	-4,944	< ,001
	tak	753	624,55			
	ogółem	1175				
Objawy podstawowe	nie	422	529,78	134316	-4,403	< ,001
	tak	753	620,63			
	ogółem	1175				
Objawy wtórne	nie	422	527,36	133291	-4,589	< ,001
	tak	753	621,99			
	ogółem	1175				

Należy powiedzieć, że kuratorzy, którzy byli w pracy narażeni na ataki słowne, charakteryzują się istotnie wyższym poziomem wyczerpania, zdystansowania psychicznego, gorzej radzą sobie z emocjami, częściej występują u nich objawy psychologiczne i psychosomatyczne, co odzwierciedlają ich istotnie wyższe wyniki w zakresie zmiennych: objawy podstawowe i objawy wtórne.

Kuratorzy, którzy doświadczyli poniżania czy też podważania kompetencji, co miało miejsce w trakcie pełnienia przez nich czynności służbowych, ujawnili istotnie wyższy poziom wypalenia zawodowego, a wniosek ten dotyczy, bez wyjątku, wszystkich ośmiu wymiarów skali BAT-PL. Wyniki testu istotności różnic zaprezentowano w tabeli 46.

Tabela 46. Różnice pod względem objawów wypalenia zawodowego między kuratorami doświadczającymi poniżania i podważania kompetencji a kuratorami, którzy nie doświadczyli tego typu zachowań

	Poniżanie, podważanie kompetencji	N	M_{rang}	U	Z	p
Wyczerpanie	nie	463	474,02	112056	-9,448	< ,001
	tak	717	665,72			
	ogółem	1180				
Zdystansowanie psychiczne	nie	463	489,23	119096,5	-8,227	< ,001
	tak	717	655,90			
	ogółem	1180				
Pogorszenie funkcjonowania poznawczego	nie	463	517,54	132205	-5,947	< ,001
	tak	717	637,61			
	ogółem	1180				
Pogorszenie funkcjonowania emocjonalnego	nie	463	514,39	130745	-6,192	< ,001
	tak	717	639,65			
	ogółem	1180				
Objawy psychologiczne	nie	463	494,83	121690,5	-7,767	< ,001
	tak	717	652,28			
	ogółem	1180				
Objawy psychosomatyczne	nie	463	483,82	116592,5	-8,662	< ,001
	tak	717	659,39			
	ogółem	1180				
Objawy podstawowe	nie	463	478,97	114349	-9,036	< ,001
	tak	717	662,52			
	ogółem	1180				
Objawy wtórne	nie	463	482,34	115906,5	-8,767	< ,001
	tak	717	660,35			
	ogółem	1180				

Na uwagę zasługuje fakt, że wszystkie różnice między grupami są na poziomie $p < 0,001$.

Celem dalszych analiz było oszacowanie różnic pod względem objawów wypalenia zawodowego między dwiema grupami kuratorów, tj. kuratorami, którzy doświadczyli przesyłania obraźliwych maili lub SMS-ów zawierających słowa wulgarne, powszechnie uznane za obelżywe i byli ich adresatami, a kuratorami, którzy nie doświadczyli tego typu sytuacji i zdarzeń.

Tabela 47. Różnice pod względem objawów wypalenia zawodowego między kuratorami, którzy doświadczyli przesyłania obraźliwych maili lub SMS-ów, zawierających słowa wulgarne i powszechnie uznane za obelżywe, których byli adresatami, a kuratorami, którzy nie doświadczyli tego typu sytuacji

	Przesyłanie obraźliwych maili lub SMS-ów, zawierających słowa wulgarne i powszechnie uznane za obelżywe	N	M_{rang}	U	Z	p
Wyczerpanie	nie	921	576,91	106755	-2,586	,010
	tak	259	638,82			
	ogółem	1180				
Zdystansowanie psychiczne	nie	921	573,80	103891,5	-3,183	,001
	tak	259	649,87			
	ogółem	1180				
Pogorszenie funkcjonowania poznawczego	nie	921	578,89	108576	-2,221	,026
	nak	259	631,79			
	ogółem	1180				
Pogorszenie funkcjonowania emocjonalnego	nie	921	577,51	107303	-2,480	,013
	tak	259	636,70			
	ogółem	1180				
Objawy psychologiczne	nie	921	578,98	108655,5	-2,196	,028
	tak	259	631,48			
	ogółem	1180				
Objawy psychosomatyczne	nie	921	571,40	101682	-3,639	< ,001
	tak	259	658,41			
	ogółem	1180				
Objawy podstawowe	nie	921	574,28	104329,5	-3,084	,002
	tak	259	648,18			
	ogółem	1180				
Objawy wtórne	nie	921	574,08	104149	-3,123	,002
	tak	259	648,88			
	ogółem	1180				

Podobnie jak w poprzednim przypadku kuratorzy, którzy w przeszłości otrzymywali obraźliwe maile lub SMS-y zawierające wulgarne słownictwo, ujawnili istotnie wyższy

poziom objawów podstawowych, takich jak: wyczerpanie, zdystansowanie psychiczne, pogorszenie funkcjonowania poznawczego oraz pogorszenie funkcjonowania emocjonalnego, a także istotnie wyższy poziom nasilenia objawów wtórnych, do których należą: objawy psychologiczne i psychosomatyczne.

Z wypaleniem zawodowym powiązana jest również kolejna okoliczność wpisująca się w katalog czynników szkodliwych i niebezpiecznych w pracy, którą jest uporczywe nękanie w formie elektronicznej (drogą mailową lub telefoniczną). Różnice między grupą kuratorów doświadczających tego typu zachowań i grupą, która nie doświadczyła ich, zostały przedstawione w tabeli 48.

Tabela 48. Różnice pod względem objawów wypalenia zawodowego między kuratorami, którzy doświadczyli uporczywego nękania w formie elektronicznej (drogą mailową lub telefoniczną), a kuratorami, którzy nie doświadczyli tego typu sytuacji

	Uporczywe nękanie kuratora w formie elektronicznej (drogą mailową lub telefoniczną)	N	M _{rang}	U	Z	p
Wyczerpanie	nie	903	564,20	101315,5	-4,793	< ,001
	tak	277	676,24			
	ogółem	1180				
Zdystansowanie psychiczne	nie	903	564,74	101800,5	-4,703	< ,001
	tak	277	674,49			
	ogółem	1180				
Pogorszenie funkcjonowania poznawczego	nie	903	570,12	106662	-3,732	< ,001
	tak	277	656,94			
	ogółem	1180				
Pogorszenie funkcjonowania emocjonalnego	nie	903	572,62	108919,5	-3,268	,001
	tak	277	648,79			
	ogółem	1180				
Objawy psychologiczne	nie	903	571,71	108098	-3,427	< ,001
	tak	277	651,75			
	ogółem	1180				
Objawy psychosomatyczne	nie	903	567,97	104718	-4,111	< ,001
	tak	277	663,96			
	ogółem	1180				
Objawy podstawowe	nie	903	563,44	100629,5	-4,926	< ,001
	tak	277	678,72			
	ogółem	1180				
Objawy wtórne	nie	903	568,61	105301	-3,986	< ,001
	tak	277	661,85			
	ogółem	1180				

Należy powiedzieć, że wszystkie mierzone objawy wypalenia zawodowego, zarówno podstawowe, jak i wtórne, w większym stopniu dotyczą kuratorów, którzy w przeszłości doświadczyli uporczywego nękania w formie elektronicznej, czy to poprzez e-mail czy telefon. W większości także różnice te są na poziomie $p < 0,001$.

Oszacowano również różnice pod względem objawów wypalenia zawodowego między kuratorami, którzy doświadczyli w przeszłości przykrego zachowania ze strony podopiecznych lub osób stanowiących ich najbliższe środowisko w postaci oplucia, a kuratorami, którzy nie doświadczyli tego typu sytuacji. Szczegółowe dane zostały przedstawione w tabeli 49.

Tabela 49. Różnice pod względem objawów wypalenia zawodowego między kuratorami, którzy doświadczyli w pracy zachowania, m.in. oplucia np. ze strony podopiecznego, a kuratorami, którzy nie doświadczyli tego typu sytuacji

	Oplucie	N	M_{rang}	U	Z	p
Wyczerpanie	nie	1052	584,29	60791	-1,798	,072
	tak	128	641,57			
	ogółem	1180				
Zdystansowanie psychiczne	nie	1052	581,18	57525	-2,701	,007
	tak	128	667,09			
	ogółem	1180				
Pogorszenie funkcjonowania poznawczego	nie	1052	585,56	62133,5	-1,436	,151
	tak	128	631,08			
	ogółem	1180				
Pogorszenie funkcjonowania emocjonalnego	nie	1052	586,45	63065,5	-1,176	,240
	tak	128	623,80			
	ogółem	1180				
Objawy psychologiczne	nie	1052	587,21	63871	-,952	,341
	tak	128	617,51			
	ogółem	1180				
Objawy psychosomatyczne	nie	1052	585,31	61865	-1,504	,133
	tak	128	633,18			
	ogółem	1180				
Objawy podstawowe	nie	1052	583,41	59874,5	-2,048	,041
	tak	128	648,73			
	ogółem	1180				
Objawy wtórne	nie	1052	586,16	62760,5	-1,256	,209
	tak	128	626,18			
	ogółem	1180				

Okazało się, że różnice między grupą, która doświadczyła oplucia ze strony innych osób, co miało związek z wykonywaną pracą zawodową, a grupą, która nie doświadczyła takich zachowań, były statystycznie istotne w zakresie dwóch zmiennych mierzących wypalenie zawodowe: objawów podstawowych ($p < 0,05$) oraz zdystansowania psychicznego ($p < 0,01$). W obu przypadkach to kuratorzy, którzy doświadczyli takiego zachowania ze strony innych ludzi w trakcie wykonywania pracy zawodowej, charakteryzują się wyższym poziomem nasilenia wypalenia zawodowego.

Kolejną analizowaną kategorią było zachowanie ze strony podopiecznych bądź innych osób w związku z wykonywaną pracą zawodową polegające na popychaniu. Szczegółowe statystyki przedstawiono w tabeli 50.

Tabela 50. Różnice pod względem objawów wypalenia zawodowego między kuratorami, którzy doświadczyli w pracy popychania np. ze strony podopiecznego, a kuratorami, którzy nie doświadczyli tego typu zachowania

	Popychanie	N	M_{rang}	U	Z	p
Wyczerpanie	nie	1038	581,88	64751	-2,352	,019
	tak	142	653,51			
	ogółem	1180				
Zdystansowanie psychiczne	nie	1038	581,50	64357	-2,460	,014
	tak	142	656,28			
	ogółem	1180				
Pogorszenie funkcjonowania poznawczego	nie	1038	587,74	70832	-,757	,449
	tak	142	610,68			
	ogółem	1180				
Pogorszenie funkcjonowania emocjonalnego	nie	1038	586,08	69113,5	-1,209	,227
	tak	142	622,79			
	ogółem	1180				
Objawy psychologiczne	nie	1038	587,47	70554	-,827	,408
	tak	142	612,64			
	ogółem	1180				
Objawy psychosomatyczne	nie	1038	583,99	66941	-1,778	,075
	tak	142	638,08			
	ogółem	1180				
Objawy podstawowe	nie	1038	582,84	65748	-2,088	,037
	tak	142	646,49			
	ogółem	1180				
Objawy wtórne	nie	1038	585,47	68474	-1,373	,170
	tak	142	627,29			
	ogółem	1180				

Różnice pod względem objawów wypalenia zawodowego między kuratorami, którzy doświadczyli w pracy popychania, a kuratorami, którzy nie doświadczyli tego typu zachowania, ujawniły się w zakresie trzech zmiennych mierzących wypalenie zawodowe. Są to dwa z czterech objawów podstawowych, w szczególności wyczerpanie i zdystansowanie psychiczne oraz wynik ogólny objawów podstawowych. To kuratorzy, którzy doświadczyli takiego zachowania, są bardziej wyczerpani i zdystansowani psychicznie, niż ich koledzy i koleżanki, którzy nie doświadczyli takich zachowań.

Analiza statystyczna pozwoliła ujawnić, że kuratorzy, którzy doświadczyli w pracy szarpania, charakteryzują się istotnie wyższym nasileniem zdystansowania psychicznego niż kuratorzy, którzy nie doświadczyli takich zachowań w związku z wykonywaniem obowiązków służbowych.

Tabela 51. Różnice pod względem objawów wypalenia zawodowego między kuratorami, którzy doświadczyli w pracy szarpania np. ze strony podopiecznych, a kuratorami, którzy nie doświadczyli tego typu zachowania

	Szarpanie	N	M _{rang}	U	Z	p
Wyczerpanie	nie	1046	584,01	63293	-1,830	,067
	tak	134	641,16			
	ogółem	1180				
Zdystansowanie psychiczne	nie	1046	582,51	61726	-2,256	,024
	tak	134	652,86			
	ogółem	1180				
Pogorszenie funkcjonowania poznawczego	nie	1046	587,86	67321,5	-,748	,455
	tak	134	611,10			
	ogółem	1180				
Pogorszenie funkcjonowania emocjonalnego	nie	1046	586,86	66276,5	-1,029	,303
	tak	134	618,90			
	ogółem	1180				
Objawy psychologiczne	nie	1046	588,93	68436,5	-,444	,657
	tak	134	602,78			
	ogółem	1180				
Objawy psychosomatyczne	nie	1046	586,31	65703,5	-1,182	,237
	tak	134	623,18			
	ogółem	1180				
Objawy podstawowe	nie	1046	584,42	63723	-1,713	,087
	tak	134	637,96			
	ogółem	1180				
Objawy wtórne	nie	1046	587,52	66960	-,841	,400
	tak	134	613,80			
	ogółem	1180				

Różnice statystycznie istotne nie wystąpiły w zakresie pozostałych zmiennych mierzących wypalenie zawodowe kuratorów sądowych.

W przypadku kolejnego niebezpiecznego doświadczenia, którym jest duszenie, różnice pod względem objawów wypalenia zawodowego między kuratorami, którzy doświadczyli w pracy duszenia, a kuratorami, którzy nie doświadczyli tego typu zachowań, ujawniły się jedynie w przypadku zmiennej „zdystansowanie psychiczne”, której wyższy poziom nasilenia ujawnili kuratorzy doświadczający tego typu sytuacji w pracy.

Tabela 52. Różnice pod względem objawów wypalenia zawodowego między kuratorami, którzy doświadczyli w pracy duszenia, a kuratorami, którzy nie doświadczyli tego typu zachowania

	Duszenie	N	M _{rang}	U	Z	p
Wyczerpanie	nie	1071	586,34	53919	-1,315	,189
	tak	109	631,33			
	ogółem	1180				
Zdystansowanie psychiczne	nie	1071	583,00	50341,5	-2,375	,018
	tak	109	664,15			
	ogółem	1180				
Pogorszenie funkcjonowania poznawczego	nie	1071	587,91	55596	-,823	,410
	tak	109	615,94			
	ogółem	1180				
Pogorszenie funkcjonowania emocjonalnego	nie	1071	587,72	55389	-,883	,377
	tak	109	617,84			
	ogółem	1180				
Objawy psychologiczne	nie	1071	588,92	56682,5	-,499	,618
	tak	109	605,98			
	ogółem	1180				
Objawy psychosomatyczne	nie	1071	587,30	54941,5	-1,014	,311
	tak	109	621,95			
	ogółem	1180				
Objawy podstawowe	nie	1071	585,57	53092,5	-1,557	,119
	tak	109	638,91			
	ogółem	1180				
Objawy wtórne	nie	1071	588,05	55746	-,775	,439
	tak	109	614,57			
	ogółem	1180				

Identyczny obraz różnic między kuratorami, którzy doświadczyli niebezpiecznych sytuacji w pracy, a kuratorami, którzy nie doświadczyli takich zdarzeń, przedstawia się także w przypadku zachowania, którym jest próba zepchnięcia ze schodów. Kuratorzy, którzy

byli ofiarami takich zachowań, charakteryzują się wyższym poziomem zdystansowania psychicznego niż kuratorzy, którzy nie doświadczyli tego typu niebezpiecznych sytuacji.

Tabela 53. Różnice pod względem objawów wypalenia zawodowego między kuratorami, którzy doświadczyli w pracy próby zepchnięcia ze schodów, a kuratorami, którzy nie doświadczyli tego typu zachowania

	Próby zepchnięcia ze schodów	N	M _{rang}	U	Z	p
Wyczerpanie	nie	1055	583,94	59014,5	-1,924	,054
	tak	125	645,88			
	ogółem	1180				
Zdystansowanie psychiczne	nie	1055	581,80	56756	-2,556	,011
	tak	125	663,95			
	ogółem	1180				
Pogorszenie funkcjonowania poznawczego	nie	1055	587,20	62457,5	-,972	,331
	tak	125	618,34			
	ogółem	1180				
Pogorszenie funkcjonowania emocjonalnego	nie	1055	586,88	62117	-1,065	,287
	tak	125	621,06			
	ogółem	1180				
Objawy psychologiczne	nie	1055	586,90	62141	-1,056	,291
	tak	125	620,87			
	ogółem	1180				
Objawy psychosomatyczne	nie	1055	585,85	61036	-1,364	,173
	tak	125	629,71			
	ogółem	1180				
Objawy podstawowe	nie	1055	583,89	58964,5	-1,936	,053
	tak	125	646,28			
	ogółem	1180				
Objawy wtórne	nie	1055	586,25	61455	-1,245	,213
	tak	125	626,36			
	ogółem	1180				

W przypadku pozostałych zmiennych mierzących wypalenie zawodowe różnice między grupą kuratorów, których w trakcie wykonywania obowiązków służbowych inne osoby próbowały zepchnąć ze schodów, a grupą kuratorów, którzy nie doświadczyli takich zachowań, okazały się statystycznie nieistotne.

Okazało się, że istotnie wyższy poziom zdystansowania psychicznego ujawnili kuratorzy, którzy doświadczyli w związku z wykonywaniem obowiązków zawodowych próby wyrzucenia przez okno lub balkon. W przypadku pozostałych zmiennych mierzących wypalenie zawodowe różnice między grupami okazały się statystycznie nieistotne.

Tabela 54. Różnice pod względem objawów wypalenia zawodowego między kuratorami, którzy doświadczyli w pracy próby wyrzucenia przez okno lub balkon, a kuratorami, którzy nie doświadczyli tego typu zachowań

	Próby wyrzucenia przez okno lub balkon	N	M _{rang}	U	Z	p
Wyczerpanie	nie	1072	586,19	53268	-1,371	,171
	tak	108	633,28			
	ogółem	1180				
Zdystansowanie psychiczne	nie wybrano	1072	582,40	49201,5	-2,581	,010
	tak	108	670,93			
	ogółem	1180				
Pogorszenie funkcjonowania poznawczego	nie	1072	587,52	54698	-,951	,342
	tak	108	620,04			
	ogółem	1180				
Pogorszenie funkcjonowania emocjonalnego	nie	1072	587,64	54817	-,914	,361
	tak	108	618,94			
	ogółem	1180				
Objawy psychologiczne	nie	1072	588,86	56129	-,522	,601
	tak	108	606,79			
	ogółem	1180				
Objawy psychosomatyczne	nie	1072	587,21	54356,5	-1,049	,294
	tak	108	623,20			
	ogółem	1180				
Objawy podstawowe	nie	1072	585,23	52240	-1,674	,094
	tak	108	642,80			
	ogółem	1180				
Objawy wtórne	nie	1072	588,02	55229	-,788	,431
	tak	108	615,12			
	ogółem	1180				

Istotnie bardziej zdystansowani psychicznie są także ci kuratorzy, którzy doświadczyli w związku z wykonywaniem obowiązków służbowych pobicia, niż kuratorzy, którzy nie doświadczyli takich zachowań. Różnice między pozostałymi objawami wypalenia zawodowego okazały się statystycznie nieistotne. Szczegółowe dane w tym zakresie zostały przedstawione w tabeli 55.

Tabela 55. Różnice pod względem objawów wypalenia zawodowego między kuratorami, którzy doświadczyli w pracy pobicia, a kuratorami, którzy nie doświadczyli tego typu zachowań

	Pobicie (kopnięcie, cios pięścią, uderzenie w twarz)	N	M _{rang}	U	Z	p
Wyczerpanie	nie	1064	586,19	57126,5	-1,317	,188
	tak	116	630,03			
	ogółem	1180				
Zdystansowanie psychiczne	nie	1064	582,51	53208,5	-2,447	,014
	tak	116	663,81			
	ogółem	1180				
Pogorszenie funkcjonowania poznawczego	nie	1064	587,10	58091,5	-1,045	,296
	tak	116	621,71			
	ogółem	1180				
Pogorszenie funkcjonowania emocjonalnego	nie	1064	586,38	57331	-1,262	,207
	tak	116	628,27			
	ogółem	1180				
Objawy psychologiczne	nie	1064	588,42	59501	-,636	,525
	tak	116	609,56			
	ogółem	1180				
Objawy psychosomatyczne	nie	1064	586,03	56960	-1,367	,172
	tak	116	631,47			
	ogółem	1180				
Objawy podstawowe	nie	1064	584,72	55564,5	-1,764	,078
	tak	116	643,50			
	ogółem	1180				
Objawy wtórne	nie	1064	587,17	58170,5	-1,017	,309
	tak	116	621,03			
	ogółem	1180				

Część kuratorów wskazała, że doświadczyła w pracy także obrzucania przedmiotami. Jak pokazały analizy statystyczne, kuratorzy ci charakteryzują się istotnie wyższym poziomem nasilenia wyczerpania oraz zdystansowania psychicznego, co przekłada się także na istotnie wyższy poziom objawów podstawowych wypalenia zawodowego.

Tabela 56. Różnice pod względem objawów wypalenia zawodowego między kuratorami, którzy doświadczyli w pracy obrzucania przedmiotami, a kuratorami, którzy nie doświadczyli tego typu zachowań

	Rzucanie przedmiotami w kuratora	N	M _{rang}	U	Z	p
Wyczerpanie	nie	1046	583,46	62722,5	-1,984	,047
	tak	134	645,42			
	ogółem	1180				
Zdystansowanie psychiczne	nie	1046	579,49	58568	-3,109	,002
	tak	134	676,43			
	ogółem	1180				
Pogorszenie funkcjonowania poznawczego	nie	1046	584,69	64005	-1,646	,100
	tak	134	635,85			
	ogółem	1180				
Pogorszenie funkcjonowania emocjonalnego	nie	1046	587,00	66418	-,991	,322
	tak	134	617,84			
	ogółem	1180				
Objawy psychologiczne	nie	1046	586,43	65827,5	-1,148	,251
	tak	134	622,25			
	ogółem	1180				
Objawy psychosomatyczne	nie	1046	584,99	64323	-1,554	,120
	tak	134	633,48			
	ogółem	1180				
Objawy podstawowe	nie	1046	582,35	61556,5	-2,296	,022
	tak	134	654,12			
	ogółem	1180				
Objawy wtórne	nie	1046	585,42	64765,5	-1,432	,152
	tak	134	630,18			
	ogółem	1180				

Kuratorzy, jak się okazało, byli również nierzadko ofiarami działań osób, polegających na uszkodzeniu mienia należącego do kuratora, co miało związek z pracą zawodową. Ci kuratorzy, którzy doświadczyli tego typu sytuacji, ujawnili istotnie wyższy poziom wyczerpania, zdystansowania psychicznego, istotnie częściej doświadczają pogorszenia funkcjonowania emocjonalnego, istotnie częściej występują u nich objawy psychologiczne i psychosomatyczne, co przekłada się na istotnie wyższy poziom objawów podstawowych i objawów wtórnych wypalenia zawodowego. Szczegółowe dane zawarte są w tabeli 57.

Tabela 57. Różnice pod względem objawów wypalenia zawodowego między kuratorami, którzy doświadczyli uszkodzenia mienia w związku z wykonywaną pracą, a kuratorami, którzy nie doświadczyli tego typu zachowań

	Uszkodzenie mienia	N	M _{rang}	U	Z	p
Wyczerpanie	nie	1034	579,76	64378,5	-2,885	,004
	tak	146	666,55			
	ogółem	1180				
Zdystansowanie psychiczne	nie	1034	578,78	63366,5	-3,152	,002
	tak	146	673,48			
	ogółem	1180				
Pogorszenie funkcjonowania poznawczego	nie	1034	583,41	68153	-1,913	,056
	tak	146	640,70			
	ogółem	1180				
Pogorszenie funkcjonowania emocjonalnego	nie	1034	582,25	66947,5	-2,224	,026
	tak	146	648,96			
	ogółem	1180				
Objawy psychologiczne	nie	1034	582,13	66822,5	-2,252	,024
	tak	146	649,81			
	ogółem	1180				
Objawy psychosomatyczne	nie	1034	579,00	63594	-3,092	,002
	tak	146	671,92			
	ogółem	1180				
Objawy podstawowe	nie	1034	579,55	64160,5	-2,938	,003
	tak	146	668,04			
	ogółem	1180				
Objawy wtórne	nie	1034	579,99	64611,5	-2,822	,005
	tak	146	664,96			
	ogółem	1180				

Wyniki badań wykazały, że kuratorzy, którzy doświadczyli w związku z wykonaną pracą kradzieży mienia, w porównaniu z kuratorami, którzy nie doświadczyli tego typu sytuacji, są istotnie bardziej zdystansowani psychicznie. Nie ma natomiast różnic statystycznie istotnych w zakresie pozostałych wymiarów wypalenia zawodowego.

Tabela 58. Różnice pod względem objawów wypalenia zawodowego między kuratorami, którzy doświadczyli kradzieży mienia w związku z wykonywaną pracą, a kuratorami, którzy nie doświadczyli tego typu zachowań

	Kradzież mienia	N	M _{rang}	U	Z	p
Wyczerpanie	nie	1067	585,26	54691	-1,626	,104
	tak	113	640,01			
	ogółem	1180				
Zdystansowanie psychiczne	nie	1067	582,75	52013,5	-2,408	,016
	tak	113	663,70			
	ogółem	1180				
Pogorszenie funkcjonowania poznawczego	nie	1067	587,73	57325,5	-,865	,387
	tak	113	616,69			
	ogółem	1180				
Pogorszenie funkcjonowania emocjonalnego	nie	1067	587,25	56818,5	-1,011	,312
	tak	113	621,18			
	ogółem	1180				
Objawy psychologiczne	nie	1067	588,10	57726	-,745	,456
	tak	113	613,15			
	ogółem	1180				
Objawy psychosomatyczne	nie	1067	586,80	56341	-1,148	,251
	tak	113	625,41			
	ogółem	1180				
Objawy podstawowe	nie	1067	584,87	54280	-1,744	,081
	tak	113	643,65			
	ogółem	1180				
Objawy wtórne	nie	1067	587,39	56966,5	-,964	,335
	tak	113	619,87			
	ogółem	1180				

Analiza statystyczna wykazała również, że kuratorzy, którzy w związku z wykonywaniem pracy doświadczyli gróźb pozbawienia życia lub pobicia, charakteryzują się istotnie wyższym nasileniem wypalenia zawodowego niż kuratorzy, którzy nie doświadczyli tego typu zachowań, w zakresie wszystkich zmiennych mierzonych przy zastosowaniu BAT-PL.

Tabela 59. Różnice pod względem objawów wypalenia zawodowego między kuratorami, którzy doświadczyli gróźb pozbawienia życia lub pobicia w związku z wykonywaną pracą, a kuratorami, którzy nie doświadczyli tego typu zachowań

	Grożenie pozba- wieniem życia lub pobiciem	N	M _{rang}	U	Z	p
Wyczerpanie	nie	976	575,24	84653,5	-3,370	< ,001
	tak	204	663,53			
	ogółem	1180				
Zdystansowanie psychiczne	nie	976	576,45	85837	-3,107	,002
	tak	204	657,73			
	ogółem	1180				
Pogorszenie funkcjonowania poznawczego	nie	976	578,20	87549,5	-2,728	,006
	tak	204	649,34			
	ogółem	1180				
Pogorszenie funkcjonowania emocjonalnego	nie	976	578,68	88015	-2,618	,009
	tak	204	647,05			
	ogółem	1180				
Objawy psychologiczne	nie	976	578,30	87640,5	-2,697	,007
	tak	204	648,89			
	ogółem	1180				
Objawy psychosomatyczne	nie	976	574,58	84013	-3,519	< ,001
	tak	204	666,67			
	ogółem	1180				
Objawy podstawowe	nie	976	574,81	84235,5	-3,461	< ,001
	tak	204	665,58			
	ogółem	1180				
Objawy wtórne	nie	976	575,53	84943	-3,303	< ,001
	tak	204	662,11			
	ogółem	1180				

Ponadto kuratorzy zawodowi, którzy doświadczyli gróźb skierowanych pod adresem członków ich rodzin, ujawnili istotnie wyższy poziom nasilenia symptomów wypalenia w zakresie: wyczerpania, zdystansowania psychicznego oraz objawów podstawowych.

Tabela 60. Różnice pod względem objawów wypalenia zawodowego między kuratorami, którzy w związku z wykonywaną pracą doświadczyli gróźb pozbawienia życia lub pobicia skierowanych do członka rodziny kuratora, a kuratorami, którzy nie doświadczyli tego typu gróźb

	Grożenie pozbawie- niem życia lub pobi- ciem członka rodziny kuratora	N	M _{rang}	U	Z	p
Wyczerpanie	nie	1038	582,94	65847,5	-2,064	,039
	tak	142	645,79			
	ogółem	1180				
Zdystansowanie psychiczne	nie	1038	581,62	64482	-2,427	,015
	tak	142	655,40			
	ogółem	1180				
Pogorszenie funkcjonowania poznawczego	nie	1038	586,91	69972	-,984	,325
	tak	142	616,74			
	ogółem	1180				
Pogorszenie funkcjonowania emocjonalnego	nie	1038	585,55	68558,5	-1,355	,175
	tak	142	626,69			
	ogółem	1180				
Objawy psychologiczne	nie	1038	585,42	68423	-1,388	,165
	tak	142	627,65			
	ogółem	1180				
Objawy psychosomatyczne	nie	1038	583,38	66304	-1,946	,052
	tak	142	642,57			
	ogółem	1180				
Objawy podstawowe	nie	1038	582,86	65765	-2,083	,037
	tak	142	646,37			
	ogółem	1180				
Objawy wtórne	nie	1038	584,01	66961	-1,770	,077
	tak	142	637,94			
	ogółem	1180				

Kuratorzy sądowi, którzy doświadczyli gróźb użycia niebezpiecznych narzędzi, ujawnili istotnie wyższy poziom nasilenia symptomów wypalenia, także w zakresie: wyczerpania, zdystansowania psychicznego oraz objawów podstawowych.

Tabela 61. Różnice pod względem objawów wypalenia zawodowego, między kuratorami, którzy w związku z wykonywaną pracą doświadczyli gróźb użycia niebezpiecznych narzędzi, a kuratorami, którzy nie doświadczyli tego typu gróźb

	Grożby użycia niebezpiecznych narzędzi (np. broni palnej, noża, kija baseballowego)	N	M _{rang}	U	Z	p
Wyczerpanie	nie	1042	582,90	63980	-2,108	,035
	tak	138	647,88			
	ogółem	1180				
Zdystansowanie psychiczne	nie	1042	578,99	603307	-3,198	,001
	tak	138	677,41			
	ogółem	1180				
Pogorszenie funkcjonowania poznawczego	nie	1042	586,03	610647	-1,245	,213
	tak	138	624,22			
	ogółem	1180				
Pogorszenie funkcjonowania emocjonalnego	nie	1042	584,84	609407	-1,574	,116
	tak	138	633,21			
	ogółem	1180				
Objawy psychologiczne	nie	1042	584,86	609424,5	-1,566	,117
	tak	138	633,08			
	ogółem	1180				
Objawy psychosomatyczne	nie	1042	584,13	608667	-1,768	,077
	tak	138	638,57			
	ogółem	1180				
Objawy podstawowe	nie	1042	581,78	606212,5	-2,416	,016
	tak	138	656,36			
	ogółem	1180				
Objawy wtórne	nie	1042	584,14	608672	-1,763	,078
	tak	138	638,54			
	ogółem	1180				

Wyniki badań potwierdziły, że kuratorzy, którzy doświadczyli usiłowania zgwałcenia lub poddania się innej czynności seksualnej, co miało związek z wykonywaną przez nich pracą zawodową, ujawnili istotnie wyższy poziom zdystansowania psychicznego niż kuratorzy, którzy nie doświadczyli tego typu zachowań. W przypadku pozostałych zmiennych mierzących wypalenie zawodowe różnice okazały się statystycznie nieistotne.

Tabela 62. Różnice pod względem objawów wypalenia zawodowego między kuratorami, którzy w związku z wykonywaną pracą doświadczyli usiłowania zgwałcenia lub poddania się innej czynności seksualnej, a kuratorami, którzy nie doświadczyli tego typu zachowań

	Usiłowanie zgwałcenia lub poddania się innej czynności seksualnej	N	M _{rang}	U	Z	p
Wyczerpanie	nie	1071	585,89	53428	-1,460	,144
	tak	109	635,83			
	ogółem	1180				
Zdystansowanie psychiczne	nie	1071	583,78	51170	-2,130	,033
	tak	109	656,55			
	ogółem	1180				
Pogorszenie funkcjonowania poznawczego	nie	1071	587,74	55412	-,878	,380
	tak	109	617,63			
	ogółem	1180				
Pogorszenie funkcjonowania emocjonalnego	nie	1071	587,84	55518,5	-,845	,398
	tak	109	616,66			
	ogółem	1180				
Objawy psychologiczne	nie	1071	588,83	56579	-,529	,597
	tak	109	606,93			
	ogółem	1180				
Objawy psychosomatyczne	nie	1071	586,66	54254,5	-1,217	,224
	tak	109	628,25			
	ogółem	1180				
Objawy podstawowe	nie	1071	585,59	53113	-1,551	,121
	tak	109	638,72			
	ogółem	1180				
Objawy wtórne	nie	1071	587,63	55296	-,907	,364
	tak	109	618,70			
	ogółem	1180				

Innym niebezpieczeństwem, na które narażeni są kuratorzy w swojej codziennej pracy, są zachowania polegające na przetrzymywaniu, zamknięciu kuratora i uniemożliwieniu mu wyjścia z pomieszczenia. Kuratorzy, którzy doświadczyli takich zachowań ze strony swoich podopiecznych bądź osób z ich najbliższego otoczenia, ujawnili istotnie wyższy poziom wyczerpania, zdystansowania psychicznego, istotnie częściej występują u nich objawy psychologiczne i psychosomatyczne wypalenia, co przekłada się na istotnie wyższy poziom objawów podstawowych i objawów wtórnych wypalenia.

Tabela 63. Różnice pod względem objawów wypalenia zawodowego, między kuratorami, którzy w związku z wykonywaną pracą doświadczyli przetrzymywania, zamknięcia, uniemożliwienia wyjścia z pomieszczenia, a kuratorami, którzy nie doświadczyli tego typu zachowań

	Przetrzymywanie, zamknięcie kuratora, uniemożliwienie wyj- ścia z pomieszczenia	N	M _{rang}	U	Z	p
Wyczerpanie	nie	1032	578,35	63825,5	-3,239	,001
	tak	148	675,25			
	ogółem	1180				
Zdystansowanie psychiczne	nie	1032	579,42	64937,5	-2,957	,003
	tak	148	667,73			
	ogółem	1180				
Pogorszenie funkcjonowania poznawczego	nie	1032	584,72	70405	-1,548	,122
	tak	148	630,79			
	ogółem	1180				
Pogorszenie funkcjonowania emocjonalnego	nie	1032	583,60	69252	-1,843	,065
	tak	148	638,58			
	ogółem	1180				
Objawy psychologiczne	nie	1032	582,53	68147	-2,125	,034
	tak	148	646,05			
	ogółem	1180				
Objawy psychosomatyczne	nie	1032	580,67	66224,5	-2,623	,009
	tak	148	659,04			
	ogółem	1180				
Objawy podstawowe	nie	1032	579,51	65030	-2,925	,003
	tak	148	667,11			
	ogółem	1180				
Objawy wtórne	nie	1032	580,96	66523,5	-2,541	,011
	tak	148	657,02			
	ogółem	1180				

Okazało się, że kuratorzy, którzy w związku z wykonywaniem obowiązków służbowych doświadczyli pogryzienia przez psa, ujawnili istotnie wyższy poziom wszystkich zmiennych mierzących wypalenie zawodowe niż kuratorzy, którzy nie doświadczyli tego typu sytuacji.

Tabela 64. Różnice pod względem objawów wypalenia zawodowego między kuratorami, którzy w związku z wykonywaną pracą doświadczyli pogryzienia przez psa, a kuratorami, którzy nie doświadczyli tego typu sytuacji

	Pogryzienie przez psa	N	M _{rang}	U	Z	p
Wyczerpanie	nie	924	570,40	99697	-3,855	< ,001
	tak	256	663,06			
	ogółem	1180				
Zdystansowanie psychiczne	nie	924	569,64	98994,5	-4,007	< ,001
	tak	256	665,80			
	ogółem	1180				
Pogorszenie funkcjonowania poznawczego	nie	924	579,55	108153	-2,110	,035
	tak	256	630,03			
	ogółem	1180				
Pogorszenie funkcjonowania emocjonalnego	nie	924	577,39	106160,5	-2,521	,012
	tak	256	637,81			
	ogółem	1180				
Objawy psychologiczne	nie	924	577,67	106420	-2,462	,014
	tak	256	636,80			
	ogółem	1180				
Objawy psychosomatyczne	nie	924	570,65	99935	-3,810	< ,001
	tak	256	662,13			
	ogółem	1180				
Objawy podstawowe	nie	924	570,76	100035	-3,781	< ,001
	tak	256	661,74			
	ogółem	1180				
Objawy wtórne	nie	924	573,35	102424	-3,287	,001
	tak	256	652,41			
	ogółem	1180				

Identycznie przedstawiają się wyniki badań, które dotyczą innej, podobnej okoliczności, stanowiącej niebezpieczeństwo w pracy kuratorów, tj. szczucia psem. Okazało się, że kuratorzy, którzy w związku z wykonywaną pracą doświadczyli szczucia psem, ujawnili istotnie wyższe nasilenie wszystkich zmiennych mierzących wypalenie zawodowe niż kuratorzy, którzy nie doświadczyli tego typu sytuacji. Różnice między grupami okazały się statystycznie istotne.

Tabela 65. Różnice pod względem objawów wypalenia zawodowego, między kuratorami, którzy w związku z wykonywaną pracą doświadczyli szczucia psem, a kuratorami, którzy nie doświadczyli tego typu sytuacji

	Szczucie psem	N	M _{rang}	U	Z	p
Wyczerpanie	nie	975	573,99	83842	-3,634	< ,001
	tak	205	669,01			
	ogółem	1180				
Zdystansowanie psychiczne	nie	975	571,38	81292,5	-4,216	< ,001
	tak	205	681,45			
	ogółem	1180				
Pogorszenie funkcjonowania poznawczego	nie	975	579,97	89666	-2,330	,020
	tak	205	640,60			
	ogółem	1180				
Pogorszenie funkcjonowania emocjonalnego	nie	975	578,23	87970,5	-2,710	,007
	tak	205	648,88			
	ogółem	1180				
Objawy psychologiczne	nie	975	579,42	89136,5	-2,441	,015
	tak	205	643,19			
	ogółem	1180				
Objawy psychosomatyczne	nie	975	573,10	82968	-3,835	< ,001
	tak	205	673,28			
	ogółem	1180				
Objawy podstawowe	nie	975	573,65	83507	-3,705	< ,001
	tak	205	670,65			
	ogółem	1180				
Objawy wtórne	nie	975	575,47	85281,5	-3,307	< ,001
	tak	205	661,99			
	ogółem	1180				

Blisko połowa kuratorów, którzy wzięli udział w badaniach, wskazała, że byli oni narażeni na sytuacje urągające obyczajności i/lub okazywanie lekceważenia (np. przyjmowanie kuratora w niekompletnym ubraniu, obnażanie się przed kuratorem). Kuratorzy ci charakteryzują się istotnie wyższym poziomem nasilenia wszystkich objawów wypalenia zawodowego mierzonych przy zastosowaniu narzędzia BAT-PL. Różnice te okazały się statystycznie istotne na poziomie $p < 0,001$.

Tabela 66. Różnice pod względem objawów wypalenia zawodowego między kuratorami, którzy w związku z wykonywaną pracą doświadczyli sytuacji urągających obyczajności i/lub okazywania lekceważenia ze strony podopiecznych lub członków ich rodzin, a kuratorami, którzy nie doświadczyli tego typu sytuacji

	Narażenie na sytuacje urągające obyczajności i/lub okazywanie lekceważenia (np. przyjmowanie kuratora w niekompletnym ubraniu, obnażanie się przed kuratorem)	N	M _{rang}	U	Z	p
Wyczerpanie	nie	632	532,96	136800,5	-6,238	< ,001
	tak	548	656,86			
	ogółem	1180				
Zdystansowanie psychiczne	nie	632	541,67	142305,5	-5,302	< ,001
	tak	548	646,82			
	ogółem	1180				
Pogorszenie funkcjonowania poznawczego	nie	632	555,22	150871	-3,843	< ,001
	tak	548	631,19			
	ogółem	1180				
Pogorszenie funkcjonowania emocjonalnego	nie	632	547,93	146263	-4,628	< ,001
	tak	548	639,60			
	ogółem	1180				
Objawy psychologiczne	nie	632	539,91	141193,5	-5,489	< ,001
	tak	548	648,85			
	ogółem	1180				
Objawy psychosomatyczne	nie	632	529,96	134908	-6,569	< ,001
	tak	548	660,32			
	ogółem	1180				
Objawy podstawowe	nie	632	534,67	137883,5	-6,045	< ,001
	tak	548	654,89			
	ogółem	1180				
Objawy wtórne	nie	632	531,32	135764	-6,411	< ,001
	tak	548	658,76			
	ogółem	1180				

Duża część kuratorów spośród tych, którzy wzięli udział w badaniach, wskazała, że w pracy usiłowano zmusić ich do odstąpienia od czynności służbowych lub zmiany podjętej decyzji. Kuratorzy reprezentujący tę podgrupę ujawnili istotnie wyższy poziom wypalenia zawodowego w zakresie wszystkich objawów wypalenia, w tym objawów podstawowych oraz objawów wtórnych, niż kuratorzy, którzy nie doświadczyli tego typu sytuacji. We wszystkich przypadkach różnica była statystycznie istotna na poziomie $p < 0,001$.

Tabela 67. Różnice pod względem objawów wypalenia zawodowego między kuratorami, którzy w związku z wykonywaną pracą doświadczyli usiłowania spowodowania odstąpienia przez kuratora od czynności służbowych lub zmiany podjętej decyzji, a kuratorami, którzy nie doświadczyli tego typu sytuacji

	Usiłowanie spowodowania odstąpienia przez kuratora od czynności służbowych lub zmiany podjętej decyzji	N	M _{rang}	U	Z	p
Wyczerpanie	nie	693	537,51	132025	-6,380	< ,001
	tak	487	665,90			
	ogółem	1180				
Zdystansowanie psychiczne	nie	693	547,59	139009,5	-5,175	< ,001
	tak	487	651,56			
	ogółem	1180				
Pogorszenie funkcjonowania poznawczego	nie	693	554,95	144108,5	-4,302	< ,001
	tak	487	641,09			
	ogółem	1180				
Pogorszenie funkcjonowania emocjonalnego	nie	693	560,24	147773,5	-3,655	< ,001
	tak	487	633,56			
	ogółem	1180				
Objawy psychologiczne	nie	693	555,80	144699	-4,182	< ,001
	tak	487	639,88			
	ogółem	1180				
Objawy psychosomatyczne	nie	693	541,85	135031	-5,864	< ,001
	tak	487	659,73			
	ogółem	1180				
Objawy podstawowe	nie	693	541,06	134481	-5,947	< ,001
	tak	487	660,86			
	ogółem	1180				
Objawy wtórne	nie	693	545,75	137732,5	-5,385	< ,001
	tak	487	654,18			
	ogółem	1180				

Niemala część badanych osób wskazała, że doświadczyła hejtu w mediach społecznościowych. Są to kuratorzy, którzy w porównaniu z osobami, które nie doświadczyły tego typu sytuacji, charakteryzują się istotnie wyższym poziomem wypalenia w zakresie: wyczerpania, zdystansowania psychicznego. Są to osoby istotnie gorzej funkcjonujące poznawczo, co przekłada się na wynik ogólny objawów podstawowych wypalenia zawodowego wśród kuratorów sądowych.

Tabela 68. Różnice pod względem objawów wypalenia zawodowego między kuratorami, którzy w związku z wykonywaną pracą doświadczyli hejtu w mediach społecznościowych, a kuratorami, którzy nie doświadczyli tego typu sytuacji

	Hejt w mediach społecznościowych	N	M _{rang}	U	Z	p
Wyczerpanie	nie	990	577,13	80810	-3,081	,002
	tak	190	660,18			
	ogółem	1180				
Zdystansowanie psychiczne	nie	990	577,50	81184	-2,999	,003
	tak	190	658,22			
	ogółem	1180				
Pogorszenie funkcjonowania poznawczego	nie	990	581,36	85000	-2,117	,034
	tak	190	638,13			
	ogółem	1180				
Pogorszenie funkcjonowania emocjonalnego	nie	990	584,22	87829	-1,452	,146
	tak	190	623,24			
	ogółem	1180				
Objawy psychologiczne	nie	990	582,45	86082	-1,856	,063
	tak	190	632,44			
	ogółem	1180				
Objawy psychosomatyczne	nie	990	582,98	86603,5	-1,735	,083
	tak	190	629,69			
	ogółem	1180				
Objawy podstawowe	nie	990	577,75	81426	-2,935	,003
	tak	190	656,94			
	ogółem	1180				
Objawy wtórne	nie	990	582,19	85827	-1,913	,056
	tak	190	633,78			
	ogółem	1180				

W przypadku pozostałych zmiennych mierzących objawy wypalenia zawodowego różnice okazały się statystycznie nieistotne.

4.11. Wypalenie zawodowe a inne czynniki związane z pracą

Wypalenie zawodowe a obsługa sekretarska

Jak już wcześniej wspomniano, badania pozwoliły ujawnić, że nie we wszystkich ZKSS funkcjonuje obsługa sekretarska. Fakt posiadania obsługi sekretarskiej zadeklarowało ponad 90% kuratorów, jednakże niewielka ich część ($N = 51$) wskazała, że nie ma wsparcia w tym zakresie. Zbadano istotności różnic między obiema grupami pod względem nasilenia objawów wypalenia zawodowego.

Tabela 69. Różnice między kuratorami deklarującymi obsługę sekretarską swojego ZKSS a kuratorami pracującymi w ZKSS bez obsługi sekretarskiej w zakresie objawów wypalenia zawodowego

	Posiadanie obsługi sekretarskiej	N	M_{rang}	U	Z	p
Wyczerpanie	tak	1080	562,86	24152,5	-1,923	,054
	nie	51	651,29			
	ogółem	1133				
Zdystansowanie psychiczne	tak	1080	561,72	22919	-2,458	,014
	nie	51	674,57			
	ogółem	1133				
Pogorszenie funkcjonowania poznawczego	tak	1080	561,52	22701	-2,560	,010
	nie	51	678,68			
	ogółem	1133				
pogorszenie funkcjonowania emocjonalnego	tak	1080	564,45	25869,5	-1,188	n.i.
	nie	51	618,90			
	ogółem	1133				
Objawy psychologiczne	tak	1080	562,87	24155	-1,924	,054
	nie	51	651,25			
	ogółem	1133				
Objawy psychosomatyczne	tak	1080	563,71	25066,5	-1,532	n.i.
	nie	51	634,05			
	ogółem	1133				
Objawy podstawowe	tak	1080	562,16	23390,5	-2,249	,025
	nie	51	665,67			
	ogółem	1133				
Objawy wtórne	tak	1080	563,07	24380,5	-1,824	,068
	nie	51	646,99			
	ogółem	1133				

Analiza statystyczna z wykorzystaniem testu U Manna-Whitneya ujawniła, że różnice między kuratorami deklarującymi obsługę sekretarską swojego ZKSS a kuratorami pracującymi w ZKSS bez obsługi sekretarskiej, w zakresie objawów wypalenia zawodowego, są statystycznie istotne ($p < 0,05$) w zakresie: objawów podstawowych, pogorszenia funkcjonowania poznawczego oraz zdystansowania psychicznego. W zakresie wszystkich wymienionych zmiennych istotnie bardziej wypaleni są kuratorzy bez obsługi sekretarskiej, a wnioszek ten dotyczy najważniejszej zmiennej mierzącej wypalenie zawodowe, tj. objawów podstawowych. Kuratorzy bez obsługi sekretarskiej są również istotnie bardziej zdystansowani psychicznie oraz ujawniają istotnie bardziej nasilony objaw w postaci pogorszenia funkcjonowania poznawczego. Ponadto w przypadku wyczerpania, objawów psychologicznych i objawów wtórnych różnice statystycznie istotne, co prawda, nie wystąpiły, jednakże można zaobserwować pewną tendencję: wyższe średnie rang uzyskała grupa kuratorów bez obsługi sekretarskiej.

Jeszcze więcej statystycznie istotnych różnic w zakresie objawów wypalenia zawodowego wystąpiło między kuratorami deklarującymi, iż obsługa sekretarska w ZKSS jest wystarczająca, a kuratorami pracującymi w ZKSS, którzy wskazali, że obsługa sekretarska jest niewystarczająca.

Tabela 70. Różnice między kuratorami deklarującymi, iż obsługa sekretarska w ZKSS jest wystarczająca, a kuratorami pracującymi w ZKSS, którzy wskazali, że obsługa sekretarska jest niewystarczająca, w zakresie objawów wypalenia zawodowego

	Czy obsługa sekretarska jest wystarczająca?	N	M_{rang}	U	Z	p
Wyczerpanie	tak	643	503,72	116848,5	-3,114	,002
	nie	410	563,5			
	ogółem	1053				
Zdystansowanie psychiczne	tak	643	514,55	123807,5	-1,669	,095
	nie	410	546,53			
	ogółem	1053				
Pogorszenie funkcjonowania poznawczego	tak	643	511,16	121630	-2,130	,033
	nie	410	551,84			
	ogółem	1053				
Pogorszenie funkcjonowania emocjonalnego	tak	643	512,62	329617,5	-1,929	,054
	nie	410	549,55			
	ogółem	1053				
Objawy psychologiczne	tak	643	503,47	323734	-3,150	,002
	nie	410	563,90			
	ogółem	1053				

Objawy psychosomatyczne	tak	643	497,89	320141,5	-3,899	< ,001
	nie	410	572,66			
	ogółem	1053				
Objawy podstawowe	tak	643	506,83	325892	-2,696	,007
	nie	410	558,63			
	ogółem	1053				
Objawy wtórne	tak	643	498,9	320791,5	-3,758	< ,001
	nie	410	571,07			
	ogółem	1053				

Okazało się, że kuratorzy, którzy wskazali, że obsługa sekretarska w ZKSS, w którym pracują, jest niewystarczająca, ujawniają istotnie wyższe nasilenie objawów wypalenia zawodowego niż kuratorzy deklarujący, że ich obsługa sekretarska jest wystarczająca, w zakresie aż sześciu objawów, tj. wyczerpania, pogorszenia funkcjonowania poznawczego, objawów psychologicznych, objawów psychosomatycznych, objawów podstawowych oraz objawów wtórnych. Wydaje się zatem, że w kontekście wypalenia zawodowego ma znaczenie nie tylko sam fakt posiadania przez dany ZKSS obsługi sekretarskiej, ale również to, czy jest ona wystarczająca.

Kolejne analizy statystyczne nie ujawniły jakichkolwiek różnic, które byłyby statystycznie istotne, między kuratorami wskazującymi, że obsługa sekretarska ZKSS, w których pracują, jest kompetentna, a kuratorami, którzy mieli zastrzeżenia do kompetencji pracowników obsługi sekretarskiej.

Wypalenie zawodowe a warunki prowadzenia rozmowy

Chcąc sprawdzić, czy zmienne mierzące wypalenie zawodowe są powiązane z możliwością prowadzenia rozmowy z podopiecznymi w oddzielnym pokoju do tego przeznaczonym, wykonano testy istotności różnic między kuratorami mającymi możliwość prowadzenia rozmów z podopiecznymi w oddzielnym pokoju a kuratorami niemającymi takiej możliwości. Wyniki analiz zostały przedstawione w tabeli 71.

Tabela 71. Wypalenie zawodowe a warunki prowadzenia rozmowy

	Możliwość prowadzenia rozmów w oddzielnym pokoju do prowadzenia nieskrępowanej rozmowy	N	M _{rang}	U	Z	p
Wyczerpanie	tak	605	550,82	149931	-1,678	,093
	nie	526	583,46			
	ogółem	1131				
Zdystansowanie psychiczne	tak	605	547,82	148117	-2,013	,044
	nie	526	586,91			
	ogółem	1131				
Pogorszenie funkcjonowania poznawczego	tak	605	545,49	146707	-2,279	,023
	nie	526	589,59			
	ogółem	1131				
Pogorszenie funkcjonowania emocjonalnego	tak	605	555,99	153057,5	-1,110	,267
	nie	526	577,52			
	ogółem	1131				
Objawy psychologiczne	tak	605	551,85	333867,5	-1,566	,117
	nie	526	582,28			
	ogółem	1131				
Objawy psychosomatyczne	tak	605	546,36	330547	-2,174	,030
	nie	526	588,59			
	ogółem	1131				
Objawy podstawowe	tak	605	548,04	331561,5	-1,984	,047
	nie	526	586,66			
	ogółem	1131				
Objawy wtórne	tak	605	548,30	331724	-1,955	,051
	nie	526	586,35			
	ogółem	1131				

Okazało się, że kuratorzy niemający możliwości prowadzenia rozmowy w oddzielnym pokoju są istotnie bardziej wypaleni zawodowo. Różnice między grupami, statystycznie istotne, wystąpiły w zakresie: objawów podstawowych, objawów psychosomatycznych, zdystansowania psychicznego oraz pogorszenia funkcjonowania poznawczego. Kuratorzy, którzy nie mają możliwości rozmowy z podopiecznym w oddzielnym pokoju, ujawniają istotnie wyższy poziom nasilenia wypalenia, są bardziej zdystansowani psychicznie oraz ujawniają istotnie gorsze funkcjonowanie poznawcze.

Wypalenie zawodowe a satysfakcja z uzyskiwanych zarobków

W analizie statystycznej obliczono również współzależności między wypaleniem zawodowym a stopniem zadowolenia z zarobków. Wartości współczynników korelacji wahały się od: $\rho = -0,14$ ($p < 0,01$) dla pogorszenia funkcjonowania poznawczego do $\rho = -0,272$ ($p < 0,01$) dla wyczerpania. Wszystkie korelacje okazały się statystycznie istotne i ujemne, co oznacza, że im wyższy poziom wypalenia, tym niższa satysfakcja z uzyskiwanych zarobków. Warto jednak zaznaczyć, że ujawnione zależności są bardzo słabe.

Wypalenie zawodowe a dystans terenowy do podopiecznych

Skorelowano objawy wypalenia zawodowego ze zmienną mierzącą najdłuższy dystans mierzony w kilometrach, od siedziby sądu do najdalej mieszkającego dozorowanego. Analiza statystyczna ujawniła istotne zależności w przypadku dystansu i trzech objawów wypalenia: wyczerpania ($r = 0,063$; $p < 0,05$), objawów psychosomatycznych ($r = 0,08$; $p < 0,01$) oraz objawów wtórnych ($r = 0,60$; $p < 0,05$). Zależności te jednakże, choć statystycznie istotne, są bardzo słabe.

Wypalenie zawodowe a dodatkowe zatrudnienie

Planem wyjściowym było także zbadanie różnic między grupami, wyodrębnionymi na podstawie kryterium dodatkowego zatrudnienia, pod względem objawów wypalenia zawodowego, co mogłoby dać odpowiedź na pytanie, czy osoby posiadające dodatkowe zatrudnienie charakteryzują się wyższymi wskaźnikami wypalenia zawodowego. Z uwagi na zbyt małą liczbę kuratorów podejmujących stałe dodatkowe zatrudnienie pominięto tę część analizy.

Wypalenie zawodowe a chęć porzucenia pracy

Zbadano również zależności między tendencjami do porzucenia/zmiany pracy a poszczególnymi wymiarami wypalenia zawodowego wśród kuratorów. Szczegółowe dane zawarto w tabelach 72 i 73, odpowiednio dla kuratorów wykonujących orzeczenia w sprawach karnych i kuratorów wykonujących orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich.

Tabela 72. Zależności (rho Spearmana) między objawami wypalenia zawodowego a zmiennymi mierzącymi chęć porzucenia pracy w grupie kuratorów dla dorosłych (N = 594)

	Wyczerpanie	Zdystansowanie psychiczne	Pogorszenie funkcjonowania poznawczego	Pogorszenie funkcjonowania emocjonalnego	Objawy psychologiczne	Objawy psychosomatyczne	Objawy podstawowe	Objawy wtórne
Jak tylko znajdę lepszą pracę, zrezygnuję z obecnej pracy	,374**	,397**	,258**	,262**	,284**	,302**	,385**	,312**
Często myślę o porzuceniu pracy	,499**	,526**	,351**	,358**	,395**	,421**	,523**	,434**
Jak bardzo prawdopodobne jest, że rzucisz pracę kuratora w ciągu najbliższego roku?	,391**	,401**	,276**	,256**	,308**	,357**	,395**	,353**

** Korelacja istotna na poziomie 0,01 (dwustronnie).

Okazało się, że w grupie kuratorów dla dorosłych wszystkie korelacje są istotne statystycznie na poziomie $p < 0,01$, dodatnie i w większości są to korelacje umiarkowane. Oznacza to, że wraz ze wzrostem tendencji do porzucenia zawodu rośnie nasilenie wypalenia zawodowego wśród kuratorów dla dorosłych. Warto zwrócić uwagę, że najsilniejsze korelacje wystąpiły między stwierdzeniem: „Często myślę o porzuceniu pracy”, a zdystansowaniem psychicznym ($\rho = 0,526$; $p < 0,001$) i objawami podstawowymi ($\rho = 0,523$; $p < 0,001$). Obie wskazane zależności są silnymi korelacjami.

Podobne zależności wystąpiły również w grupie kuratorów rodzinnych, są to w większości korelacje umiarkowane, wszystkie zależności są dodatnie.

Tabela 73. Zależności (rho Spearmana) między objawami wypalenia zawodowego a zmiennymi mierzącymi chęć porzucenia pracy w grupie kuratorów rodzinnych (N = 546)

	Wyczerpanie	Zdystansowanie psychiczne	Pogorszenie funkcjonowania poznawczego	Pogorszenie funkcjonowania emocjonalnego	Objawy psychologiczne	Objawy psychosomatyczne	Objawy podstawowe	Objawy wtórne
Jak tylko znajdę lepszą pracę, zrezygnuję z obecnej pracy	,437**	,449**	,302**	,307**	,352**	,360**	,442**	,378**
Często myślę o porzuceniu pracy	,519**	,534**	,388**	,391**	,459**	,389**	,547**	,451**
Jak bardzo prawdopodobne jest, że rzucisz pracę kuratora w ciągu najbliższego roku?	,414**	,383**	,266**	,259**	,304**	,323**	,400**	,331**

** Korelacja istotna na poziomie 0,01 (dwustronnie).

Również w tym przypadku najsilniejsze zależności (silne korelacje) wystąpiły między stwierdzeniem: „Często myślę o porzuceniu pracy”, a wyczerpaniem ($\rho = 0,534$; $p < 0,001$), zdystansowaniem psychicznym ($\rho = 0,534$; $p < 0,001$) oraz najważniejszym wymiarem wypalenia zawodowego, tj. objawami podstawowymi wypalenia ($\rho = 0,547$; $p < 0,001$).

Wnioski końcowe

Na podstawie badań i przeprowadzonej analizy statystycznej można wyciągnąć szereg interesujących wniosków, które niewątpliwie wymagają głębszej analizy w kontekście poprawy warunków pracy kuratorów.

1. Ujawniony przez kuratorów poziom nasilenia wypalenia zawodowego należy umiejscowić między umiarkowanym a wysokim. W pracy wykorzystano dwa narzędzia mierzące wypalenie zawodowe, tj. BAT-PL oraz COPSQ II. Pierwsze z nich jest obszerniejsze, składa się z 33 i-temów (23 i-temy mierzą objawy podstawowe, zaś 10 kolejnych i-temów mierzy objawy wtórne wypalenia), drugie narzędzie zaś mierzy wypalenie za pomocą jedynie 4 i-temów. Wyniki uzyskane przy zastosowaniu BAT-PL wskazują na umiarkowany poziom wypalenia zawodowego kuratorów, wyniki zaś uzyskane przy zastosowaniu COPSQ II wskazują na wysoki poziom wypalenia. Jednakże warto zauważyć, że w drugim przypadku (badania COPSQ II) średnia uzyskana przez kuratorów jest tylko nieco wyższa od wartości progowej, wskazującej na wysoki poziom wypalenia zawodowego. Warto nadmienić, że uzasadnieniem zastosowania COPSQ II była chęć porównania aktualnego poziomu wypalenia zawodowego kuratorów z wynikami badań dotyczących nasilenia wypalenia przeprowadzonych w 2021 roku (wówczas również zastosowano COPSQ). Wyniki badań nie potwierdziły hipotezy H1, która wskazywała na wysoki poziom wypalenia zawodowego. Być może pewnym wytłumaczeniem takiego stanu rzeczy jest średni wiek osób badanych. Średnia wieku kuratorów, którzy wzięli udział w tych badaniach, jest wyższa o przeszło 3 lata, od średniej wieku kuratorów badanych w 2021 roku. Wyniki badań światowych na temat powiązań wypalenia zawodowego i wieku wskazują dość jednoznacznie, że wypalenie zawodowe dotyka częściej młodszych niż starszych pracowników. Nasilenie wypalenia zawodowego maleje zarówno wraz z wiekiem, jak i stażem pracy (Maslach et al., 1996, 2001; Tucholska, 2003).
2. Poziom nasilenia wypalenia zawodowego kuratorów sądowych okazał się niższy aż o 10 punktów w porównaniu ze średnią uzyskaną przy zastosowaniu tego samego narzędzia w badaniach z 2021 roku (Żołnierczyk-Zreda et al., 2021). Wskazuje to na zmniejszenie nasilenia wypalenia zawodowego, ale oczywiście nie oznacza, że problem

został rozwiązany. Nadal jest to poziom umiarkowany i należy zastanowić się, co zrobić, aby jeszcze bardziej go obniżyć.

3. Badania ujawniły szereg uwarunkowań wypalenia zawodowego, którymi są przede wszystkim: psychospołeczne warunki pracy, źródła stresu, poczucie zagrożenia, obciążenie psychiczne związane z wykonywaniem spraw i zadań, a także ekspozycja na czynniki szkodliwe i niebezpieczne, których kuratorzy doświadczają w swojej codziennej pracy. Stanowi to potwierdzenie hipotezy H₂, wedle której zakładano, że uwarunkowania wypalenia zawodowego tkwią przede wszystkim w wymaganiach związanych z pracą, co również potwierdza założenia modelu JD-R (Demerouti et al., 2001; Gladfelter, Haggis, 2024).
4. Najsilniejszymi czynnikami warunkującymi wypalenie zawodowe kuratorów, w obrębie psychospołecznych warunków pracy są: konflikt praca-rodzina (poczucie pracownika, że wymagania związane z pracą utrudniają lub uniemożliwiają aktywność pozazawodową, która jest związana z życiem prywatnym), wymagania ilościowe (zbyt duża liczba zadań), tempo pracy (zbyt wysokie tempo), wymagania emocjonalne (konieczność odnoszenia się do problemów innych ludzi i zaangażowania się w te problemy) oraz wymagania ukrywania emocji (konieczność ukrywania swoich prawdziwych odczuć, traktowania innych ludzi jednakowo, bycia miłym bez względu na to, jak zachowują się inni ludzie wobec mnie).
5. Czynnikami warunkującymi wypalenie zawodowe są także: przywiązanie do miejsca pracy (słabe przywiązanie), satysfakcja z pracy (niski poziom satysfakcji), znaczenie pracy (niskie przekonanie pracownika na temat ważności i sensowności własnej pracy) i niski poziom poczucia przewidywalności w pracy. Skoro zatem, jak już wcześniej napisano, samo zidentyfikowanie negatywnych czynników występujących w środowisku pracy, rozpoznanie mechanizmów ich działania i zapobieganie ich powstawaniu niestety rzadko prowadzi do poprawy funkcjonowania pracowników (Baka, 2018, s. 481), to należałoby podjąć działania, które zmierzałyby do podwyższenia satysfakcji z pracy wśród kuratorów, zwiększyłyby przewidywalność w miejscu pracy (dotyczy przede wszystkim jasności zadań), ale także podjąć działania w skali makro, np. docenienie profesji kuratora sądowego w przestrzeni społecznej.
6. Czynnikami ujemnie i silnie warunkującymi wypalenie zawodowe są także: problemy ze snem, stres psychologiczny, depresja, stres somatyczny oraz stres poznawczy. Stanowi to potwierdzenie wyników badań wskazujących na kluczową rolę stresu w pojawieniu się i rozwoju wypalenia zawodowego (Maslach et al., 2001). Kuratorzy zatem powinni mieć zapewnione wsparcie psychologiczne, a także uczestnictwo w superwizji indywidualnej i grupowej.
7. Wypalenie zawodowe jest również warunkowane niskim poziomem poczucia własnej skuteczności. Im niższy poziom poczucia własnej skuteczności, tym wyższe

nasilenie objawów wypalenia zawodowego. Pozytywna zmiana postawy wobec pracy kształtowana jest nie poprzez zapobieganie działaniu czynników, które są szkodliwe, ale poprzez zasoby (Baka, 2018), w tym przypadku zasobem jest poczucie własnej skuteczności.

8. Objawy podstawowe, stanowiące najważniejszy wymiar wypalenia zawodowego kuratorów, są powiązane z: brakiem wystarczająco jasnych procedur regulujących wykonywanie obowiązków służbowych, obawą przed niedopełnieniem obowiązków, nadmiernym obciążeniem pracą urzędniczą i biurową, świadomością braku czasu na indywidualną pracę z człowiekiem, zbyt dużą liczbą spraw w referacie, brakiem lub niewystarczającym wsparciem ze strony innych instytucji/służb, obawą przed agresją słowną ze strony podopiecznych, obawą przed agresją słowną ze strony członków rodzin podopiecznych lub osób stanowiących środowisko ich życia, obawą przed agresją fizyczną ze strony członków rodzin podopiecznych lub osób stanowiących środowisko ich życia, brakiem szacunku dla kuratora ze strony rodzin podopiecznych lub osób stanowiących środowisko życia podopiecznego, biernością podopiecznych i ich brakiem chęci współpracy z kuratorem, częstymi zmianami legislacyjnymi i koniecznością dostosowania się do nowych przepisów, świadomością ryzyka związanego z istniejącym prawdopodobieństwem pojawienia się „nagonki” medialnej, świadomością nieuwzględniania postulatów kuratorów odnośnie do zmian przepisów prawa regulujących obowiązki służbowe, świadomością braku wystarczającej ochrony prawnej kuratorów, świadomością braku profesjonalnego, psychologicznego wsparcia w sytuacjach traumatycznych i superwizji oraz ze świadomością niewystarczającej opieki zdrowotnej dla kuratorów.
9. Wyniki badań potwierdzają, że **niebezpieczeństwo doznania uszczerbku na zdrowiu psychicznym związanego z pracą w ciągłym stresie** spośród wszystkich kategorii potencjalnych niebezpieczeństw, które zostały wzięte pod uwagę w niniejszym projekcie badawczym, jest postrzegana przez kuratorów sądowych **jako najbardziej zagrażająca**. Ta kategoria umiarkowanie i silnie koreluje ze wszystkimi wymiarami wypalenia zawodowego, tj. z wyczerpaniem, zdystansowaniem psychicznym, pogorszeniem funkcjonowania poznawczego, pogorszeniem funkcjonowania emocjonalnego, objawami psychologicznymi, objawami psychosomatycznymi, objawami podstawowymi i objawami wtórnymi. Niezbędne zatem jest zagwarantowanie kuratorom wsparcia psychologicznego i uczestnictwa w superwizji indywidualnej lub grupowej. Wcześniejsze badania w grupie kuratorów sądowych wskazują na potrzebę superwizji w tej grupie zawodowej (Skowroński, 2014b).
10. Ekspozycja na czynniki szkodliwe i niebezpieczne w pracy to grupa czynników warunkujących wypalenie zawodowe kuratorów. W przypadku wszystkich mierzonych szkodliwych i niebezpiecznych okoliczności, z którymi w swojej pracy mogli się zetknąć kuratorzy, istotnie wyższy poziom wypalenia uzyskały osoby, które zadeklarowały,

iż w pracy doświadczyły tego typu okoliczności, w porównaniu z kuratorami, którzy nie spotkali się z takimi sytuacjami.

Wydaje się, że kuratorzy nie unikną w pracy doświadczania niebezpiecznych i szkodliwych sytuacji, zachowań i zdarzeń, do których można zaliczyć: ataki słowne, znieważanie, poniżanie, podważanie kompetencji, przesyłanie obraźliwych maili lub SMS-ów zawierających słowa wulgarne i powszechnie uznane za obelżywe, nękanie, bezpośrednie akty agresji (opłucie, popychanie, szarpanie, duszenie, próby zepchnięcia ze schodów, pobicie itd.), kradzieże mienia, grożenie itp. Innymi słowy, nie da się zupełnie wyeliminować takich sytuacji, co wynika ze specyfiki podopiecznych kuratorów sądowych. Sytuacje tego typu najprawdopodobniej ciągle będą towarzyszyć kuratorom podczas wykonywania przez nich obowiązków służbowych. To, czy kurator będzie postrzegał tego typu sytuacje jako stres, czy jako wyzwanie, zależy od jego właściwości osobistych, np. poczucia koherencji (Antonovsky, 1993, 2005), prężności ego (Block, Kremen, 1996). Inną kwestią są sposoby radzenia sobie ze stresem, jakie wykorzystuje kurator. Okazuje się, że drogą do wypalenia zawodowego może być stosowanie strategii radzenia sobie ze stresem, opartych na emocjach, co zostało poparte również wynikami badań Łukasza Wirkusa i współpracowników (Wirkus et al., 2021). Poziom poczucia koherencji, prężności ego, kompetencji związanych ze strategiami radzenia sobie ze stresem to przykład indywidualnych zasobów. Ale zasoby tworzy również otoczenie społeczne kuratora w pracy: jego kierownik, jego koledzy czy koleżanki. Może ono być wspierające, ale również generujące dodatkowy stres. Nie jest bez znaczenia to, jaki klimat społeczny panuje w danym ZKSS (Skowroński, 2014a). Zasoby tkwią również w materialnych warunkach pracy, takich jak godziwe wynagrodzenie. Wydaje się, że nic tak efektywnie nie podnosi rangi danego zawodu, jak poziom wynagrodzenia. To wszystko to zasoby, które mogą realnie kształtować pozytywną postawę pracowników wobec pracy (Baka, 2018) i stanowić przeciwwagę dla opisanych czynników niebezpiecznych i szkodliwych.

11. Badania wykazały także **poważne zaniedbania w zakresie ochrony osobistej** kuratorów. Okazało się, że tzw. guzik powiadamiający ochronę lub policję sądową jest do dyspozycji jedynie 45,2% kuratorów. Większość kuratorów zatem nie może powiadomić policji sądowej lub ochrony w sytuacji potencjalnego ataku ze strony podopiecznego w siedzibie ZKSS.
12. Kuratorzy, którzy wskazali, że obsługa sekretarska w ZKSS, w którym pracują, jest niewystarczająca, ujawniają **istotnie wyższe nasilenie objawów wypalenia** zawodowego niż kuratorzy deklarujący, że ich obsługa sekretarska jest wystarczająca, w zakresie aż sześciu objawów, tj.: wyczerpania, pogorszenia funkcjonowania poznawczego, objawów psychologicznych, objawów psychosomatycznych, objawów podstawowych oraz objawów wtórnych.

Bibliografia

- Antonovsky A., *The structure and properties of the Sense of Coherence Scale*, „Social Science & Medicine” 1993, 36(6), s. 725–733.
- Antonovsky A., *Rozwikłanie tajemnicy zdrowia – jak radzić sobie ze stresem i nie zachorować*, Instytut Psychiatrii i Neurologii, Warszawa 2005.
- Babbie E., *Podstawy badań społecznych*, PWN, Warszawa 2003.
- Baka Ł., *Mechanizmy kształtowania się zdolności do pracy w świetle modelu wymagania w pracy – zasoby*. „Czasopismo Psychologiczne” 2018, 24(3), s. 481–490.
- Baka Ł., *Kopenhaski Kwestionariusz Psychospołecznych Warunków Pracy COPSOQ II. Podręcznik do polskiej wersji narzędzia*, Centralny Instytut Ochrony Pracy. Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2019.
- Baka Ł., Basińska B., *Psychometryczne właściwości polskiej wersji Oldenburskiego Kwestionariusza Wypalenia Zawodowego (OLBI)*, „Medycyna Pracy” 2016, 67(1), s. 29–41, <https://doi.org/10.13075/mp.5893.00353>.
- Basińska B.A., Gruszczyńska E., Schaufeli W.B., *Polska adaptacja Metody Oceny Wypalenia Zawodowego (BAT-PL) autorstwa Schaufeliego i współpracowników*, „Psychiatria Polska” 2023, 57(1), s. 223–235, <https://doi.org/10.12740/PP/OnlineFirst/141563>.
- Block J., Kremen A.M., *IQ and ego-resiliency: Conceptual and empirical connections and separateness*, „Journal of Personality and Social Psychology” 1996, 79, s. 349–361, <https://doi.org/http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.70.2.349>.
- Demerouti E., Bakker A.B., *The Job Demands–Resources model: Challenges for future research*. „Journal of Industrial Psychology” 2011, 37(2), s. 974–983, <https://doi.org/10.4102/sajip.v37i2.974>.
- Demerouti E., Bakker A.B., Nachreiner F., Schaufeli W.B., *A model of burnout and life satisfaction among nurses*, „Journal of Advanced Nursing” 2000, 32, s. 454–464.
- Demerouti E., Bakker A.B., Nachreiner F., Schaufeli W.B., *The job demands-resources model of burnout*, „Journal of Applied Psychology” 2001, 86(3), s. 499–512, <https://doi.org/10.1037/0021-9010.86.3.499>.
- Gladfelter A.S., Haggis W.A., *Burnout Among Probation Officers: The Importance of Resilience*, „International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology” 2024, 68(4), s. 336–352, <https://doi.org/10.1177/0306624X221102835>.
- Lee W.J., Phelps J.R., Beto D.R., *Turnover intention among probation officers and direct care staff: A statewide study*, „Federal Probation” 2009, 73(3), s. 28–40.
- Malkinson R., Kushnir T., Weisberg E., *Stress management and burnout prevention in female blue-collar workers: theoretical and practical implications*, „International Journal of Stress Management” 1997, 4, s. 183–197.
- Maslach C., Jackson S., Leiter M., *The Maslach Burnout Inventory*, wyd. 3, Consulting Psychologists Press, 1996.
- Maslach C., Schaufeli W.B., Leiter M.P., *Job Burnout*, „Annual Review of Psychology” 2001, 52, s. 397–422.
- Schaufeli W.B., Enzmann D., *The burnout companion to study and practice: A Critical Analysis*, Taylor & Francis, 1998.

- Ścibor-Rylski M., *Miary związku pomiędzy zmiennymi – współczynniki korelacji* [w:] S. Bedyńska, A. Brzezicka (red.), *Statystyczny drogowskaz. Praktyczny poradnik analizy danych w naukach społecznych na przykładach z psychologii*, Wydawnictwo Szkoły Wyższej Psychologii Społecznej „Academica”, 2007, s. 94–115.
- Simmons C., Cochran J.K., Blount W.R., *The Effects of Job-Related Stress and Job Satisfaction on Probation Officer's Inclinations to Quit*, „American Journal of Criminal Justice” 1997, 21(2), s. 213–229.
- Skowroński B., *Klimat społeczny zespołów kuratorskiej służby sądowej. Raport z badań*, „Profilaktyka Społeczna i Resocjalizacja” 2014a, 24, s. 79–94.
- Skowroński B., *Wypalenie zawodowe sądowych kuratorów zawodowych a poczucie własnej skuteczności i potrzeba superwizji*, [w:] K. Marzec-Holka, K. Mirosław-Nawrocka, J. Moleda (red.), *Współczesne uwarunkowania i wzory procesów resocjalizacji, reintegracji i inkluzji*, Wydawnictwo APS, 2014b.
- Skowroński B., *Wypalenie zawodowe sądowych kuratorów zawodowych wykonujących orzeczenia w sprawach karnych i rodzinnych*, „Resocjalizacja Polska” 2016, 11, s. 185–209.
- Tucholska S., *Wypalenie zawodowe u nauczycieli*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2003.
- Van Horn J.E., Greenglass E.R., Burke R.J., *A Canadian-Dutch comparison of teachers' burnout*, „Psychological Reports” 1997, 81, s. 371–382.
- Wirkus Ł., Babicka-Wirkus A., Opora R., Stasiak K., *Burnout among Probation Officers in Poland and the Role of Preferred Styles of Coping with Stress*, „International Journal of Environmental Research and Public Health” 2021, 18(1), 355, <https://doi.org/10.3390/ijerph18010355>.
- Żołnierczyk-Zreda D., Warszevska-Makuch M., Barańska P., *Przeprowadzenie analizy zagrożeń związanych z pracą kuratora sądowego oraz opracowanie zaleceń służących ich ograniczeniu*, Warszawa 2021.